

2019 წელს შესრულებული სამუშაოს ანგარიში

ლევან საყვარელიძის სახელობის დაავადებათა
კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის
ეროვნული ცენტრი

თბილისი, 2020

სარჩევი

აბრევიატურები	4
დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის გენერალური დირექტორის მიმართვა	5
დკსჯეც-ის მართვა	6
დკსჯეც-ის სტრუქტურა	7
სტრატეგიული პრიორიტეტი 1: გადამდები დაავადებებით განპირობებული ავადობის, შეზღუდული შესაძლებლობების და სიკვდილიანობის შემცირება	1
1.1. გადამდებ დაავადებათა ზედამხედველობის შესაძლებლობების გაძლიერება და მდგრადობა	2
1.2. გადამდებ დაავადებათა ზედამხედველობის მიმართულებით ლუგარის ცენტრში შესრულებული სამუშაო	22
1.3. გადამდებ დაავადებათა ეპიდზედამხედველობაში „ერთიანი ჯანმრთელობის“ პრინციპების დანერგვა	43
1.4. გლობალური სტრატეგიით განსაზღვრული ან ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანი დაავადებების ელიმინაცია / ერადიკაცია	47
1.5. ანტიმიკრობული რეზისტენტობა და ნოზოკომიური ინფექციის პრევენცია და კონტროლი	58
1.6. უსაფრთხო სისხლის სისტემის განვითარება და გაძლიერება	59
1.7. იმუნიზაცია	61
სტრატეგიული პრიორიტეტი 2: არაგადამდები დაავადებებით განპირობებული ავადობის, შეზღუდული შესაძლებლობებისა და სიკვდილიანობის შემცირება	73
2.1. ზედამხედველობა არაგადამდებ დაავადებებზე	73
2.2. დედათა და ბავშვთა, მოზარდთა და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა	76
2.3. ჯანმრთელობის ხელშეწყობა	77
2.4. თამბაქოს კონტროლის გაძლიერება	93
სტრატეგიული პრიორიტეტი 3: კლიმატის ცვლილებისა და გარემო ფაქტორების ზემოქმედებით განპირობებულ ავადობის, შეზღუდული შესაძლებლობებისა და სიკვდილიანობის პრევენცია ..	97
3.1. საქართველოს გარემოს და ჯანმრთელობის ეროვნული სამოქმედო გეგმის 2018-2022 წწ (NEHAP-2) და სტრატეგიის განხორციელება. გარემოსა და ჯანმრთელობის მე-6 მინისტერიალის ე.წ. „ოსტრავას დეკლარაციის“ ვალდებულებების შესრულება	97
3.2. გარემოს ჯანმრთელობის არსებული სისტემის გაძლიერება ეროვნულ დონეზე	98
3.3. კოორდინირებული, თანმიმდევრული, მტკიცებულებაზე დაფუძნებული პოლიტიკის ჩამოყალიბება და ინტერსექტორული თანამშრომლობის გაძლიერება გარემოს ჯანმრთელობის სფეროში	98
3.4. გარემოს ეპიდემიოლოგიის კვლევების დაგეგმვა და განხორციელება გარემოს რისკ-ფაქტორების ადამიანთა ჯანმრთელობაზე ზემოქმედების შეფასების მიზნით	99
სტრატეგიული პრიორიტეტი 4: საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის რისკებზე მზადყოფნის შესაძლებლობების გაძლიერება სწრაფი და ეფექტური რეაგირებისათვის	102
4.1. ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის ერთობლივი გარე შეფასება (JEE)	102
4.2. ევროკავშირის არაწევრი სახელმწიფოების გადამდები დაავადებების მართვისა და ზედამხედველობის სისტემის შესაძლებლობების შეფასება (ANECC)	103

4.3. ქმედების შემდგომი შეფასება (AAR)	103
სტრატეგიული პრიორიტეტი 5: გამოყენებითი და ფუნდამენტური ბიოსამედიცინო და ბიოტექნოლოგიური სამეცნიერო კვლევების პოტენციალის განვითარება	105
5.1 სამეცნიერო პოტენციალის განვითარება, მათ შორის პრეციზიოზულ მედიცინაში გამოყენებული თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვა	105
5.2 დკსჯეც მატერიალურ-ტექნიკური შესაძლებლობების გაძლიერება	115
5.3 გენომის ცენტრის გაძლიერება და ვივარიუმის ფუნქციონირების უზრუნველყოფა საერთაშორისო სტანდარტებით	116
5.4 სამეცნიერო საქმიანობის პოპულარიზაცია და ინტერნაციონალიზაცია	120
სტრატეგიული პრიორიტეტი 6: ელექტრონული ინფორმაციული სისტემების განვითარება	124
6.1. თემატური რეგისტრების და სისტემების განვითარება	125
6.2. ელექტრონული მობილური ჯანმრთელობის პლატფორმის განვითარება	131
სტრატეგიული პრიორიტეტი 7: საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სისტემის მართვის განვითარების ხელშეწყობა	135
7.1. სისტემის თანამედროვე სტრუქტურის შექმნის, მდგრადობის და ეფექტური მართვის ხელშეწყობა	135
7.2. მოსახლეობის დროული და სრულყოფილი ინფორმაციული უზრუნველყოფა ჯანმრთელობის რისკებისა და პრევენციული ინტერვენციების შესახებ, უკუკავშირების თანამედროვე მეთოდების დანერგვა	140
7.3. საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სამსახურების ფუნქციონირების საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფის ხელშეწყობა	140
7.4. საზოგადოებრივი ჯანდაცვის რეგიონული მართვის დეპარტამენტის ლაბორატორიული ქსელის განვითარება და გაძლიერება	141
საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სისტემისა და ცენტრის განვითარებაზე მიმართული სხვა საკითხები	144
პარტნიორობა	144
ადმინისტრაციული საქმიანობა	154
ადამიანური რესურსების განვითარება	154
სამართლებრივი საქმიანობა	155
დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ფინანსური მდგრადობა	156
დანართები	167

აბრევიატურები

აგდ	არაგადამდები დაავადებები
ამრ	ანტიმიკრობული რეზისტენტობა
არვ	ანტირეტროვირუსული
გსპ	განსაკუთრებით საშიში პათოგენები
დზეის	დაავადებათა ზედამხედველობის ელექტრონული ინტეგრირებული სისტემა
დვსჯევ	სსიპ - ლ. საყვარელიძის სახელობის დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრი
კსმ	კომერციული სექს მუშაკი
მსმ	მამაკაცი, რომელსაც სქესობრივი კონტაქტი აქვს მამაკაცთან
პჯდ	პირველადი ჯანდაცვის რგოლი
პჯრ (PCR)	ბაქტერიოლოგიური და პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქცია
სსპ	სტანდარტული სამოქმედო პროცედურა
სჯ	საზოგადოებრივი ჯანდაცვა
სოტდმჯსდს	საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროსაქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო
შსს	შინაგან საქმეთა სამინისტრო
ჯანმო (WHO)	ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაცია
GAVI	იმუნიზაციის და ვაქცინების გლობალური ალიანსი
CAESAR	ჯანმოს ანტიმიკრობულ რეზისტენტობაზე ეპიდზედამხედველობის ცენტრალური აზიის და აღმოსავლეთ ევროპის ქსელი
CCHF	ყირიმ-კონგოს ჰემორაგიული ცხელება
CDC	აშშ დაავადებათა კონტროლის ცენტრები
DOT	უშუალო ზედამხედველობის ქვეშ მკურნალობის განხორციელება
DTRA	აშშ თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტო
ECHO	დისტანციური სწავლება/კონსულტირება საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენებით
ESPAD	ალკოჰოლისა და სხვა ნარკოტიკის მოხმარების შემსწავლელი ევროპის სასკოლო კვლევა
EU	ევროკავშირი
GLAAS	გაეროს სანიტარიისა და სასმელი წყლის გლობალური ანალიზი და შეფასება
IGME	ბავშვთა სიკვდილიანობის შეფასების გაეროს სააგენტოთაშორისი ჯგუფი
IHME	ვაშინგტონის უნივერსიტეტის ჯანმრთელობის გაზომვების და შეფასების ინსტიტუტი
ISO	სტანდარტიზების საერთაშორისო ორგანიზაცია
JTA	საქართველოს მთავრობასა და აშშ მთავრობას შორის პასუხისმგებლობების გადაცემის შესახებ შეთანხმება
MICS	მრავალინდიკატორიანი კლასტერული კვლევა
MMEIG	გაეროს დედათა სიკვდილიანობის შეფასების სააგენტოთაშორისი ჯგუფი
NEHAP	გარემოს და ჯანმრთელობის ეროვნული სამოქმედო გეგმა
NIH	აშშ ჯანმრთელობის ნაციონალური ინსტიტუტები
STEPs	არაგადამდებ დაავადებათა რისკ-ფაქტორების კვლევა
TAIEX	ევროკავშირის ტექნიკური დახმარებისა და ინფორმაციის გაცვლის ინსტრუმენტი
UNFPA	გაეროს მოსახლეობის ფონდი
UNICEF	გაეროს ბავშვთა ფონდი
USAID	აშშ საერთაშორისო განვითარების სააგენტო
WRAIR	აშშ ვოლტერ რიდის სამხედრო კვლევითი ინსტიტუტი

დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის გენერალური დირექტორის მიმართვა

ძვირფასო მეგობრებო, კოლეგებო და პარტნიორებო,

გიზიარებთ დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის საქმიანობის 2019 წლის ანგარიშს, რომელშიც წარმოდგენილია წლის მანძილზე ჩვენი საქმიანობის ყველა მიმართულება, ჩატარებული ღონისძიებები და არსებული შედეგები.

დაავადებათა კონტროლის ეროვნული ცენტრის კოლექტივი კვლავ აგრძელებს ჩვენი მოსახლეობის ჯანმრთელობის ხელშეწყობას, ზედამხედველობასა და გაუმჯობესებას. წარმოდგენილ წლიურ ანგარიშში ასახულია ჩვენი სტრუქტურული ერთეულების მიერ თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში, დასახული პრიორიტეტების შესაბამისი აქტივობები საანგარიშო პერიოდის მანძილზე. მოხსენება

ასახავს, თუ როგორ მონაწილეობს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრი საქართველოს მოსახლეობის ჯანმრთელობის შენარჩუნებასა და გაუმჯობესებაში, ახორციელებს ინოვაციურ სამეცნიერო კვლევებსა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სფეროში არსებული ეფექტური ინტერვენციების დანერგვას.

მინდა აღვნიშნო, რომ წლიური ანგარიში გამოსაცემად ემზადება საგანგებო გარემოებაში, რომელიც ისტორიაში შევა როგორც ახალი კორონავირუსის მსოფლიოში გავრცელების პერიოდი, დაავადებისა, რომელმაც 21-ე საუკუნის პანდემია გამოიწვია. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ამ გამოწვევის დაძლევა და გადალახვა ჩვენი ქვეყნისთვის, ჩვენი მოსახლეობის ჯანმრთელობის შენარჩუნებისა და იმ მიღწევებზე დაყრდნობით ახალი პროგრესის მიღებისთვის, რაც აქამდე გააჩნდა დაავადებათა კონტროლის ეროვნულ ცენტრს და ქვეყანას. მჯერა, რომ ჩვენი ქვეყანა, მთავრობისა და ჯანდაცვის სისტემის მზაობით, დროული და სწორი რეაგირებით, ჩვენი მოსახლეობის, ჩვენი საზოგადოების თითოეული წევრის მაღალი სამოქალაქო პასუხისმგებლობით, შეგნებითა და მოწოდებული ღონისძიებების გაზიარებით ღირსეულად და საგრძნობი დანაკარგების გარეშე დაძლევეს ამ გამოწვევას.

მინდა განსაკუთრებული მადლობა გადავუხადო ჩვენი გუნდის თითოეულ წევრს ქვეყნის აღმშენებლობაში შეტანილი წვლილისთვის და თავდაუზოგავი შრომისთვის. მსურს ასევე მადლიერება გამოვხატო ჩვენი სტრატეგიული პარტნიორების მიმართ, საქმიანობაში გაწეული მხარდაჭერისთვის და თანადგომისთვის. მიმდინარე გამოწვევები კვლავ ბევრია, დარწმუნებული ვარ, მომავალშიც გვექნება ახლები, მაგრამ ერთად ჩვენ შევძლებთ მათ გადალახვას და ჩვენი საქმიანობა კიდევ უფრო ნაყოფიერი და ეფექტური იქნება.

საუკეთესო სურვილებით,

ამირან გამყრელიძე, მედ. მეცნ. დოქტორი, პროფესორი

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო

მულტისექტორული სამეთვალყურეო საბჭო

- საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
- საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო
- საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო
- საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო
- საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო
- სათათბირო ხმით მონაწილეობის მიღება შეიძლება ეთხოვოდ DTRA-ს, CDC-ის, WRAIR-ის და სხვა საერთაშორისო/პარტნიორი ორგანიზაციების წარმომადგენლებს

დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრი (ბიოსამედიცინო კვლევების უმაღლესი დონის ცენტრი)

ლაბორატორიული ნაწილი

დკსჯეცის ლაბორატორიები
რ. ლუგარის ს/ჯ ცენტრი
„ერთიანი სამყარო - ერთიანი ჯანმრთელობა“

არალაბორატორიული ნაწილი

დკსჯეცის საოფისე ნაწილი

იმუნიზაცია ცივი ჯაჭვის ინფრასტრუქტურა

დკსჯავც-ის სტრუქტურა

სტრატეგიული პრიორიტეტი 1: გადამდები დაავადებებით განპირობებული ავადობის, შეზღუდული შესაძლებლობების და სიკვდილიანობის შემცირება

ძირითადი მიღწევები

- მომზადდა იმუნიზაციის ახალი ბრძანებები (სოტდშჯსდს მინისტრის 2019 წლის 22 იანვრის №01-6/ნ ბრძანება „სავალდებულო პროფილაქტიკურ იმუნიზაციას დაქვემდებარებულ საქმიანობათა ნუსხის დამტკიცების თაობაზე“ და 2019 წლის 16 სექტემბრის №01-60/ნ ბრძანება „პროფილაქტიკური აცრების ეროვნული კალენდრის, იმ ინფექციური დაავადებების სიის, რომელთათვისაც სავალდებულოა პროფილაქტიკური აცრები და პროფილაქტიკური აცრების ჩატარების ასაკობრივი მაჩვენებლების, ვადებისა და იმუნიზაციის მართვის წესების დამტკიცების შესახებ“, რომელთა მიხედვით განისაზღვრა სავალდებულო აცრების ახალი კალენდარი, მოხერხდა პროფესიული ჯგუფების აცრები;
- 2019 წლის დასაწყისში, როგორც ევროპის უმრავლეს ქვეყნებში, აღინიშნა წითელას ეპიდემიის დაწყება, რომლის მართვა წარმატებით მოხერხდა, ჩატარდა 170 000 ადამიანის დამატებითი იმუნიზაცია;
- წარმატებით განხორციელდა გრიპის სიტუაციური მართვა;
- ხელი მოეწერა გლობალური ფონდის შიდასა და ტუბერკულოზის საგრანტო პროგრამების ახალი ციკლს, რომლითაც გლობალური ფონდის დახმარება გარანტირებულად გაგრძელდება 2019 წლის 1 ივლისიდან 2022 წლის 30 ივნისის ჩათვლით და შემდგომში 2022-2025 წლებშიც გაგრძელდება;
- მიღწეულია სერიოზული პროგრესი C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის განხორციელებაში მოსახლეობის მასობრივი სკრინინგსა და მკურნალობაში ჩართვის თავლსაზრისით, დაინერგა C ჰეპატიტისა და იმუნიზაციის მოდულებიდან ყოველკვირეული ანგარიშგება;
- ქვეყნის მასშტაბით დაინერგა ტუბერკულოზზე, აივ ინფექციასა და C ჰეპატიტზე ინტეგრირებული სკრინინგი პირველადი ჯანდაცვის დონეზე;
- აჭარის რეგიონი შეუერთდა „ნულოვანი ტუბერკულოზის ინიციატივას“;
- შემუშავდა და დაინერგა ტუბერკულოზის მართვის განახლებული გაიდლაინი;
- ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში, ევროპის კომისიამ დაამტკიცა ორწლიანი დამოხმობილების პროექტი (Twinning Project) „სისხლის უსაფრთხოების სისტემის გაძლიერება საქართველოში“, რომლის წარმდგენი და განმახორციელებელია ცენტრი;
- გლობალური ფონდის მხარდაჭერით, შესყიდულ იქნა ნუკლეინის მჟავას ინდივიდუალური ტესტირების (ID-NAT) ორი ანალიზატორი (Procleix Panther System, Grifols);
- სავალდებულო გახდა დონორული სისხლის სიფილისზე ტესტირება მაღალსპეციფიური და მგრძნობიარე მეთოდებით, როგორცაა ჰემაგლუტინაციის (TPHA) ან იმუნოფერმენტული (EIA) ანალიზი.

გადამდებ დაავადებათა ეპიდემიოლოგიის, პროფილაქტიკისა და კონტროლი წარმოადგენს ცენტრის სტრატეგიულ პრიორიტეტს, ხორციელდება სხვადასხვა სტრუქტურული ერთეულების მიერ კომპეტენციის ფარგლებში.

1.1. გადამდებ დაავადებათა ზედამხედველობის შესაძლებლობების გაძლიერება და მდგრადობა

საანგარიშო პერიოდის მანძილზე, საერთაშორისო მოთხოვნებისა და თანამედროვე გამოწვევებზე რეაგირების მიზნით, შესაბამისი სტანდარტების მიხედვით წარმოებდა გადამდებ დაავადებათა მართვა.

გრიპი და სხვა რესპირატორული დაავადებები: 2019 წლის მანძილზე უწყვეტად გრძელდებოდა საყრდენი ბაზებით ეპიდზედამხედველობა და ILI-სა და SARI-ის გამომწვევების დიაგნოსტიკა. გრიპის სეზონის მოსამზადებელი სამუშაოების ფარგლებში ჩატარდა სამედიცინო პერსონალის სწავლება, განსაკუთრებული აქცენტით გრიპის აცრაზე.

სასწავლო მასალების მომზადების დროს გათვლისწინებული იყო 2019 წელს ჩატარებული KAP- კვლევის შედეგები.

სეზონური გრიპის ვაქცინაციისთვის უკეთესი დაგეგმარებისათვის და ზოგადად სამედიცინო პერსონალის და ორსული ქალების გრიპის ვაქცინაციის მიმართებაში ცოდნის და დამოკიდებულების შეფასების მიზნით 2019 წელს ჩატარდა KAP (ცოდნის, დამოკიდებულების და პრაქტიკის) - კვლევა. კვლევაში მიიღო მონაწილეობა 2500 რესპონდენტმა (50% სამედიცინო პერსონალი და 50% - ორსული ქალები). მიღებული შედეგები გამოყენებული იყო როგორც 2019-20 წლის გრიპის სეზონის ვაქცინაციის დაგეგმარებაში, ასევე რისკ ჯგუფებთან შეხვედრების დროს საკომუნიკაციო კამპანიის ფარგლებში.

სახელმწიფოს მიერ შესყიდული იქნა 100 000 დოზა სეზონური გრიპის საწინააღმდეგო ვაქცინა; აცრილია 99 398 ბენეფიციარი, დარჩენილია 602 დოზა გრიპის ვაქცინა. აცრები მიმდინარეობს.

2019-2020 წლების სეზონური გრიპის ვაქცინით აცრილი ბენეფიციარების განაწილება რისკის ჯგუფების მიხედვით, საქართველო

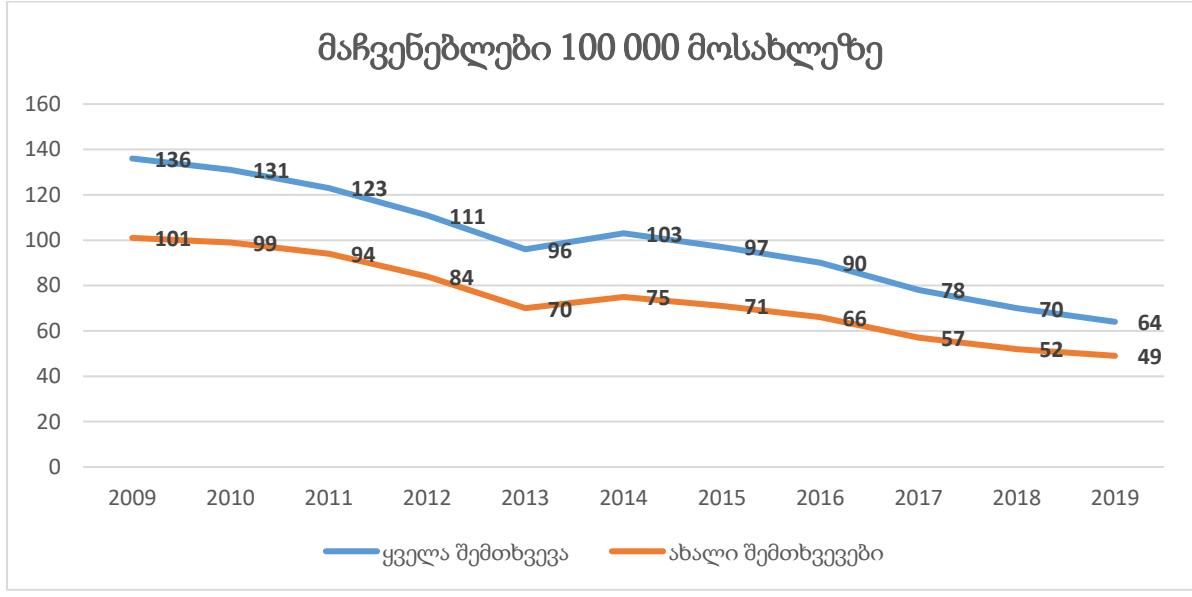
რისკ-ჯგუფების ჩამონათვალი	ასაცრელი კონტინგენტი (N)	აცრილები (N)	მოცვა %
დიაბეტის მქონე პირები	38 758	19 691	50.8
დიალიზზე მყოფი პირები	2 691	2 558	95.1
მოხუცებულთა და ბავშვთა სახლების ბინადარები	1 445	1 468	101.6
მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლები	835	563	67.4
C ჰეპატიტის მქონე მკურნალობის ქვეშ მყოფი პირები	3 259	2 077	63.7
ორსულები	29 556	2 277	7.7
აივ ინფიცირებული/შიდსის მქონე პირები	3 869	2 836	73.3
ჯანმრთელობის დაცვის პერსონალი	45 356	29 236	64.5
ვეტერინარიასა და გარემოს დაცვის სფეროში მომუშავე პერსონალი	1 181	729	61.7
ადრეული სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულებების მომსახურე პერსონალი	30 860	17 650	57.2
თავდაცვის სამინისტრო	11 000	11 000	100.0
პენიტენციური დაწესებულების პერსონალი	1 000	1 000	100.0
შინაგან საქმეთა სამინისტრო	1 527	1 527	100.0
რისკჯგუფების ოჯახის წევრები	6 786	6 786	100.0
ჯამი	178 123	99 398	55.8

ბაქტერიული მენინგიტები: წლის მანძილზე მიმდინარეობდა ბაქტერიულ მენინგიტებზე ეპიდზედამხედველობა განსაკუთრებული აქცენტით: *Haemophilus influenzae type B*, *Streptococcus pneumoniae* და *Neisseria meningitidis*. ეპიდზედამხედველობაში ჩართული იყო მ.იაშვილის სახელობის ბავშვთა ცენტრალურ საავადმყოფოში ჰოსპიტალიზებული პაციენტები. შესაძლო შემთხვევებში დადასტურება ხდებოდა ლიქვორის ბაქტერიოლოგიური და პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციის (PCR) მეთოდით.

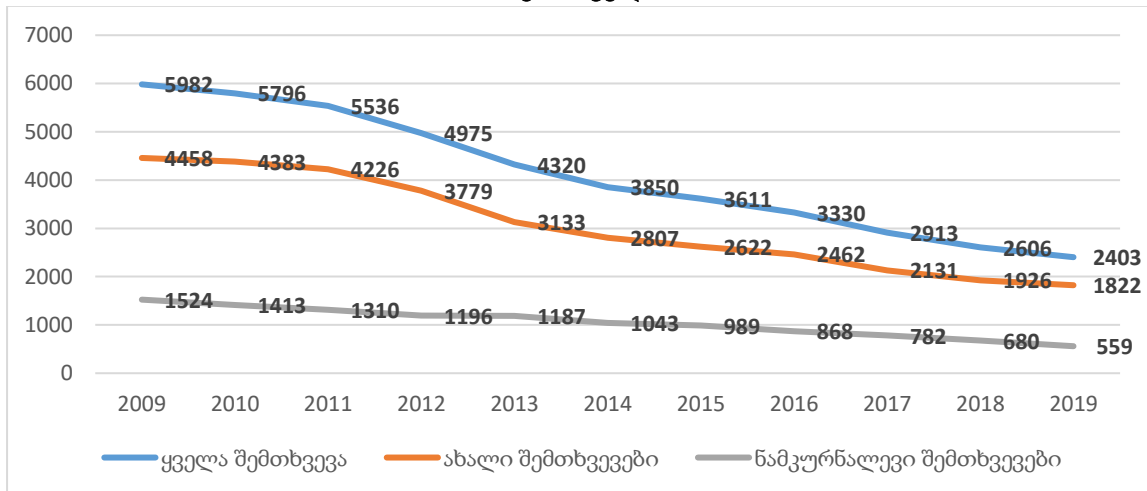
ტუბერკულოზი: ტუბერკულოზი ჯერ კიდევ რჩება მსოფლიო ჯანდაცვის პრობლემად. ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის გაანგარიშებით, მსოფლიოში აქტიური ტუბერკულოზით ყოველწლიურად ავადდება 9 მილიონამდე ადამიანი და იღუპება დაახლოებით 2 მილიონი. პრობლემას ქმნის ასევე ტუბერკულოზის არსებული, მაგრამ გამოუვლენელი შემთხვევები, რომლის რიცხვიც 3 მილიონს აღწევს. გლობალურად ახალი შემთხვევების 3-4%-სა და ნამკურნალები შემთხვევების 20%-ში მულტირეზისტენტული ტუბერკულოზი აღინიშნება. MDR-TB – 10%-ში - ექსტენსიურად რეზისტენტული ტუბერკულოზი აღინიშნება (XDR-TB), რასაც ჩვენს ქვეყანაში ზრდის ტენდენცია აქვს და ბოლო მონაცემებით 15%-ს გადააჭარბა.

გრაფიკზე წარმოდგენილ წლიურ დინამიკაში ტუბერკულოზის რეგისტრირებული შემთხვევები (როგორც ახალი, ასევე ნამკურნალევი ყოველწლიურად იკლებს), რაც ჩვენი შეფასებით, რეალური კლებაა, რადგან შემთხვევათა გამოვლენის პროცესი არ გაუარესებულა. უფრო მეტიც, 2017 წლიდან კონტაქტირებულთა გამოსაკვლევ კონტინგენტს დაემატა ყველა ის პირი, რომელიც იმყოფება ექსპოზიციის ქვეშ ფილტვის ტუბერკულოზით დიაგნოზირებულ ინდექს-პაციენტთან. მანამდე გამოკვლევას ექვემდებარებოდა მხოლოდ ფილტვის მგბ(+) პირთა კონტაქტები. აღნიშნული რეგულირდება სახელმწიფო პროგრამით „ტუბერკულოზის მართვა“. გარდა ამისა, ფილტვის აქტიური ტუბერკულოზის სკრინინგი შედის C ჰეპატიტთან და აივ ინფექციასთან ინტეგრირებულ ტანდემ-კვლევაში, რაც ხელს უწყობს ტუბერკულოზის დროულ გამოვლენას სიმპტომების არსებობის პირობებში.

ტუბერკულოზის შემთხვევათა მაჩვენებელი 100 000 მოსახლეზე (2009-2019 წწ), საქართველო

**ტუბერკულოზის რეგისტრირებული შემთხვევები აბსოლუტურ რიცხვებში 2009-2019
საქართველო**

ტუბერკულოზის წამლისადმი რეზისტენტული ფორმები საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის თვალსაზრისით უდიდეს საფრთხეს ქმნის და დღეისათვის ბევრ ქვეყანაში და მათ შორის საქართველოშიც, სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს. მულტირეზისტენტობა მნიშვნელოვნად ამძიმებს ტუბერკულოზის ეპიდემიას საქართველოში, ვინაიდან ასეთ შემთხვევებში დაავადების მართვა უფრო ძნელია - საჭიროა უფრო ხანგრძლივი (20-24-თვიანი) მკურნალობის კურსი, მედიკამენტები კი უფრო ტოქსიური და ნაკლებად ეფექტური მიკობაქტერიებთან საბრძოლველად. თუმცა, ჯანმო-ს ახალი სტატისტიკური მონაცემებით, საქართველო აღარ მიეკუთვნება მულტირეზისტენტული ტუბერკულოზის მხრივ მაღალი ტვირთის მქონე მსოფლიოს ქვეყანათა რიცხვს. ბოლო წლებში მულტირეზისტენტული ტუბერკულოზის მართვაში წინგადადგმული ნაბიჯია, რაც გამოიხატება ახალი მედიკამენტების გამოყენებაში.

მკურნალობის გამოსავლებიდან განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამახვილდეს მეთვალყურეობიდან დაკარგულ პაციენტთა რაოდენობაზე, რომელიც შედარებით მართვადი კატეგორიაა და რომელზეც მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული მეორადი რეზისტენტული ფორმის ტუბერკულოზის გავრცელება. 2014 წლიდან საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სამსახურმა გააფართოვა აქტივობა ამ მიმართულებით და სახელმწიფო პროგრამის „ტუბერკულოზის მართვა“ ვალდებულებით ხორციელდება მეთვალყურეობიდან დაკარგული და მკურნალობაზე დამყოლობის პაციენტთა მოძიება და საგანმნათლებლო მუშაობის ჩატარება მათთვის. 2019 წელს მულტირეზისტენტული ტუბერკულოზის დიაგნოზი (MDR) დაუდგინდა 278 პაციენტს.

სახელმწიფო პროგრამის „ტუბერკულოზის მართვა“ ეპიდზედამხედველობის კომპონენტით გრძელდება სჯც სამსახურის მიერ კონტაქტების კვლევა როგორც ოჯახის, ასევე სხვა მჭიდრო კონტაქტებს შორის. 2019 წლის მონაცემებით გამოკვლეულ კონტაქტირებულთა შორის ოჯახური კონტაქტებისრაოდენობა კვლავ სამჯერ აღემატება სხვა მჭიდრო კონტაქტების რაოდენობას, ინდექს-პაციენტზე მოსული კონტაქტების საშუალო რაოდენობა შეადგენს 3,5. აივ ინფექცია/შიდსისა და ტუბერკულოზის კოინფექცია არის მნიშვნელოვანი პრობლემა საქართველოში. აივ ინფიცირებულთა სიკვდილის წამყვანი მიზეზი არის ტუბერკულოზი.

ჯანმო-ს რეკომენდაციით აივ ტესტირება უნდა ჩაუტარდეს ყველა დიაგნოსტიკურ ტუბერკულოზის პაციენტს იმის მიუხედავად, თუ რომელი ფორმის ტუბერკულოზის დიაგნოზი დაესვა. აივ ტესტირებით მოცვის მაჩვენებელმა 95%-ს გადააჭარბა.

სიახლეები:

- 2018 წლიდან დაინერგა მობილური აპლიკაცია გლობალური ფონდის მხარდაჭერით, რომელიც პაციენტებს აძლევს საშუალებას, მიიღონ მედიკამენტები, როდესაც თვითონ სურთ, თუნდაც ძილის წინ. დღეს VOT-ის მეშვეობით წამალს იღებს 280 პაციენტი.
- 2019 წლიდან დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში დაიწყო ECHO-TB დისტანციური შეხვედრები აჭარის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ცენტრების ტბ შემთხვევის მენეჯერებთან, რომლის მთავარი მიზანია კონსულტაციები ტუბერკულოზის მართვის საკითხებში და მათთვის სალექციო თემების მიწოდება ტუბერკულოზის ეპიდზედამხედველობის სხვადასხვა საკითხზე.
- განახლდა ტუბერკულოზის ინდექს-პაციენტის კონტაქტირებულთა კვლევის მეთოდური რეკომენდაცია, რომელიც დამტკიცდა ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანებით. აღნიშნული რეკომენდაცია მიეხმარება ეპიდემიოლოგებს შემთხვევის უკეთ მართვაში.

გლობალური ფონდის საგრანტო პროგრამა „ტუბერკულოზის ყველა ფორმის ხარისხიან დიაგნოსტიკასა და მკურნალობაზე საყოველთაო ხელმისაწვდომობის მდგრადობის უზრუნველყოფა“

2019 წლის ძირითადი მიღწევები

- წინასწარი მონაცემებით, 10%-ით შემცირდა ტუბერკულოზის პრევალენტობა 2018 წელთან შედარებით;
- მულტირეზისტენტული ტუბერკულოზის წარმატებული მკურნალობის მაჩვენებელი 66%-ს შეადგენს (2017 წლის კოჰორტის წინასწარი მონაცემებით);
- ქვეყნის მასშტაბით წარმატებით გაფართოვდა ტუბერკულოზის, აივ/ინფექციის და C ჰეპატიტის ინტეგრირებული სკრინინგი პირველადი ჯანდაცვის დონეზე, რის შედეგადაც მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა სამივე დაავადების გამოვლენა. ინიციატივის განსახორციელებლად ჩამოყალიბდა პარტნიორობა ადგილობრივი მმართველობის ჩართულობით, რომელმაც უზრუნველყო სკრინინგის თანადაფინანსება და მდგრადობა;
- პარტნიორობა „STOP TB“-სთან გაფორმებული მემორანდუმის საფუძველზე აჭარის რეგიონი ოფიციალურად შეუერთდა „ნულოვანი ტუბერკულოზის ინიციატივას“, რის საფუძველზეც დაიწყო ტუბერკულოზის ელიმინაციაზე მიმართული აქტივობების შემუშავება და განხორციელება.
- შემუშავდა და დაინერგა ტუბერკულოზის მართვის განახლებული გაიდლაინი, რომლის მიხედვითაც ქვეყანა გადავიდა ახალ უნიექციო ხანმოკლე სამკურნალო რეჟიმებზე ჯანმო-ს რეკომენდაციების შესაბამისად.
- თბილისში გაიხსნა ახალი ფილტვის დაავადებათა ამბულატორიული კლინიკა (#2).

შიდსთან, ტუბერკულოზსა და მალარიასთან ბრძოლის გლობალური ფონდის მხარდაჭერით, ქვეყანაში დაინერგა და ხორციელდება ეფექტიანი სამკურნალო და სადიაგნოსტიკო ღონისძიებები: **ტუბერკულოზზე სავარაუდო ყველა შემთხვევაში პაციენტების უზრუნველყოფა საჭირო გამოკვლევებითა და დიაგნოსტიკური საშუალებებით** - ქვეყანაში დანერგილია ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ აღიარებული უახლესი სადიაგნოსტიკო მეთოდები: კულტურალური კვლევები თხევად ნიადაგზე, ტუბერკულოზის და

მულტირეზისტენტული ტუბერკულოზის სწრაფი სადიაგნოსტიკო მეთოდები და წამალზე მგრძობელობის ტესტები.

მთელი ქვეყნის მასშტაბით გამოიყენება სწრაფი დიაგნოსტიკის მეთოდი GeneXpert აპარატების მეშვეობით. 2019 წელს საერთაშორისო ფონდ კურაციოსა და ჯანმო-ს ევროპის ბიუროს მისიასთან თანამშრომლობით შეფასდა GeneXpert MTB/RIF აპარატების გამოყენების ეფექტურობა დაავადების ადრეული გამოვლენისა და სამედიცინო დაწესებულებაში ტუბერკულოზის გავრცელების შემცირებისთვის და შემუშავდა აპარატების მოცვის ოპტიმიზაციის სამოქმედო გეგმა ფილტვგარეთა ტუბერკულოზისა და C ჰეპატიტის დიაგნოსტიკის გათვალისწინებით. FAST სტრატეგიის განმახორციელებელი დაწესებულებებისათვის შემუშავდა რეკომენდაციები, რომლებიც დაეგზავნათ დაწესებულების ხელმძღვანელებს.

ამ რეკომენდაციების დანერგვის შედეგად სწრაფი მოლეკულური ტესტირებით მოცვა გაიზარდა დაახლოებით 10%-ით. სულ საანგარიშო პერიოდში სწრაფი მოლეკულური მეთოდით ტესტირება ჩატარდა 24879 პირს. ასევე, დაწესებულებებში გაუმჯობესდა ინფექციის კონტროლი, შემცირდა დაყოვნების პერიოდი პაციენტის GeneXpert-ზე გაგზავნიდან ფთიზიატრიულ სამსახურში მკურნალობის დაწყებამდე. ამავე რეკომენდაციების საფუძველზე შეძენილია დამატებითი ოთხი GeneXpert აპარატი, რაც სრულად აკმაყოფილებს ქვეყნის საჭიროებას და უზრუნველყოფს გეოგრაფიულ ხელმისაწვდომობას. 2019 წელს ფილტვის ტუბერკულოზზე სავარაუდო პაციენტების 95%-ზე მეტს ჩატარდა ნახველის გამოკვლევა სწრაფი მეთოდით. 2019 წლიდან საქართველო სრულად გადავიდა ჯანმო-ს რეკომენდებული ახალი კარტრიჯის (Xpert MTB/RIF Ultra) გამოყენებაზე, რომელიც ბავშვებსა და აივ ინფიცირებულ პირებში დაავადების გამოვლენის გაუმჯობესების საშუალებას იძლევა. ამისთვის, გადამზადდა 37 ლაბორანტი.

წინასწარი მონაცემებით, მაღალია როგორც ტუბერკულოზის მქონე პაციენტთა აივ ტესტირებით მოცვის მაჩვენებელი - 95%, აგრეთვე აივ დადებითი პაციენტების ანტირეტროვირუსულ მკურნალობაში ჩართვის მონაცემიც; პაციენტებს, რომელთაც დაუდასტურდათ ტუბერკულოზის დიაგნოზი, ასევე უტარდებოდა ტესტირება C ჰეპატიტზე.

2017 წლიდან დაიწყო პილოტური პროექტი - „ტუბერკულოზის, აივ/ინფექცია შიდსის, C ჰეპატიტის სკრინინგის ინტეგრირება პირველადი ჯანდაცვაში და პარტნიორობის განვითარება დაავადებათა ადრეული გამოვლენისთვის სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონში“. პროექტის მიზანია ტუბერკულოზის, აივ/ინფექცია შიდსის, C ჰეპატიტის სკრინინგის და დროული გამოვლენის შესაძლებლობების განვითარება პირველადი ჯანდაცვის რგოლში, ასევე, ამ მიზნით ადგილობრივ დონეზე სახელმწიფო/კერძო პარტნიორების მობილიზება და ამ დაავადებათა მართვის ჰორიზონტალური ინტეგრაციის ხელშეწყობა. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად 2019 წელს სამეგრელოს რეგიონში გაგრძელდა ტუბერკულოზის, აივ-ინფექციისა და C ჰეპატიტის აქტიური სკრინინგი. სამეგრელოს გამოცდილების გათვალისწინებით, პროცესში ეტაპობრივად ჩაერთო ყველა რეგიონი.

აჭარაში გაგრძელდა „ნულოვანი ტუბერკულოზის“ პროექტი, რომელიც მიზნად ისახავს აჭარაში „ტუბერკულოზის ელიმინაციის კუნძულის“ შექმნას, რაც ისახება ტუბერკულოზის გავრცელების შემცირებაზე როგორც აჭარაში, ასევე ზოგადად საქართველოში. ინიციატივა ხორციელდება აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თანადაფინანსებით და მოიცავს ორ მიმართულებას, ადრეულ გამოვლენას აქტიური სკრინინგის მეშვეობით და სრულყოფილ მკურნალობას. პირველი კომპონენტის ფარგლებში ჩატარდა სამედიცინო პერსონალის ტრენინგი და დაინერგა აქტიური სკრინინგი აჭარის რეგიონის სოფლებში კარ-და-კარის პრინციპით, ბათუმსა და ქობულეთში - მოსახლეობის სამიზნე ჯგუფებში, როგორცაა კომპაქტური ჩასახლების ადგილები, საერთო საცხოვრებლები, თავშესაფრები. გარდა ამისა, მოსახლეობის გარკვეულ ჯგუფებში დაავადებათა აქტიური გამოვლენის გაუმჯობესებისათვის გამოიყენება მობილური ამბულატორია, რომელიც დაკომპლექტებულია ფთიზიატრისა და

ლაბორანტისაგან შემდგარი 4 გუნდით. აღნიშნული გუნდები ატარებენ ინტეგრირებულ სკრინინგს კომპაქტური ჩასახლების ადგილებში. 2019 წლის აგვისტოდან ჩატარდა 92 ვიზიტი, დასკრინულია 3 326 პირი, მათ შორის 388 გაიგზავნა შემდგომი გამოკვლევისთვის როგორც ტუბერკულოზზე სავარაუდო შემთხვევა, 61 ანტისხეულ-დადებითი C ჰეპატიტზე და 1 აივ-ინფექციაზე.

მეორე კომპონენტი გულისხმობს ტუბერკულოზის შემთხვევის ინტენსიური მართვის სისტემის ჩამოყალიბებას ადგილობრივი საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ცენტრების ჩართვის გზით, სადაც შეიქმნა ტუბერკულოზის „შემთხვევის მენეჯერის“ ფუნქცია. ტუბერკულოზის შემთხვევების მენეჯერები აკონტროლებენ და კოორდინაციას უწევენ ყველა საჭირო კლინიკურ და არა კლინიკურ აქტივობას. ეს ფუნქცია დაეკისრა აჭარის რეგიონის ეპიდემიოლოგებს და ყველა მათგანს ჩაუტარდა ტრენინგი. მკურნალობისადმი დამყოლობის გაუმჯობესებისათვის მულტილატერალური კოორდინაციის ხელშეწყობის მიზნით გამოიყენება ECHO სესიები, სადაც განიხილება რთული პაციენტები და ეპიდემიოლოგებს მიეწოდებათ დიდაქტიკური ინფორმაცია შერჩეულ თემებზე. გარდა ამისა, ფთიზიატრთა და პულმონოლოგთა ასოციაციასთან თანამშრომლობით და საერთაშორისო ექსპერტის მონაწილეობით 2019 წელს შეფასდა ნულოვანი ტუბერკულოზის ინიციატივის კომპონენტები, შემუშავდა რეკომენდაციები გაუმჯობესების მიზნით და სამოქმედო გეგმა 2020 წლის და შემდგომი პერიოდისთვის.

ტუბერკულოზის მართვის გაიდლაინის და პროტოკოლების განახლება - 2019 წელს ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის უახლესი რეკომენდაციების შესაბამისად, განახლდა და ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ დამტკიცდა ტუბერკულოზის მართვის გაიდლაინი და პროტოკოლები. განახლებული გაიდლაინი მნიშვნელოვანია მკურნალობის ხანმოკლე რეჟიმების დანერგვისა და შემდგომი მონიტორინგის სქემის გაუმჯობესებისთვის, რაც დადებითად აისახება მკურნალობის შედეგებზე. ქვეყნის მასშტაბით სამედიცინო პერსონალს ჩაუტარდა ინტენსიური ტრენინგი. "ტუბერკულოზის მართვის" 5 დღიანი სასწავლო კურსი ჩაუტარდა 225 ფთიზიატრ-პულმონოლოგს. 2 დღიანი სასწავლო კურსი „სიახლეები ტუბერკულოზის შემთხვევების რეგისტრაციისა და ანგარიშგების სისტემაში" ჩაუტარდა 79 ფთიზიატრ-პულმონოლოგს. ამასთან ერთად, საერთაშორისო ექსპერტმა სამედიცინო პერსონალს ჩაუტარა კონსულტაციები განახლებული გაიდლაინის დანერგვის და რთული პაციენტების განხილვის მიზნით.

საანგარიშო პერიოდში, ასევე, განახლდა და ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროს წარედგინა დასამტკიცებლად ბავშვთა ასაკში ტუბერკულოზის მართვის და ლატენტური ტუბერკულოზური ინფექციის მართვის გაიდლაინები.

ტუბერკულოზთან ბრძოლის სტრატეგიის შესაბამისად, აუცილებელია პაციენტთან ახლო კონტაქტში მყოფი პირების კვლევა აქტიური თუ ლატენტური ტუბერკულოზის გამოსავლენად. კონტაქტების კვლევის არსებული სისტემის გაუმჯობესების მიზნით, საერთაშორისო ფონდ კურაციოსთან თანამშრომლობით, შემუშავდა კონტაქტების კვლევის გაიდლაინი და პროტოკოლი უახლესი საერთაშორისო რეკომენდაციების და ქვეყნის ეპიდემიოლოგიური მდგომარეობის შესაბამისად. განახლებული გაიდლაინი წარედგინა ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროს და აისახა 2020 წლის ტუბერკულოზის სახელმწიფო პროგრამაში. ეპიდემიოლოგებს ქვეყნის მასშტაბით ჩაუტარათ ტრენინგი განახლებული რეკომენდაციების გაცნობის მიზნით.

მაღალი რისკის დაწესებულებებში მიზანშეწონილია სამედიცინო პერსონალის სკრინინგი ინტერფერონ-გამა ტესტის (Interferon-Gamma Release Assays - IGRA) გამოყენებით. ამისთვის ტუბერკულოზის და ფილტვის დაავადებათა ეროვნულ ცენტრთან (ტფდც) ერთად შემუშავდა

სკრინინგის რეგისტრი ეპიდზედამხედველობის სრულყოფის მიზნით. 2019 წლის განმავლობაში ტესტირება ჩატარდა ტფდეც-ს და რეგიონული დაწესებულებების 294 თანამშრომელს, რომელთა 39% კვანტიფერონ დადებითია. სკრინინგის მონაცემები ასახა რეგისტრში, რითაც შეიქმნა შემდგომი ეპიდზედამხედველობის საფუძველი.

ტუბერკულოზით დაავადებული ყველა პაციენტის, მათ შორის ტუბერკულოზის რეზისტენტული ფორმის მქონე პირების უზრუნველყოფა ხარისხიანი მედიკამენტებით - ტუბერკულოზით დაავადებული პაციენტების ხარისხიან მედიკამენტებზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა გულისხმობს როგორც სენსიტიური, ასევე მულტირეზისტენტული და ექსტენსიურად რეზისტენტული (M/XDR-TB) ტუბერკულოზით დაავადებული პაციენტების მკურნალობას პირველი და მეორე რიგის მედიკამენტებით. მათგან პირველი რიგის მედიკამენტების შესყიდვის ხარჯები დაიფარა სახელმწიფო ბიუჯეტით, ხოლო მეორე რიგის წამლების შეძენა განხორციელდა გლობალური ფონდის და სახელმწიფო ბიუჯეტის თანადაფინანსებით (50% და 50% შესაბამისად).

2019 წელს გაგრძელდა ECHO მოდელის გამოყენება, რაც გულისხმობს ჯანდაცვის გამოსავლების გაუმჯობესებას დისტანციური მართვის მეშვეობით. TB-ECHO სესიების, მეშვეობით კონსილიუმს რეგიონიდან რეგულარულად წარედგინება ტუბერკულოზის მძიმე ფორმით დაავადებული პაციენტების შემთხვევები და იმართება საერთო დისკუსია მათი სწორი კლინიკური მართვის მიმართულებით.

დასრულებული მკურნალობის/მკურნალობაზე დამყოლობის მაჩვენებლების გაუმჯობესება, ხანგრძლივადიან მკურნალობაზე მყოფ პაციენტთა ფულადი წახალისების გზით და მკურნალობის მეთვალყურეობის ინოვაციური მეთოდების დანერგვით, როგორცაა ვიდეო-DOT და მობილური ამბულატორიები - გლობალური ფონდის და სახელმწიფოს თანადაფინანსებით მოქმედი ფულადი წახალისების სქემის ფარგლებში მულტირეზისტენტული და რეგულარული ტუბერკულოზით დაავადებული პაციენტები, რომლებიც იჩენენ მკურნალობისადმი კარგ დამყოლობას, ამბულატორიული მკურნალობის პერიოდში იღებენ ფულად დახმარებას.

მულტირეზისტენტული ტუბერკულოზით დაავადებულ პაციენტებს კვირაში ექვსი ან შვიდი დღის განმავლობაში უწევთ ექთნის მეთვალყურეობის ქვეშ (DOT) წამლის მიღება დაწესებულებაში. აღნიშნულ პაციენტებს გლობალური ფონდის ტუბერკულოზის პროგრამის ფარგლებში ეძლევათ ტრანსპორტირების თანხა ტუბერკულოზის სამკურნალო დაწესებულებამდე მისასვლელად.

ამბულატორიული მკურნალობის ეტაპზე, პაციენტთათვის სამედიცინო დახმარების გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესების მიზნით, გლობალური ფონდის ტუბერკულოზის პროგრამის ხელშეწყობით 2019 წელს განაგრძობდა ფუნქციონირებას 2 მობილური ამბულატორია. აღნიშნული ამბულატორიები მოძრაობდნენ ქალაქის იმ უბნებში, რომლებიც დაშორებულია ამჟამად არსებული ტუბსამსახურებიდან და პაციენტებს მიეცათ საცხოვრებელ ადგილთან ახლოს მედიკამენტების სამედიცინო პერსონალის მეთვალყურეობით მიღების საშუალება.

2019 წლიდან გაფართოვდა ვიდეო მეთვალყურეობით მკურნალობა (VOT) სპეციალური აპლიკაციის მეშვეობით, რომელმაც მეთვალყურეობა კიდევ უფრო მოქნილი გახადა. სულ ქვეყნის მასშტაბით ვიდეო მეთვალყურეობით მკურნალობაში ჩაერთო 690 პაციენტი, რომელთაგან 2019 წლის დეკემბრის თვის ბოლოს VOT-ზე თბილისსა და რეგიონში იმყოფებოდა 283 პაციენტი. ამ 283 პაციენტიდან 238 პაციენტი ჩართულია VOT აპლიკაციის გამოყენებით. მათ შორის არ დაფიქსირებულა მეთვალყურეობიდან დაკარგვის არცერთი შემთხვევა.

გლობალური ფონდის ტუბერკულოზის პროგრამის ფინანსური მხარდაჭერით ყველა რეგიონისთვის დაქირავებულია „მკურნალობაზე დამყოლობის კონსულტანტი“, რომლის ფუნქციაა მკურნალობაში ჩასართავ პაციენტთან შეხვედრა და კონსულტირება, არადამყოლ

პაციენტებთან მუშაობა, სტაციონარიდან გასაწერი პაციენტებისთვის ამბულატორიული რეჟიმის მოწესრიგება და განმეორებითი კონსულტირება.

ტუბერკულოზის სერვისების მიმწოდებელი ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება - 2019 წელს თბილისის ტერიტორიაზე დასრულდა ახალი DOT ამბულატორიული ცენტრის მშენებლობა.

ტუბერკულოზის პროგრამით გათვალისწინებული სერვისების დაფინანსების ოპტიმალური მექანიზმების შემუშავების და დანერგვის ხელშეწყობის მიზნით საერთაშორისო ფონდ კურაციოსთან თანამშრომლობით შეფასდა დაფინანსების არსებული მექანიზმები და მასთან დაკავშირებული რისკები, შემუშავდა რეკომენდაციები შესაბამისი გათვლებით პაციენტზე-ორიენტირებული და ამბულატორიული მოდელის ხელშეწყობის სისტემის შესაქმნელად. პროექტი დაინტერესებულ მხარეებთან განხილვის შემდეგ წარედგინა ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროს. შედეგად 2020 წლიდან ტუბერკულოზის თერაპიული სტაციონარული მომსახურების საწოდების პრინციპით ანაზღაურების მექანიზმი შეიცვალა შემთხვევაზე დაფუძნებული დიაგნოზის მიხედვით ტარიფიკაციის მოდელით.

პაციენტზე ორიენტირებული მიდგომების დანერგვის ხელშეწყობის მიზნით, 2019 წელს შერჩეულ 10 დაწესებულებაში დაიწყო პირველად ჯანდაცვასთან ტუბერკულოზის მართვის ინტეგრირებული მოდელის პილოტირება **შედეგზე დაფუძნებული დაფინანსების** სქემით. ეს უკანასკნელი სამუშაოს შესრულების საფუძველზე სამედიცინო პერსონალისთვის დამატებითი ბონუსების გაცემას გულისხმობს. გლობალური ფონდის ტუბერკულოზის პროგრამის ფარგლებში უზრუნველყო-ფილია ხსენებული ბონუსის გასაცემად და სქემის ადმინისტრირებისთვის საჭირო თანხის თანადაფინანსება. პროექტის ხორციელდება ტუბერკულოზის სახელმწიფო პროგრამის შესაბამისად და მასში ჩართულია სოციალური მომსახურების სააგენტო.

ტუბერკულოზის კონტროლის ნაციონალური პროგრამის მართვის, კოორდინაციის, მონიტორინგისა და შეფასების მექანიზმების გაძლიერება - აღნიშნული ღონისძიების ფარგლებში ქვეყანაში შექმნილია მონიტორინგის და შეფასების ჯგუფი, რომელიც მოიცავს 10 რეგიონულ კოორდინატორს და 3 სპეციალისტს ცენტრალურ დონეზე (ეპიდემიოლოგი, ლაბორატორიის სპეციალისტი და ფარმაცევტი). ჯგუფი კვარტალურად ახორციელებს ტბ დაწესებულებების რაიონულ, რეგიონულ და ცენტრალურ სუპერვიზიას, და ასევე, პირველადი ჯანდაცვის დაწესებულებების სუპერვიზიას, რომლის მიზანია ძირითადი ინდიკატორებისა და აქტივობების, მათ შორის ამბულატორიულ მკურნალობაზე მყოფი მულტირეზისტენტული ტუბერკულოზის შემთხვევების მართვის კონტროლის გაუმჯობესება. სასჯელაღსრულების და პრობაციის სამინისტროს სამედიცინო დეპარტამენტთან თანამშრომლობით, რეგულარული მონიტორინგი და სუპერვიზია ტარდება პენიტენციურ სისტემაშიც.

სამოქალაქო სექტორის ჩართულობა ტუბერკულოზის შესახებ ცნობიერების ამაღლების მიზნით - სამოქალაქო სექტორის ჩართულობით განხორციელდა სამი პროექტი: სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფისთვის (სხვადასხვა რანგის რელიგიური ლიდერების და მრევლის ჩათვლით) ტუბერკულოზის შესახებ ინფორმაციის მიწოდება საგანმანათლებლო კამპანიის საშუალებით. პროექტის ფარგლებში მომზადდა საინფორმაციო მასალა, ჩატარდა საინფორმაციო-საკომუნიკაციო შეხვედრები ეპარქიებში და საქართველოს მუსლიმთა სამმართველოს წარმომადგენლებთან.

საინფორმაციო-საკომუნიკაციო-საგანმანათლებლო კამპანია განხორციელდა ქვეყნის მასშტაბით ზოგადად მოსახლეობასა და მაღალი რისკის ჯგუფებში ტუბერკულოზის თემაზე ცნობიერების ამაღლების მიზნით. კამპანიის ფარგლებში შემუშავდა და დამზადდა საინფორმაციო მასალები (ვიდეო და აუდიოკლიპები, ბუკლეტი, ფლაერი, მაისური, კალენდარი და სხვა), ჩატარდა მაღალი დონის შეხვედრა და მედია სემინარები; საინფორმაციო-

საგანმანათლებლო სატელევიზიო და სოციალური მედია კამპანიები, ტუბერკულოზის მსოფლიო დღისადმი მიძღვნილი კონფერენცია, შეხვედრები და აქციები რეგიონებში.

2019 წლის გაგრძელდა ინოვაციური პროექტის განხორციელება, რომელიც გულისხმობს სხვადასხვა საჭიროებების მქონე რეზისტენტული და სენსიტიური ტუბერკულოზით დაავადებული პაციენტების მხარდაჭერას მკურნალობაზე დამყოლობის გაუმჯობესების მიზნით. პროექტის განმახორციელებელია არასამთავრობო, სათემო ორგანიზაციები. ამ პროექტის ფარგლებში თბილისსა და რეგიონულ ცენტრებში ჩამოყალიბდა მულტიდისციპლინური გუნდები, რომლის შემადგენლობაშიც შედიან სოციალური მუშაკი, ფსიქოლოგი და ყოფილი პაციენტი. ჩატარდა მათი ტრენინგი. ამ გუნდებმა უზრუნველყვეს პაციენტის და მისი ოჯახის წევრების ინფორმირება/განათლება მკურნალობის დამყოლობის მნიშვნელობაზე ყურადღების გამახვილებით, ასევე, პაციენტის ინდივიდუალური სოციალური და ფსიქოლოგიური საჭიროებების შეფასება და დახმარება. ასეთი სახის მომსახურებით ისარგებლა 104 პაციენტმა სენსიტიური ფორმით და 139 - რეისტენტულით. პროექტის მნიშვნელოვან კომპონენტს შეადგენდა საკუთრივ პაციენტთა სათემო ორგანიზაციის გაძლიერება. შეფასდა პროექტში მონაწილე პაციენტთა კავშირის ძლიერი და სუსტი მხარეები, შემუშავდა და განხორციელდა სათემო ორგანიზაციის განვითარების გეგმა. 2019 წელს გლობალური ფონდის მოწვევით განხორციელდა ჯანმო-ს ევროპის ბიუროს ორი ექსპერტული მისია:

1) ტუბერკულოზის მიკობაქტერიის გენომის სექვენირების ინიცირების მიზნით. მისიის ანგარიშის საფუძველზე განხორციელდა საჭირო აღჭურვილობის შეძენა და პერსონალის ტრენინგი.

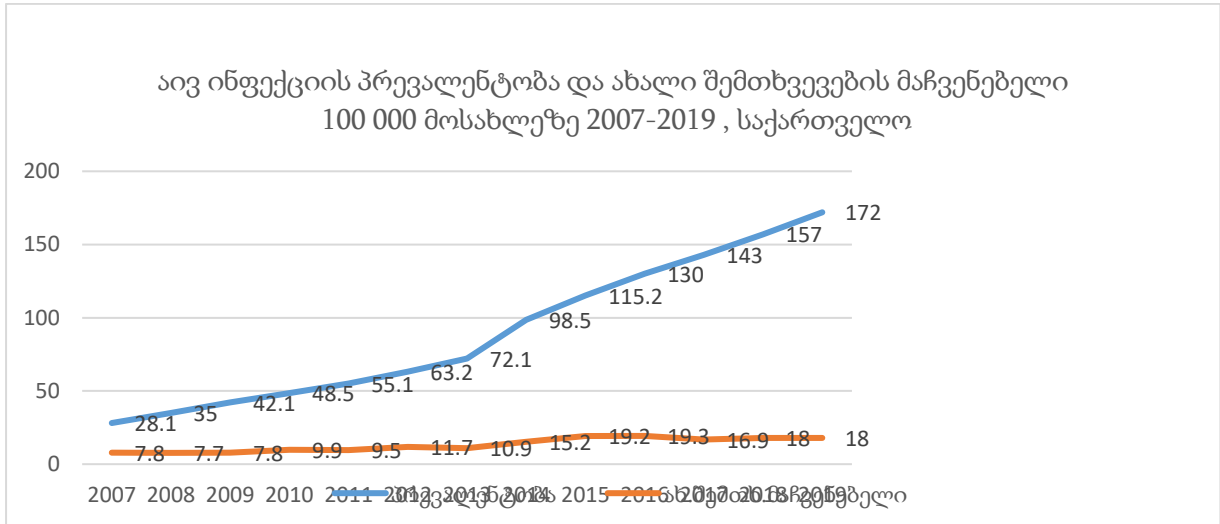
2) ტუბერკულოზის, C ჰემატიტის და სხვა ინფექციების სწრაფი დიაგნოსტიკისთვის ლაბორატორიული ქსელის GeneXpert აპარატებით აღჭურვის ოპტიმიზაციის მიზნით.

ანგარიშის რეკომენდაციები გათვალისწინებული იყო შესაძენი აპარატების განთავსების ადგილის შერჩევას. გარდა ამისა, გლობალური ფონდის დაკვეთით, "PHTB Consult"-ის მიერ ჩატარდა პროგრამის შეფასება, რომელმაც მნიშვნელოვან წარმატებებს გაუსვა ხაზი და ასევე დასახა მიმართულებები გაუმჯობესებისთვის.

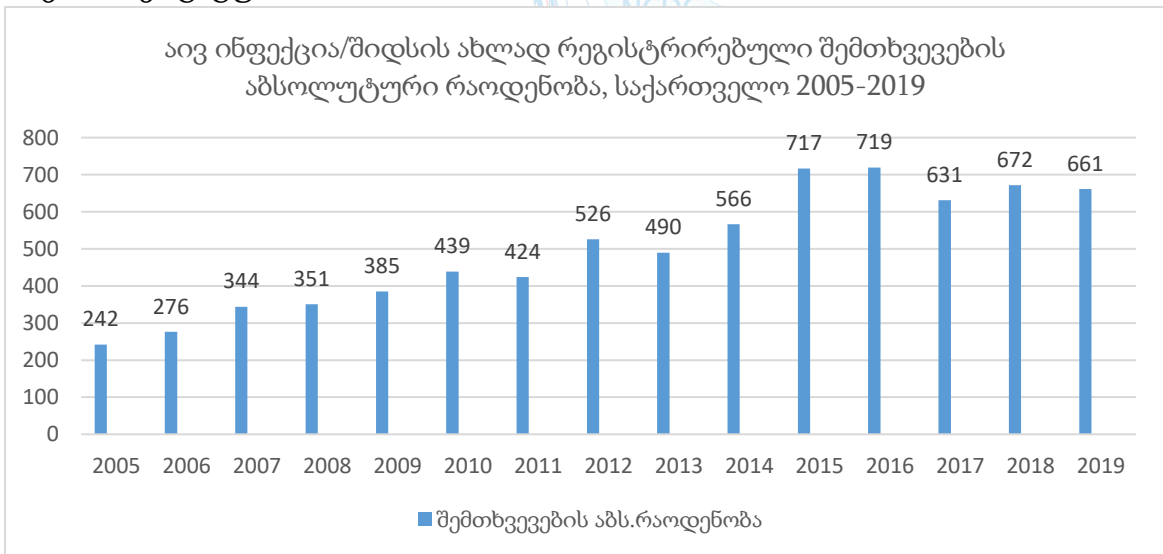
წარმატებით ჩატარდა „საგრანტო მოლაპარაკების“ პროცესი. გლობალური ფონდის მიერ დამტკიცებულია და საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 29 ნოემბრის #2488 განკარგულებით მოწონებულ იქნა სსიპ - ლ. საყვარელიძის სახელობის დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრსა და აივ ინფექციის/შიდსის, ტუბერკულოზისა და მალარიის წინააღმდეგ ბრძოლის გლობალურ ფონდს შორის „საქართველოში ტუბერკულოზის ყველა ფორმის ხარისხიან დიაგნოსტიკასა და მკურნალობაზე საყოველთაო ხელმისაწვდომობის მდგრადობის უზრუნველყოფა“ პროგრამის ფარგლებში გასაფორმებელი საგრანტო ხელშეკრულება N GEO-T-NCDC.

პროგრამა განხორციელდება 2020-2022 წლებში. მისი მიზანია ტუბერკულოზის ტვირთის და ქვეყნის ერთიან სოციალურ და ეკონომიკურ განვითარებაზე მისი გავლენის შემცირება, ტუბერკულოზის ყველა ფორმის დროულ და ხარისხიან დიაგნოსტიკასა და მკურნალობაზე საყოველთაო ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფით, რაც შეამცირებს დაავადების გავრცელებას და სიკვდილის შემთხვევებს და მოახდენს წამალ-რეზისტენტობის შემდგომი განვითარების პრევენციას.

აივ ინფექცია/შიდსი: 2019 წლის ბოლოს საქართველოში აივ ინფექცია/შიდსის რეგისტრირებულ შემთხვევათა რიცხვმა შეადგინა 8046, ამ დროისათვის აივ ინფიცირებულთა გარდაცვალების შემთხვევებმა - 1640. 2019 წელს დარეგისტრირდა აივ ინფექცია/შიდსის 661 ახალი შემთხვევა, მათ შორის მამრობითი სქესის - 508, მდედრობითი - 153. 2019 წელს ინფექციის გავრცელებამ ზოგად პოპულაციაში 0.17 % შეადგინა.

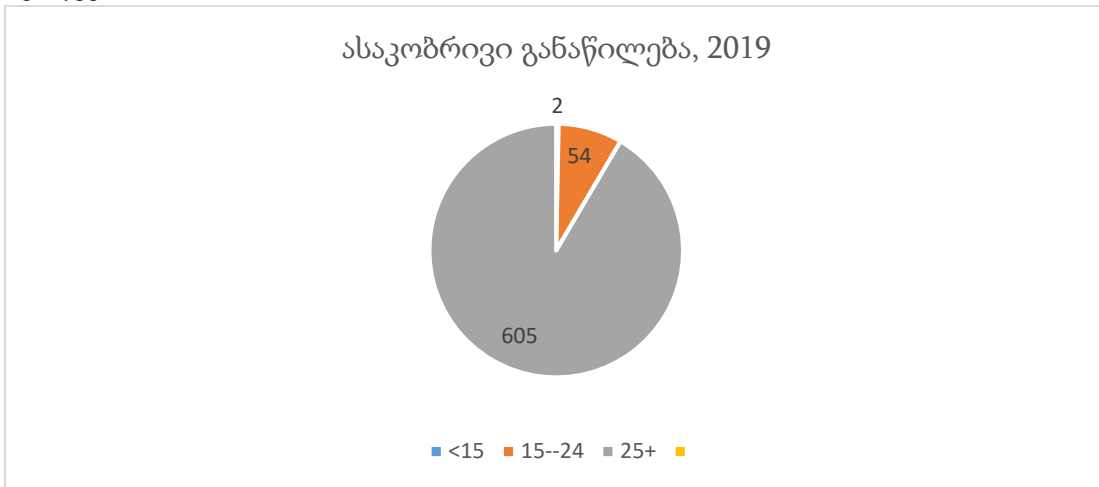
2019 წლის ახლად რეგისტრირებული შემთხვევები უმნიშვნელოდ ჩამორჩება გასული წლის მონაცემებს. ცვლილება იმდენად მცირეა, რომ რაიმე დასკვნის გაკეთების საშუალებას არ იძლევა. საყურადღებოა, რომ ტესტირებულ პირთა რაოდენობა გაზრდილია წინა წლებთან შედარებით, რაშიც გარკვეული როლი შეასრულა საქართველოს რამდენიმე რეგიონში ინტეგრირებული აქტიური სკრინინგის და ტანდემ-ტესტირების დაწესებულებების და დახმარების გაცემის შედეგად, ტუბერკულოზისა და აივ ინფექციის გამოვლენის მიზნით. პრევალენტობის გაზრდა კი ასახავს ინფიცირებულთა სიცოცხლის ხანგრძლივობის მატებას. აივ/შიდსის პროგრამის ერთ-ერთ სუსტ მხარედ მაინც რჩება ინფექციის გამოვლენის დაბალი მაჩვენებელი (48%), რაც ნიშნავს, რომ ინფიცირებულთა ნახევარზე მეტმა ჯერ კიდევ არ იცის თავისი აივ სტატუსი.

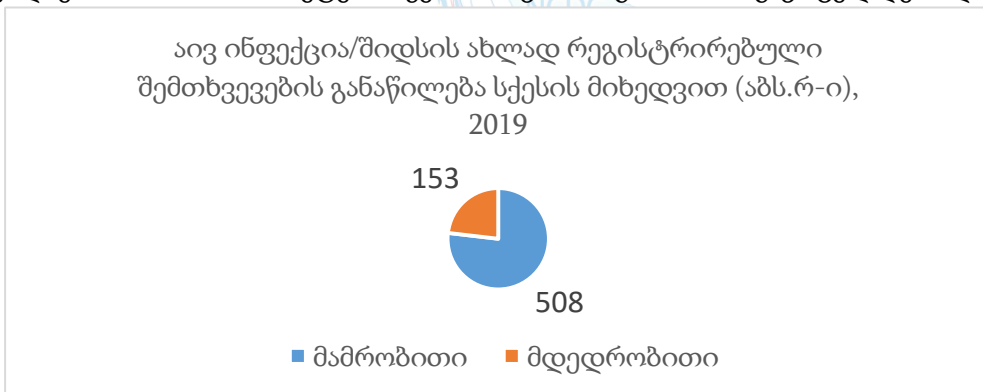
აივ ეპიდზედამხედველობა საქართველოში უპირველესად მიმართულია მაღალი რისკის პოპულაციების ზედამხედველობაზე ამ ჯგუფებში ქცევაზე ზედამხედველობის კვლევების (BSS) გამოყენებით. ბიომარკერის კომპონენტით ქცევაზე ზედამხედველობის კვლევები ტარდება 2002 წლიდან. კვლევები ტარდება საქართველოს დიდ ქალაქებში მაღალი რისკის სხვადასხვა ჯგუფებში, როგორცაა ნარკოტიკების ინექციური მომხმარებლები (ნიმ), სექს-მუშაკი ქალები (სმქ), მამაკაცები, რომელთაც სექსი აქვთ მამაკაცთან (მსმ). აივ ინფექცია ისევ რჩება კონცენტრირებული მაღალი რისკის ჯგუფებში. თუმცა წინა წლებისაგან განსხვავებით, როდესაც აივ ინფექცია ძირითადად ნარკოტიკების ინექციურ მომხმარებლებში იყო

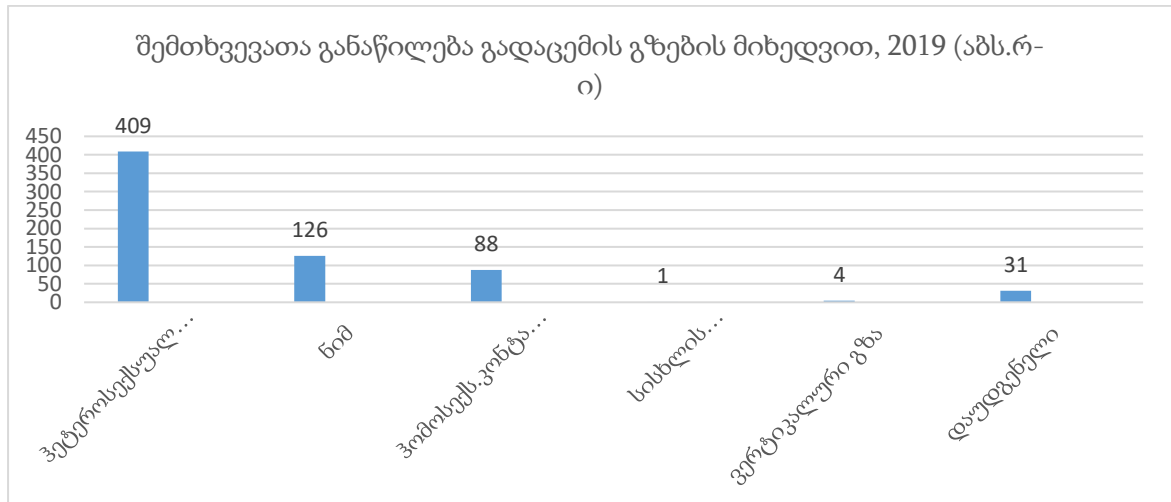
კონცენტრირებული, ბოლო წლებში ინფექციის მზარდი მაჩვენებლები აღინიშნება მამაკაცებში, რომელთაც სექსი აქვთ მამაკაცთან. ბოლო კვლევის მიხედვით, მსმ-ების პოპულაციურ ჯგუფში აივ ინფექციის გავრცელებამ მიაღწია 20,7%, მაშინ როცა იგივე მაჩვენებელი ნიმ-ებში 2,2% შეადგენს.

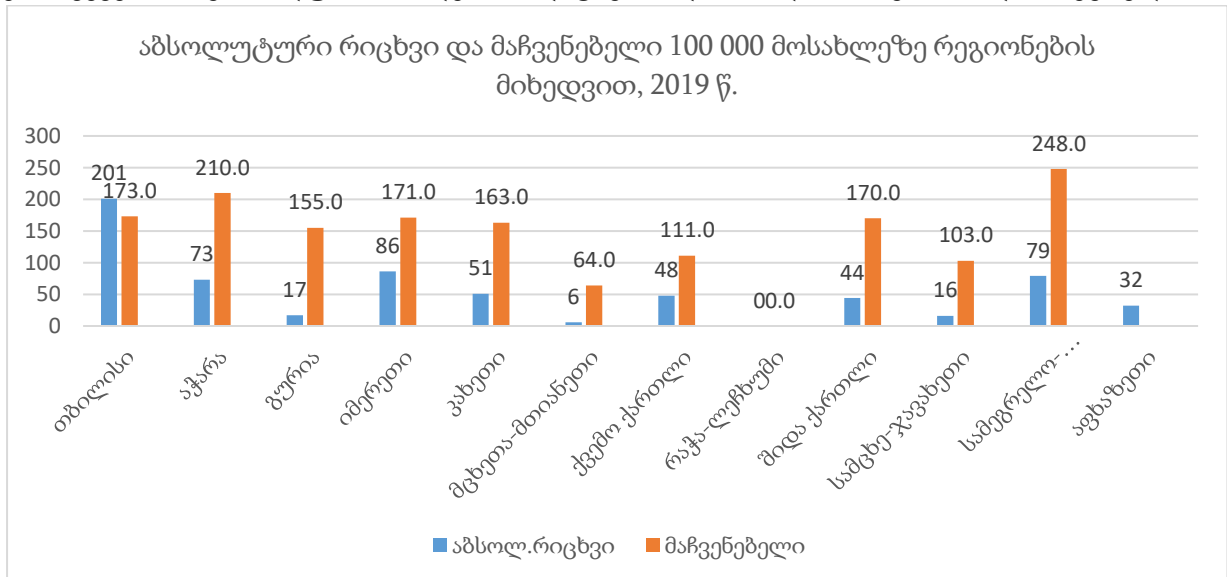
გრაფიკიდან ნათლად ჩანს, რომ შემთხვევათა უდიდესი ნაწილი მოდის 25-ზე მეტი ასაკის პირებზე. ამ დიდი ასაკობრივი ჯგუფიდან შემთხვევები უფრო მეტად კონცენტრირებულია 25-45 ასაკის პირებში. ამ თვალსაზრისით სურათი წლიურ დინამიკაში არ იცვლება. რაც შეეხება სქესობრივ განაწილებას, ამ მხრივ ეპიდემიოლოგიური სიტუაცია ბოლო წლებში თითქმის არ იცვლება და რჩება მსგავსი თანაფარდობა სქესთა შორის, მაგრამ განსხვავდება ინფექციის ადრეული სტადიისაგან, როდესაც მაღალი რისკის ჯგუფებს ძირითადად მამაკაცები შეადგენდნენ, სანამ ჰეტეროსექსობრივი გზით გავრცელდებოდა ქალებში.

წლების განმავლობაში საქართველოში აივ ინფექციის გადაცემის წამყვან გზას ნარკოტიკული საშუალებების ინექციური მოხმარება წარმოადგენდა. 2009 წლიდან შეინიშნება ეპიდემიოლოგიური სიტუაციის შეცვლა გადაცემის გზის მიხედვით ჰეტეროსექსუალური სქესობრივი გზის ხვედრითი წილის გაზრდით ახალ შემთხვევებში და 2011 წლიდან გადაცემის წამყვანი გზა ჰეტეროსექსუალური სქესობრივი კონტაქტი ხდება. აღნიშნული ტენდენცია გაგრძელდა 2019 წელშიც, როდესაც უკვე ჰეტეროსექსუალური გზით გადაცემა თითქმის 4-ჯერ აღემატება ნარკოტიკების გზით გადაცემას.

ინფექციის გავრცელება კვლავაც ხასიათდება გეოგრაფიული სპეციფიურობით, რასაც ადასტურებს საქართველოს ტერიტორიაზე აივ ინფექცია/შიდსის შემთხვევების არათანაბრად განაწილება, ეს კი ინტერვენციების ფოკუსირების საშუალებას იძლევა. 2018 წელს აივ ინფექციის რეგიონული განაწილების სურათი არ შეცვლილა და აივ ინფექცია/შიდსის ახალი შემთხვევების მაქსიმალური რაოდენობა დაფიქსირდა თბილისში, აჭარასა და სამეგრელოში.

მნიშვნელოვანია, რომ 2019 წელს 22 ახალი შემთხვევა გამოვლენილ იქნა ტანდემ-ტესტირების ფარგლებში, რასაც კარგი შეფასება შეიძლება მიეცეს გამოვლენის თვალსაზრისით.

„გლობალური ფონდის საგრანტო პროგრამა „საქართველოში აივ/შიდსის პრევენციის, მკურნალობისა და მოვლის ღონისძიებების გაძლიერება და მდგრადობის უზრუნველყოფა“ საქართველო განეკუთვნება აივ ინფექცია/შიდსის კონცენტრირებული ეპიდემიის მქონე ქვეყნებს. ეპიდემია კონცენტრირებულია ე.წ. მაღალი რისკის პოპულაციის ჯგუფებში, როგორებიცაა ნარკოტიკების ინექციური მომხმარებლები, კომერციული სექს-მუშაკები, მამაკაცები, რომელთაც სქესობრივი კავშირი აქვთ მამაკაცებთან (მსმ), და პატიმრები. ამ ჯგუფებიდან ეპიდემიის ყველაზე სწრაფი განვითარება ამჟამად აღინიშნება მსმ-ებს შორის. 2019 წლის განმავლობაში წარმატებით დასრულდა გლობალური ფონდის დაფინანსების წინა ციკლი, რომელიც მოიცავდა პერიოდს 2016 წლის 1 ივლისიდან 2019 წლის 30 ივნისის ჩათვლით ჯამური ბიუჯეტით 18.4 მილიონი აშშ დოლარი, ხოლო 2019 წლის 1 ივლისიდან

დაიწყო პროგრამის განხორციელება გლობალური ფონდის დაფინანსების ახალი ციკლის ფარგლებში, რომელიც მოიცავს პერიოდს 2019 წლის 1 ივლისიდან 2022 წლის 30 ივნისის ჩათვლით ჯამური ბიუჯეტით 9.3 მილიონი აშშ დოლარი. პროგრამა მიზნად ისახავს აივ ინფექცია/შიდსით დაავადებული ადამიანების სიცოცხლის ხანგრძლივობისა და ხარისხის გაუმჯობესებას მაღალეფექტიანი მკურნალობისა და მოვლის ღონისძიებების გაძლიერების გზით, ისევე როგორც აივ ინფექცია/შიდსის გავრცელების პრევენციას, განსაკუთრებით კი მაღალი რისკის მქონე ჯგუფებში, კომპლექსური ღონისძიებების განხორციელების გზით. ამავე დროს, გადადგმული იქნა მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გლობალური ფონდის მდგრადობისა და გადაბარების გეგმის შესაბამისად, რიგი ღონისძიებების განხორციელების გადაბარების მიმართულებით სახელმწიფო დაფინანსებაზე.

საანგარიშო წლის განმავლობაში პროგრამის ფარგლებში დიდი ძალისხმევა და რესურსები მიმართული იყო აივ პრევენციულ ღონისძიებებზე მაღალი რისკის ჯგუფებში (ნარკოტიკების ინექციური მომხმარებლები, მსმ-ები, კომერციული სექს-მუშაკები და პატიმრები).

გლობალური ფონდის შიდსის პროგრამის 2019 წლის ძირითადი მიღწევები

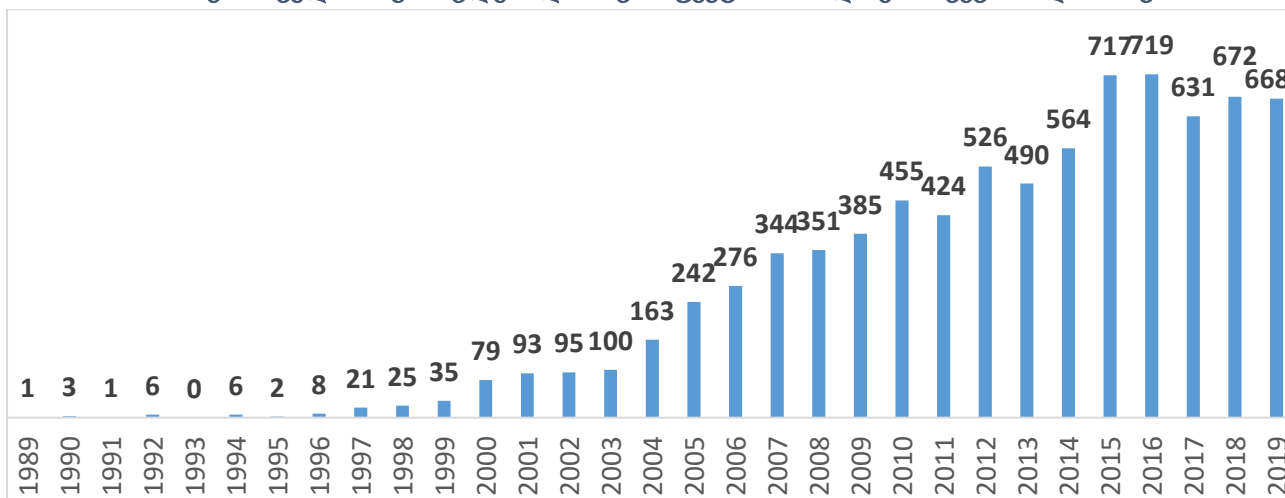

საქართველოში, 2019 წლის 31 დეკემბრის მონაცემებით, ინფექციური პათოლოგიის, შიდსისა და კლინიკური იმუნოლოგიის სამეცნიერო-პრაქტიკულ ცენტრში რეგისტრირებული იყო შიდსის ვირუსით ინფიცირების 8112 შემთხვევა, მათგან 6,043 - მამაკაცი და 2069 - ქალია. პაციენტთა უმრავლესობა 29-დან 40 წლამდეა.

მსოფლიო სტატისტიკით, საქართველო განეკუთვნება აივ ინფექცია/შიდსის დაბალი პრევალენტობის ქვეყნებს. აღსანიშნავია, რომ 2015-2016 წლების ახალი შემთხვევების საგრძნობი მატების შემდეგ, რაც უკავშირდება C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის ფარგლებში აივ ინფექციაზე მოსახლეობის ტესტირების გაზრდილ რაოდენობას, 2017 წელს დაფიქსირდა აივ ინფექციის რეგისტრირებული ახალი შემთხვევების მცირედი კლება (12%),

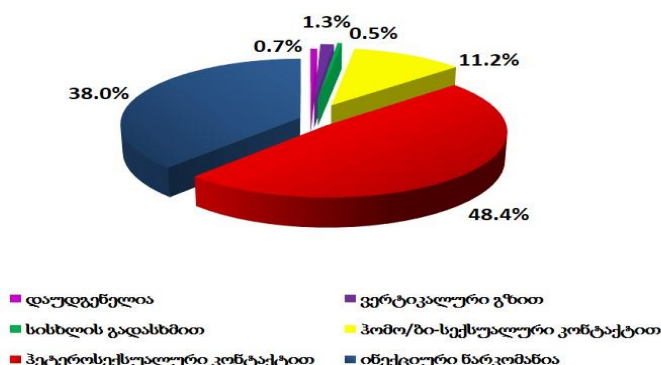
2018 წელს კვლავ შემთხვევებმა ოდნავ იმატა (6%/672 შემთხვევა), ხოლო 2019 წელს კვლავ იკლო და რეგისტრირებული იქნა 668 ახალი შემთხვევა.

საქართველოში გამოვლენილი აივ-ინფექციის ახალ შემთხვევათა დინამიკა

* წყარო: ინფექციური პათოლოგიის, შიდსისა და კლინიკური იმუნოლოგიის სამეცნიერო-პრაქტიკული ცენტრი; http://aidscenter.ge/epidsituation_geo.html

აივ ინფექციის რეგისტრირებული შემთხვევების განაწილება გადაცემის გზების მიხედვით (31 იანვარი, 2020 წ.)

* წყარო: ინფექციური პათოლოგიის, შიდსისა და კლინიკური იმუნოლოგიის სამეცნიერო-პრაქტიკული ცენტრი; http://aidscenter.ge/epidsituation_geo.html

აივ ინფექციის გადაცემის გზებს შორის წამყვანი გახდა ჰეტეროსექსუალური გზა (48.4%) და ნარკოტიკების ინექციურმა მოხმარებამ გადაინაცვლა მეორე ადგილზე (38.0%), 2017 წელთან შედარებით მოიმატა ჰომოსექსუალური გზით აივ ინფექციის გავრცელების წილმაც (11.2%). უშუალოდ 2019 წელს დარეგისტრირებული აივ ინფექციის ახალი შემთხვევების მაღალი პროცენტი მოდის ჰეტეროსექსუალური გზით დაინფიცირებულ პირებზე - 69%, ნარკოტიკების ინექციური გზით მოხმარების გამო დაინფიცირებულთა წილი რეგისტრირებულ ახალ შემთხვევებს შორის შემცირდა 17%-მდე, ხოლო ჰომოსექსუალური გზით დაინფიცირებულთა წილმა შეადგინა 13%. სისხლის რეციპიენტი იყო 3 (0.5%), ხოლო დედიდან შვილზე აივ ინფექციის გადაცემის შემთხვევამ 2019 წელს შეადგინა 2 (0.4%).

2017 წელს ჩატარებული აივ ახალი ინფექციის შემთხვევების ანალიზის კვლევამ (RITA) აჩვენა, რომ 2015-2016 წლებში რეგისტრირებული შემთხვევებიდან ახალი ინფექციების შემთხვევები ყველაზე ხშირი იყო 25-დან 35 წლამდე ასაკის პირებში (44.9%); უმრავლესობა გამოვლინდა მამაკაცებში (76.5%); გადაცემის გზების კუთხით წამყვანი იყო სექსი მამაკაცებს შორის (39.0%) (წყარო: ჩხარტიშვილი ნ, დვალი ნ, ქარჩავა მ, ღვაზაძე მ, ცერცვაძე თ. საქართველოში აივ ინფექციის ინციდენტობის შესწავლა ახალი ინფექციის გამოვლენის ალგორითმის საშუალებით: კვლევის ანგარიში. ინფექციური პათოლოგიის, შიდსის და კლინიკური იმუნოლოგიის ს/პ ცენტრი. თბილისი, 2018).

2019 წელს 100 000 მოსახლეზე აივ ინფექციით გამოწვეული სიკვდილიანობის მაჩვენებელმა შეადგინა 2.01 (75 შემთხვევა წლის განმავლობაში).

2003 წლიდან გლობალური ფონდის შიდსის პროგრამის ფარგლებში საქართველოში მცხოვრებ ყველა აივ დადებით და შიდსით დაავადებულ ადამიანს ხელი მიუწვდება სასიცოცხლო მნიშვნელობის უფასო მაღალეფექტიან ანტირეტროვირუსულ მკურნალობაზე, შესაბამის ხარისხიან ლაბორატორიულ და მკურნალობაზე დამყოლობის მონიტორინგზე.

თბილისთან ერთად პაციენტებს არც მკურნალობა მიეწოდებათ ქვეყნის 4 რეგიონში: იმერეთი, სამეგრელო, აჭარა და აფხაზეთი.

ინფექციური პათოლოგიის, შიდსისა და კლინიკური იმუნოლოგიის სამეცნიერო-პრაქტიკული ცენტრის 2019 წლის 31 დეკემბრის მონაცემებით, ანტირეტროვირუსულ (არვ) მკურნალობაზე იმყოფებოდა 5098 აივ /შიდსით პაციენტი, მათ შორის 574 აფხაზეთში, რაც დაგეგმილი სამიზნე მაჩვენებლის 93% (5098/5500) შეადგენს და საუკეთესო პროცენტული მაჩვენებელია აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებს შორის.

საქართველოს რეგიონში საუკეთესო მაჩვენებელი აქვს ქვეყანაში არც მკურნალობის დაწყებიდან 12 თვის შემდეგ პროგრამაში ჩართულ მოზრდილ და პედიატრიულ პაციენტთა დაყოვნების მხრივ, კერძოდ, 2019 წელს ამ მაჩვენებელმა 89% შეადგინა, რაც აღმოსავლეთ ევროპისა და შუა აზიის რეგიონში საუკეთესო მაჩვენებელს წარმოადგენს.

გლობალური ფონდის პროგრამების მდგრადობისა და გადაბარების გეგმის ღონისძიებები

ქვეყანაში არც მკურნალობის მაღალი სტანდარტებისა და მოცვის მაჩვენებლების შენარჩუნება/გაუმჯობესება საჭიროებს ეფექტიან კოორდინაციას გლობალური ფონდისა და შესაბამის სახელმწიფო პროგრამებს შორის და სახელმწიფო დაფინანსების ზრდის უზრუნველყოფას გლობალური ფონდის დაფინანსების მომდევნო პერიოდში (2019-2022 წლები), განსაკუთრებით იმის გათვალისწინებით, რომ გაეროს შიდსის პროგრამისა და ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის რეკომენდაციით, საქართველო 2016 წლიდან სრულად გადავიდა „მკურნალობა ყველასთვის“ სტრატეგიის განხორციელებაზე, რაც გულისხმობს არც მკურნალობის შეთავაზებას ყველა აივ პაციენტისთვის, CD4 ლიმფოციტების დონის მიუხედავად, რაც თავის მხრივ, სავარაუდოდ, მნიშვნელოვნად გაზრდის არც მკურნალობის პროგრამაში ჩართული პაციენტების რიცხვს მომდევნო წლებში. 2019 წელს, გლობალური ფონდის შიდსის პროგრამით დაფინანსებული ღონისძიებების ეტაპობრივი გადაბარების გეგმის შესაბამისად, ისევე როგორც 2015 -2019 წწ-ში, სახელმწიფო დაფინანსებით წარმატებით განხორციელდა პირველი რიგის არც მედიკამენტების შეძენა. დამატებით, 2019 წელს მოხდა მეორე რიგის არც მედიკამენტების 50%-ის შეძენაც. მეორე რიგის დარჩენილი მედიკამენტები შესყიდული იქნა გლობალური ფონდის პროგრამის ფარგლებში.

ყველა აღნიშნული შესყიდვისათვის გამოყენებული იქნა გლობალური ფონდის გაერთიანებული შესყიდვის მექანიზმი, რამაც შესაძლებელი გახადა მაღალი ხარისხის მედიკამენტების შეძენა შედარებით დაბალ ფასად. უშუალოდ გლობალური ფონდის წილი მედიკამენტების შესყიდვაში კი განხორციელდა ე.წ. ელექტრონული პლატფორმის „ვამბო“-ს

მეშვეობით, რაც აჩქარებს შეკვეთის გაკეთებას და შეძენილი მედიკამენტის დროულად მოწოდების გაუმჯობესებელი მონიტორინგის შესაძლებლობას იძლევა.

2019 წლის პირველი სემესტრის განმავლობაში წარმატებით იქნა გავლილი გლობალური ფონდის შიდსის პროგრამის ახალი გრანტის მიღებისთვის მოსამზადებელი სამუშაო და 2019 წლის 1 ივლისიდან დაწყებული იქნა საგრანტო პროგრამის განხორციელების ახალი პერიოდი, რომელიც სრულდება 2022 წლის 30 ივნისს. გლობალური ფონდის მხრიდან 50%-მდე შემცირებული დაფინანსების შესაბამისად, მოხდა პროგრამის მნიშვნელოვანი ოპტიმიზაცია, პირველ რიგში საკვანძო პოპულაციებში აივ პრევენციის ღონისძიებების ნაწილში მოხდა მომსახურების მიწოდების ღირებულებების გადახედვა, განისაზღვრა ერთეული მომხმარებლის მომსახურების საბიუჯეტო ღირებულება. 2019 წლის მეორე სემესტრში კი გლობალური ფონდის სამდივნოსა და ქვეყნის გუნდის მხარდაჭერით მოზიდული იქნა საერთაშორისო ტექნიკური დახმარება შედეგებზე დაფუძნებული ანაზღაურების მოდელის საქართველოში დანერგვის შესაძლებლობის და მიზანშეწონილობის შეფასების მიზნით. განისაზღვრა აღნიშნული მოდელის 2020 წლიდან პილოტურ რეჟიმში დასაწერად საჭირო შემდგომი ტექნიკური დახმარების ამოცანები და ფორმები 2020 წლის პირველი სემესტრისთვის.

შედეგებზე დაფუძნებული ანაზღაურების პილოტის სახით 2019 წელს მომზადდა მსმ-ებში აივ ექსპოზიციის წინა არვ მედიკამენტოზური პრევენციული მკურნალობის (PrEP) პროგრამის მოდელი და მის საფუძველზე განხორციელდა მომსახურების შესყიდვა 2020 წლის პირველი 6 თვისთვის. მოდელის წარმატების შემთხვევაში, ანალოგიური მიდგომით მოხდება აღნიშნული მომსახურების შესყიდვა 2022 წლის 30 ივნისის ჩათვლით.

2019 წლის განმავლობაში წარმატებით განხორციელდა პირველი რიგის არვ მედიკამენტების სრულად და მეორე რიგის არვ მედიკამენტების 60%-ის შესყიდვა (40% შესყიდული იქნა გლობალური ფონდის შიდსის პროგრამის ფარგლებში); შპრიცების, ნემსებისა და კონდომების შესყიდვა გლობალური ფონდის მიერ მოწოდებული შესყიდვის საერთაშორისო მექანიზმებით, მათ შორის მეორე რიგის არვ მედიკამენტები შესყიდული იქნა გაერთიანებული შესყიდვის პლატფორმის ვამბოს მეშვეობით.

უსაფრთხო სისხლის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში დონორთა სისხლის აივ ინფექციასა და ვირუსულ ჰეპატიტ B და C-ზე კვლევების სარწმუნოების გაუმჯობესების მიზნით NAT ტესტირების დანერგვისათვის გლობალური ფონდის შიდსის პროგრამის ფარგლებში 2019 წლის ივნისში შესყიდული იქნა მაღალტექნოლოგიურ ტესტირების ორი აპარატი (წარმოებელი კომპანია Grifols). აღნიშნული აპარატების სრული დატვირთვის შემთხვევაში მთლიანად იქნება დაკმაყოფილებული ქვეყნის საჭიროება დონორთა სისხლის ტესტირების NAT ტექნოლოგიაზე გადასაყვანად, რაც მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს ქვეყანაში სისხლის უსაფრთხოების ხარისხს.

2019 წელს ასევე შეძენილი იქნა ორი ახალი მობილური ამბულატორია ზიანის შემცირების პროგრამისა და მსმ-ებში აივ ტესტირების გაუმჯობესების მიზნით. განახლებული იქნა სგვი ტესტირებისთვის საჭირო ლაბორატორიული აპარატურა.

წარმატებით დასრულდა 2020 წლის ჯანმრთელობის დაცვის პროგრამების სახელმწიფო ბიუჯეტში საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროს გლობალური ფონდის შიდსის პროგრამის თანადაფინანსების მოთხოვნის დაკმაყოფილების კოორდინაცია და 2020 წლის

სახელმწიფო ბიუჯეტში სრულად იქნა გათვალისწინებული გლობალური ფონდის შიდა პროგრამის შემდეგი კომპონენტების სახელმწიფო დაფინანსებაზე გადასვლის ვალდებულებები:

- საკვანძო პოპულაციების სქესობრივი გზით გადამდებ ინფექციებზე დიაგნოსტიკა და მკურნალობა;
- ნიმ-ების აივ ნებაყოფლობითი კონსულტირებისა და ტესტირების მომსახურება 2020 წლის 1 ივლისიდან;
- აივ ინფიცირებულთა ბინაზე მოვლის კომპონენტი;
- აივ ინფიცირებულთა არც მკურნალობაზე დამყოლობის მობილური მონიტორინგის ბრიგადების მომსახურების კომპონენტი;
- აივ მკურნალობის მონიტორინგისთვის საჭირო სადიაგნოსტიკო ტესტების შესყიდვის ვალდებულება გაზრდა 100%-მდე.
- აივ მკურნალობის მედიკამენტების შესყიდვის მოცულობის გაზრდა 80%-მდე.

წარმატებით დასრულდა არაჰოსპიტალურ სამედიცინო დაწესებულებებში (პირველადი ჯანდაცვა, სგგი და პროქტოლოგიური კლინიკები) აივ ინფექციაზე ინტეგრირებული კვლევის პროგრამა და აჭარის რეგიონული სტრატეგიის შემუშავების პროექტი 2019-2022 წლებზე.

მომზადდა დედიდან შვილზე აივ ინფექცია/შიდსისა და სიფილისის გადაცემის ელიმინაციის ეროვნული გაიდლაინი, ჩატარდა მეან-გინეკოლოგების ტრენინგი განახლებული გაიდლაინის შესაბამისად. გადამზადდა 250-ზე მეტი სპეციალისტი.

განახლდა პროგრამის ავტოპარკი - შეძენილი იქნა 16 ერთეული მაღალი გამავლობის მსუბუქი ავტომანქანა.

ქვეყანა კვლავ ინარჩუნებს მოწინავე პოზიციას შიდა დაავადებული პირების არც მკურნალობით მოცვისა და ამ მკურნალობაზე დამყოლობის მაჩვენებლების მიხედვით.

ზიანის შემცირების შპრიცისა და ნემსის პროგრამა

მნიშვნელოვანია, რომ 2017 წელს ჩატარებულმა ნარკოტიკების ინექციური გზით მომხმარებელი პოპულაციის რაოდენობის შეფასების კვლევამ (PSE) აჩვენა, რომ აღნიშნული პოპულაციის ზომა 2014 წელთან შედარებით (49,700 ნიმ-ი) გაიზარდა და 52,500-ს მიაღწია, რაც 100,000 მოსახლეზე გადაანგარიშებით, საქართველოს მსოფლიოში საგანგაშო მესამე ადგილს მიაკუთვნებს, რაც თავის მხრივ კიდევ უფრო ზრდის ქვეყანაში ნიმ-ებს შორის ზიანის შემცირების პროგრამების განხორციელების მნიშვნელობას.

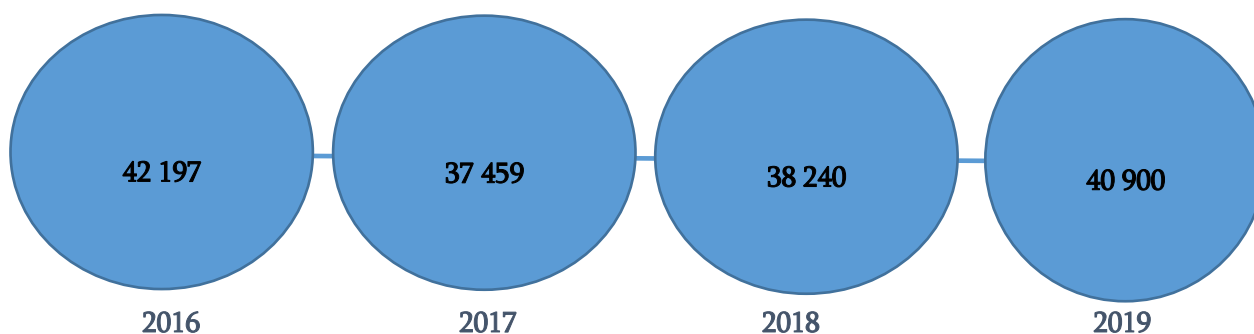
2019 წელს გლობალური ფონდის პროგრამების ფარგლებში ზიანის შემცირების მომსახურების მიწოდებას უზრუნველყოფდა 16 სერვის ცენტრი (მათ შორის 2 ახალი) ქვეყნის 13 ქალაქში (თბილისი, რუსთავი, გორი, თელავი, სამტრედია, ქუთაისი, ზუგდიდი, ფოთი, ოზურგეთი, ბათუმი, სოხუმი, ბორჯომი, ახალციხე).

2019 წელს ზიანის შემცირების ქსელს გადაეცა კიდევ ერთი მობილური ამბულატორია და სულ მათი რიცხვი გაიზარდა 9-მდე. მობილური ამბულატორიის საშუალებით პროგრამის მოცვის გეოგრაფიული არეალი მნიშვნელოვნად გაიზარდა (50-ზე მეტი რაიონი). გარდა ამისა, აღნიშნული ამბულატორიები აქტიურად არიან ჩართული მოსახლეობის C ჰეპატიტის სკრინინგის პროგრამაშიც.

მობილური ამბულატორიების საშუალებით გეოგრაფიულმა გაფართოვებამ და სამუშაო მიდგომების მოდიფიკაციამ განაპირობა პროგრამაში ჩართული ბენეფიციარების

მნიშვნელოვანი ზრდა. უკანასკნელ წლებში ასევე აღინიშნა ნარკოტიკების ინექციური მომხმარებლების აივ-ზე ტესტირების მნიშვნელოვანი ზრდაც.

ნემსებისა და შპრიცების პროგრამით მოცვა (სულ მცირე ერთი სერვისი) (2016 – 2019)

* წყარო: ზიანის შემცირების საქართველოს ქსელი (GHRN)

2019 წლის განმავლობაში ზიანის შემცირების სერვისებით ისარგებლა 40 900 ბენეფიციარმა. 2019 წელს აივ ტესტირება ჩაიტარა 29 403 ბენეფიციარმა (ინფიცირება დაუდასტურდა 34 პირს), ხოლო C ჰეპატიტიზე ტესტირება ჩაიტარა 26 094 ბენეფიციარმა (ანტისხეულ დადებითთა პროცენტი იყო 15.4%), B ჰეპატიტზე სკრინინგული კვლევა ჩაიტარა 27 095 ბენეფიციარმა, მათგან 915 (3.4%) იყო დადებითი.

პროგრამის ფარგლებში გამოვლენილი იქნა სიფილისის ინფექციის 54 (244 სკრინინგ დადებითიდან) და ტუბერკულოზით ინფექციის 10 (150 სკრინინგ დადებითიდან) შემთხვევა. 35 811 ნარკოტიკების მომხმარებელმა ისარგებლა აივ პრევენციის მინიმალური პაკეტით (სულ მცირე 2 სერვისი, რომელთაგან ერთი შპრიცის ან ნემსის მიღებაა) განსაზღვრული მომსახურებით.

2019 წელს ჯამში დარიგებულია 3 964 930 სტერილური საინექციო საშუალება, 700 000-მდე კონდომი, 14000-მდე ნალოქსონი ზედოზირების პრევენციის მიზნით და 20000-მდე საინფორმაციო მასალა.

კსმ ქალებისა და მსმ-ების მოცვა აივ პრევენციული სერვისებით

მამაკაცებში, რომლებსაც სქესობრივი კონტაქტი აქვთ მამაკაცებთან, და კომერციულ სექს მუშაკებში (კსმ) აივ ინფექცია/შიდსის პრევენციის მიზნით, გლობალური ფონდის პროგრამების ფარგლებში ხორციელდება შემდეგი სახის მომსახურებები:

- რისკის შემცირების კონსულტაცია;
- ნებაყოფლობითი კონსულტაცია და ტესტირება (ნკტ) აივ ინფექცია/შიდსზე;
- ნებაყოფლობითი კონსულტაცია სქესობრივი გზით გადამდებ დაავადებებზე;
- სქესობრივი გზით გადამდებ დაავადებების მკურნალობა;
- საინფორმაციო საგანმანათლებლო მასალებისა და კონდომების დისტრიბუცია და საინფორმაციო საქმიანობის ორგანიზება.

აღნიშნული მომსახურებების მიწოდება ხორციელდება არასამთავრობო ორგანიზაცია „თანადგომის“ თბილისისა და რეგიონული ქსელის, სათემო ორგანიზაციების „თანასწორთა

მოდრაობა“ და „იდენტობა“, აგრეთვე დერმატო-ვენეროლოგთა ასოციაციის ე. წ. ჯანმრთელობის კაბინეტების ბაზაზე და ისინი ხელმისაწვდომია ქვეყნის 5 ქალაქში: თბილისი, თელავი, ქუთაისი, ზუგდიდი და ბათუმი. პროგრამაში ჩართულია ასევე 3 მობილური ამბულატორია, მათგან ერთი ახალი ამბულატორიის მეშვეობით გაუმჯობესებულია მსმ პოპულაციის მოცვა „თანასწორობის მოძრაობის“ მიერ.

აღსანიშნავია, რომ შიდსთან, ტუბერკულოზსა და მალარიასთან ბრძოლის გლობალური ფონდის მიერ დანერგილი პროგრამების შედეგად შემცირდა სარისკო ქცევები, როგორც მსმ პოპულაციაში, ისე კომერციულ სექს მუშაკებში, პარალელურად გაიზარდა აივ ტესტირებაზე მიმართვიანობის რიცხვი. განსაკუთრებით ხელი შეუწყო მსმ-ების აივ ტესტირებით მოცვის მაჩვენებლის გაუმჯობესებას „თანასწორობის მოძრაობის“ ოფისების ბაზაზე ასეთი ტესტირების შესაძლებლობის გაჩენამ და ასევე ნერწყვის აივ სკრინინგული ტესტების შექმნამ. პრევენციული მომსახურებებით მსმ პოპულაციის მოცვის გაზრდას, ასევე თემის მობილიზებას, თემის წარმომადგენლებს შორის აივ ინფექცია/შიდსის შესახებ ცოდნის დონის გაზრდას ხელი შეუწყო 4 რესურს-ცენტრის გახსნამ - თბილისში, ქუთაისში, ბათუმსა და თელავში. აღნიშნული რესურს-ცენტრების ბაზაზე რეგულარულად ხორციელდება საინფორმაციო-საგანმანათლებლო ტიპის სესიები, ლიდერთა ტრენინგები, აივ ტესტირება, საინფორმაციო მასალის და კონდომების გავრცელება.

2019 წელს პრევენციული პროგრამებით მოცული იქნა 4589 კმ ქალი და ტესტირება და კონსულტაცია ჩაუტარდა 2632 კმ-ს, რაც 2019 წლის სამიზნე მაჩვენებლის 90% შეადგენს (2632/2925). საანგარიშო წელს მნიშვნელოვნად გაიზარდა მსმ პოპულაციის მოცვა (7104-დან 2017 წელს 8798-მდე 2019 წლის მონაცემებით). მსმ-ების აივ ტესტირებისა და კონსულტირების სერვისით მოცვის რაოდენობამ საანგარიშო წელს შეადგინა 4955.

შესაბამისად, მნიშვნელოვანია ამ ორი მაღალი რისკის პოპულაციის მოცვის შემდგომი ზრდის უზრუნველყოფა გაერო-ს შიდსის პროგრამის რეკომენდირებული არანაკლებ 60%-იან მოცვის მისაღწევად.

ექსპოზიციის წინა არგ პროფილაქტიკის (PrEP) პილოტური პროგრამა მსმ-ებს შორის

ჯანმო-ს რეკომენდაციების შესაბამისად, გლობალური ფონდის შიდსის პროგრამის ფარგლებში 2017 წლის აგვისტოდან საქართველოში, რეგიონში პირველ ქვეყანაში, დაიწყო PrEP-ის პილოტური პროგრამა მსმ-ებისთვის ქ. თბილისში. 2019 წელს მოხდა აღნიშნული პროგრამის გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობისა (დაემატა ქუთაისი და ბათუმი) და მოცვის გაფართოება და პროგრამაში ჩართული იყო 256 პირი.

აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში მაღალი რისკის ქცევების მქონე აივ ნეგატიური მსმ-ები და ტრანსგენდერი პირები

იღებენ არგ მედიკამენტს (ტრუადა) აივ ინფექციის პროფილაქტიკის მიზნით, რაც ხელს შეუწყობს აღნიშნულ ჯგუფში მზარდ აივ ეპიდემიის შეჩერებას. ყოველდღიური მედიკამენტოზური მკურნალობის პროგრამის პარალელურად დაწყებული იქნა მოთხოვნაზე დაფუძნებული PrEP -ზე მუშაობა, რაც გულისხმობს აივ პრევენციის მიზნით მედიკამენტის

მიღებას სარისკო ქცევის ეპიზოდამდე 2 დღით ადრე და 2 დღის შემდეგ. როგორც სამეცნიერო კვლევებმა აჩვენა, აღნიშნული მიდგომა უფრო ეკონომიურია და ასევე ხასიათდება მაღალი ეფექტიანობით აივ პრევენციის თვალსაზრისით. მოთხოვნაზე დაფუძნებული PrEP -ის დანერგვა იგეგმება 2020 წელს.

აივ პრევენციული პროგრამების ერთიანი ელექტრონული ბაზის შექმნა

2019 წელს პროგრამის მნიშვნელოვანი მიღწევა იყო აივ პრევენციული ღონისძიებების რეალური დროის ერთიანი ელექტრონული ბაზის შექმნა, რომელიც არ შემოიფარგლება მხოლოდ გლობალური ფონდის შიდსის პროგრამის საჭიროებებით და შესაძლებლობას იძლევა ასახოს აივ ინფექციაზე სკრინინგული კვლევების, კონსულტაციების და სხვა პრევენციული მომსახურებების მიწოდების შედეგები შესაბამისი სერვის მიმწოდებლების ბაზაში რეგისტრაციისა და მონაცემების შეტანის შემთხვევაში. ბაზა მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს შიდსის პროგრამის აღრიცხვიანობისა და ანგარიშგების გაუმჯობესებას. ასევე, დაგეგმილია შიდსის მკურნალობისა და C ჰეპატიტის მკურნალობის ბაზასთან ფუნქციური კავშირების აწყობა, რაც პრევენციული სერვისების მიმწოდებლებს შესაძლებლობას მისცემთ კონტროლი გაუწიონ მათ მიერ სერვისზე გადამისამართებული ბენეფიციარების მკურნალობის პროგრამებში ჩართვას. აღნიშნულ ბაზაში მონაცემების შეტანა სავალდებულო გახდა პროგრამის ფარგლებში მომსახურების ყველა მომწოდებლისთვის.

სამეცნიერო/ოპერაციული კვლევები

2018 წლიდან დაიწყო და 2019 წელს წარმატებით გაგრძელდა ინოვაციური დიაგნოსტიკის ფონდის (FIND) მიერ ინიცირებული ზიანის შემცირების ქსელის 4 ცენტრში C ჰეპატიტზე ინტეგრირებული კონფირმაციული კვლევის პროექტი, რომელიც აფასებს შპრიცისა და ნემსის პროგრამის ცენტრების ბაზაზე Xpert აპარატების გამოყენებით ინტეგრირებული კონფირმაციული კვლევის მომსახურების მიწოდების გავლენას C ჰეპატიტზე ინექციური ნარკოტიკების მომხმარებლების კონფირმაციული კვლევის და მკურნალობის პროგრამაში ჩართვის მაჩვენებლებზე. აღნიშნული კვლევის პირველადი მონაცემები აჩვენებს ამ მიდგომის მაღალ ეფექტიანობას და მნიშვნელოვან მხარდაჭერას C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამისათვის საქართველოში. დაგეგმილია Xpert აპარატების მიწოდება დამატებით შპრიცისა და ნემსის პროგრამის 4 ცენტრისთვის გლობალური ფონდის ტუბერკულოზის პროგრამის დახმარებით.

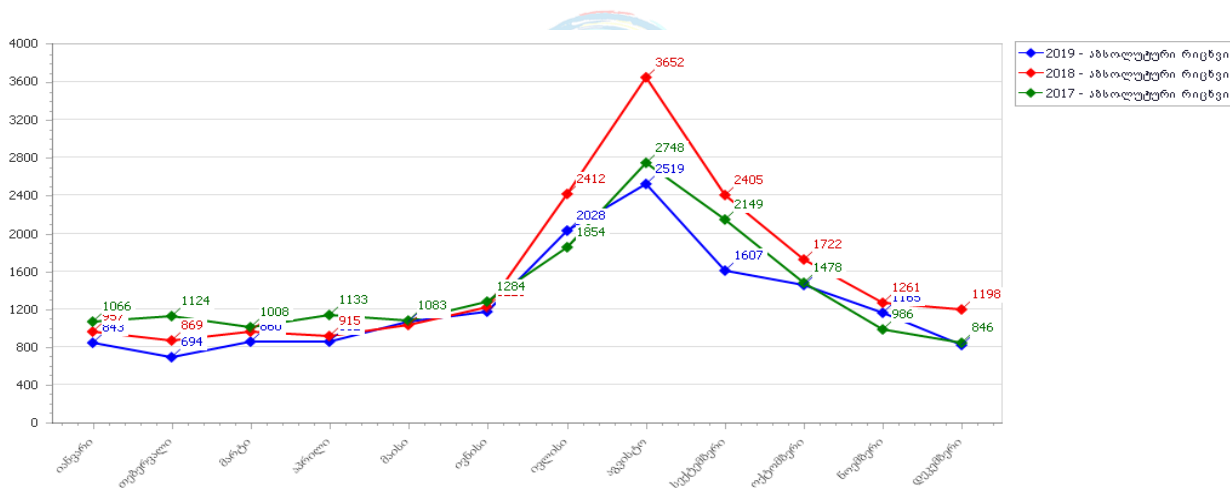
2019 წელს აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში მოხდა ქვეპროექტის გამოყოფა, რომელიც მიზნად ისახავს ქვეყანაში არსებული ტუბერკულოზის დიაგნოსტიკისთვის განკუთვნილი Xpert აპარატების გამოყენებით C ჰეპატიტზე კონფირმაციული კვლევის დეცენტრალიზაციას ქვეყანაში მიმდინარე C ჰეპატიტის მკურნალობის პროგრამის დეცენტრალიზაციის მხარდაჭერის მიზნით. პროექტში გამოყენებულია ტუბერკულოზის დიაგნოსტიკაში ჩართული 15 აპარატი ქვეყნის მასშტაბით.

შიდსის მსოფლიო დღის აღნიშვნა

გლობალური ფონდის შიდსის პროგრამის თანადაფინანსებით 2019 წლის 1 დეკემბერს შიდსთან ბრძოლის მსოფლიო დღის აღსანიშნავად სს ინფექციური პათოლოგიის, შიდსის და კლინიკური იმუნოლოგიის ს/პ ცენტრის მიერ დაავადებათა კონტროლისა და

საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრთან, საქართველოს პარლამენტისა და სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლებთან ერთად ჩატარდა პანელური დისკუსია, რომლის მიზანი იყო აივ ახალი შემთხვევების გამოვლენის გაუმჯობესება ქვეყანაში აივ ინფიცირებულთა სავარაუდო მაჩვენებლის სულ მცირე 90 პროცენტის გამოვლენის მისაღწევად გაეროს შიდსის პროგრამის 90-90-90-ზე ინდიკატორების შესრულების მიზნით. დისკუსიის ფარგლებში განხილულ იქნა აივ ტესტირების სხვადასხვა სტრატეგიები, მათ შორის თვითტესტირება, პირველადი ჯანდაცვის დონეზე აივ ინფექციაზე ინტეგრირებული ტესტირება, მუნიციპალური პროგრამების თანამონაწილეობის გაზრდის მიმართულებით მუშაობა, საზოგადოებაში ცოდნის ამაღლებისა და სტიგმის წინააღმდეგ მიმართული ღონისძიებების განხორციელება და სხვ.

წლის განმავლობაში რეგულარულად ხორციელდებოდა საკვებთან და წყალთან სავარაუდოდ ასოცირებული ინფექციების ეპიდსიტუაციის მონიტორინგი როგორც ცენტრალური დონიდან ასევე ადგილებზე გასვლა-შესწავლით. სულ, საანგარიშო წელს საზოგადოების ცენტრებთან ერთობლივად შესწავლილ იქნა 32 ეპიდაფეთქება, რომელთა შესახებაც ინფორმაცია მიღებისთანავე ოპერატიულად გადაეცა სურსათის ეროვნულ სააგენტოს. გასული წლების ანალოგიურად, შენარჩუნდა დიარეული კლინიკით მიმდინარე დაავადებებისთვის დამახასიათებელი სეზონობა, ზაფხულში ავადობის მნიშვნელოვნად მატების ტენდენციითა და ბავშვთა შორის მაღალი ავადობით.

1.2. გადამდებ დაავადებათა ზედამხედველობის მიმართულებით ლუგარის ცენტრში შესრულებული სამუშაო

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი შედეგები:

- ამოქმედდა ბიოუსაფრთხოების აკრედიტებული კურსი, მომზადდა მაღალი რისკის თანამშრომელთათვის ბიოუსაფრთხოებაში კვალიფიკაციის შემაფასებელი კითხვარის. ასევე მომზადდა ქბრბ-ს ეროვნულ გუნდთან თანამშრომლობის კონკრეტული გეგმა. გადაიდგა მნიშვნელოვანი ნაბიჯები ლუგარის ცენტრში რისკის მართვის / შემცირების მიმართულებით;
- პირველად ჩატარდა რეგიონული ტრენინგები თემაზე „BSL-2 და BSL-3 საცავში დაცული განსაკუთრებით საშიში და სხვა პათოგენების გაყინვით შენახვის და ინვენტარიზაციის მეთოდები“ (თბილისი, ალმატა);

- იაპონიის ბიოლოგიური და გარემო საცავების სამრეწველო დანიშნულების საბჭოსთან (Council for Industrial use Biological and Environmental Repositories CIBER) ერთობლივად შემუშავდა საერთაშორისო პროექტი „საქართველოს ბაქტერიებისა და ვირუსების ეროვნული საცავის განვითარება და მდგრადობის შენარჩუნება (Development for Sustainable Operation of National Repository of Bacteria and Viruses of Georgia)“; დასაფინანსებლად წარდგენილია პროექტი „მდგრადი განვითარებისათვის სამეცნიერო და ტექნიკური კვლევითი თანამშრომლობა (Science and Technology Research Partnership for Sustainable Development SATREPS)“;
- გადაიდგა კონკრეტული ნაბიჯები საერთაშორისო სტანდარტების ბიობანკის შექმნისკენ;
- შავი ჭირის ვაკე-მთისწინა კერაში, დედოფლისწყაროს რაიონის, დალის მთისა და კოწახურას ქედის მიმდებარე ტერიტორიებზე აღმოჩენილ იქნა შავი ჭირის ეპიზოოტია წითელკუდა მექვიმიას პოპულაციაში და იზოლირებულ იქნა შავი ჭირის კულტურები მღრღნელთა ორგანოებიდან და მათი ექტოპარაზიტებიდან;
- განსაკუთრებით საშიში ინფექციების ბუნებრივ კერებში ჩატარებული ეპიზოოტიური კერების კვლევის შედეგად მოპოვებულ მასალაში აღმოჩნდა შავი ჭირის გამომწვევის *Y.pestis* მიკრობები. დაზუსტდა/გაფართოვდა ვექტორების *Ae.aegypti* და *Ae. Albopictus* არეალი;
- გაფართოვდა ხარისხის გარე კონტროლის ეროვნული პროგრამა QEOMIQUA ქვეყნის 23 ლაბორატორიისთვის, სადაც ლუგარის ცენტრის ზოგადი ბაქტერიოლოგიის ლაბორატორია წარმოდგენილია რეფერალად და EQA პანელების პროვაიდერად; ატივობები ხორციელდება აშშ CDC-ის ეგიდით;
- წარმატებით მიმდინარეობს ანტიმიკრობული რეზისტენტობის (AMR) კვლევა; ანტიმიკრობულ რეზისტენტობაზე ინფორმაციის შეგროვება/დამუშავება ქვეყნის 200-მდე კლინიკიდან და CAESAR/GLASS წლის მოხსენებაში გამოქვეყნება;
- მოხდა 356 სტანდარტული სამოქმედო პროცედურის დოკუმენტაციის გადახედვა და ახალ ფორმატში გადატანა (ზოგადი ბაქტერიოლოგიის და ნიადაგის მომზადების ტექნიკური სტანდარტები).

ახალი მეთოდის (ტესტ-სისტემების) დანერგვა:

- დაინერგა და ვალიდირდა *Campylobacter* spp ბაქტერიოლოგიური დიაგნოსტიკა. პირველად საქართველოში მოხდა კამპილობაქტერიების იზოლირება კლინიკური ნიმუშებიდან;
- დაინერგა და ვალიდირდა შისტოსომოზის ლაბორატორიული დიაგნოსტიკა;
- დაინერგა და ვალიდირდა ამრ მექანიზმის ფენოტიპური და გენეტიკური კონფირმაციული მეთოდიკა;
- დაინერგა და ვალიდირდა შისტოსომოიდების ლაბორატორიული დიაგნოსტიკა;
- გაუმჯობესდა ხარისხის მართვის სისტემა;
- შენარჩუნდა ISO 15189 აკრედიტაცია;
- წარმატებით ჩატარდა ISO 15189 აკრედიტაციის სფეროს ზოგადი ბაქტერიოლოგიის და ანტიმიკრობული რეზისტენტობის ხარისხის გარე კონტროლის პროგრამა;
- წარმატებით იქნა მიღებული მონაწილეობა AMR ხარისხის გარე კონტროლის ყოველწლიურ პროგრამაში (ჯანმო-ს ეგიდით);
- მოხდა „ანტიმიკრობული რეზისტენტობის საწინააღმდეგო 2017-2020 წლების ეროვნული სტრატეგიის“ იმპლემენტაცია და მონიტორინგი;
- განხორციელდა ლაბორატორიული ინფორმაციული მენეჯმენტის სისტემის (LIMS) ვალიდაცია;
- მიმდინარეობდა ამრ EUCAST სტანდარტზე ქვეყნის ლაბორატორიების გადასვლის სპეციალისტების გადამზადება (ქვეყნის 15 ლაბორატორია);

- განხორციელდა სსიპ სამედიცინო საქმიანობის სახელმწიფო რეგულირების სააგენტოში დარეგისტრირებული ლაბორატორიების (58 ლაბორატორია) წინასწარი შეფასება/მონიტორინგი;
- ჯანმო-ს ეგიდით ჩატარდა ლაბორატორიების შეფასება მაღალი საფრთხის პათოგენების კუთხით ერთიანი ჯანმრთელობის მიდგომით ქვეყნის ცენტრალურ და რეგიონულ დონეებზე;
- მოხდა ბაქტერიული ავტომატიზებული ტესტ-სისტემების ვალიდაცია (Phoenix 50; BACTEC40).

უწყვეტი განათლება:

- ამრ EUCAST სტანდარტზე ქვეყნის ლაბორატორიების გადასვლის ხელშეწყობა სპეციალისტების გადამზადებით (ქვეყნის 23 ლაბორატორიის წარმომადგენლების გადამზადება ბაქტერიოლოგიური დიაგნოსტიკის და რეზისტენტობის მექანიზმის EUCAST სტანდარტით განსაზღვრის საკითხებში);
- მომზადდა და ჩატარდა მიკრობიოლოგიური ქსელის სამდღიანი სამუშაო შეხვედრა (23 ლაბორატორიის მონაწილეობით);
- ქვეყნის მასშტაბით ერთიანი ჯანმრთელობის მიდგომით ჩატარდა WAAW 2019;
- ჯანმო-ს ეგიდით ჩატარდა WHONET პროგრამის ოთხდღიანი სწავლება ამრ ზედამხედველობის გაძლიერების მიზნით ქვეყნის წამყვანი კლინიკების მონაწილეობით;
- ლუგარის ცენტრის ბაზაზე ჯანმო-ს ეგიდით ჩატარდა Schistosoma haematobium-ის სამდღიანი ლაბორატორიული დიაგნოსტიკის ტრენინგი;
- გაფორმდა მემორანდუმი NCDC-სა და საქართველოს ლაბორატორიული ცხოველების მეცნიერებათა ასოციაციას "GALAS" შორის;
- მინაწილეობა NCDC-ში ინსტიტუციათაშორის ცხოველების მოვლისა და გამოყენების კომიტეტის ჩამოყალიბებაში;
- 2019 წელს ამუშავდა ლიმსის შიდა ლაბორატორიული ქსელის ადამიანისა და კულტურის მიღება. ლიმსის ქსელის მთლიანი ჩართულობა საგრძნობლად აუმჯობესებს ლაბორატორიების მუშაობას. უზრუნველყოფს დროული და ოპერატიული შედეგების მიღებას.

ქვეყანაში ეპიდზედამხედველობის ხელშეწყობის მიზნით 2019 წლის განმავლობაში შესრულებულია შემდეგი **მოლეკულური ტესტები**:

- B. anthracis (BioFire, Target 2, Target 3) Real-Time PCR მეთოდით გამოკვლეული იქნა: B. anthracis-ის დადასტურების მიზნით ადამიანის ნიმუშებიდან გამოყოფილი 3 იზოლატი. ყველა შემთხვევაში დადასტურდა B. anthracis გენეტიკური მარკერების არსებობა;
- ჯილეხზე საეჭვო 45 კლინიკური ნიმუში (წყლულის შიგთავსი, სისხლი, ნაცხი). B. anthracis დადასტურდა 4 შემთხვევაში, ხოლო 41 სინჯში არ დადასტურდა;
- 10 პაციენტის ნიმუში გამოკვლეულია მალარიაზე, აქედან 1 შემთხვევაში აღმოჩნდა P. falciparum, 1 შემთხვევაში - P. ovale;
- პოქსვირუსების დიაგნოსტიკის მიზნით შესწავლილია 49 პაციენტის კლინიკური ნიმუში, აქედან პარაპოქსვირუსებზე დადებითი აღმოჩნდა 20 პაციენტისგან აღებული ნიმუში.

ბაქტერიული ნაწლავური ინფექციების დეტექციისათვის შესწავლილ იქნა: შიგატოქსინმაპროდუცირებელი E.coli სადიაგნოსტიკოდ (STEC) 91 კლინიკური ნიმუში, საიდანაც 43 დადებითი აღმოჩნდა Escherichia coli - ის (STEC) ტოქსიურობის განმსაზღვრელ სხვადასხვა მარკერებზე (stx1, stx2, eae, Ehly).

ბაქტერიული და ვირუსული ენტერიტების კვლევისთვის მულტიპლექს Real-Time PCR მეთოდით შესწავლილია 27 კლინიკური ნიკუში, აქედან 4 შემთხვევაში აღინიშნებოდა 1 – Salmonella spp; 2– Campylobacter spp; 2 – STEC; ხოლო 15 შემთხვევაში აღინიშნებოდა შერეული ბაქტერიული ინფექცია.

Clostridium difficile-ზე გამოკვლეულია 2 პაციენტის კლინიკური ნიმუში; C. difficile-ს ტოქსინების გენეტიკური მარკერების არსებობა არ დადასტურდა.

CCHF-ზე გამოკვლეულია 36 კლინიკური ნიმუში Real-Time PCR გამოყენებით, 2 შემთხვევაში დადასტურდა CCHF ვირუსის გენეტიკური მარკერების არსებობა.

Hanta ვირუსზე გამოკვლეულია 2 კლინიკური ნიმუში; ვირუსის სპეციფიური გენეტიკური მარკერების არსებობა არცერთ შემთხვევაში არ დადასტურდა.

ვირუსულ მენინგიტებზე მულტიპლექს Real-Time PCR გამოყენებით გამოკვლეულია 6 კლინიკური ნიმუში. აქედან 1 ნიმუში დადებითი აღმოჩნდა Varicella Zoster ვირუსის გენეტიკურ მარკერზე.

Zika, Dengue ვირუსებზე შესწავლილია 5 კლინიკური ნიმუში, გენეტიკური მარკერების არსებობა არცერთ შემთხვევაში არ დადასტურდა.

ცოფზე საექვო 1 პაციენტის ნერწყვის ნიმუშში პჯრ / სანგერ სექვენირების მეთოდით კვლევის შედეგად დადასტურდა ცოფის ვირუსის არსებობა.

წითელას ვირუსზე გამოკვლეულია 26 პაციენტის ნიმუშები, აქედან 21 შემთხვევაში დადასტურდა ვირუსის გენეტიკური მარკერები.

ეპიდზედამხედველობის პროგრამის ფარგლებში მოპოვებული სავლე ნიმუშების ტესტირება მოხდა ორთოპოქს ვირუსის არსებობაზე პჯრ მეთოდის გამოყენებით. გამოკვლეულია 440 მღრღნელი, მოპოვებული კახეთის და სამეგრელოს რეგიონებში. ასევე დკსჯეც ზედამხედველობის ფარგლებში შეგროვებული 60 ვირთაგვას ნიმუში. ყველა გამოკვლეული ნიმუში აღმოჩნდა უარყოფითი.

ტესტის ტიპი	დადებითი	სულ
B. anthracis Real-Time PCR Target 2, Target 3, BioFire (იზოლატი)	3	3
B. anthracis Real-Time PCR Target 2, Target 3, BioFire (კლინიკური ნიმუშები - წყლულის შიგთავსი, სისხლი, ნაცხი)	4	45
ყირიმ-კონგოს ჰემორაგიული ცხელება (CCHF) Real-Time PCR (კლინიკური ნიმუში)	2	36
ჰანტავირუსის Real-Time PCR (H. Puumala, H. Dobrava)	0	2
ზიკა / დენგე ვირუსები Real-Time PCR	0	5
პოქსვირუსების დიაგნოსტიკა	20 Parapox	49
მალარია, Real-Time PCR, (კლინიკური ნიმუში)	1 P. Falciparum 1 P. ovale	10
Escherichia coli (STEC), PCR, სხვადასხვა ტოქსიურ მარკერებზე (stx1, stx2, eae, Ehly) (კლინიკური ნიმუში)	43	91
ბაქტერიული და ვირუსული გასტროენტერიტების კვლევა მულტიპლექსური Real-Time PCR ნაკრებებით	20	27
Salmonella spp	1	
Campylobacter spp	2	
VTEC	2	
შერეული ინფექცია	15	
Clostridium difficile	0	2
ვირუსული მენინგიტების კვლევა მულტიპლექსური Real-Time PCR ნაკრებებით	1 Varicella Zoster	6
წითელას ვირუსი Real-Time PCR	21	26
ცოფი, პჯრ / სექვენირება სანგერის მეთოდით	1	1
ორთოპოქსვირუსების Real-Time PCR (მღრღნელების ნიმუშები)	0	500

პოლიომიელიტის და სხვა ენტეროვირუსების კვლევა: რიჩარდ ლუგარის სახელობის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევით ცენტრში პოლიომიელიტისა და სხვა ენტეროვირუსების კვლევა ხორციელდებოდა როგორც საქართველოში დარეგისტრირებული მწვავე დუნე დამბლიანი (მდდ) ავადმყოფებიდან აღებული, ასევე სომხეთიდან შემოსული ანალოგიური პაციენტების საანალიზო ნიმუშებზე.

პოლიო და სხვა ენტეროვირუსებზე კვლევა უტარდებოდა პაციენტებს ასეპტიური მემინგიტის დიაგნოზით და ქვეყნის სხვადასხვა რაიონში აღებულ ჩამდინარე, ნახმარი წყლების საანალიზო ნიმუშებს (თბილისი, ბორჯომი, თელავი, გორი, ოზურგეთი, მარნეული, გარდაბანი, ზუგდიდი, მესტია, ანაკლია).

ვირუსოლოგიური კვლევები, პოლიომიელიტისა და სხვა ენტეროვირუსების გამოყოფის მიზნით, მიმდინარეობდა ორი ტიპის უჯრედოვანი კულტურის გამოყენებით; გამოყოფილი კულტურების ტიპირება რეალურ დროში პჯრ მეთოდის გამოყენებით ხდებოდა. დადასტურებისა და შემდგომი დეტალური კვლევის მიზნით გამოყოფილი შტამები იგზავნებოდა ფინეთში, ჯანმო-ს რეფერალურ ლაბორატორიაში.

სულ 2019 წელს პოლიომიელიტისა და სხვა ენტეროვირუსების ლაბორატორიაში გამოკვლეული იყო 206 საანალიზო ნიმუში, საიდანაც გამოიყო 33 შტამი, მათ შორის 11 პოლიომიელიტის შტამი - შემდგომი გამოკვლევით დადგინდა მათი ვაქცინური წარმოშობა, შედეგი ასევე დადასტურდა ჯანმო-ს რეფერენს ცენტრში.

პოლიომიელიტისა და სხვა ენტეროვირუსების კვლევის შედეგები, 2019

	საქართველო			სომხეთი	სულ სინჯები	გამოყოფილი კულტურები
	წყლის სინჯები	ფეკალია	თბ სითხე	ფეკალია		
მწვავე დუნე დამბლა (მდდ)		10 (5 პაციენტი)		36 (18 პაციენტი)	46	PV3 - 4
სხვა ნევროლოგ. პაციენტები		41	21		62	
ჩამდინარე წყლების კვლევა	98				98	PV1 – 2, PV3 –5, NPEV – 22
სულ	98				206	PV1 – 2, PV3 –9, NPEV – 22

პოლიომიელიტის ლაბორატორიამ მონაწილეობა მოიძღვა ჯანმო-ს გარე კონტროლის პანელების ტესტირებაში და წარმატებით შეასრულა ვირუსების იზოლაციისა და შტამების შიგა ტიპირების მოლეკულური პროფესიული ტესტები.

ლაბორატორია აქტიურად მონაწილეობდა შემდეგ პროგრამებში/პროექტებში:

„საქართველოში 2019 წელს პოლიომიელიტის ზედამხედველობა გარემოში“, WHO, 1.01.2019 - 12.31.2019;

- „ენტეროვირუსების ზედამხედველობის დანერგვა საქართველოში“, საზოგადოების გლობალური ჯანმრთელობის დაცვა და გაუმჯობესება: ზეგავლენა საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ჩამოყალიბებასა და გამლიერებაზე მიმდინარე პროექტის კომპონენტი, CDC; 9/30/2017-9/29/2019.

გრიპისა და სხვა რესპირატორული ვირუსების კვლევა: 2019 წელს გრიპსა და სხვა რესპირატორულ ვირუსებზე გამოსაკვლევად სულ შემოსული იყო 1282 ცხვირისა და ხახის კომბინირებული ნიმუში. გრიპის ვირუსებზე გამოსაკვლევად რეალურ დროში პჯრ დაიდგა ყველა ნიმუშზე, სულ გრიპზე დადებითი იყო 424 ნიმუში, აქედან:

265 - A/H1pdm09

64 - A/H3

95 – B victoria ხაზი.

სხვა რესპირატორული ვირუსების დეტექციის მიზნით, რეალურ დროში მულტიპლექს პჯრ დაიდგა 721 ნიმუშზე, საიდანაც 420 ნიმუში დადებითი იყო ერთ ან რამდენიმე რესპირატორულ ვირუსზე; ხოლო 146-ზე კი ჩატარდა სინგალპლექს რეალურ დროში პჯრ მეთოდით ტესტირება, საიდანაც 68 დადებითი იყო ერთ ან რამდენიმე რესპირატორულ ვირუსზე.

რესპირატორულ ვირუსებზე რეალურ დროში პჯრ კვლევის შედეგები:	867 ნიმუში
დადებითი ერთ ან რამდენიმე რესპირატორულ ვირუსზე:	488
რესპირატორულ სინციტიალური ვირუსი A/B	114
რინოვირუსი	190
ადენოვირუსი	63
პარაგრიპის ვირუსები:	48
პარაგრიპი 1 -	12
პარაგრიპი 2 -	10
პარაგრიპი 3 -	23
პარაგრიპი 4 -	3
ადამიანის ბოკავირუსი	27
კორონავირუსები	78
Cor 43 -	11
Cor 63 -	24
Cor 229 -	25
HKU -	18
ადამიანის მეტაპნევმოვირუსი A/B	41
ენტეროვირუსი	20
მიკოპლაზმა	14
პარეჩოვირუსი	1

გრიპზე, მაღალი კონცენტრაციის მქონე, 132 დადებითი ნიმუშის კულტივირება გაკეთდა MDCK ქსოვილოვან კულტურაზე: ორი პასაჟი - 49 იზოლაციისათვის; სამი პასაჟი - 17 იზოლაციისათვის.

საბოლოოდ გამოიყო და დატიპირდა ჰემაგლუტინაციის ინჰიბირების მეთოდით B გრიპის victoria-ს ხაზის 2 და A/H1pdm - 5 კულტურა.

ვინაიდან იზოლაციის მაჩვენებელი იყო დაბალი, 2019-2020 წლის სეზონისათვის CDC-დან გამოწერილია ახალი MDCK უჯრედები.

შემდგომი დეტალური კვლევებისათვის და ვაქცინური შტამის შერჩევაში მონაწილეობის მიღების მიზნით, გრიპზე დადებითი 34 ნიმუში და 6 კულტურა გაიგზავნა ჯანმო-ს გრიპის სათანამშრომლო ცენტრში - ლონდონი, გაერთიანებული სამეფო.

გრიპის ლაბორატორიამ მონაწილეობა მიიღო ჯანმო-ს გრიპის ხარისხის კონტროლის შეფასებაში (რეალურ დროში პჯრ დაიდგა 10 ნიმუშზე) და აგრეთვე MediLabSecure-ს მიერ ორგანიზებულ Mers-CoV დეტექციის ხარისხის კონტროლის გარე შეფასებაში (რეალურ დროში პჯრ დაიდგა 8 ნიმუშზე).

ქსოვილოვანი კულტურების მომზადება/გამოყენება: 2019 წელს მუშაობა მიმდინარეობდა 3 დასახელების კულტურაზე: RD, L20B, MDCK; სამუშაო მოიცავდა უჯრედების კრიოკონსერვაციას, გამოყინვა/აღდგენას და სამუშოსთვის მომზადებას მონოშირიანი სინჯარებისა და მონოშირიანი კულტურალური ფლაკონების სახით; უჯრედების გადაცემა ხდებოდა პოლიომიელიტისა და გრიპის ლაბორატორიებისათვის.

გაცემული კულტურები	RD				L20B				MDCK	
	სინჯარა მონოშირი	ფლაკონებ	მონოშირი უჯრედები	სუსპენზია	სინჯარა მონოშირი	ფლაკონებ	მონოშირი უჯრედები	სუსპენზია	სინჯარა მონოშირი	
პოლიომიელიტის და ენტეროვირუსების ლაბორატორია	746	189	25	653	167	25				
გრიპის და რესპ. ვირუსების ლაბორატორია										294

სხვადასხვა პროგრამებისა და პროექტების ფარგლებში განხორციელებული სეროლოგიური და მოლეკულური კვლევები:

2019 წელს სეროლოგიურმა ლაბორატორიამ წარმატებით გაიარა ISO 15189 შენარჩუნების სააკრედიტაციო შეფასება და მიიღო აკრედიტაცია 2020 წლის 5 იანვრამდე შემდეგ სფეროსთვის: B და C ჰეპატიტების და წითელა-წითურასა სეროლოგიურ ტესტირებაში.

წარმატებით შეასრულა ISO აკრედიტაციის სფეროს ფარგლებში გამოგზავნილი ჰეპატიტების (INSTAND, CAP), წითელა-წითურას (INSTAND, WHO) სეროლოგიური პანელების ტესტირება; გადაიხედა და ახალი მასტერ სსპ-ის შაბლონის შესაბამისად, დამტკიცდა ყველა არსებული სსპ-ები.

ჯანმო-ს ხარისხის გარე კონტროლის ფარგლებში ლაბორატორიამ მონაწილეობა მიიღო პროფესიულ ტესტირებაში. ნიმუშები გადაიგზავნა ლუქსემბურგის წითელა/წითურას რეფერალურ ლაბორატორიაში რეტესტირებისთვის. ორივე შემთხვევაში ტესტირების და რეტესტირების შედეგად ლაბორატორიამ მიიღო 100% შეფასება.

საანგარიშო პერიოდში სხვადასხვა პროგრამებისა და პროექტების ფარგლებში ლუგარის ცენტრის ბაზაზე სულ ჩატარებული იყო 29 937 სეროლოგიურ ტესტი. მათ შორის ეპიდზედამხედველობის სახელმწიფო პროგრამა - 14 996 ტესტი.

ტესტის ტიპი	დადებითი	საეჭვო	სულ
CCHF IgM	12	1	95
CCHF IgG	4	1	94
Hanta IgM	39	26	291

Hanta IgG	18	11	302
Hanta WB M	3	2	4
Leptospira IgM	551	228	688
Leptospira IgG	96	130	1208
Brucella IgM	67	118	845
Brucella IgG	841	49	116
Coxiella burnetii (Phase II) IgM	29	16	257
Coxiella burnetii (Phase I) IgG	7	3	286
Borrelia IgM	487	253	758
Borrelia IgG	145	149	1115
Borrelia IgM (WB)	408	17	41
Borrelia IgG (WB)	57	16	4
TBEV IgM	9	12	36
TBEV IgG	1	0	21
Leishmania IgG	7	2	436
Spotted Fever Rickettsia IgM	1	0	4
Spotted Fever Rickettsia IgG	1	0	4
Francisella tularensis IgM	10	8	39
Francisella tularensis IgG	6	3	48
Francisella tularensis Ab (MAT)	5	0	9
Parvovirus B19 IgM	20	6	36
Parvovirus B19 IgG	30	2	29
Bordetella pertussis IgM	174	68	143
Bordetella pertussis IgG	39	42	275
EBV CA-IgM	57	23	61
EBV CA-IgG	135	5	64
EBV EA-IgM	51	17	93
Dengue IgM	2	2	13
Dengue IgG	3	1	10
Varicella Zoster virus IgM	8	1	1
Varicella Zoster virus IgG	6	1	1
Enterovirus IgM	9	4	13
Enterovirus IgG	5	7	13
Zika virus IgM	0	0	1
Zika virus IgG	0	0	1
HAV IgM	0	0	5
Mumps IgM	4	3	6

Mumps IgG	11	0	5
HEV IgM	0	0	3
West Nile IgM	8	7	113
West Nile IgG	2	2	58
Bartonella henselae IgG	20	0	28
Bartonella henselae IgG	4	0	47
Clostridium difficile Toxin A/B	1	0	1
Measles IgM	1655	59	467
Rubella IgM	9	8	359
Measles IgG	49	1	6
Rubella IgG	25	2	6
CCHF IgM	12	1	95
CCHF IgG	4	1	94
Hanta IgM	39	26	291

ეპიდზედამხედველობის სახელმწიფო პროგრამის ქვეკომპონენტი: დიარეები - მწვავე და ქრონიკული დიარეების კვლევა ვირუსული და ბაქტერიული პათოგენების ანტიგენებზე - სეროლოგიური ELISA მეთოდით შესრულდა 1039 ტესტი.

ტესტის ტიპი	დადებითი	სულ
Rotavirus Ag	7	177
Adenovirus Ag	7	177
Norovirus Ag	5	177

დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობის სახელმწიფო პროგრამა - 522 ELISA ტესტი.

ტესტის ტიპი	დადებითი	სულ
HBsAg	213	221
HBsAg-confirmation	211	221

უსაფრთხო სისხლის სახელმწიფო პროგრამა - Abbott Architect, i2000 და Westren Blotting გაკეთდა – 11 122 ტესტი.

ტესტი	სულ
HBsAg ChMIA	1493
HBsAg-confirmation ChMIA	31
anti-HCV ChMIA	1493
HIV Ab/Ag ChMIA	1493
Syphilis ChMIA	1493
anti-HCV WB	8
HIV Ab/A WB	10
Syphilis WB	10

C ჰეპატიტის ვირუსის (HCV) საწინააღმდეგო ანტისხეულების ექსპრეს-სადიაგნოსტიკო ტესტების (RDTs) დიაგნოსტიკური სიზუსტის პროსპექტული დიაგნოსტიკა ახლად აღებულ მთლიან სისხლში, პლაზმასა და შრატში (FIND) - პროექტის ფარგლებში ჩატარდა ნიმუშების ტესტირება ხუთი ტესტის და სამი მეთოდის გამოყენებით.

ტესტის ტიპი	სულ
Diasorin Murex anti-HCV Ab, ELISA	770
Fujirebio innotest HCV Ab IV, ELISA	770
INNOLIA HCV Score, WB	770
Abbott RealTime HCV	770
Abbott Realtime Genotype II	171

HCVcAg ტესტის დიაგნოსტიკური ეფექტურობის შეფასება: საქართველოში C ჰეპატიტის სამკურნალოდ პროექტის (FIND) ფარგლებში HCVcAg-ის მგრძობელობის და სპეციფიკურობის დადგენის თვალსაზრისით 286 შრატის გაყინული/დაარქივებული ნიმუშები, შეგროვებული მკურნალობის დასრულებიდან 12 კვირის შემდეგ (მდგრადი ვირუსული პასუხის მიღწევის HCV RNA ტესტით), შემოწმდა ABBOTT Architect i2000-ზე HCVcoreAg-ის არსებობაზე. პარალელურად იგივე ნიმუშები გაიტესტა „Abbott RealTime HCV“ C ჰეპატიტის ვირუსული დატვირთვის განსასაზღვრავად, ხოლო 100 ნიმუში გაიტესტა C ჰეპატიტის ვირუსის გენოტიპირების დადგენისათვის.

პროექტის „მულტიუნტრიენტების კვლევა“ ფარგლებში: 50 ორსულის სისხლის ნიმუშზე ჩატარდა ტესტირება ზიკა ვირუსის IgM და IgG ანტისხეულების არსებობაზე ELISA მეთოდის გამოყენებით; ციტომეგალოვირუსისა და Chlamidia trachomatis არსებობაზე გამოკვლეულ იქნა შარდის 63 ნიმუში პჯრ რეალურ დროში მეთოდის გამოყენებით. ნიმუშები შეგროვილი იყო თბილისის, ბათუმის, მარტვილისა და კახეთის კლინიკებში.

ტესტის ტიპი	სულ
Zika virus IgM	50
Zika virus IgG	50
CMV real-time PCR	63
Chlamidia trachomatis real-time PCR	63

C ჰეპატიტის მართვის სახელმწიფო პროგრამის სკრინინგით HCV დადებითი ბენეფიციარების პირველადი კონფირმაციული ტესტირების ფარგლებში Abbott Architect, i2000 აპარატზე ჩატარდა 5032 HCVcore Ag სეროლოგიური ტესტი; მოლეკულური ტესტირებისათვის გადაცემული იყო HCVcore Ag უარყოფითი და ზღვრული მნიშვნელობის მქონე 1 536 ნიმუში, მათ შორის: 41 ნიმუში დაწუნებული იქნა არასაკმარისი მოცულობის გამო; გამოკვლეული სისხლის ნიმუშებიდან HCV RNA ტესტირებით უარყოფითი შედეგი მიღებული იქნა 1270 შემთხვევაში; დადებითი შედეგი გამოვლინდა 225 შემთხვევაში.

ბიოლოგიური უსაფრთხოების სამმართველოს მიერ შესრულებულ სამუშაოში ძირითადი აქცენტი გადატანილი იყო სამუშაო პროცედურების უსაფრთხო ჩატარებასა და პერსონალისა და გარემოს დაცვაზე, ლაბორატორიის პერსონალისა და ვიზიტორების ტრენინგებზე ბიოუსაფრთხოებაში. ამოქმედდა ბიოუსაფრთხოების აკრედიტირებული კურსი, მომზადდა ლაბორატორიის თანამშრომელთათვის ბიოუსაფრთხოებაში კვალიფიციურობის შემაფასებელი კითხვარი. ქვეყნის მასშტაბით ებრზ ეროვნულ გუნდთან თანამშრომლობა.

რისკის მართვის/შემცირების ღონისძიებები ლუგარის ცენტრში:

ჩატარდა ბიოლოგიური მასალების კონტროლის ღონისძიებები - 130 აქტი; ვადაგასული ფარმაცევტული პროდუქტების ინსინერაციის 5 აქტი, საცავის ინვენტარიზაცია - 3 აქტი; შიდა მოხმარების სადეზ.ხსნარების შემოწმება - 3; ბიოუსაფრთხოები კომიტეტის 3 სხდომა.

დეკონტამინაცია/განადგურება: ჩატარდა აღჭურვილობისა და აპარატურის დეკონტამინაცია (8 პროცესი); კულტურების განადგურების 4 აქტი; შედგა ბუდ - 3 ზონიდან ნიმუშების განადგურების 3 აქტი; კვირაში 3-ჯერ ხდებოდა რეგიონალური ლაბორატორიებიდან (გორი თელავი, ახალციხე) ავტოკლავირებული ლაბ.ნარჩენების მიღება ინსინერაციისათვის.

ინსპექტირება: ჩატარდა ლაბორატორიების ინსპექტირება (16 ინსპექცია); საცავის ინვენტარიზაცია - 2 აქტი; ლუგარის ცენტრის ყოველდღიურ ლაბორატორიულ აქტივობის სრულ ციკლზე ტარდებოდა სისტემატური კონტროლი.

საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირება: საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირების ჯგუფის 2 შეხვედრა, ხანძარსაწინააღმდეგო 2 სავარჯიშო.

სწავლებლები/ტრენინგები:

ვიზიტორებისა და სხვა ინსტიტუციების წარმომადგენელთათვის ჩატარდა 14 ტრენინგი; ლუგარის ცენტრის თანამშრომლებს ჩაუტარდათ რეფრეშ ტრენინგი ზოგად ბიოუსაფრთხოებაში - 6 ტრენინგი (სულ დაესწრო 69 პირი); ლუგარის ცენტრის, ასევე სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და ელიავას ინსტიტუტის თანამშრომლებს ჩაუტარდათ რეფრეშ ტრენინგი ბუდ - 3 სამუშაო პრაქტიკაში (62 პირი).

სხვა აქტივობები:

მავნებლებთან ბრძოლის ღონისძიებების 12 ინსპექტირება; ბიოუსაფრთხოების ჯგუფი მონაწილეობდა ხარისხის კონტროლის სისტემის მუშაობაში; მიმდინარეობდა სოპ-ის რევიზია; მონაწილეობა ბიოუსაფრთხოების 2 კონფერენციასა და სიმპოზიუმში; მენტორშიფის პროგრამისათვის მომზადდა სატრენინგო მასალები; მონაწილეობა ბიოუსაფრთხოების სფეროში ქვეყნის მასშტაბით ჩატარებული შეფასების სამუშაო პროცესში.

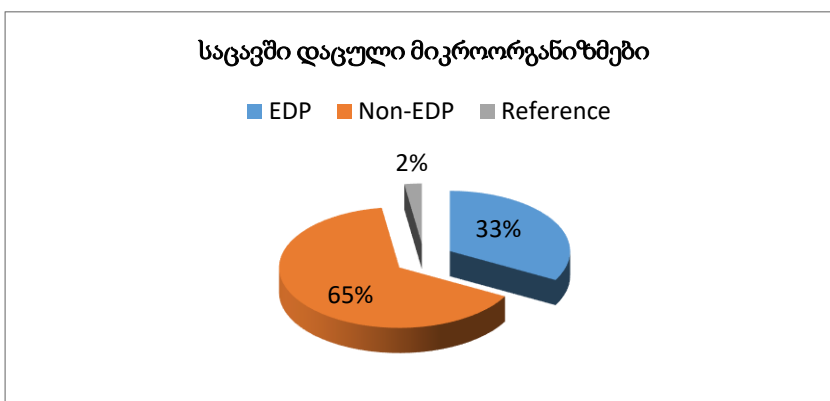
ბაქტერიებისა და ვირუსების ეროვნული საცავი: პირველად ჩატარდა რეგიონალური ტრენინგი „BSL2 და BSL3 საცავში დაცული განსაკუთრებით საშიში პათოგენების (გსპ) და სხვა პათოგენების გაყინვით, შენახვის და ინვენტარიზაციის მეთოდები“; ტრენინგი ჩაუტარდათ ალმატის ცენტრალური რეფერალური ლაბორატორიის ვეტერინარული განყოფილების თანამშრომლებს და მოიცავდა აგრეთვე შემდეგ საკითხებსაც: საცავში დანერგილი ელექტრონული სისტემის "პათოგენთა აღრიცხვის კონტროლის სისტემის" (PACS) მუშაობა; "პათოგენთა აღრიცხვის კონტროლის სისტემის" (PACS) გამოყენება მიკროორგანიზმთა ინვენტარიზაციის პროცესში; საცავში გამოსაყენებელი სამოქმედო ოპერატიული პროცედურების (SOP) შემუშავება და დანერგვა.

იაპონიის ბიოლოგიური და გარემო საცავების სამრეწველო დანიშნულების საბჭოსთან (Council for Industrial use Biological and Environmental Repositories CIBER) ერთობლივად შემუშავდა საერთაშორისო პროექტი „საქართველოს ბაქტერიებისა და ვირუსების ეროვნული საცავის განვითარება და მდგრადობის შენარჩუნება (Development for Sustainable Operation of National Repository of Bacteria and Viruses of Georgia)“, წარდგენილია დასაფინანსებლად „მდგრადი განვითარებისათვის სამეცნიერო და ტექნიკურ კვლევით თანამშრომლობა (Science and Technology Research Partnership for Sustainable Development SATREPS)“. პროექტში გათვალისწინებულია რამდენიმე ეტაპი:

- საცავში დაცული მიკროორგანიზმების მონაცემთა ბაზის შექმნა, რომელიც მოიცავს მოლეკულურ - გენეტიკურ ინფორმაციას;
- საქართველოში საერთაშორისო სტანდარტების ბიობანკის დაფუძნება;
- ბიობანკისა და მიკრობული საცავების მენეჯმენტის აკრედიტირებული საგანმანათლებლო კურსების დაარსება;
- ბაქტერიებისა და ვირუსების ეროვნული საცავის და ბიობანკის სტანდარტიზაცია და საერთაშორისო ISO აკრედიტაცია.

ლაბორატორიული სამუშაოს მოცულობა: საცავში შესანახად შემოვიდა და პათოგენების აღრიცხვის ელექტრონულ სისტემაში (PACS) დარეგისტრირდა საქართველოს ტერიტორიაზე

გამოყოფილი და იდენტიფიცირებული 43 შტამი, მათ შორის: B.anthraxis -3, Y.pestis - 27, B.melitensis -1, Brucella spp - 1, Legionella - 7, E.coli - 1, S.sonnei - 1, S.epidermidis -2;

კვლევებისთვის მომზადდა და ცენტრის ლაბორატორიებს გადაეცა 154 შტამი (ზოგადი ბაქტერიოლოგიის ლაბორატორიას - 49; მოლეკულური ეპიდემიოლოგიის ლაბორატორიას - 12 ; სეროლოგიურ ლაბორატორიას - 17; განსაკუთრებით საშიში პათოგენების ლაბორატორიას - 12 ATCC და სავაქცინო შტამები (ჯილახოს, ტულარემიის, შავი ჭირის და ბრუცელოზის)); სამეცნიერო პროექტის ფარგლებში გადაითესა და EDP ლაბორატორიას გადაეცა შავი ჭირის კულტურის მთელი კოლექცია - 46 შტამი; რეგიონალური მართვის დეპარტამენტის ლაბორატორიებს გადაეცათ 18 რეფერენს შტამი).

ჩატარდა საცავში დაცული პათოგენების გეგმიური და არაგეგმიური ინვენტარიზაციები (EDP ერთხელ, Non-EDP და რეფერენს შტამების ორჯერ).

ლაბორატორიის შიდა ხარისხის კონტროლის მიზნით შესწავლილ იქნა ლუგარის ლაბორატორიებში გამოყენებული სადეზინფექციო საშუალებების (NAOCL და ChemoCL) ბაქტერიოციდული ეფექტი - 5 ანალიზი.

ხარისხის გარე კონტროლის ჩატარების მიზნით მომზადდა და სამედიცინო ცენტრებსა და კლინიკებს („ციტო“, შპს “მულტიტესტი“, სს „ბიოქიმფარმი“) გადაეცა მიკროორგანიზმთა 20 შტამი; განხორციელდა მოწოდებული შედეგების ანალიზი.

IATA-ს საერთაშორისო წესების საფუძველზე შეფასდა ქვეყანაში შემოსული/გასული ბიოლოგიური მასალის შემცველი ტვირთის (31) საფრთხის კატეგორია და მომზადდა შესაბამისი წერილები საქართველოს ჯანდაცვის სამინისტროსა და საბაჟო დეპარტამენტის სახელზე; შემოწმდა 40 კომპანიის მიერ წარმოდგენილი 82 სადეზინფექციო საშუალების ბაქტერიოციდული ეფექტი 297 ჩატარებული ანალიზის მეშვეობით.

განსაკუთრებით საშიში პათოგენების ლაბორატორია: შავი ჭირის ვაკე-მთისწინა კერაში, დედოფლისწყაროს რაიონის, დალის მთისა და კოწახურას ქედის მიმდებარე ტერიტორიებზე აღმოჩენილი იქნა შავი ჭირის ეპიზოოტია წითელკუდა მექვიშას პოპულაციაში და იზოლირებული იქნა შავი ჭირის კულტურები მდრღნელთა ორგანოებიდან და მათი ექტოპარაზიტებიდან.

ლაბორატორიული სამუშაოს მოცულობა და მიღებული შედეგები: განსაკუთრებით საშიშ პათოგენებზე გამოკვლეული იქნა 1543 სინჯი; იზოლირებული იქნა 46 კულტურა, მათ შორის: Y.pestis - 27 კულტურა, Y.enterocolitica - 17 კულტურა, B.anthraxis - 2 კულტურა.

ჩატარდა BSL3-ის ლაბორატორიის თანამშრომელთა, განმეორებითი ტრენინგები - 13 (54 სპეციალისტი); მათ შორის: ლუგარის ლაბორატორიის თანამშრომელთა განმეორებითი ტრენინგები -9 (39 სპეციალისტი), ELIAVA-ს ინსტიტუტის თანამშრომელთა განმეორებითი ტრენინგები - 2 (7 სპეციალისტი), LMA თანამშრომელთა, განმეორებითი ტრენინგები -2 (8 სპეციალისტი); განსაკუთრებით საშიში პათოგენების ლაბორატორიის თანამშრომელთა განმეორებითი ტრენინგი - 2 (8 თანამშრომელი).

ზოოენტომოლოგიური ლაბორატორია: ცენტრის წლიური გეგმით და ეპიდსამსახურიდან მიღებული შეტყობინების შესაბამისად ქ.თბილისში, ქ. ფოთში, ქ. ქუთაისში, ქ. ბათუმში და ქვეყნის 42 მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ჩატარდა განსაკუთრებით საშიში ინფექციების ბუნებრივი კერების ეპიზოოტოლოგიური მონიტორინგი (რეზერვუარების და ვექტორების შეგროვება და მათი გადაცემა ლაბორატორიისათვის). განსაკუთრებით საშიში ინფექციების გამომწვევების ვექტორების გავრცელება რამდენადმე გაცილდა იმ ფარგლებს, რომლებიც დადგენილი იყო ავტორის მიერ, რომელმაც შეისწავლა და გამოუშვა წიგნად „იქსოდისებური ტკიპები საქართველოში“. ლაბორატორიის სპეციალისტები პრიორიტეტად თვლიან იქსოდისებური ტკიპების გავრცელების ახალი არელების დადგენას, რომელსაც გადაამწყვეტი როლი ენიჭება განსაკუთრებით საშიში ვირუსული ინფექციების დიაგნოსტიკის საკითხებში. განსაკუთრებით საშიში ვირუსული ინფექციების: დენგეს, ზიკას და სხვა არბოვირუსებით გამოწვეული ცხელებებით მიმდინარე დაავადებების ვექტორების Ae. aegypti და Ae. albopictus ახალი არელების აღმოჩენა ქ. თბილისში.

ლაბორატორიული კვლევებით მიღებული შედეგებით შემუშავდა განსაკუთრებით საშიში და მასთან გათანაბრებული ინფექციების გავრცელების საწინააღმდეგო რეკომენდაციები.

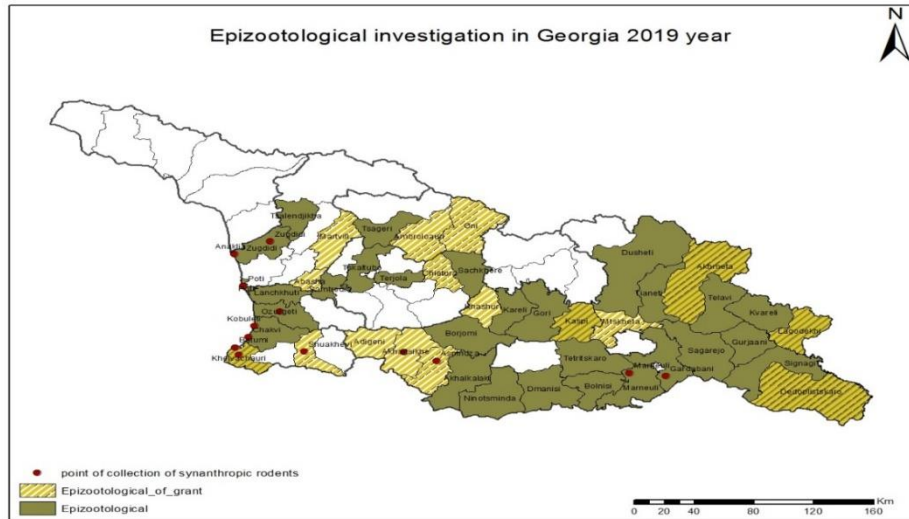
კახეთის რეგიონალური სამსახურის თხოვნით, რეგიონში კოლოს თავდასხმებით მოსახლეობის წუხილზე (2019 წლის ივლისი) რეაგირების მიზნით, სიღნაღისა და ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტებში ზოოენტომოლოგიური ჯგუფის მიერ ჩატარდა მალარიის გადამტანი კოლოს და არამალარიის კოლოს (ვექტორის) პოპულაციების არაგემიური მონიტორინგი. სამუშაო ჩატარდა ადგილობრივი სამსახურებისა და სოფლის მეურნეობის ფიტოსანიტარიის დეპარტამენტის წარმომადგენლებთან კოორდინირებულად. გაანალიზდა არსებული სიტუაცია, გაიცა შესაბამისი რეკომენდაციები და სიღნაღისა და ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტებში შეთანხმებული ტაქტიკით ეფექტურად ჩატარდა კოლოს საწინააღმდეგო ღონისძიებები.

„საქართველოს შავი ზღვისპირეთის საკურორტო ზოლში ტრანსმისიული დაავადებების გადამტანების საწინააღმდეგო ღონისძიებები“-ს ფარგლებში აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში, ქ.ფოთში, ზუგდიდის, წალენჯიხის, ლანჩხუთისა და ოზურგეთის მუნიციპალიტეტებში ორ ეტაპად ჩატარდა მალარიისა და არამალარიის კოლოს საწინააღმდეგო ღონისძიებები.

ეპიზოოტოლოგიური მონიტორინგი (რეზერვუარების და ვექტორების შეგროვება) გამოკვლევა საქართველოს ტერიტორიაზე

2019 წ.	
გამოკვლეულია 42960 ჰა ღია სტაცია	33,6% - ცენტრის აპარატის თანხებით 66,4% - სხვადასხვა პროექტებით
გამოკვლეულია 28000 მ ² დახურული სტაცია	78,6% - ცენტრის აპარატის თანხებით 21,4% - სხვა და სხვა პროექტებით
2018 წ.	
გამოკვლეულია 43153 ჰა ღია სტაცია	23.1% - ცენტრის აპარატის თანხებით 76.9% - სხვა და სხვა პროექტებით
გამოკვლეულია 21700 მ ² დახურული სტაცია	96.8% - ცენტრის აპარატის თანხებით 3.2% - სხვადასხვა პროექტებით
2017 წ.	
გამოკვლეულია 25 936 ჰა ღია სტაცია	82% - ცენტრის აპარატის თანხებით 18% - სხვადასხვა პროექტებით
გამოკვლეულია 71650 მ ² დახურული სტაცია	100% - ცენტრის აპარატის თანხებით
2016 წ.	
გამოკვლეულია 317631 ჰა ღია სტაცია	25,3% - ცენტრის აპარატის თანხებით 74,7% - სხვადასხვა პროექტებით

გამოკვლეულია 9020 მ ² დახურული სტაცია	64.8% - ცენტრის აპარატის თანხებით 35.2% - სხვადასხვა პროექტებით
2015 წ.	
გამოკვლეულია 140149 ჰა ღია სტაცია	4,1% - ცენტრის აპარატის თანხებით 95,9% - სხვადასხვა პროექტებით
გამოკვლეულია 3375 მ ² დახურული სტაცია	11,9% - ცენტრის აპარატის თანხებით 88.1% - სხვადასხვა პროექტებით

ეპიზოოტოლოგიური მონიტორინგით მოპოვებული რეზერვუარების და ვექტორების რაოდენობა

ობიექტების დასახელება	სულ რაოდენობა (ეგზ.)	სახელმწიფო პროგრამით	სამეცნიერო პროექტებით	გამოკვლევებისათვის გადაცემა
მღრღნელები	803	82	721	ანალიზების მიღებისა და დამუშავების ჯგუფი
რწყილები	642	-	642	ანალიზების მიღებისა და დამუშავების ჯგუფი
იქსოდისებური ტკიპები ნიადაგის ზედაპირიდან	793	557	236	ანალიზების მიღებისა და დამუშავების ჯგუფი
იქსოდისებური ტკიპები სასოფლო სამეურნეო პირუტყვებიდან	5400	2802	2598	ანალიზების მიღებისა და დამუშავების ჯგუფი
იქსოდისებური ტკიპები ადამიანებისაგან	18	18	-	ანალიზების მიღებისა და დამუშავების ჯგუფი
დატკიპიანებაზე გასინჯულია სასოფლო სამეურნეო პირუტყვი	1970	1120	850	ანალიზების მიღებისა და დამუშავების ჯგუფი
ნიადაგი	125 სინჯი	125 სინჯი	-	ანალიზების მიღებისა და დამუშავების ჯგუფი
კოლოები	7609	7534	75	ანალიზების მიღებისა და დამუშავების ჯგუფი

ვექტორების (იქსოდისებური ტკიპების) მოპოვება ღია სტაციაში ხდებოდა ნიადაგის ზედაპირიდან ფლანელის დროშის გამოყენებით და სასოფლო სამეურნეო პირუტყვებიდან დახურულ სტაციაში. ღია და დახურულ სტაციებში შეგროვებული იქნა შემდეგი სახეობის ტკიპები: *Dermacentor marginatus*, *Hyalomma marginatum*, *Haemaphysalis punctata*, *Haemaphysalis sulcata*, *Haemaphysalis parva*, *Rhipicephalus sanguineus*, *Rhipicephalus bursa*, *Ixodes ricinus*, *Rhipicephalus (Boophilus) annulatus*. ნიადაგის ზედაპირიდან სულ შეგროვებული იქნა 793 ეგზ. იქსოდისებური ტკიპი, ხოლო პირუტყვებიდან - 5400 ეგზ. იქსოდისებური ტკიპი; სულ მოპოვებული იქნა 6193 ეგზ. ტკიპი (54.2% - ცენტრის აპარატის თანხებით, 45.8% - სხვადასხვა პროექტებით). მოპოვებული ტკიპები გადაეცა ლუგარის სახელობის ცენტრის ლაბორატორიის მიმღებ განყოფილებას.

ტკიპების არსებობაზე სულ გასინჯული იქნა 1970 სული სასოფლო სამეურნეო პირუტყვი. ლუგარის ლაბორატორიაში ადამიანებისგან შემოვიდა და სახეობრივი იდენტიფიკაცია ჩატარდა 18 ეგზ. სხვადასხვა სახეობის ტკიპს; ვექტორების (რწყილები) მოპოვებულმა რაოდენობამ შეადგინა - 642 ეგზ. (*N. laeviceps*, *X. conformis*, *N. consimilis*, *Ct. secundus*, *L. tashenbergi*); ვექტორების (კოლო) მოპოვებულმა რაოდენობამ შეადგინა - 7609 ეგზ. (*Ae. albopictus*, *Ae. aegypti*, *Ae. vexans*, *Ae. geniculatus*, *An. maculipennis*, *An. claviger*, *Cx. pipiens*) (99.0% - ცენტრის აპარატის თანხებით, 1.0% - სხვა და სხვა პროექტებით).

მაღარიის და არამაღარიის კოლოების პოპულაციებზე მონიტორინგი: აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის, გურიის და სამეგრელოს რეგიონების მუნიციპალიტეტებში „საქართველოს შავი ზღვისპირეთის საკურორტო ზოლში ტრანსმისიური დაავადებების გადამტანების საწინააღმდეგო ღონისძიებების“ ფარგლებში კოლოებზე მონიტორინგი.

რეზერვუარების გამოჭერა ხდებოდა ღია და დახურულ სტაციებში. სულ გამოჭერილი იქნა 803 ეგზ. ჩვეულებრივი მემინდვრია (*Microtus arvalis*), საზოგადოებრივი მემინდვრია (*Microtus socialis*), რუხი ვითაგვა (*Rattus norvegicus*), სახლის თაგვი (*Mus musculus*), ტყის თაგვი (*Apodemus sylvaticus*), ბიგა (*Sorex araneus*). 10,3% - ცენტრის აპარატის, 89,7% - სხვადასხვა პროექტებით.

ეპიდემიოლოგების მითითებით, ეპიზოოტოლოგიური კვლევები ჩატარდა მღრღნელებზე, რომლებიც წარმოადგენენ ჰანტავირუსული ინფექციების გამომწვევების რეზერვუარებს. რეზერვუარებიდან განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობოდა სინანტროპულ მღრღნელებს, რომელთა მოკვლევის მიზნით პირველ რიგში ჩატარდა სარეკოგნოსცირო სამუშაოები ცენტრალურ ქალაქების და მუნიციპალიტეტების ტერიტორიებზე. სამუშაოები ჩატარებული იქნა: ახალციხე, ასპინძა, გარდაბანი, მარნეული, ფოთი, ოზურგეთი, ზუგდიდი, ანაკლია, შუახევი, ბათუმი, ხელვაჩაური, კობულეთი, ჩაქვი, ხარაგაული, სენაკი. ამ პერიოდში სულ გამოჭერილია 93 ეგზ.: *Rattus norvegicus* - 46 ეგზ., *Mus musculus* - 47 ეგზ.

გამოჭერილი სინანტროპული მღრღნელებიდან ორგანოების აღება ხდებოდა ღია საველე ლაბორატორიებში ბიოუსაფრთხოების შესაბამისი სტანდარტული სამოქმედო პროცედურების დაცვით. სულ აღებული იქნა 372 სინჯი, რომლებიც გადაეცა ლუგარის სახ. ლაბორატორიის მიმღებ განყოფილებას. საანგარიშო პერიოდში გამოჭერილი სინანტროპული მღრღნელების რაოდენობით, ჯერჯერობით მათ რიცხოვნობაზე მსჯელობა ნაადრევია, ვინაიდან ჯერ მხოლოდ ერთნახევარი წლის მონაცემები არსებობს. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ სურსათის საწყობების და სხვა სათავსოების მფლობელები ბოლო ხანებში მიმართავენ მღრღნელების საწინააღმდეგო შხამ ქიმიკატების ინტენსიურ გამოყენებას.

ჯილეხზე გამოსაკვლევად ლაბორატორიას გადაეცა ნიადაგის 125 სინჯი.

დაიწერა სადერატიზაციო/სადეზინსექციო პროდუქტებზე 44 საექსპერტო დასკვნა.

დაიწერა სტანდარტული სამოქმედო პროცედურები.

ზოგადი ბაქტერიოლოგიის ლაბორატორია: დაავადების ერთეული შემთხვევების კვლევები: გამოკვლეულია 369 ნიმუში (2 400 ანალიზი), აქედან - 57% (214/369) დადებითი შედეგით.

მაღარიაზე გამოკვლეულია 67 საანალიზო ნიმუში (335 ანალიზი), აქედან 3 დადებითი შედეგით - ერთი *P.ovale* და ორი *P. Falciparum*. კომერციული მომსახურებით - 65 საანალიზო ნიმუში (390 ანალიზი).

დაიდგა 475 ბაქტერიული იზოლატის - AST- ანტიბიოტიკოგრამა EUCAST სტანდარტით; გამოკვლეულია დასადასტურებლად შემოსული 332 კულტურა; მათ შორის 14 კულტურა შემოსულია მოლდოვეთის ქვეყნიდან ამრ კოლაბორაციის ფარგლებში. დადასტურდა - 293; არ დადასტურდა - 39; კულტურები შემოსულია ცენტრის რეგიონალური ქსელიდან და ქვეყნის სხვადასხვა კლინიკიდან. აჭარის სსიპ „ლაბორატორიული კვლევის ცენტრი“-დან შემოვიდა 56 იზოლატი გვარის დონემდე იდენტიფიცირებული კონფირმაციისა და საბოლოო იდენტიფიკაციისთვის; ბაქტერიული კულტურები გამოყოფილია საკვები პროდუქტებიდან; იზოლატების იდენტიფიცირება მოხდა სალმონელას სეროვარების დონემდე.

ეპიდ-აფეთქებების კვლევები:

ზუგდიდის ნაწლავური ინფექციის აფეთქება - ეშერიხიოზი. გამოკვლეულია 7 რექტალური ნიმუში (4 - *E.coli* O26; 2 - *E.coli* O26+*Proteus* spp; *Proteus* spp); ნიმუშების დამატებითი შესწავლა და დადასტურება მოხდა პჯრ მეთოდით.

აბაშის ნაწლავური ინფექციის აფეთქება - სალმონელოზი. გამოკვლეულია ბაქტერიული კულტურის ნიმუში; შედეგი - *Salmonella enterica arizonae*.

საჩხერის რაიონის ნაწლავური ინფექციის აფეთქება - სალმონელოზი. გამოკვლეულია ბაქტერიული კულტურის 3 ნიმუში; შედეგი - *Salmonella enteritidis*.

თბილისის ნაწლავური ინფექციის აფეთქება - სალმონელოზი. გამოკვლეულია ბაქტერიული კულტურის 2 ნიმუში; შედეგი - *Salmonella enterica arizonae*.

ჩხოროწყუს ნაწლავური ინფექციის აფეთქება. გამოკვლეულია 3 ფეკალიის ნიმუში. ყველა შედეგი უარყოფითია ბაქტერიულ პათოგენზე.

სხვადასხვა პროგრამებისა და პროექტების ფარგლებში განხორციელებული ბაქტერიოლოგიური კვლევები

ეპიდზედამხედველობის სახელმწიფო პროგრამა - ნოზოკომიური ინფექციების კომპონენტით - 478 ნიმუში (2 868 ანალიზი) - აქედან 44,56% (213 ნიმუში) დადებითი შედეგით; შემოსული ნიმუშების ზრდის მაჩვენებელია 44%; გამოყოფილ ნოზოკომიურ შტამებს შორის 97,5% არის გრამ-უარყოფით ბაქტერიები, საიდანაც 64,78% არის რეზისტენტული კარბაპენემების მიმართ და 8% არის რეზისტენტული კოლისტინის მიმართ (სარეზერვო ანტიბიოტიკი).

ეპიდზედამხედველობის სახელმწიფო პროგრამა - მაღარის კომპონენტით - 274 ნიმუში - დადებითი შედეგის გარეშე.

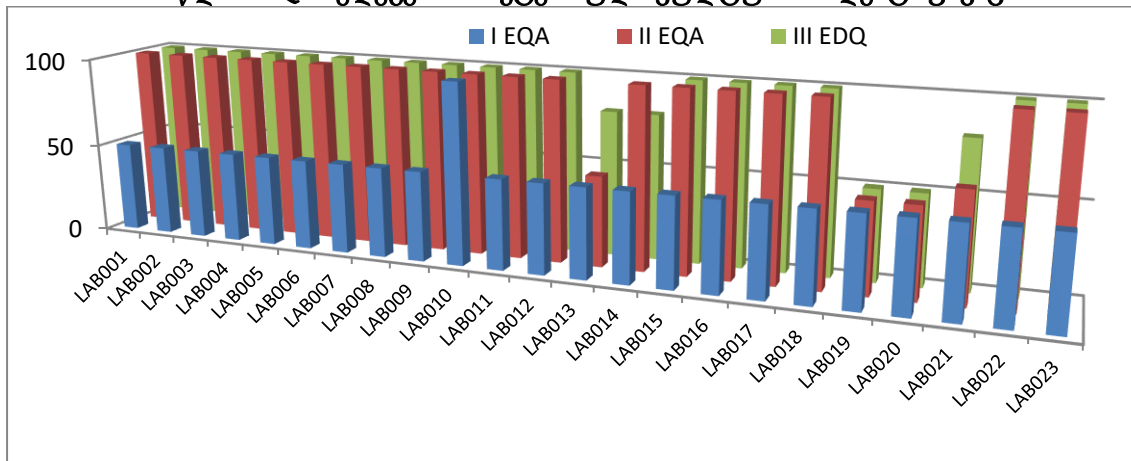
CDC/GDD დიარეული დაავადებების ეპიდზედამხედველობასულ შემოსულია დასადასტურებლად 173 იზოლატი; აქედან 117 *Shigella* spp და 56 - *Salmonella* spp; შესწავლილია კულტურების ანტიბიოტიკოგრამა; დაახლოებით 14%-ში გამოვლინდა ESBL დადებითი შედეგი.

CDC/GDD ანტიბიოტიკო-რეზისტენტობის შემავსებელი პროექტი - ლაბორატორიული შესაძლებლობების გაძლიერების კომპონენტი. მოიცავს: მიკრობიოლოგიური რეფერენს ლაბორატორიის შესაძლებლობების გაძლიერებას; ეროვნული გარე ხარისხის უზრუნველყოფის EQA პროგრამის გაძლიერება/გაფართოებას (ID, AST); მაკორექტირებელ ღონისძიებებს ხარისხის გასაუმჯობესებლად მიკრობიოლოგიურ ლაბორატორიებში; ამრ შტამების ფენოტიპურ და გენეტიკურ დადასტურებას.

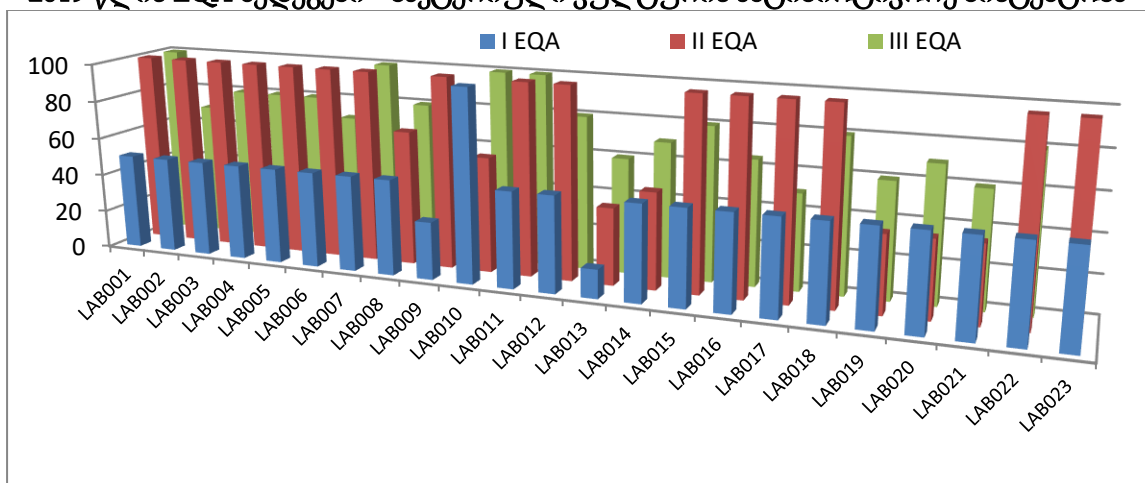
განხორციელდა: EQA სამი პანელის მომზადება ქვეყნის 23 მიკრობიოლოგიურ ლაბორატორიისთვის; პანელების ვალიდაცია ლუგარის ბაზაზე; 23 ლაბორატორიის შედეგების შეფასება და უკუკავშირი/ანგარიშგება და სერტიფიცირება; 87 ბაქტერიოლოგიური იზოლატის იდენტიფიკაციის და ანტიბიოტიკო-რეზისტენტობის შედეგების დადასტურება.

2019 წლის EQA შედეგები - ბაქტერიული კულტურის იდენტიფიკაცია

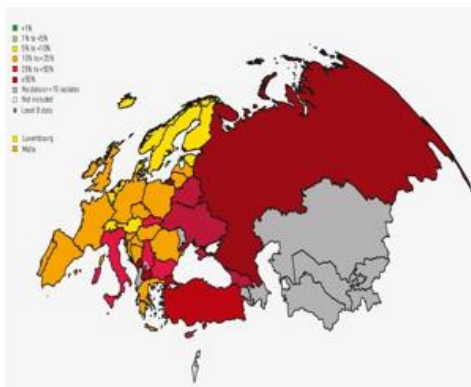

2019 წლის EQA შედეგები - ბაქტერიული კულტურის ანტიბიოტიკორეზისტენტობა

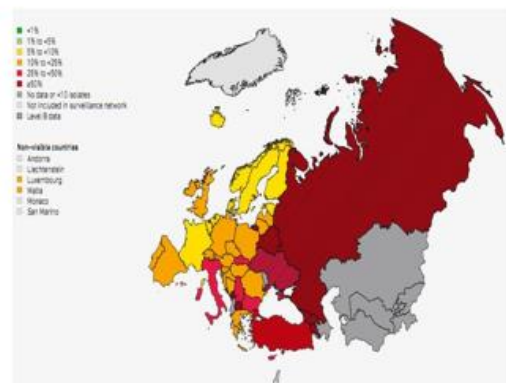

ამრ ზედამხედველობის ფარგლებში, რომელიც ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მხარდაჭერით ხორციელდება ქვეყნის მასშტაბით 23 კლინიკური ლაბორატორიის მონაცემების ანალიზი სისხლიდან იზოლირებული მიკროორგანიზმების რეზისტენტობის შესახებ, 2017-2018.

მესამე თაობის ცეფალსპორინების მიმართ რეზისტენტული *E. coli*

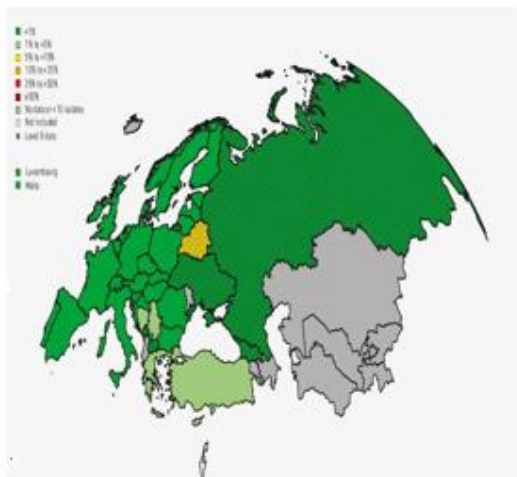

2017

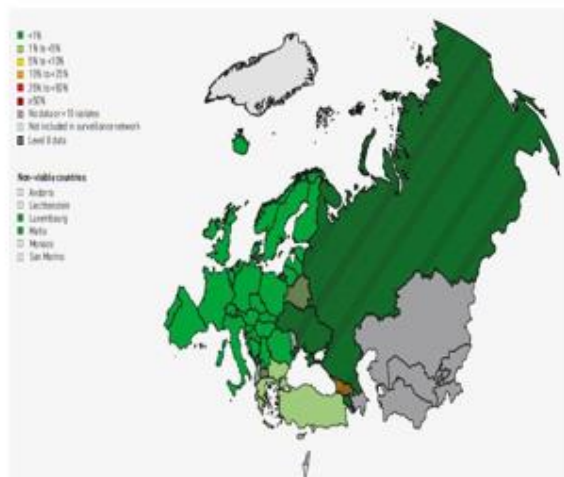

2018

კარბაპენემების მიმართ რეზისტენტული *E. coli*

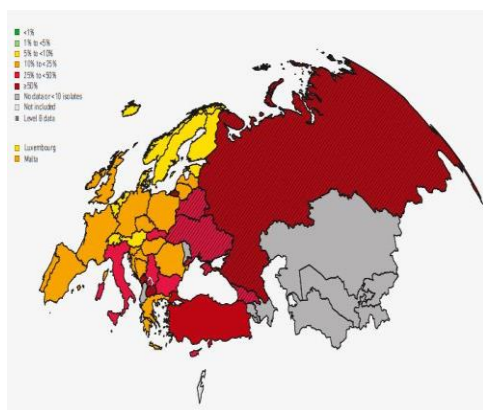

2017

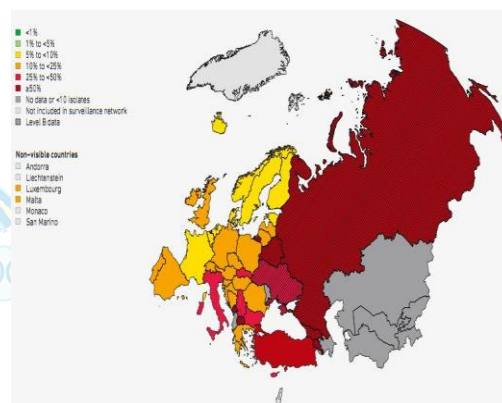

2018

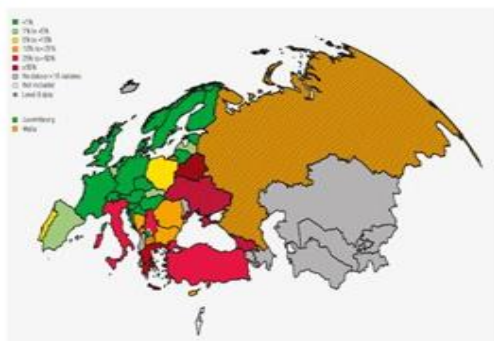
კარბაპენემების მიმართ რეზისტენტული *K. pneumoniae*

2017

2018

2017

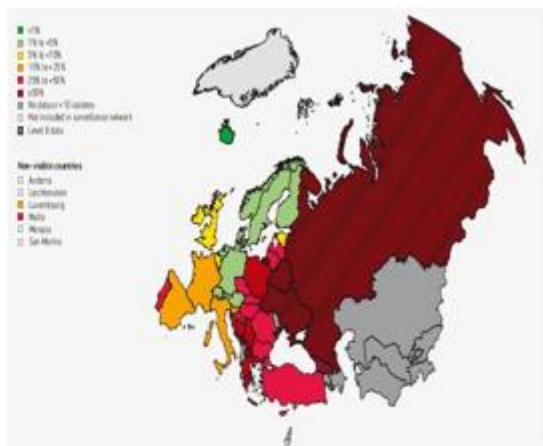

2018

მულტირეზისტენტული *K. pneumonia*

2017

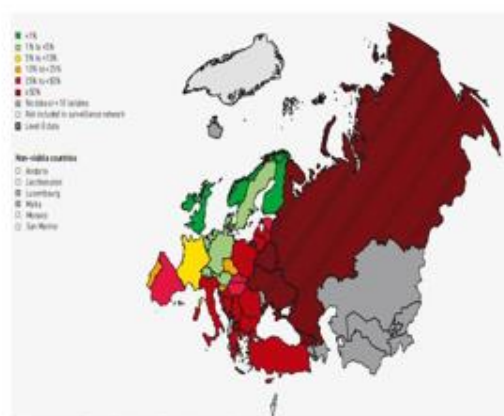

2018

მულტირეზისტენტული Acinetobacter spp.

2017

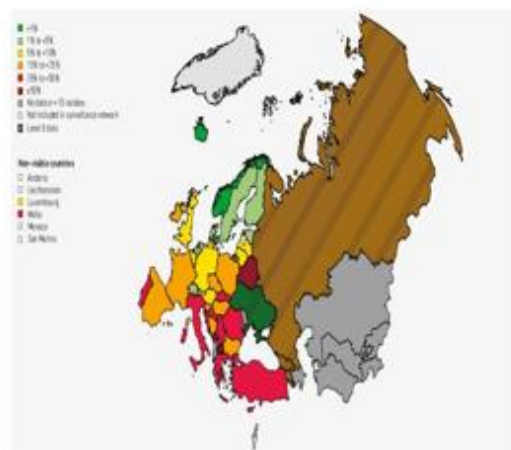

2018

St. aureus - MRSA

2017

2018

ვივარიუმი: 01.01 2019 წლის მონაცემებით, ვივარიუმში ირიცხებოდა:

#	ლონისძიებების დასახელება	შესრულების ვადა	შესრულებაზე პასუხისმგებელი
	თეთრი თაგვი - 362 ეგზ.	წლის განმავლობაში	ვივარიუმი
	ვივარიუმში ლაბ. ცხოველების (თეთრი თაგვი) ნამატი შეადგენდა 404 ეგზ.	წლის განმავლობაში	ვივარიუმი
	დაეცა 43 ეგზ. თეთრი თაგვი	წლის განმავლობაში	ვივარიუმი
	ბოტულიზმის სადიაგნოსტიკო ლაბორატორიაზე გაცემულია 242 ეგზ. თეთრი თაგვი	წლის განმავლობაში	ვივარიუმი
	აღნიშნული ცხოველების გამოსაკვებად გაიხარჯა: 1) ქერი - 485 კგ. 2) მშრალი საკვები-461 კგ.	წლის განმავლობაში	ვივარიუმი
	01.01.2020 წლის მონაცემებით ვივარიუმში ირიცხება 481 ეგზ. თეთრი თაგვი.	წლის განმავლობაში	ვივარიუმი

ანალიზების მიმღები და დამუშავების ჯგუფი:

ლუგარის ცენტრში შემოსული კლინიკური მასალის, გარემო ობიექტების და სხვა ბიოლოგიური სუბსტრატების მიღება (დაწუნება)/რეგისტრაცია/ლაბორატორიული კვლევისთვის გადაცემა) ხორციელდება ცენტრში დანერგილი სტანდარტული სამოქმედო პროცედურების მიხედვით.

2019 წელს აღუშავდა ლიმსის შიდა ლაბორატორიული ქსელის ადამიანისა და კულტურის მიღება. ლიმსის ქსელის მთლიანი ჩართულობა საგრძნობლად აუმჯობესებს ლაბორატორიების მუშაობას, უზრუნველყოფს დროული და ოპერატიული შედეგების მიღებას.

მიმღებში დარეგისტრირებულია სულ 12 388 ნიმუში; აქედან, ადამიანის - 7 897 ნიმუში, გარემოს - 3 878 ნიმუში, გენეტიკური მასალის - 24 ნიმუში, შესანახი და დასადასტურებელი ბაქტერიოლოგიური კულტურების - 589 ნიმუში.

2019 წლის განმავლობაში ლუგარის სჯ კვლევითი ცენტრის ანალიზების მიმღები და დამუშავების ჯგუფის მიერ დაწუნებული იქნა 40 ნიმუში, რასაც სათანადო რეაგირება მოჰყვა ბიოუსაფრთხოებისა და ხარისხის კონტროლის მიერ. გაფორმდა დაწუნების ოქმები და შეტყობინება დაეგზავნა შესაბამის დაწესებულებებს.

სახელმწიფო პროგრამებით შემოსული ნიმუში /სინჯი:

აღების წყარო	რაოდენობა
ადამიანი	5457
გარემო	519
ბაქტ. კულტურა	387
სულ:	6 363

სამეცნიერო პროექტებით/პროგრამებით შემოსული ნიმუში/სინჯი

აღების წყარო	რაოდენობა
ადამიანი	2440
გარემო	3359
ბაქტ.კულტურა	202
გენეტიკური მასალა	24
სულ:	6 025

ხარისხის კონტროლის სამმართველო:

- 200 სტანდარტული სამოქმედო პროცედურა და 71 ფორმა გადაიხედა და გადატანილი იქნა ახალ ფორმატში;
- შეიქმნა და დაინერგა 72 ახალი სტანდარტული სამოქმედო პროცედურა;
- გადაიხედა და ახალ ფორმატში გადავიდა ისეთი დოკუმენტები, როგორცაა: ხარისხის სახელმძღვანელო, ნიმუშების შეგროვების სახელმძღვანელო, ხარისხის პოლიტიკა, ლაბორატორიული საქმიანობის ეთიკური ქცევის კოდექსი;
- დაავადებათა კონტროლის ცენტრმა გაიარა გარე აუდიტი და შეინარჩუნა ISO 9001 სერტიფიცირება;
- ლუგარის ცენტრის ზოგადი ბაქტერიოლოგიისა და სეროლოგიის ლაბორატორიებმა გაიარეს რეაკრედიტაცია, რის შედეგად აღნიშნულ ლაბორატორიებს ამერიკული სააკრედიტაციო ორგანოს ANAB-ის მიერ მიენიჭა საერთაშორისო აკრედიტაცია ISO15189.

გამოწვევები:

- ლაბორატორიული ინფორმაციული მენეჯმენტის სისტემის (LIMS) სრულფასოვანი ამუშავება;
- ლაბორატორიული ხარისხის გარე კონტროლის ეროვნული სქემების გაფართოვება და პროგრამების აკრედიტაცია;
- სასაწყობე სივრცეების მოწესრიგება;
- ვივარიუმის მოწყობა;
- ინფექციურ დაავადებათა გამომწვევების, მ.შ. განსაკუთრებით საშიში ინფექციების ბუნებრივი კერების კვლევის არეალის გაფართოვება. სინანტრიპულ მღრღნელთა გამოჭერის/გამოკვლევის ინტენსიფიკაცია. ხელახლა აღმოცენებადი და ცხელებით მიმდინარე დაავადებების ადამტანთა (ვექტორთა) არეალის დაზუსტება საქართველოში;
- ბიობანკის ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება, ბაქტერიების არსებული კოლექციის საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანა;
- სამუშაო მოცულობის გაზრდა ძირითადად გარემო მასალის მოპოვების გზით;
- შავი ჭირის ვაკე-მთისწინა კერის და მისი აქტიური უბანის ეპიზოოტოლოგიური კვლევა;
- ლაბორატორიის მუდმივი და სრული მზადყოფნა განსაკუთრებით საშიში პათოგენებით გამოწვეული შესაძლო შემთხვევისას მოპოვებული ნიმუშის ბაქტერიოლოგიური კვლევისთვის;
- რეგიონალური ლაბორატორიების თეორიული დახმარება ნიმუშის მოპოვების, შეფუთვის, ტრანსპორტირების, მიღება-რეგისტრაციის, შეფასებისა და კვლევის საკითხებში წამოჭრილი პრობლემების დასაძლევად;
- განსაკუთრებით საშიშ პათოგენებზე კლინიკური და გარემო ნიმუშების კვლევა;

- NCDC-ის ლაბორატორიულ ქსელში იზოლირებული, განსაკუთრებით საშიშ პატოგენებზე საექვო, კულტურების კვლევა და დადასტურება;
- ებოლას საექვო შემთხვევაზე მორეაგირე ჯგუფების სრული მზადყოფნა;
- განსაკუთრებით საშიში პატოგენების ლაბორატორიისათვის განკუთვნილი სოპების დამტკიცება.
- ბიობანკის ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება, აგრეთვე ბაქტერიების არსებული კოლექციის საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანა;
- თანამშრომელთა პროფესიული ტრენინგები; BSL 3 -ის განმეორებითი ტრენინგების ჩატარება.

1.3. გადამდებ დაავადებათა ეპიდემიოლოგიაში „ერთიანი ჯანმრთელობის“ პრინციპების დანერგვა

ცენტრისთვის პრიორიტეტულ მიმართულებად ჩამოყალიბდა გადამდებ დაავადებებზე ზედამხედველობისა და კონტროლის ღონისძიებების გატარება ერთიანი ჯანმრთელობის პრინციპით. ცენტრში ფუნქციონირებს ერთიანი ჯანმრთელობის სამმართველო, რომელიც აკოორდინირებს სამუშაოებს ცენტრის შიგნით და უზრუნველყოფს ეპიდემიოლოგიისა და ზოონოზოლოგიის მიერ ერთობლივ საველე გასვლებს. ამასთან ერთად, წარმოებს ინტენსიური თანამშრომლობა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შესაბამის სტრუქტურებთან. მოთხოვნის შესაბამისად, რეგიონებში ჩატარდა სწავლებები ზოონოზური დაავადებების ეპიდემიოლოგიისა და პრევენციული ღონისძიებების შესახებ.

2019 წლის 3-5 ივლისს, ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის (WHO), გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) და ცხოველთა ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის (OIE) მიერ, ორგანიზებულ იქნა რისკის ერთობლივი შეფასების ინსტრუმენტის პილოტირება, სადაც ერთობლივად შეფასდა საზოგადოებრივი ჯანმრთელობისა და ვეტერინარიის გამოწვევები საქართველოში.

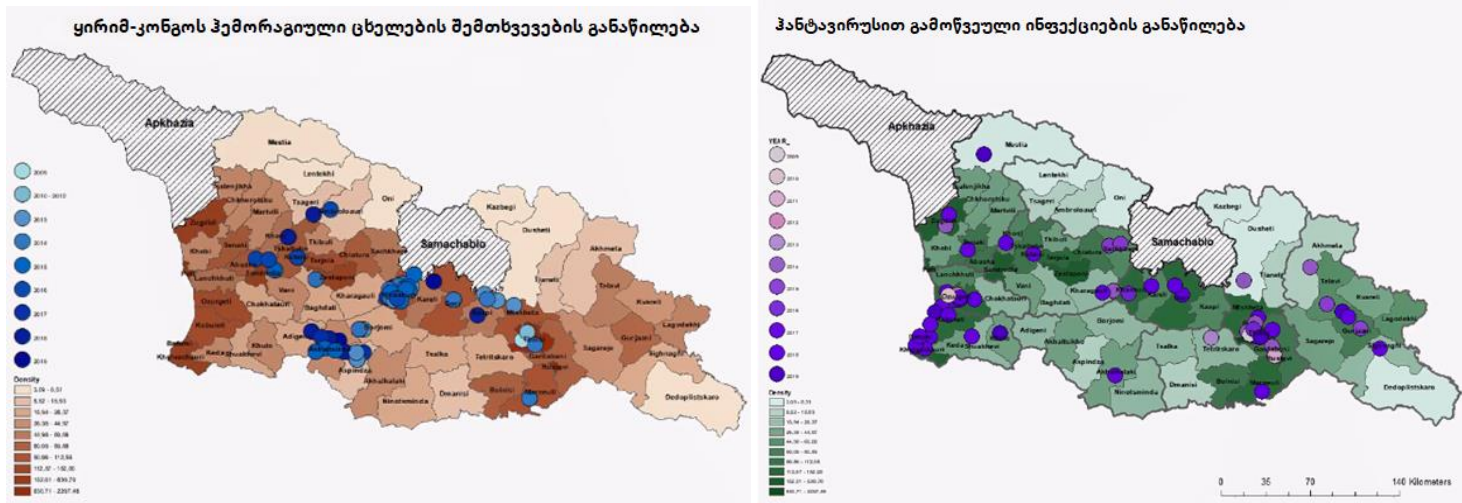
2019 წლის 3 ნოემბერს, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულმა ცენტრმა ჩატარა კონფერენცია „ერთიანი ჯანმრთელობის დღე - ძალისხმევითა მხარდაჭერა ადამიანის, ცხოველების და გარემოს ჯანმრთელობის სფეროში“. შეხვედრას დაესწრნენ ჯანმრთელობის დაცვისა და ვეტერინარიის სფეროს ექსპერტები. ღონისძიება დარეგისტრირებულ იქნა ოფიციალურად One Health Day-ის ვებ-გვერდზე.

დაწყებულია ზოონოზური დაავადებების გავრცელების შეფასება ერთიანი ჯანმრთელობის მიდგომით ანუ ადამიანის შემთხვევები, დაავადების გადამტანები, რეზერვუარებისა და პათოგენის გავრცელება ერთიანი ჭრილში განიხილება.

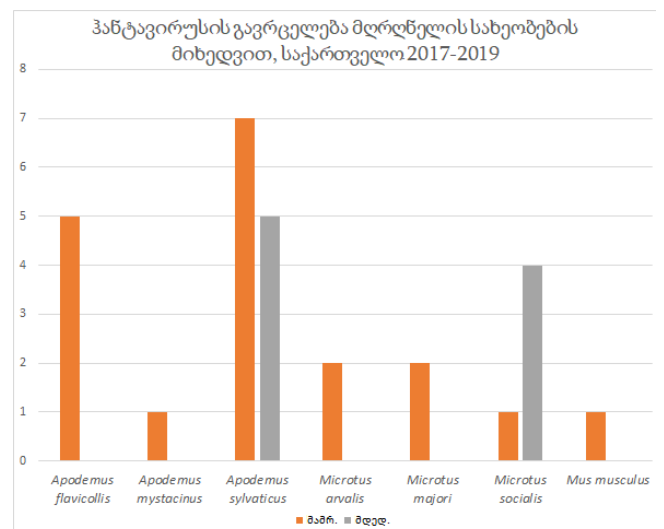
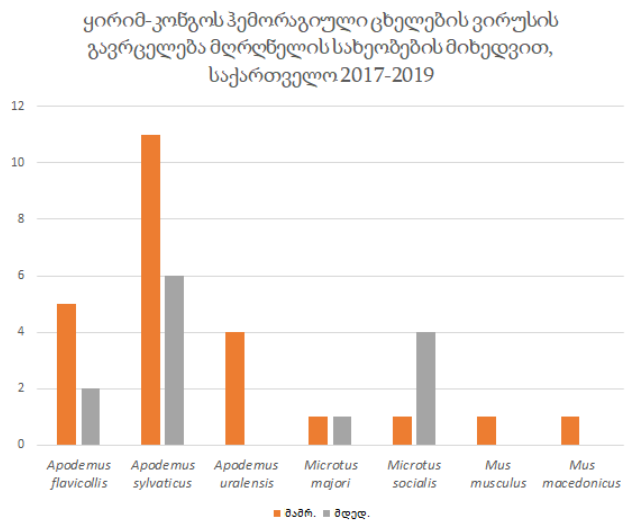
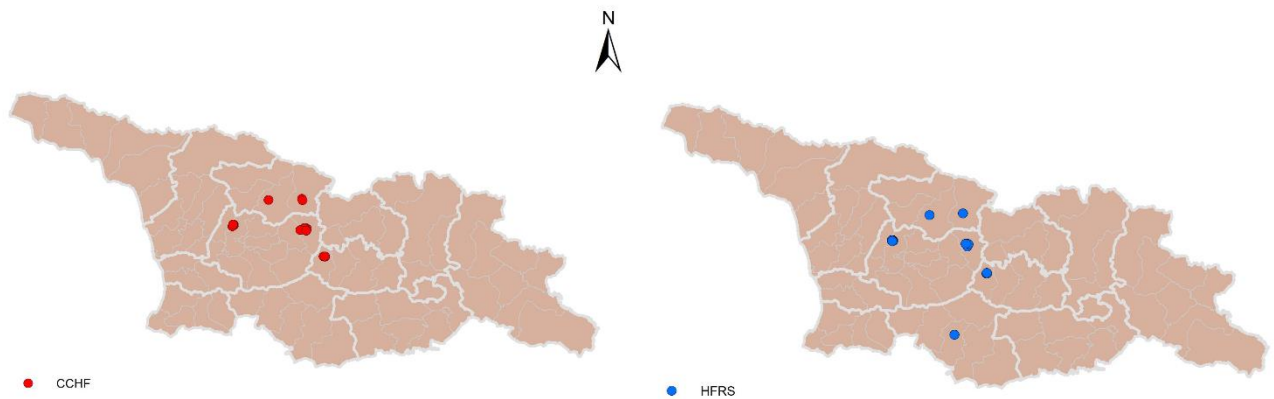
ყირიმ-კონგოს ჰემორაგიული ცხელება: საქართველოში, 2019 წლის მონაცემებით, აღრიცხულია ყირიმ-კონგოს ჰემორაგიული ცხელების 8 შემთხვევა (7 დადასტურებული, 1 სავარაუდო), ინციდენტობა 0.21 (100 000 მოსახლეზე). ყველა შემთხვევა ლაბორატორიულად ტესტირებულია. წლის განმავლობაში შესწავლილ იქნა 52 შემთხვევა, საიდანაც 44 (84,6%) არის უკუგდებული. გარდაიცვალა 3 ადამიანი, სამივე მამაკაცი: 78 წლის მცხეთაში მცხოვრები, 52 წლის რუსთავში მცხოვრები და 29 წლის ასპინძაში მცხოვრები. ლეტალობის მაჩვენებელი - 37.5%. გასულ წელთან შედარებით, შემთხვევათა რაოდენობა შემცირებულია, თუმცა გაზრდილია ლეტალობის მაჩვენებელი. 2019 წელს შემთხვევები აღრიცხულია 5 რეგიონში: სამცხე-ჯავახეთი 4, შიდა ქართლი 1, ქვემო ქართლი 1, მცხეთა-მთიანეთი 1, აფხაზეთი 1. 2014 წელს დაავადება გავრცელებული იყო 5 რეგიონში: შიდა ქართლი-18, სამცხე-ჯავახეთი - 2, ქვემო ქართლი - 2, იმერეთი - 1 და თბილისი - 1, სულ 24 შემთხვევა, 2015 წელს 3 რეგიონში:

შიდა ქართლი – 5, სამცხე-ჯავახეთი – 3, იმერეთი – 1. შემთხვევების გავრცელების არეალს 2016 წელს დაემატა ახალი რეგიონი რაჭა-ლეჩხუმი, ხოლო 2019 წელს - აფხაზეთი.

ყირიმ-კონგოს ჰემორაგიული ცხელებისა (მარცხნივ) და ჰანტავირუსით გამოწვეული ინფექციების (მარჯვნივ) შემთხვევები, საქართველო, 2017-2019

ყირიმ-კონგოს ჰემორაგიული ცხელების ვირუსისა (მარცხნივ) და ჰანტავირუსების (მარჯვნივ) გავრცელება მღრღნელებში, საქართველო, 2017-2019

ლეპტოსპიროზი: საქართველოში, 2019 წელს აღრიცხულია ლეპტოსპიროზის 407 შემთხვევა (ინციდენტობა 100 000 მოსახლეზე - 10.9). ყველა შემთხვევა ლაბორატორიულად ტესტირებულია. ზედამხედველობის სისტემაში სულ აღრიცხა 847 საექვო შემთხვევა, რომელთაგან დადასტურებული შემთხვევა იყო 39, სავარაუდო - 368, ხოლო 440 (51,9%) იქნა უკუგდებული. ლეტალური გამოსავლით დასრულდა 8 შემთხვევა (აჭარა - 2, 60+ ასაკობრივი ჯგუფიდან, კახეთი - 2, 60+ ასაკობრივი ჯგუფიდან, სამეგრელო-ზემო სვანეთი - 3, ორი 30-59 ასაკობრივი ჯგუფიდან, ერთი 60+ ჯგუფიდან, გურია - 1, 30-59 ასაკობრივი ჯგუფიდან). ლეტალობის მაჩვენებელი - 1.96. გასულ წელთან შედარებით, ინციდენტობა მნიშვნელოვნად არის მომატებული, თითქმის გაორმაგებულია და მაქსიმალურია ბოლო 49 წლის მონაცემებით.

ჰანტავირუსული ინფექციები: საქართველოში, 2019 წლის მონაცემებით, აღრიცხულია ჰანტავირუსით გამოწვეული ინფექციის 16 შემთხვევა: სავარაუდო 14, დადასტურებული 2 (ინციდენტობა 100 000 მოსახლეზე - 0.42). ყველა შემთხვევა ლაბორატორიულად ტესტირებულია. ზედამხედველობის სისტემით შესწავლილ იქნა 40 შემთხვევა, რომელთა 60% (24 შემთხვევა) არის უკუგდებული. საანგარიშო წელს შემთხვევები, გასულ წელთან შედარებით შემცირებულია, მომატებულია ლეტალობის მაჩვენებელი. შემთხვევების განაწილება და ინციდენტობა რეგიონების მიხედვით: აჭარა 4/1.14, თბილისი 3/0.25, გურია 1/0.91, კახეთი 2/0.64, შიდა ქართლი 1/0.38, ქვემო ქართლი 2/1.55, სამეგრელო ზემო სვანეთი 1/0.31, რაჭა-ლეჩხუმი და ზემო სვანეთი 1/3.36, მცხეთა-მთიანეთი 1/1.06. ლეტალური გამოსავლით დასრულდა 2 შემთხვევა (მამაკაცი 29 წლის, ლენტეხი; მამაკაცი 79 წლის, ოზურგეთი); ლეტალობის მაჩვენებელი 12.5%. ჰანტავირუსი ცირკულირებს საქართველოს თითქმის მთელ ტერიტორიაზე, საანგარიშო წელს შემთხვევა დაფიქსირდა ახალ რეგიონში - რაჭა-ლეჩხუმი და ზემო სვანეთი, რომელიც დამთავრდა ლეტალური გამოსავლით. მაღალი ინციდენტობით გამოირჩევა გურია და აჭარა.

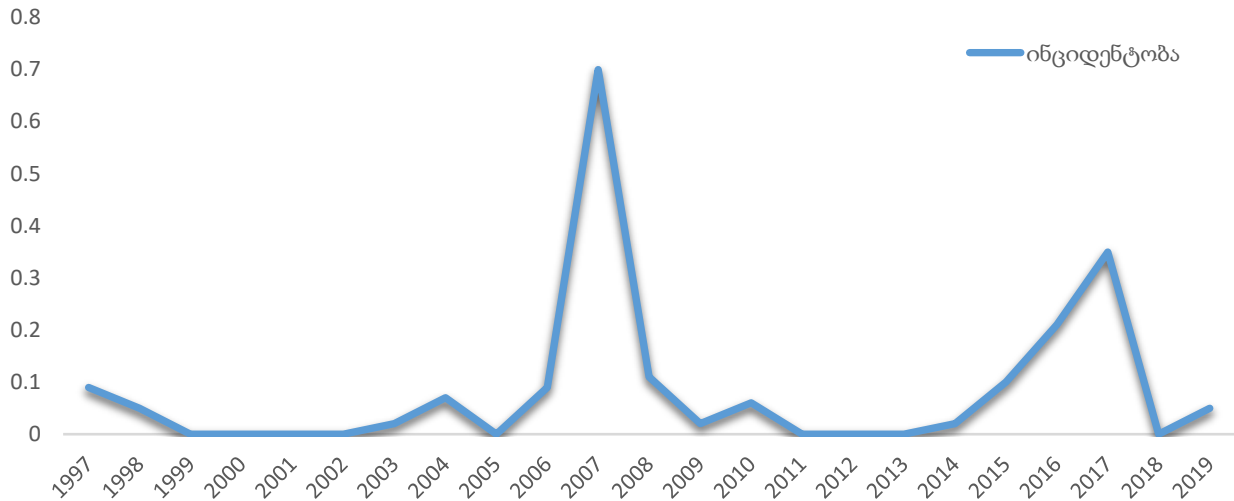
ჯილეხი: საქართველოში 2019 წლის მონაცემებით, აღრიცხულია ჯილეხის 10 შემთხვევა (9 დადასტურებული, 1 სავარაუდო). სულ ტესტირებულია 65, უკუგდებულია 55 შემთხვევა.

ბრუცელოზი: 2019 წლის განმავლობაში, ლაბორატორიული ტესტირება ჩატარდა 196 შემთხვევას. მათ შორის, 166-ს მიენიჭა სავარაუდო შემთხვევის კლასიფიკაცია, ხოლო 2 დადასტურდა.

ტულარემია: 2019 წლის განმავლობაში, საქართველოს ტერიტორიაზე აღრიცხა ტულარემიის 1 დადასტურებული და 1 სავარაუდო შემთხვევა (ინციდენტობა 100 000 მოსახლეზე - 0,05). ორივე შემთხვევა კლინიკური ლოკალიზაციის მიხედვით იყო წყლულოვან ბუბონური ფორმის. 2019 წელს ზედამხედველობა დაწესებული იყო ტულარემიის 32 შემთხვევაზე. ამ პერიოდის განმავლობაში ლეტალური გამოსავალი არ დაფიქსირებულა. გარდა ზემოაღნიშნული შემთხვევებისა, ლუგარის ლაბორატორიაში ტულარემია დაუდასტურდა აზერბაიჯანის მოქალაქეს, რომელმაც სამკურნალოდ მომართა საქართველოს. 2019 წელს, დადასტურებული შემთხვევა გამოვლინდა მცხეთა-მთიანეთში, დუშეთის რაიონის სოფელ ქვეშეთის მაცხოვრებელ პირში, ხოლო ექსპოზიცია მოხდა კასპის რაიონის სოფელ ოკამში, სადაც ისტორიულად დაფიქსირებულია ტულარემიის შემთხვევები.

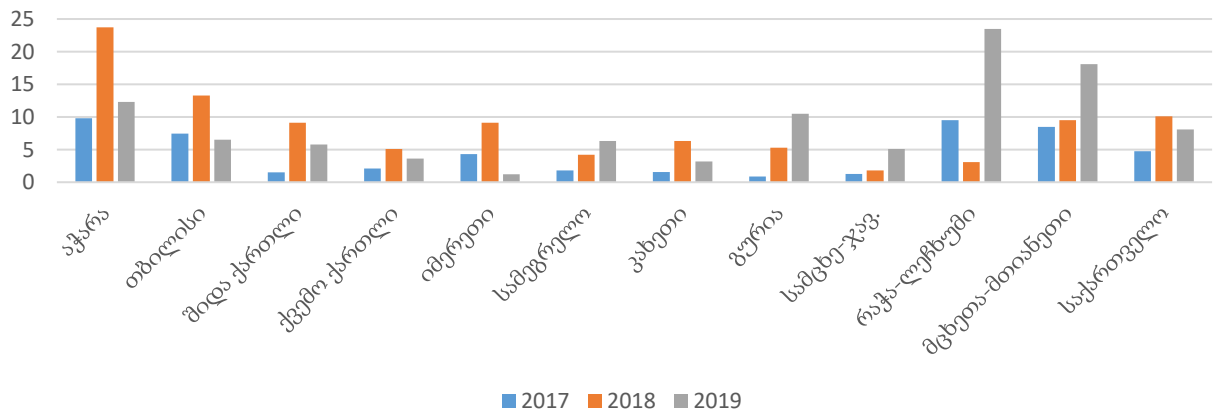
ტულარემიის ინციდენტობის მრავალწლიანი დინამიკა (100 000 მოსახლეზე), საქართველო, 1997-2019

ბორელიოზი: 2019 წლის განმავლობაში აღრიცხულია ბორელიოზის 304 შემთხვევა, მათ შორის 264 არის სავარაუდო, ხოლო 37 დადასტურებული. ზედამხედველობის სისტემაში დარეგისტრირდა 699 საექვო შემთხვევა, რომელთა 57% (396 შემთხვევა) არის უკუგდებული. ყველა შემთხვევა ტესტირებულია ლაბორატორიულად და მიეკუთვნება ლაიმის დაავადებას, ანუ ტკიპისმიერ სისტემურ ბორელიოზს, რომლის გამომწვევია *Borrelia burgdorferi*.

ბორელიოზის ინციდენტობა რეგიონების მიხედვით (100 000 მოსახლეზე) საქართველო, 2017-2019

დაავადება აღრიცხულია ქვეყნის ყველა რეგიონში. ქვეყნის მაჩვენებელზე (ინციდენტობა 100 000 მოსახლეზე - 8,1) მაღალი ინციდენტობის მაჩვენებელი აქვს გურიას (10,5), აჭარას (12,3), რაჭა-ლეჩხუმს (23,5) და მცხეთა-მთიანეთს (18,1). ყველაზე დაბალი მაჩვენებლით გამოირჩევა იმერეთი (1,2), კახეთი (3,2) და ქვემო ქართლი (3,6).

2018 წელთან შედარებით, ინციდენტობა შემცირდა 2%-ით. 304 შემთხვევიდან, 12 აღნიშნავს, რომ სავარაუდო ინფიცირების პერიოდში იმყოფებოდა საქართველოს საზღვრებს გარეთ: უკრაინაში, თურქეთში, შვედეთში, ბულგარეთში, გერმანიაში, ამერიკაში, პოლონეთსა და ისრაელში.

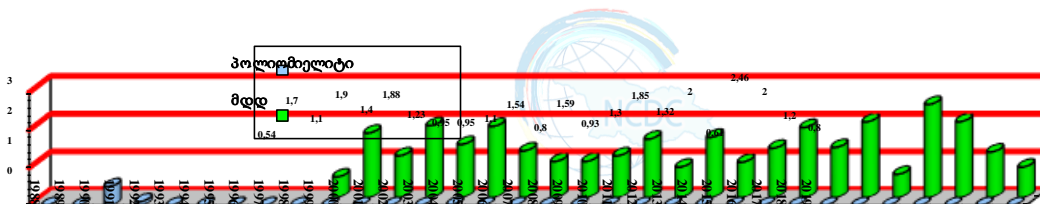
1.4. გლობალური სტრატეგიით განსაზღვრული ან ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანი დაავადებების ელიმინაცია / ერადიკაცია

პოლიომიელიტი და მწვავე დუნე დამბლებზე (მდდ) ეპიდზედამხედველობა: საქართველოს ტერიტორიაზე 2019 წლის განმავლობაში ველური ვირუსით გამოწვეული პოლიომიელიტის არცერთი შემთხვევა არ დაფიქსირებულა. აღმოჩენილი და შესწავლილია მწვავე დუნე დამბლის 5 შემთხვევა 0-15 წლამდე ასაკის კონტინგენტში.

2002 წ. ივნისში ჯანმო-ს ევროპის რეგიონის სასერთიფიკაციო კომისიამ ევროპის რეგიონს (მათ შორის საქართველოს) მიანიჭა პოლიომიელიტისაგან თავისუფალი ზონის სტატუსი, რომელიც ჩვენმა ქვეყანამ, ისევე როგორც ევროპის რეგიონის ყველა ქვეყანამ, შეინარჩუნა მიმდინარე წლის განმავლობაშიც. მდდ/პოლიომიელიტის ეპიდზედამხედველობის სისტემა ეფექტურად მუშაობს, ისევე როგორც გასულ წელს.

ჯანმო-ს ევროპის რეგიონის სასერთიფიკაციო კომისიამ 32-ე სამუშაო შეხვედრაზე (დანია, კოპენჰაგენი, 30-31.05.2018წ.), სადაც მიმდინარეობს ევროპის ქვეყნების მიერ განხორციელებული პოლიომიელიტის საერადიკაციო ღონისძიებების ყოველწლიური ანგარიშების განხილვა/შეფასება, 2017 წლის მონაცემებით, საქართველო მიაკუთვნა ველური და ვაქცინადერივაციული პოლიოვირუსის იმპორტის შემთხვევაში გადაცემის დაბალი რისკის ქვეყნების ჯგუფს.

პოლიომიელიტის ინციდენტობა (100000 მოსახლეზე) და მწვავე დუნე დამბლების (მდდ) გამოვლენის მაჩვენებელი (0-14წლის ასაკის 100000 მოსახლეობაში), 1988-2019 წწ

მდდ-ს შემთხვევათა ასაკობრივი განაწილება 2018–2019 წწ.

ასაკები (წლის)/ წელი	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
2019	-	-	1	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
2018	1	2	-	2	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-

2019 წლის მდდ-ს შემთხვევების განაწილება ადმინისტრაციული ერთეულების მიხედვით: თბილისი – 2 შემთხვევა (ასაკი – 2 წ. სქესი – მდედრობითი; ასაკი – 3წ. სქესი – მამრობითი); სამცხე-ჯავახელის მხარე - 1 შემთხვევა (მცხ. ნინოწმინდის რ-ნი, ასაკი - 3წ., სქესი - მდ.); აჭარა - 2 შემთხვევა (მცხ. შუახევის რ-ნი, ასაკი - 6 წ., სქესი - მამრობითი, მცხ. ქ. ბათუმი, ასაკი - 4 წ., სქესი - მდ.).

მდე ეპიდზედამხედველობისა და ლაბორატორიული მუშაობის

ეფექტურობის შეფასების ინდიკატორული მაჩვენებლები:

არაპოლიომიელიტური მდე-ს გამოვლენის მაჩვენებელია – 0,8 (5 მდე-ს შემთხვევა 0-14 წლის 100 000 ბავშვზე);

- ადეკვატური ლაბორატორიული სინჯების მქონე მდე-ის შემთხვევების წილი – 100% (5 შემთხვევა);
- მდე ეპიდზედამხედველობის ინდექსი – 0.8 (მიზანი – არანაკლებ 0.8);
- მდე-ს შეტყობინებიდან 48 საათის განმავლობაში შემთხვევების ეპიდკვლევის დაწყების წილი - 100%; (მიზანი – არანაკლებ 80%);
- მდე-ს დაწყებიდან 1-7 დღის განმავლობაში შეტყობინებულ შემთხვევათა წილი - 80% (4 მდე); (მიზანი – არანაკლებ 80%);
- 3 დღის განმავლობაში ლაბორატორიაში შესული 8-10 გრ-ის ოდენობის ფეკალური სინჯების % - 100 (5 შემთხვევა); (მიზანი – არანაკლებ 80%);
- მდე-ს დაწყებიდან 1-7 დღის განმავლობაში გამოკვლეულ შემთხვევათა წილი - 80% (4 მდე), (მიზანი – არანაკლებ 80%);
- მდე-ს რაოდენობა, რომელთა ფეკალური სინჯების კვლევა ჩატარდა ნაციონალურ ლაბორატორიაში - 5;
- მდე-ს რაოდენობა, რომელთა ფეკალური სინჯების კვლევა ჩატარდა რეგიონულ რეფერენს ლაბორატორიაში - 0;
- არცერთ შემთხვევაში ველური პოლიოვირუსი იზოლირებული არაა;
- 60-120 დღის განმავლობაში შესწავლილ მდე შემთხვევათა წილი - 100% (5 მდე);
- დიაგნოსტიკების ჯგუფის მიერ კლასიფიცირებული მდე-ს რაოდენობა - 5;
- დასკვნითი კლინიკური დიაგნოზები:
  - ✓ პოლირადიკულონეიროპათია - 4;
  - ✓ გაურკვეველი ეტიოლოგიის დამბლა - 1;

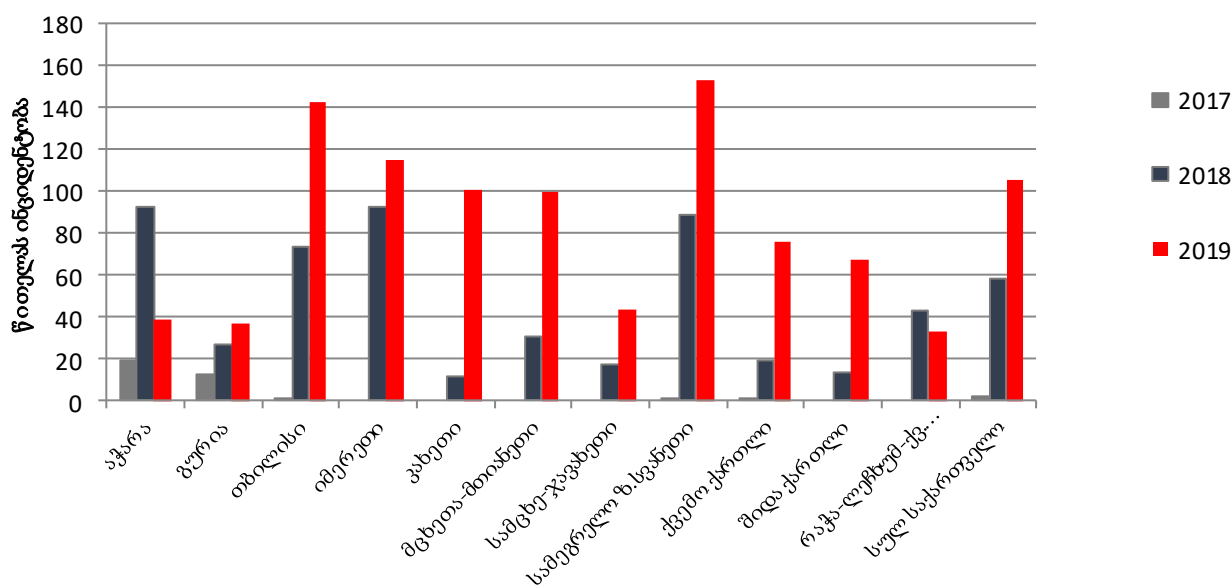
დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულმა ცენტრმა, როგორც ჯანმრთელობის საერთაშორისო წესების ეროვნულმა კოორდინატორმა და შემოსავლების სამსახურმა პოლიომიელიტის გავრცელების თავიდან აცილების მიზნით შექმნა სათანადო პირობები პოლიომიელიტის საწინააღმდეგო ვაქცინაციისათვის შემოსასვლელ, სასაზღვრო პუნქტებზე მაღალი რისკის ქვეყნებიდან - ნიგერია, პაკისტანი, ავღანეთი - შემოსული უცნობი აცრის სტატუსის მქონე/აუცრელი მგზავრების ასაცრელად. 2019 წლის განმავლობაში აცრილია 74 მოქალაქე.

წითელა/წითურა/თანდაყოლილი წითურას სინდრომის ეპიდზედამხედველობის მიზნით, გრძელდებოდა ზედამხედველობა თითოეულ ნოზოლოგიაზე: 2019 წელს გაგრძელდა 2017 წლის ბოლოდან ქვეყანაში დაწყებული წითელას შემთხვევათა მატება. თითოეული შემთხვევა სტანდარტულად ანგარიშგებულია ჯანმო-ს ევროპის რეგიონში. 2019 წელს დზეის-ის ანგარიშში (ფორმა IV-03) რეგისტრირებულია წითელას 3920 შემთხვევა (2018 წელს - 2199); ინციდენტობა - 105.2 (2018 წელს - 59). 2019 წელს, 2018 წელთან შედარებით, ინციდენტობა გაიზარდა 78.3%-ით.

2019 წელს ლეტალური გამოსავალით დასრულდა წითელას 2 შემთხვევა (იანვარი: იმერეთი -3 წლის, აუცრელი; თებერვალი: კახეთი - 14 დღის, შესაბამისად, აუცრელი, თანდაყოლილი წითელა). ორივე შემთხვევა არის დადასტურებული ლაბორატორიულად.

3920 შემთხვევიდან ჰოსპიტალიზებულია 2740 (69.9%) შემთხვევა. წითელას გართულებები დაფიქსირდა 396 (14.4%) შემთხვევაში, მ.შ პნევმონია - 252 (63,6%), დიარეა - 81 (20,4%). დაავადების ერთეულ შემთხვევებში ადგილი ჰქონდა წითელას სხვა გართულებებსაც. ინფექციის წყაროს მიხედვით, ადგილობრივია 3893 შემთხვევა, შემოტანილი - 3, შემოტანილთან დაკავშირებული - 1, უცნობი - 22.

წითელას ინციდენტობა 100000 მოსახლეზე რეგიონების მიხედვით, 2017-2019 წლები, საქართველო

აგრის სტატუსის მიხედვით, აუცრელია 1450 შემთხვევა, მ.შ. 462 არის 0-1 წლამდე ასაკობრივ ჯგუფში, რომელიც არ ექვემდებარება ვაქცინაციას, შესაბამისად, აუცრელი რჩება 988 (25%) შემთხვევა. 1 დოზით აცრილია - 283 (7.2%); 2 დოზით აცრილია - 99 (2.5%); აგრის სტატუსი უცნობია - 2087 (53.3%) შემთხვევაში.

2019 წელს, ისევე როგორც წინა წლებში, დაავადების შემთხვევები აღირიცხა ყველა ასაკობრივ ჯგუფში. დაავადების შემთხვევების რაოდენობა და პროცენტული განაწილება ყველაზე მაღალია 14 წლის ზემოთ ასაკობრივ ჯგუფში, ხოლო ინციდენტობა 0-1 წლამდე ასაკობრივ ჯგუფში. სამწლიანი დინამიკიდან გამომდინარე, ყველაზე მაღალი ინციდენტობით გამოირჩევა 1 წლამდე ასაკი, რაც პასიური/თანდაყოლილი იმუნიტეტის დეფიციტზე მეტყველებს. გასულ წელთან შედარებით, ყველა ასაკობრივ ჯგუფში აღინიშნება დაავადების შემთხვევების და ინციდენტობის მატება. 2019 წელს 0-14 წლის ასაკობრივ ჯგუფში აღირიცხა დაავადების 1457 შემთხვევა, ანუ 37,2%; ინციდენტობა - 193.1. 2018 წელს - 828 (37.6%) შემთხვევა, ინციდენტობა - 111.2. 2019 წელს, წინა წელთან შედარებით, 0-14 წლის ასაკობრივ ჯგუფში წითელას ინციდენტობა გაიზარდა 73.6 %-ით.

წითურა: 2019 წელს რეგისტრირებულია 9 შემთხვევა. ინციდენტობა - 0.2 (2018 წელს წითურას შემთხვევა არ დარეგისტრირებულა)

2019 წელს დაავადების შემთხვევები თანაბრად არის განაწილებული ყველა ასაკობრივ ჯგუფში, თუმცა მაღალი ინციდენტობით გამოირჩევა 0-1 წლამდე ასაკობრივი ჯგუფი, რომელიც ასაკობრივად არ ექვემდებარება ვაქცინაციას. ყოველივე ეს პასიური/თანდაყოლილი იმუნიტეტის დეფიციტზე მიუთითებს.

აცრის სტატუსის მიხედვით აუცრელია 4 შემთხვევა, მ.შ. 3 შემთხვევა არის 0-1 წლამდე ასაკობრივ ჯგუფში, რომელიც არ ექვემდებარება ვაქცინაციას. შესაბამისად, ვაქცინაციას ექვემდებარება 6 შემთხვევა და მ.შ. 1 დოზით აცრილია 2 შემთხვევა (33.3%); 2 დოზით აცრილია 1 შემთხვევა (16.7%); აცრის სტატუსი უცნობია 2 (33.3%) შემთხვევაში.

2018 წელს ქვეყანაში არსებული ეპიდსიტუაციიდან გამომდინარე (თუკი ეს ტენდენცია გაგრძელდებოდა 2019 წელსაც) შესაძლებელი იყო გვევარაუდა, რომ წითურას ენდემური გადაცემა შეწყვეტილია, მაგრამ ამ ფაქტის დადასტურება გართულდა, ერთის მხრივ წითურას 4 დადასტურებული შემთხვევის რეგისტრაციის და კლინიკურად დიაგნოსტირებული საექვო შემთხვევების არასაკმარისი ლაბორატორიული გამოკვლევის გამო. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია წითურაზე საექვო ყველა კლინიკურ შემთხვევაში მოხდეს ნიმუშის აღება და ლაბორატორიული გამოკვლევა, რათა ეპიდსიტუაცია შეფასდეს ლაბორატორიულად დადასტურებული შემთხვევების მონაცემებზე დაყრდნობით, რაც ქვეყანაში წითელა, წითურა და თანდაყოლილი წითურას სინდრომის ელიმინაციის მისაღწევად ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სტრატეგიაა.

მიმდინარე წელს ქვეყანაში არ არის აღირიცხული თანდაყოლილი წითურას სინდრომის შემთხვევა.

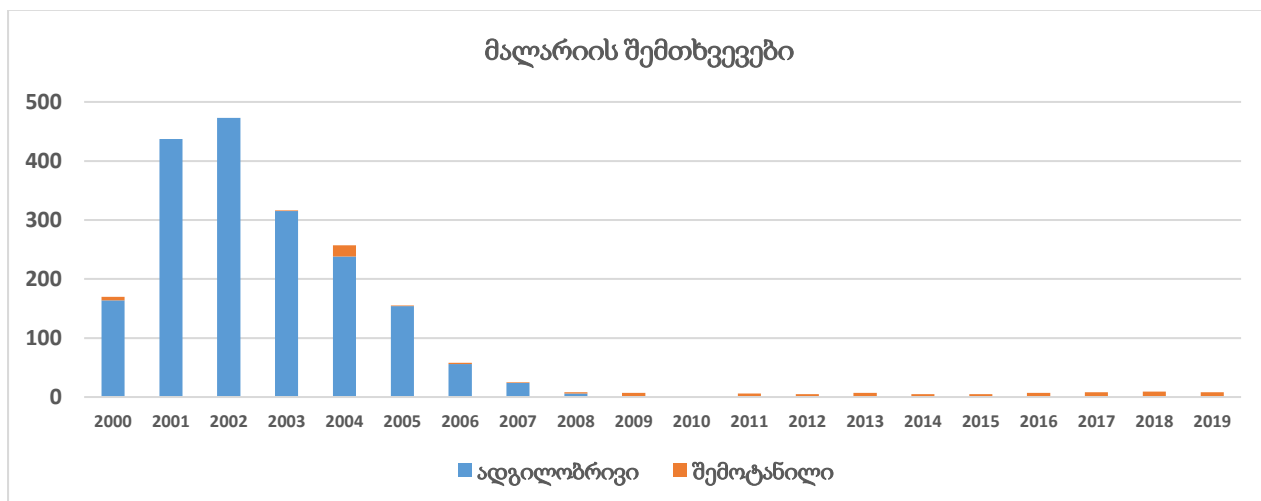
მაღარიისგან თავისუფალი ტერიტორიის სტატუსის შენარჩუნება: 2019 წელს საქართველოში ეპიდზედამხედველობა დამყარდა მაღარიის 11 შესაძლო (საექვო) შემთხვევაზე, რომელთაგან კლინიკურად და ლაბორატორიულად დადასტურდა 8, ყველა იყო შემოტანილი აფრიკისა და აზიის ქვეყნებიდან, როგორც სამუშაოდ მყოფი საქართველოს მოქალაქეების, ასევე საქართველოში ჩამოსული სტუდენტების მიერ. დადასტურებული 8 შემთხვევიდან 1 უცხოეთის, ხოლო 7 საქართველოს მოქალაქეა. არც ერთი შემთხვევა ლეტალურად არ დასრულებულა.

2019 წლის განმავლობაში გრძელდებოდა სისხლის სქელი წვეთის სკრინინგი მაღარიოგენულ ტერიტორიებზე 13 საზოგადოებრივი ჯანდაცვის მუნიციპალური ცენტრისა და დკსჯეც-ის სპეციალისტების მიერ. ჩატარებული კვლევების შედეგად, საექვო და/ან დადასტურებული შემთხვევები არ გამოვლენილა. საზღვანდაცვის ცენტრების მიერ ჩატარებული კვლევების (სისხლის სქელი წვეთი და ნაცხები) შედეგების 10%-ის (146) გადამოწმება, არსებული მოთხოვნის შესაბამისად, განხორციელდა დკსჯეც-ის ლაბორატორიაში.

მაღარიაზე პროფილაქტიკის შესახებ ინფორმაცია მიეწოდებოდა თავდაცვის სამინისტროს სამედიცინო დეპარტამენტს, რომელთან ერთობლივადაც ხორციელდებოდა ეპიდზედამხედველობა მაღარიის გავრცელების რეგიონებიდან ჩამოსულ სამხედრო მოსამსახურეებზე.

გასული წლების ანალოგიურად, 2019 წლის განმავლობაში არ დარეგისტრირებულა მაღარიის ადგილობრივი გადაცემისა და შესაბამისად ადგილობრივი დაავადების შემთხვევა (ბოლო ადგილობრივი შემთხვევა იყო 2013 წ.). გამოვლენილ პაციენტთა სამკურნალოდ გამოიყენებოდა 2018 და 2019 წწ. სახელმწიფო პროგრამების ფარგლებში შეძენილი და გაეროს ბავშვთა ფონდის მიერ მოწოდებული ჯანმო-ს პრეკვალიფიკაციის მქონე პრეპარატები.

მალარიის (ადგილობრივი და შემოტანილი) შემთხვევების მრავალწლიანი დინამიკა

მალარიისა და სხვა ტრანსმისიური დაავადებების გადამტანების გავრცელების (მ.შ. პრიორიტეტულია საქართველოს შავიზღვისპირა საკურორტო ზონები და მალარიის გავრცელების მაღალი რისკის ტერიტორიები) კერებში გადამტანის წინააღმდეგ პროფილაქტიკური ღონისძიებების გატარების მიზნით დაიგეგმა და ორგანიზება გაეწია შავიზღვისპირა საკურორტო ზონაში და ზოგიერთი მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ტრანსმისიური დაავადებების გადამტანებთან ბრძოლის ღონისძიებებს. 2019 წლის მაის-ივნისის და აგვისტო-სექტემბრის თვეებში, ორჯერადად, აჭარის ა.რ., ზუგდიდის, ოზურგეთის, ლანჩხუთის, წალენჯიხის, სენაკის მუნიციპალიტეტების რიგ დასახლებულ პუნქტებში და ადგილებში, ქ. ფოთში, კახეთისა და ქვემო ქართლის რიგ მუნიციპალიტეტებში მალარიისა და სხვა ტრანსმისიულ დაავადებათა გადამტანების პოპულაციის კონტროლისა და მოსახლების დაავადებებისგან დაცვის მიზნით, ჩატარდა სადეზინსექციო ღონისძიებები. ჩატარებული ენტომოლოგიური მონიტორინგის შედეგების გათვალისწინებით სადეზინსექციო ღონისძიებები დამატებით განხორციელდა ქ. თბილისის ზოოპარკების ტერიტორიაზეც, სადაც ენტომოლოგიური მონიტორინგით დადასტურდა ე.წ. ინვაზიური კოდოების არსებობა. სადეზინსექციო სამუშაოები ჩატარდა 25 მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე. საცხოვრებელი და არასაცხოვრებელი შენობების შიდა პერიმეტრების ორ ეტაპიანი დეზინსექცია განხორციელდა სჯდ ცენტრების უშუალო ჩართულობით ეკოლოგიურად და ადამიანისთვის უსაფრთხო პრეპარატით (Solfac vp10), რომელიც შესყიდულ იქნა ეპიდზედამხედველობის სახელმწიფო პროგრამით გათვალისწინებული ღონისძიების ფარგლებში. სახელმწიფო შესყიდვებისას წარმოქმნილი პრობლემების, კერძოდ, ინსექტიციდის დაგვიანებით მოწოდების გამო, ვერ იქნა ათვისებული-გამოყენებული 600 კგ ინსექტიციდი, რომელიც დასაწყობდა და გამოყენებულ იქნება 2020 წლის სადეზინსექციო სამუშაოებისთვის.

აჭარის ა.რ. ქვემო ქართლის, კახეთის, სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონებში 2019 წლის ზაფხულ-შემოდგომის პერიოდში ლუგარის სახ. ცენტრის ენტომოლოგიურ ჯგუფთან ერთობლივად ჩატარდა „საქართველოს შავი ზღვისპირეთის საკურორტო ზონაში ტრანსმისიური დაავადებების გადამტანების საწინააღმდეგო ღონისძიებები“-ს სადეზინსექციო სამუშაოების მონიტორინგი, რომლის შემდგომაც გამოიკვეთა, *Ae. albopictus*-ის ლოკალურ ჰაბიტატებში, გამოიკვეთა ავტომანქანების მეორადი საბურავების ღია საწყობებში ჩატარებული კოლოს საწინააღმდეგო ღონისძიების არაეფექტურობა, რაც განპირობებულია ცენტრის მიერ, ჯერ კიდევ 2014 წ. გაცემული რეკომენდაციების საბურავების

დახურულ სათავსებში შენახვა/დასაწყობების იგნორირებით. აღნიშნულს განაპირობებს ის გარემოებაც, რომ არ არსებობს მეორადი საბურავების შენახვის მარეგულირებელი რაიმე ნორმატიული (ცენტრალური და/ან მუნიციპალური) დოკუმენტი. დეზინსექციის ეფექტურობის შეფასების მიზნით, ლუგარის სახ. ცენტრის ენტომოლოგიურ სამსახურთან ერთობლივად განხორციელდა მონიტორინგი გადამტანების (კოლოები) რაოდენობრივი კონტროლისთვის. მონიტორინგი შეეხო სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ წყალსატევებში განხორციელებულ ანტიმალარიულ სამუშაოებსაც. მონიტორინგის შედეგად დადასტურდა როგორც ზრდასრული, ასევე ჭუპრის სტადიაზე მყოფი კოლოების უმნიშვნელო რაოდენობის არსებობა, რითაც დადგინდა განხორციელებულ სამუშაოთა ეფექტურობა.

2019 წლის განმავლობაში ჯანმო-ს ევროპის ქვეყნების დახმარებით განხორციელდა 3 მცირეტიუჯეტინი პროექტი: მაღალმთიან რეგიონებში ბავშვთა ნაწლავთა ჰელმინთებით ინვაზიების, მალარიასთან ბრძოლის ღონისძიებების დაგეგმვა-ორგანიზება-განხორციელების მდგომარეობის შესწავლა და ლეიშმანიოზის პრევენციის საკითხებზე ტრენინგების ციკლი საზღვანდაცვის სამსახურების სპეციალიტებისთვის.

ქვეყნის 5 მუნიციპალიტეტში (დუშეთი, თიანეთი, ყაზბეგი, ცაგერი და მესტია) განხორციელდა ბავშვთა გამოკვლევა ნაწლავთა ჰელმინთებით ინვაზიებაზე. ე.წ. წებოვანი ლენტისა და ფეკალური ნიმუშების მიკროსკოპული კვლევის მეთოდებით სულ გამოკვლეულ იქნა 763 ბავშვი. მუნიციპალიტეტების მიხედვით ნაწლავთა ჰელმინთებით ინვაზირებულ ბავშვთა ხვედრითი წილი მერყეობდა 23%-დან 59%-მდე. საზღვანდაცვის ცენტრების ხელმძღვანელებს მიეცათ შესაბამისი რეკომენდაციები ბავშვთა დეჰელმინთიზაციის განხორციელების საჭიროების აუცილებლობისა და სამუშაოების გააქტიურების მიზნით. აღნიშნული კვლევების თაობაზე ინფორმაციები წარედგინათ მუნიციპალიტეტების მერებს.

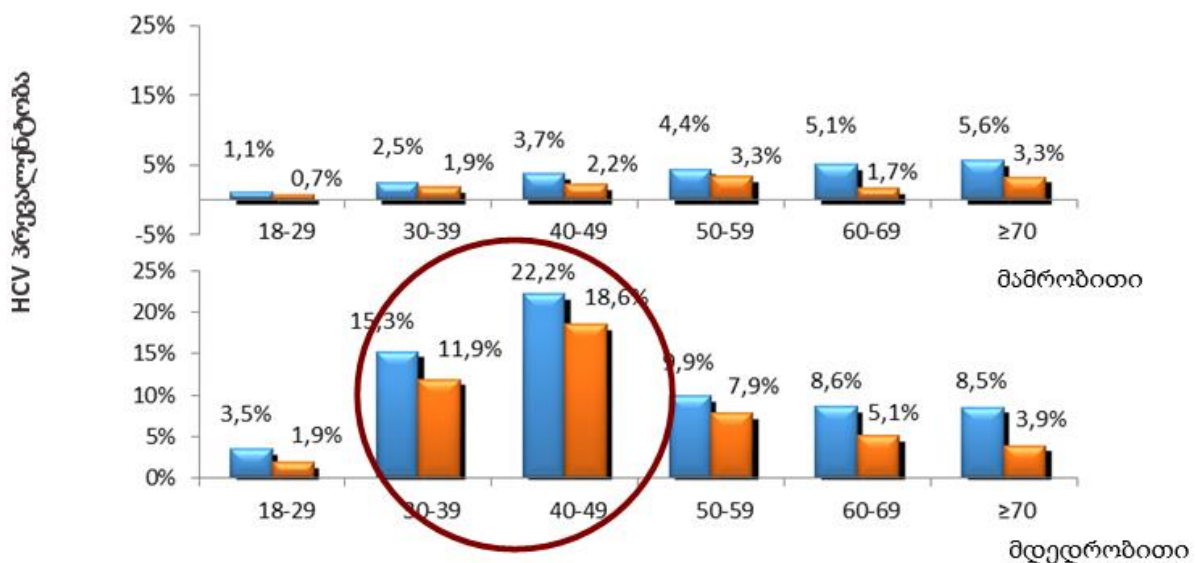
მალარიასთან ბრძოლის საკითხების შესწავლა ჩატარდა საგარეჯოს, სიღნაღის, დედოფლისწყაროს, გურჯაანის, ლაგოდეხის, თელავის, გარდაბნის, მარნეულის მუნიციპალიტეტებში და ქალაქ რუსთავში, ხოლო დასავლეთ საქართველოში: ლანჩხუთის, ოზურგეთის, ზუგდიდის, წალენჯიხის, ხობის მუნიციპალიტეტებში, ქალაქ ფოთსა და აჭარის ა.რ. (ბათუმი, ქობულეთი, ხელვაჩაური). გამოიკვეთა, რომ აღნიშნული მუნიციპალიტეტების საზღვანდაცვის ცენტრები, პრობლემის აქტუალობიდან გამომდინარე, ყოველწლიურად ეფექტურად ახორციელებენ მთავრობის შესაბამისი დადგენილებით განსაზღვრულ ღონისძიებებს.

ასევე, ჯანმო-ს დახმარებით, დეკემბრის თვეში განხორციელდა ტრენინგების ციკლი „ლეიშმანიოზის ეტიოლოგიის, ეპიდემიოლოგიის და ლაბორატორიული დიაგნოსტიკის შესახებ“ კლინიცისტებისა და საზღვანდაცვის სპეციალიტებისთვის. ტრენინგების დროს განხილულ იქნა ლეიშმანიოზის, ეტიოლოგიის, კლინიკის, ეპიდემიოლოგიის, ლაბორატორიული დიაგნოსტიკისა და პრევენციის საკითხები. საზღვანდაცვის ცენტრებს გადაეცათ ლეიშმანიოზის სადიაგნოსტიკო სწრაფი, მარტივი ტესტების კიტები, შესაძლო შემთხვევების ლაბორატორიული დიაგნოსტიკისათვის.

მნიშვნელოვანი იყო ჯანმო-ს ექსპერტებთან ერთობლივად თბილისში და გორში სარეკრეაციო დანიშნულების მქონე წყალსატევების შესწავლა შარდ-სასქესო შისტოსომოზის შუალედური მასპინძელი მტკნარი წლის მოლუსკების სახეობრივი შესწავლა, რომლის შედეგადაც თბილისსა და გორში პრაქტიკულად გამოირიცხა დაავადების გავრცელების ალბათობა. 2020 წლისთვის ჯანმოს ექსპერტთა რეკომენდაციების გათვალისწინებით ანალოგიური შესწავლა განსახორციელებელია დასავლეთ საქართველოს ზოგიერთ წყალსატევებზე.

C ჰეპატიტი: არსებულ მონაცემებზე დაყრდნობით, საქართველო C ჰეპატიტების მაღალი გავრცელების მქონე ქვეყნებს შორისაა. 90-იანი წლების დასაწყისში ჯანდაცვის სისტემის კოლაფსმა და ჯანმრთელობის სერვისების დაბალმა ხარისხმა წლების განმავლობაში ნეგატიური გავლენა იქონია უსაფრთხო ინექციების, ინფექციის კონტროლისა და სისხლის უსაფრთხო დონაციის პრაქტიკაზე ჯანდაცვის დაწესებულებებში. აღნიშნულმა ფაქტორებმა, ისევე როგორც ნარკოტიკების ინექციურად მომხმარებლებში შპრიცების გაზიარების ფართოდ გავრცელებულმა პრაქტიკამ, ხელი შეუწყო ინფექციის გავრცელებას ზოგად მოსახლეობაში. სეროპრევალენტობის კვლევა: 2015 წლის მაისი-აგვისტოს პერიოდში, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრისა (დკსჯეც) და აშშ-ს დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციის ცენტრების (CDC) მიერ, ჩატარდა პოპულაციური სეროპრევალენტობის კვლევა, რომელიც მიზნად ისახავდა მოსახლეობაში B და C ჰეპატიტების გავრცელების დადგენას ასაკობრივი ჯგუფების, რეგიონებისა და საქალაქო/სასოფლო საცხოვრებელის მიხედვით. აღნიშნულ კვლევაზე დაყრდნობით, საქართველოში C ჰეპატიტის გავრცელების მაჩვენებელი 7,7%-ია, აქტიური დაავადება კი მოსახლეობის 5,4%-ს აქვს.

HCV გავრცელება ასაკისა და სქესის მიხედვით 2015 წლის სეროპრევალენტობის კვლევის მიხედვით

C ჰეპატიტის ელიმინაცია საქართველოში: საქართველოს მთავრობის მიერ, CDC-ისა და სხვა საერთაშორისო პარტნიორების მხარდაჭერით, 2015 წლის აპრილიდან ამოქმედდა C ჰეპატიტის ელიმინაციის ეროვნული პროგრამა. ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის გაიდლაინებზე დაყრდნობით შემუშავდა ელიმინაციის გრძელვადიანი სტრატეგია 2016-2020 წლისთვის, რომელიც საქართველოს მთავრობამ დაამტკიცა 2016 წლის 18 აგვისტოს. სტრატეგია ითვალისწინებს 2020 წლისთვის დასახულ შემდეგ სამიზნეებს:

- ✓ HCV ინფიცირებულ პირთა 90%-ის გამოვლენა
- ✓ ქრონიკული ინფექციის მქონე პირთა 95%-ის მკურნალობა
- ✓ ნამკურნალებ პირთა 95%-ის განკურნება

სტრატეგია მოიცავს 6 ძირითად მიმართულებას:

- ადვოკატირება, ცნობიერებისა და განათლების დონის ამაღლება და პარტნიორების მოძიება HCV-სთან დაკავშირებული რესურსების მობილიზაციის მიზნით
- HCV გადაცემის პრევენცია
- HCV ინფიცირებული პირების გამოვლენა
- HCV ლაბორატორიული დიაგნოსტიკის გაუმჯობესება
- HCV მოვლისა და მკურნალობის სერვისებით უზრუნველყოფა
- HCV ზედამხედველობის გაუმჯობესება

საქართველოში C ჰეპატიტზე ეპიდზედამხედველობა ხორციელდება C ჰეპატიტის ელიმინაციის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში. პროგრამის დაწყებიდან (2015 წლის აპრილი) მიმდინარეობს C ჰეპატიტზე აქტიური სკრინინგი, რასაც ქვეყნის მასშტაბით ასობით დაწესებულება ახორციელებს, მათ შორის ამბულატორიული და ჰოსპიტალური კლინიკები, სასჯელაღსრულების დაწესებულებები, ზიანის შემცირების ცენტრები, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის რაიონული ცენტრები და ა.შ. სკრინინგის მონაცემები ერთიანდება C ჰეპატიტის სკრინინგის ერთიან ელექტრონულ მოდულში. 2020 წლის თებერვლის მდგომარეობით, მოდულში რეგისტრირებულია 3.5 მილიონამდე სკრინინგი, მათ შორის, ტესტირებულ პირთა რაოდენობა 2 მილიონს აჭარბებს, დადებითობის მაჩვენებელი 6.4%-ია. 2015 წელს 4 დაწესებულება, ხოლო ამჟამად უკვე ქვეყნის მასშტაბით 42 ცენტრი (მ.შ. ერთი – პენიტენციურ სისტემაში) ელიმინაციის პროგრამის ბენეფიციარებს სთავაზობს HCV დიაგნოსტიკისა და მკურნალობის სერვისებს. პროგრამის დაწყებიდან (2015 წლის აპრილი) 2020 წლის 31 იანვრამდე **60 ათასზე მეტმა** პაციენტმა დაასრულა მკურნალობა. განკურნების მაჩვენებელი 99%-ს აღწევს.

C ჰეპატიტის ელიმინაციის სტრატეგიის მიზნების მისაღწევად შესრულებული სხვა ღონისძიებები:

- აქტიურად მიმდინარეობდა C ჰეპატიტზე სკრინინგით დადებითი პირების მოძიება; და შემდგომ დიაგნოსტიკურ კვლევებში/ მკურნალობაში ჩართვის საკითხებში თანამშრომლები უშუალოდ მონაწილეობდნენ მუნიციპალური სჯც ეპიდემიოლოგებისა და პირველადი ჯანდაცვის ექიმების აღნიშნულ საკითხებში გადამზადების პროცესში ადგილებზე;
- საზოგადოებრივი ჯანდაცვის მუნიციპალური ცენტრების ეპიდემიოლოგებსა და სამედიცინო დაწესებულებების წარმომადგენლებს ჩაუტარდათ ტრენინგები C ჰეპატიტის სკრინინგის პროტოკოლისა და სკრინინგის ელექტრონული მოდულის შესახებ;
- 2019 წლის მანძილზე 3-ჯერ განახლდა და დაიბეჭდა ქვეყანაში C ჰეპატიტის პროფილის ბუკლეტი ქართულ და ინგლისურ ენებზე;
- რეგულარულად ხორციელდებოდა C ჰეპატიტის ელიმინაციის 2016-2020 წლების სტრატეგიის შესრულების მონიტორინგი;

- სამმართველო კოორდინაციას უწევდა ტექნიკურ მრჩეველთა ჯგუფის 2018 წლის შეხვედრის რეკომენდაციების გათვალისწინებით 2019-2020 წლების სამოქმედო გეგმის მომზადებას.
- ჰეპატიტის მსოფლიო ალიანსთან თანამშრომლობით, მიმდინარეობდა NOhep პროგრამის კოორდინაცია;
- სამმართველო აქტიურად მონაწილეობდა C ჰეპატიტის სამეცნიერო კომიტეტის საქმიანობაში, კომიტეტზე წარდგენილი კვლევის წინადადებების განხილვასა და სხდომის ოქმების მომზადებაში. 2019 წელს წარდგენილი 3 კვლევის წინადადებიდან, ერთმა მიიღო დაფინანსება. 2019 წელს დაიწყო კვლევის პროექტის განხორციელება, რაც გაგრძელდება 2020 წელს;
- აშშ დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციის ცენტრებთან ერთად 2019 წელს განხორციელდა კვლევა - „C ჰეპატიტთან ასოცირებული ჰეპატოცელულური კარცინომის გამოვლენა და დახასიათება 2015-2016 წლებში საქართველოში ღვიძლისა და სანაღვლე გზების კიბოს დიაგნოზის მქონე პირებში“. კვლევის შედეგების სრული ანალიზი მომზადდება 2020 წელს;
- CDC-ის მხარდაჭერით განხორციელდა „მწვავე ვირუსული ჰეპატიტების და სიყვითლის დიაგნოზის მქონე ჰოსპიტალიზებული შემთხვევების სამედიცინო ისტორიების რეტროსპექტული კვლევა“, რომლის მიზანი იყო ქვეყანაში მწვავე ვირუსული ჰეპატიტების ეპიდემიადამხედველობის სისტემის გაუმჯობესებისა და გაძლიერებისათვის სათანადო რეკომენდაციების შემუშავება. კვლევის შედეგები წარდგენილ იქნა ტექნიკურ მრჩეველთა შეხვედრაზე, შემუშავდა რეკომენდაციები, რომელთა დანერგვა დაიწყო 2019 წელს და გაგრძელდება 2020 წლის განმავლობაში;
- ორგანიზაცია „FIND“-თან თანამშრომლობით, მიმდინარეობდა პროექტი - „C ჰეპატიტის (HCV) ვირუსული დატვირთვის ტესტირების სხვადასხვა მოდელის მიზანშეწონილობა, მიმდებლობა, ეფექტურობა და ხარჯთ-ეფექტიანობა ინექციური ნარკოტიკების მომხმარებლებში C ჰეპატიტის აქტიური ინფექციის დადასტურებისა და მკურნალობისათვის საქართველოში“.

C ჰეპატიტის ელიმინაციის კუთხით მირებულ იქნა მონაწილეობა შემდეგი ღონისძიებების ორგანიზებასა და შესაბამისი მასალებით უზრუნველყოფაში:

- C ჰეპატიტის ელიმინაციის საგაზაფხულო მე-6 ეროვნული სამუშაო შეხვედრის ორგანიზება;

ელიმინაციის პროგრამის კასკადი, 2015 წლის 28 აპრილი – 2020 წლის 31 იანვარი

ძირითადი მიღწევები

- ალკოჰოლის, თამბაქოსა და სხვა ნარკოტიკის მოხმარების შემსწავლელი ევროპის სასკოლო კვლევა (ESPAD - European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs)
- თამბაქოს პრევალენტობის კვლევა FCTC2030 პროექტის ფარგლებში
- STEPS-ის მონაცემების გენდერული ანალიზი ჯანმო-ს ევროპის რეგიონულ ოფისთან ერთად; STEPS-ის მონაცემების გენდერული ანალიზის ექსპერტთა მე-2 შეხვედრა ქ. თბილისში
- ჰიპერტენზიის სკრინინგის გლობალური კამპანია „მასი - გაზომვების თვე“
- ჯანმო-ს და კიბოს კვლევის საერთაშორისო სააგენტოს ერთობლივი ვიზიტი, ანგარიშისა და რეკომენდაციებისთვის
- კიბოს ერთიანი ელექტრონული სკრინინგის/რეგისტრის სრულყოფა
- თამბაქოს კონტროლის სტრატეგიისა და 2020-2025 წლების სამოქმედო გეგმის შემუშავება
- „ჯანმრთელობის ხელშეწყობის“ სახელმწიფო პროგრამის მოცულობისა და ბიუჯეტის ზრდა

- C ჰეპატიტის, შიდსის და ტუბერკულოზის საერთაშორისო დღის აღსანიშნავი ღონისძიებებისათვის საჭირო საინფორმაციო მასალის, პრევენტიციების მომზადება და მონაწილეობა;
- ჰეპატიტის მსოფლიო სამიტისათვის მასალების მომზადება;
- 2019 წლის ღვიძლის საერთაშორისო კონგრესში (EASL) მონაწილეობა;
- C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის ტექნიკურ მრჩეველთა ჯგუფის (TAG) შეხვედრის ორგანიზება და მონაწილეობა.

მომზადებული საერთაშორისო და ადგილობრივი ანგარიშები:

- აივ ინფექცია/შიდსზე გლობალური მონიტორინგის ანგარიში (GAM);
- მწვავე ვირუსული ჰეპატიტების დიაგნოსტიკის პრინციპების რეტროსპექტული კვლევის ანგარიში;
- გაერთიანებული წლიური ანგარიში – WHO Joint Reporting Form 2018 .
- რუტინული ყოველწლიური და კვარტალური ანგარიშები და ეპიდანალიზი.

მომზადდა სტრატეგიული და ნორმატიული დოკუმენტები და გაიდლაინები:

- შიდსთან, ტუბერკულოზთან და მალარიასთან ბრძოლის გლობალურ ფონდთან თანამშრომლობით შემუშავდა აივ ინფექციისა და სიფილისის დედიდან შვილზე გადაცემის ელიმინაციის სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა;
- ტუბერკულოზის ინდექს-პაციენტის კონტაქტების კვლევის ახალი გაიდლაინი და დაინერგა საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ქსელში.

ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციასთან (WHO) მიმდინარეობს მჭიდრო თანამშრომლობა, რაც გამოიხატება WHO-ს რეკომენდაციებისა და გაიდლაინების დანერგვაში, როგორც ეპიდემიოლოგიის, ასევე სახელმწიფო პროგრამების განხორციელების კუთხით.

თანდაყოლილი სიფილისისა და აივ ინფექციის/შიდსის დედიდან შვილზე გადაცემის ელიმინაციის მიზნით, საქართველოს, ისევე როგორც გაეროს წევრი ქვეყნების დიდი ნაწილის, მიზანია 2020 წლისათვის დედიდან შვილზე აივ ინფექციისა და სიფილისის გადაცემის ელიმინაციის მიღწევა.

2018 წლიდან, „დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობის“ სახელმწიფო პროგრამით დაგეგმილ ღონისძიებას - ორსულთა ანტენატალურ სკრინინგს აივ-ინფექცია/შიდსზე, B, C ჰეპატიტებზე და სიფილისზე, პირველად დამატა სამედიცინო მომსახურება სიფილისზე ეჭვის (სკრინინგისას დადებითი შედეგის) შემთხვევაში, რომელიც მოიცავს: ორსულთა სიფილისის დიაგნოსტიკას (კონფირმაციული კვლევა); ორსულთა სიფილისის ადრეული, მოგვიანებითი (ნეიროსიფილისის გარდა) და სხვა დაუზუსტებელი ფორმების მკურნალობას და ახალშობილთა გამოკვლევას თანდაყოლილი სიფილისის გამოსარიცხად.

აღნიშნულმა აქტივობებმა მნიშვნელოვნად გააუმჯობესა სიფილისით ინფიცირებული ორსულების კვალიფიციური დიაგნოსტიკისა და მკურნალობის ხარისხი. აგრეთვე, ორსულთა და თანდაყოლილი სიფილისის ახალი შემთხვევების გამოვლენისა და რეგისტრირების, შესაბამისად, შემთხვევათა ეპიდემიოლოგიური მოკვლევის შესაძლებლობაც.

2019 წელს, ქვეყნის მასშტაბით, სიფილისზე სკრინინგი ჩატარდა 42 504 ორსულს, რაც რეგისტრირებული ორსულების 89,3%-ს შეადგენს. დზეის-ის მონაცემებით, საანგარიშო პერიოდში, სიფილისზე სეროპოზიტიური (RPR+) 109 ორსული გამოვლინდა. მათგან დაავადება დაუდასტურდა 48-ს (44%). არსებული მონაცემების თანახმად, სიფილისით დაავადებულ ორსულთა წილი აღნიშნულ პოპულაციურ ჯგუფში შეადგენს 0,1%-ს.

სრულფასოვანი მკურნალობა ჩაუტარდა ორსულთა 98%-ს. სიფილისზე დადებითი ორსულების საშუალო ასაკი 29 წელია, ხოლო ასაკის მედიანა - 27,5 წელი.

დზეის-ის მონაცემებით, 2019 წელს აღირიცხა თანდაყოლილი სიფილისის (თს) 4 დადასტურებული შემთხვევა. თს-ის შეფასებითმა რიცხვმა 100,000 ცოცხალშობილზე განგარიშებით შეადგინა 8,4, რაც სიფილისის დედიდან შვილზე გადაცემის ელიმინაციის ვალიდაციისთვის, ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ მოწოდებულ, ქვეყნის დონეზე მისაღწევ, გავლენის ინდიკატორზე (ყოველ 100,000 ცოცხალშობილზე ≤ 50 თანდაყოლილი სიფილისის ახალი პედატიური შემთხვევა) 5-ჯერ ნაკლებია.

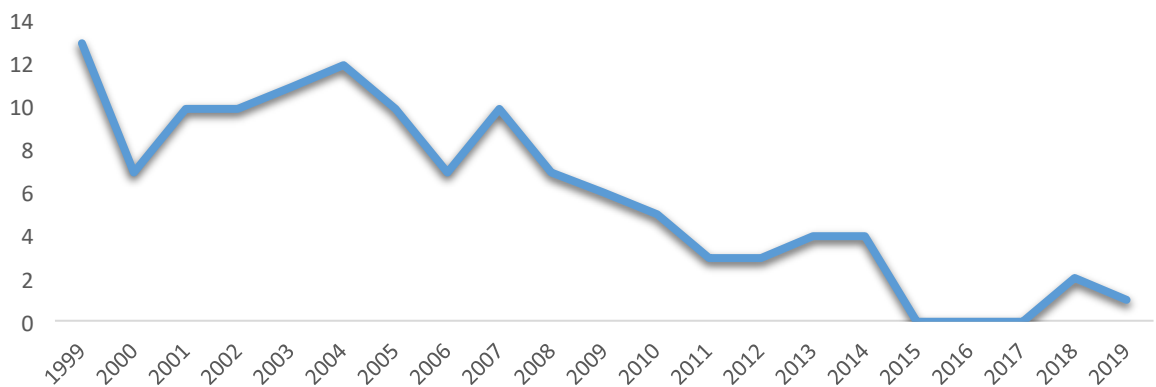
ადამიანთა ცოფით დაავადების (ჰიდროფობიის) შემთხვევათა ეპიდზედამხედველობა: ცოფი რჩება ენდემურ დაავადებად საქართველოსთვის. ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ დასახული სტრატეგია - 2030 წლისთვის ნულამდე იქნეს დაყვანილი ძალიდან ადამიანზე ცოფის ვირუსის გადაცემის შემთხვევები.

2014 წელს დაფიქსირდა ადამიანის ცოფით დაავადების 4 შემთხვევა, მომდევნო სამ წელს (2015; 2016 და 2017 წლები) ადამიანში ცოფის შემთხვევა არ აღრიცხულა. მიუხედავად ამისა, დაზარალებულთა რაოდენობის მაჩვენებელი ამ წლებში კვლავ მაღალი იყო. 2018 წელს 2 ადამიანი გარდაიცვალა ცოფით, ხოლო 2019 წელს - 1; 2018 წელს ცოფზე საექვო ცხოველთან კონტაქტებულ პირთა რაოდენობა იყო 59420, ხოლო 2019 წელს - 56645.

განკარგულების ფარგლებში გატარებული ღონისძიებების შედეგად, 2018 წელს ადამიანთა ცოფის რეგისტრირებული შემთხვევების შესწავლა აჩვენებს, რომ შემთხვევები უკავშირდება ადამიანთა გარეული ცხოველისგან ან უცნობ დაზარალების ფაქტს, რაც ტიპიურია ისეთ ტერიტორიებზე, სადაც დაწყებულია ცოფის საწინააღმდეგო კომპლექსური ღონისძიებები, თუმცა ჯერ კიდევ არასაკმარისია.

ჰიდროფობიის შემთხვევების რაოდენობა, საქართველო, 1999-2019 წლები, საქართველო

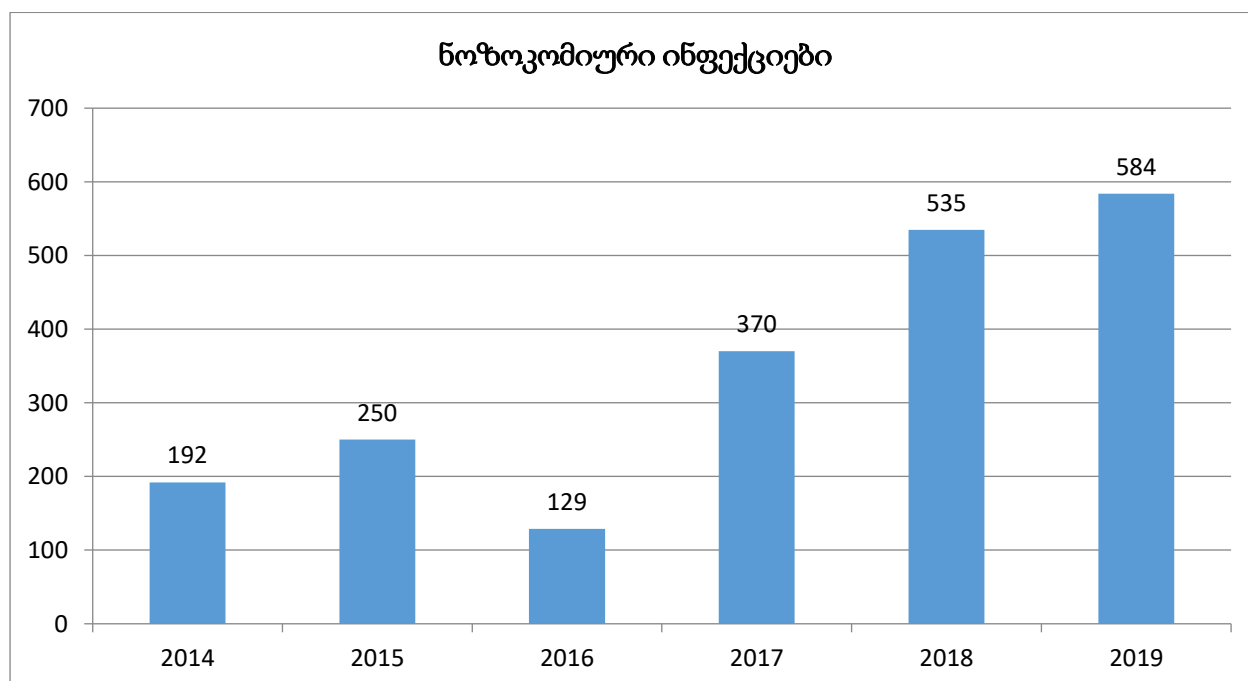
სამედიცინო დაწესებულებებში დაკბენილ, დადობლილ, დაკაწრულ (დაზარალებულ) მოქალაქეთა მიმართების რაოდენობა 2019 წელს, 2018 წელთან შედარებით, 2775 ერთეულითაა (4,7%-ით) შემცირებული. მიმართვათა რაოდენობა: მომატებულია აჭარაში (6,2%-ით), ქვემო ქართლსა (2,9%-ით) და რაჭა-ლეჩხუმში (0,6%-ით); შემცირებულია: იმერეთში - 11,8%-ით, შიდა ქართლში - 9,6%-ით; კახეთში - 8,4%-ით, გურიაში - 6,6%-ით, სამცხე-ჯავახეთში - 6,3%-ით, თბილისში - 3,4%-ით, სამეგრელოში - 1,6%-ით და მცხეთა-მთიანეთში - 0,2%-ით.

დანიშნული ანტირაბიული აცრების რაოდენობა თითქმის ყველა რეგიონში შემცირებულია (მომატებულია აჭარაში - 8,8%-ით, თბილისში - 3,8%-ით, ქვემო ქართლში - 2%-ით, მცხეთა-

მთიანეთში – 1,7%-ით). პოსტექსპოზიციური ანტირაბიული ვაქცინაციის სრული კურსი დაინიშნა 1,6%-ით ნაკლებ შემთხვევაში, აცრების პირობითი კურსი - 5,1%-ით ნაკლებ შემთხვევაში, ვიდრე 2018 წელს. ანტირაბიული პროფილაქტიკა სულ დაინიშნა 51325 შემთხვევაში - დაზარალებულთა 90,6%; კომბინირებული ანტირაბიული პროფილაქტიკა (ვაქცინა + იმუნოგლობულინი) დაენიშნა დაზარალებულთა 20,6%-ს.

1.5. ანტიმიკრობული რეზისტენტობა და ნოზოკომიური ინფექციის პრევენცია და კონტროლი

ნოზოკომიური/სამედიცინო მომსახურებასთან ასოცირებული ინფექციების ზედამხედველობის სტრატეგიული გეგმის შესაბამისად, თბილისის, ქუთაისის, ბათუმის, ზუგდიდისა და თელავის მულტიპროფილურ კლინიკებში, ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს ბრძანებების შესაბამისად, სამინისტროსა და რეგულირების სააგენტოს წარმომადგენლებთან ერთობლივად, სტაციონარებში ხორციელდებოდა ინფექციური კონტროლის სისტემის და პრევენციის ღონისძიებათა ეფექტურობის პირველი, მეორე და მესამე ეტაპის მონიტორინგი სტანდარტული კითხვარების გამოყენებით. სულ წლის განმავლობაში მონიტორინგი განხორციელდა 90-მდე კლინიკაში და მონიტორინგის შედეგები წარედგინა პასუხისმგებელ სტრუქტურებს (ჯანდაცვის დეპარტამენტსა და რეგულირების სააგენტოს). სტაციონარულ დაწესებულებებში რეგულარულად მიმდინარე მონიტორინგის შედეგად, 2016 წელთან შედარებით 4,2-ჯერ მოიმატა აღრიცხვას დაქვემდებარებულ ნოზოკომიურ ინფექციათა რაოდენობამ და 2019 წელს 584 შემთხვევა შეადგინა (127 - 2016 წ.; 334 - 2017 წ., 562 – 2018 წ.). მიუხედავად იმისა, რომ ნოზოკომიურ ინფექციათა აღრიცხვა-რეგისტრაციაში წამყვანი როლი უკავიათ ქ. თბილისის კლინიკებს (თბილისის კლინიკებში აღრიცხულია 82%), აშკარაა ნოზოკომიური ინფექციების გამომვლენი კლინიკების არეალის გაფართოებაც.

სავალდებულო აღრიცხვას დაქვემდებარებული ნოზოკომიური ინფექციები (აბს. რიცხვი)

წელი/ნოზოლოგიები	საშარდე გზების ნოზოკ. ინფექცია	ნოზოკომიური პნევმონია	ნოზოკომიური ბაქტერემია	ქირურგიული ჩარევის მიდამოს ინფექცია	სულ
2018	46	384	39	63	562
2019	65	387	85	47	584

ნოზოკომიურ ინფექციებზე ეპიდემიოლოგიის დანერგვაში სამედიცინო დაწესებულებებისთვის დახმარების მიზნით, საავადმყოფოების და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ცენტრების ეპიდემიოლოგებისათვის თბილისში, ქუთაისში და ბათუმში ჩატარდა ტრენინგები ანტიბიოტიკების გამოყენების, სამედიცინო მომსახურებასთან ასოცირებული ინფექციების და ანტიმიკრობული რეზისტენტობის ერთმომენტური პრევალენტობის კვლევის დიზაინის, მონაცემების შეგროვებისა და ანალიზის შესახებ.

2019 წელს აქტიურად მიმდინარეობდა ანტიბიოტიკების გამოყენების, სამედიცინო მომსახურებასთან ასოცირებული ინფექციების და ანტიმიკრობული რეზისტენტობის ერთმომენტური პრევალენტობის კვლევა. კვლევები ჩატარდა თბილისის 14 სტაციონარის (საავადმყოფო) 19 რეანიმაციულ განყოფილებაში. კვლევის ჩატარების დღეს კვლევაში ჩართულ რეანიმაციულ განყოფილებებში საწოლების საერთო რაოდენობა 343 იყო, ხოლო პაციენტების საერთო რაოდენობა 239 (დატვირთვა 69,7%). მკურნალობაზე მყოფი 239 პაციენტიდან ანტიბიოტიკები დანიშნული ქონდა 165 პაციენტს (69%). კვლევის შედეგად გამოიკვეთა, რომ სამედიცინო მომსახურებასთან ასოცირებული ინფექცია ჯამურად აღენიშნა 82 (34,3%) პაციენტს.

ცენტრალური აზიისა და აღმოსავლეთ ევროპის ანტიმიკრობულ რეზისტენტობაზე ზედამხედველობის სისტემაში (CAESAR) საქართველოდან უკვე ჩართულია 23 მიკრობიოლოგიური ლაბორატორია, რომელთა მიერ წარდგენილი ანტიმიკრობული რეზისტენტობის შესახებ მონაცემები ასახულია CAESAR-ის ყოველწლიურ ანგარიშში, რომელიც გამოიცემა WHO EURO მიერ.

1.6. უსაფრთხო სისხლის სისტემის განვითარება და გაძლიერება

2019 წელს, ქვეყნის მასშტაბით, „უსაფრთხო სისხლის“ სახელმწიფო პროგრამით განსაზღვრულ მომსახურებას უზრუნველყოფდა 16 სისხლის ბანკი (საწარმოო ტრანსფუზიოლოგიის ლიცენზიის მფლობელი 22 სისხლის ბანკიდან), რომელთა მიერ საანგარიშგებო პერიოდში ჯამურად შესრულდა 89196 დონაცია (იანვარი-დეკემბერი), მათგან 52145 (58%) დონაცია შეგროვებულ იქნა კადრის დონორებისგან, 8254 (9%) - გაღებულ იქნა ნათესავი/ჩანაცვლებითი დონორების მიერ, ხოლო 28797 (32%) წარმოადგენდა უანგარო დონორების მიერ განხორციელებულ დონაციებს. დონორული სისხლის ნიმუშების კვლევიით, საანგარიშგებო პერიოდში გამოვლინდა აივ-ინფექცია/შიდსზე სავარაუდო დადებითი 68 შემთხვევა

(კონფირმაციით დადასტურდა 23), C ჰეპატიტზე სავარაუდო - 398, B ჰეპატიტზე - 528, ხოლო სიფილისზე კვლევამ გამოავლინა 484 საექვო შემთხვევა.

პროგრამის ფარგლებში ტარდებოდა C ჰეპატიტზე სკრინინგით შესაძლო დადებით შემთხვევების კონფირმაციული კვლევა HCV Cor-Ag მეთოდით, ხოლო უარყოფითი შედეგის მიღების შემთხვევაში, ნიმუშების კვლევა ხორციელდებოდა HCV რნმ პჯრ მეთოდით. საანგარიშო წლის განმავლობაში, შესაძლო დადებით შემთხვევების რაოდენობამ შეადგინა - 451 (მათ შორისაა იმ სისხლის ბანკების მიერ წარმოებული დონაციები, რომლებიც არ არიან ჩართულნი სახელმწიფო პროგრამაში), აქედან, კონფირმაციული კვლევით დადასტურდა 181 შემთხვევა, რომელთაგან ჩადრმავებული დიაგნოსტიკა ჩატარდა 101 შემთხვევაში, ხოლო მკურნალობის სქემებში ჩართულ იქნა 77 პაციენტი (42,5%).

საანგარიშგებო პერიოდში, ხარისხის გარე კონტროლის მიზნით, განხორციელდა სისხლის შრატების რანდომულად შერჩეული ნიმუშების 3,4%-ის (3001 ალიქვოტი) რეტროსპექტული ტესტირება (2018 წლის II ეტაპი და 2019 წლის I ეტაპი) დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ლუგარის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევით ცენტრში.

სახელმწიფო პროგრამის მიმწოდებელმა ყველა სისხლის ბანკმა უზრუნველყო პროფესიული ტესტირების სქემებში მონაწილეობა საერთაშორისო აკრედიტაციის მქონე რეფერენს ლაბორატორიებთან (ESFEQA, RANDOX/RIQAS) გაფორმებული ხელშეკრულებების საფუძველზე.

2019 წლის დეკემბრიდან, ლუგარის ცენტრის ბაზაზე დაიწყო ხარისხის გარე კონტროლის პილოტური პროგრამის ამოქმედება, რომელიც ითვალისწინებს სისხლის ბანკების მიერ ცენტრის მიერ მომზადებული პროფესიული პანელების საკონტროლო ტესტირებას.

ლუგარის ცენტრის ბაზაზე სატესტო რეჟიმში ამოქმედდა NAT ლაბორატორია, მათ შორის:

- ცენტრის გენერალური დირექტორის ორგანიზაციული ბრძანებით დამტკიცდა სტანდარტული სამოქმედო პროცედურები ლუგარის ცენტრის NAT ლაბორატორიისთვის.
- დამტკიცდა NAT ნიმუშის აღების, მომზადების, შენახვის და ტრანსპორტირების სტანდარტული ოპერაციული პროცედურები სისხლის ბანკებისთვის.
- ლუგარის ცენტრის NAT ლაბორატორიის 3 ლაბორატორიული მედიცინის სპეციალისტი გადამზადდა ნუკლეინის მჟავას ტესტირების მეთოდოლოგიაში.
- ქ. თბილისში მოქმედი 11 სისხლის ბანკის სამედიცინო პერსონალს ჩატარდა ტრენინგი NAT ნიმუშის აღების, მომზადების, შენახვის და ტრანსპორტირების უნარ-ჩვევებში.

უანგარო მოხალისე დონორობის პოპულარიზაციის ღონისძიებების ფარგლებში განხორციელდა აქტიური საკომუნიკაციო კამპანია, მათ შორის:

- 14 ივნისს, სისხლის დონორის მსოფლიო დღეს, მოხდა უანგარო, რეგულარული დონორების და მხარდამჭერი ორგანიზაციების დაჯილდოება სლოგანით „უსაფრთხო სისხლი ყველასათვის“;
- შეიქმნა ვებ-გვერდი ახალი კონცეფციის და შერჩეული დიზაინის მიხედვით (www.donori.ncdc.ge);
- განხორციელდა მედია კამპანია Facebook სოციალურ ქსელში, მათ შორის მომზადდა და განთავსდა საგანმანათლებლო სახის ვლოგები (6), შემეცნებითი პოსტები (92), ბლოგპოსტები (7) და პირადი ისტორიები (10);
- ხუთ კინოთეატრში „ამირანი“, „აპოლო“, „კავკასია ისტ ფოინტი“, „კავკასია თბილისის მოლი“ „კავკასია გალერეა“ ფილმის ჩვენებამდე განთავსდა 15 წამიანი სარეკლამო რგოლი;

- მიმდინარეობდა თემის მედია ადვოკატირება, მათ შორის მომზადდა 7 სატელევიზიო სიუჟეტი, 3 რადიო-სტუმრობა, ასევე, ონლაინ მედიაში განთავსდა 7 სტატია;
- 8 რადიო არხზე განთავსდა რეკლამები (რადიო ქალაქი, რადიო აფხაზეთის ხმა, დარდიმანდი, რადიო იმედი, რადიო ვინილი, რადიო ძველი ქალაქი, რადიო თბილისი, რადიო ჰერეთი). სარეკლამო კამპანია გრძელდებოდა ყოველთვიურად, ერთი კვირის განმავლობაში (სულ 6 კვირის განმავლობაში);
- თბილისის 7 გარე სარეკლამო ბილბორდზე ერთი თვის განმავლობაში განთავსებული იყო უანგარო, რეგულარული დონორობის საპოპულარიზაციო სარეკლამო ბანერები;
- მომზადდა და სოციალური მედიის საშუალებით გავრცელდა პერსონალური ვიდეო ისტორია სისხლის უანგარო დონორების საჭიროებაზე;
- შემუშავდა და დაიბეჭდა საგანმანათლებლო მასალები, კერძოდ ბუკლეტები (30,000), პოსტერები (200), ბანერები/ბადე-სტიკერები (15), მაღლიერების ბარათები დონორებისათვის (10,000). ასევე, დაიბეჭდა საპოპულარიზაციო მასალები (მაისურები (240), მანქანის სტიკერები (2,000), ბანერი (1), სამკერდე ნიშნები (200), ბრენდირებული სამაჯურები (400));
- მომზადდა მეტროს ბანერების ვიზუალები და განთავსდა თბილისის მეტროსადგურებში „ღრმაღლე“, „ვაჟა-ფშაველა“, „თავისუფლების მოედანი“ და „გურამიშვილი“.

1.7. იმუნიზაცია

2019 წლის მანძილზე მიმდინარეობდა მუშაობა იმუნოპროფილაქტიკის სფეროში - ვაქცინით მართვადი დაავადებების ტვირთის მინიმიზაციის მიზნით, იმუნიზაციის კომპლექსური მრავალწლიანი გეგმის პროექტის შესაბამისად (2018-2022 წწ.). იმუნიზაციის სფეროში გაწეული სამუშაოები შესაბამისობაშია გლობალურ და რეგიონალურ სამოქმედო გეგმებთან და მოიცავს იმუნიზაციის სისტემის ქვეყნისთვის მნიშვნელოვან კომპონენტებს.

2019 წლის განმავლობაში ასაცრელ ბავშვთა სამიზნე ასაკობრივმა ჯგუფებმა ქვეყნის მასშტაბით შეადგინა:

	2018 წელი	2019 წელი	სხვაობა 2018 წელთან შედარებით
სავარაუდო შობადობა	50682	47988	-2694
0-12 თვის ბავშვთა კონტინგენტი	49145	46118	-3027
12-24 თვის ბავშვთა კონტინგენტი	51060	47055	-4005
18-24 თვის ბავშვთა კონტინგენტი	48335	45135	-3200
5 წ.-5 წ. 11 თვ. 28 დღის ასაკის ბავშვთა კონტინგენტი	54964	56861	1897
10-11-12 წლის გოგონები (2008 წ.)	10652	40673	-
14 წლის ბავშვთა კონტინგენტი	38542	39536	994

მათგან, ბცქ ვაქცინით აიცრა 46168 ბავშვი (2018 წელს - 49053), ჰეპატიტ B-ს საწინააღმდეგო ნულოვანი დოზა ჩაიტარა 46138 ბავშვმა (2018 წელს - 48741), ჰექსავალენტური ვაქცინის (დცტ+ჰეპB+ჰიბ+იპვ.) კურსი დაასრულა 43046-მა (2018 წელს - 45515), პოლიო აცრების პირველადი კურსი დაასრულა 43130-მა (2018 წელს - 45520-მა); წწყ აცრა ჩაუტარდა 46955 ბავშვს (2018 წელს - 50203), ხოლო წწყ აცრა - 55306-ს (2018 წელს - 52548-ს), როტავაქცინის მეორე აცრა ჩაუტარდა 37271-ს (2018 წელს - 38577), პნევმოკოკური ინფექციის საწინააღმდეგო ვაქცინის მესამე დოზით 39594 ბავშვი აიცრა (2018-ში - 41144), ადამიანის პაპილომავირუსის საწინააღმდეგოდ პირველი აიცრა ჩაიტარა 15980 გოგონამ (2018 წელს - 2603), მეორე აცრა - 4027-მა (2018 წელს - 3965).

გასულ საანგარიში წელთან შედარებით, აცრებით მოცვის მაჩვენებლების ზრდა დაფიქსირდა ანტიგენთა უმრავლესობისათვის. გამონაკლისს შეადგენს ბცჟ და ჰეპ ბი აცრები, რომელთა მიმართ, შესაბამისად, 0,6 და 0,1%-იანი კლებაა. დანარჩენი ანტიგენების მიმართ საშუალო მატება 1,4%-ს შეადგენს.

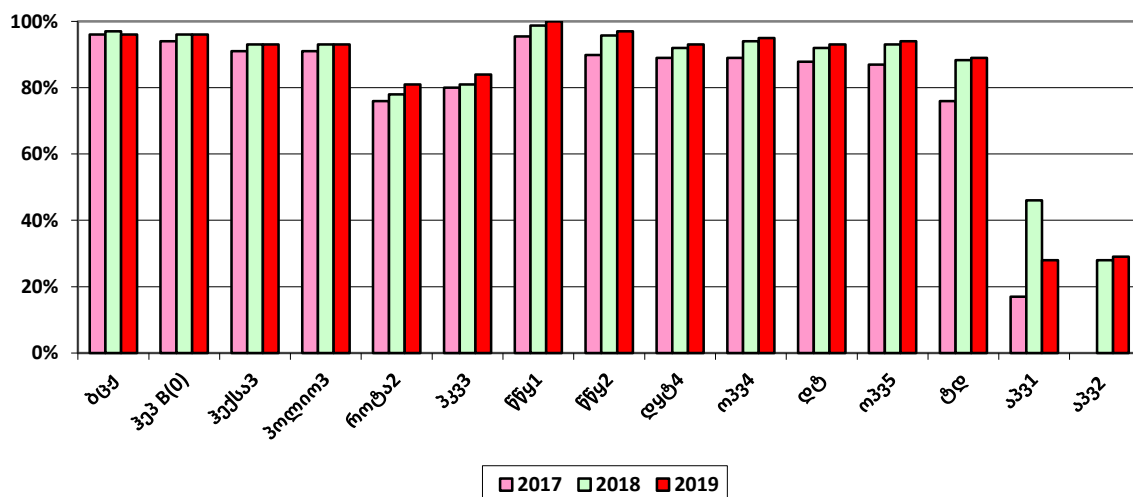
აცრებით მოცვის ძირითადმა მაჩვენებლებმა (%) შეადგინა:

	2018	2019	სხვაობა
ბცჟ	96.8	96.2	-0.6
ჰეპ ბი	96.2	96.1	-0.1
დცტ+ჰეპბ+ჰიბ+იპვ 3 (ჰექსა)	92.6	93.3	0.7
პოლიო3	92.6	93.5	0.9
წწყ 1	98.3	99.8	1.5
წწყ 2	95.6	97.3	1.7
ოპვ4	94.0	95.0	1
დცტ4	92.2	93.4	1.2
დტ	91.9	93.5	1.6
ოპვ5	93.4	93.7	0.3
ტდ	88.4	88.8	0.4
როტა2	78.5	80.8	2.3
პკვ3	80.6	84.1	3.5
აპვ1 (10-11-12 წლის გოგონები)	23.4	48.3	25.9
აპვ2 (10-11-12 წლის გოგონები)*	-	36.3	-

*აპვ აცრები - აჭარა, თბილისი, ქუთაისი

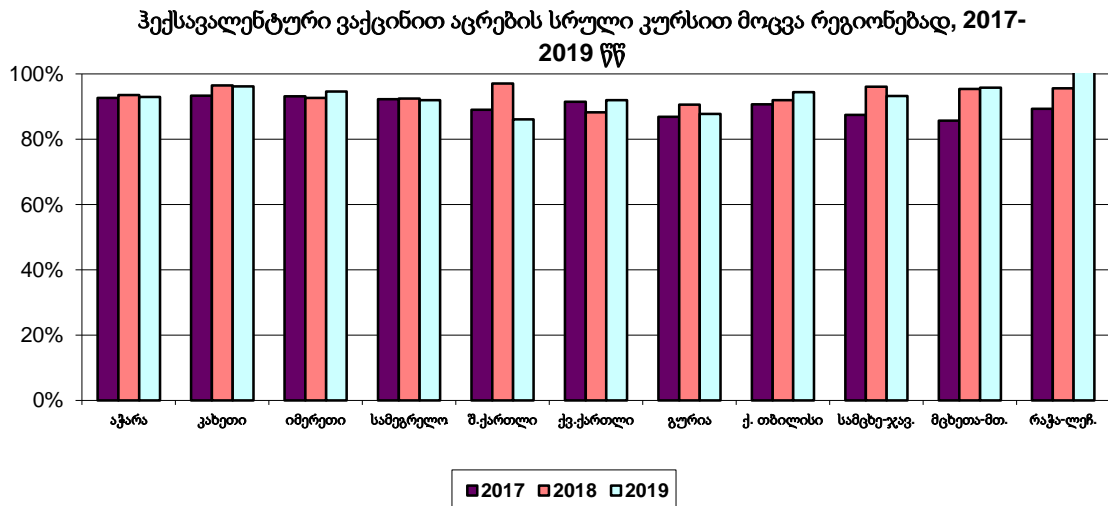
დასახული 95%-იანი წლიური მიზნი მიღწეული იქნა 5 ანტიგენით (ბცჟ, ჰეპატიტი ბი, წწყ1, წწყ2 და ოპვ4) მოცვაში, განსხვავებით 2018 წლისგან, როდესაც ეს მაჩვენებელი აკმაყოფილებდა მხოლოდ 4 (ბცჟ, ჰეპატიტი, წწყ1 და წწყ2) ანტიგენით მოცვას.

აცრებით მოცვის მაჩვენებლები, საქართველო, 2017-2019 წწ.

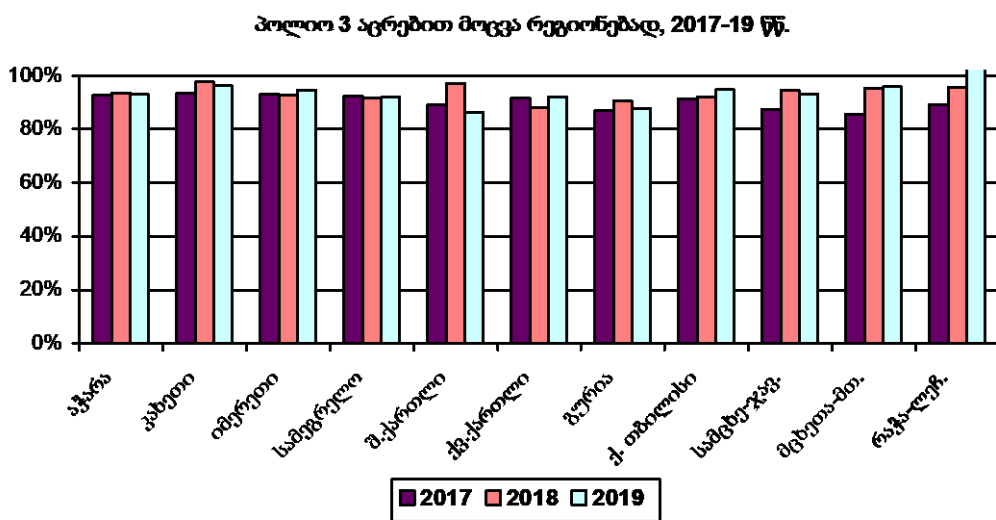
რეგიონების მიხედვით ჰექსავალენტური ვაქცინის მესამე დოზით მოცვის საშუალო ეროვნულზე დაბალი მაჩვენებელი აღირიცხა აჭარის ა/რ-ში (92.9%), სამეგრელოს (92.0%), შიდა ქართლის (86.1%), ქვემო ქართლის (92.0%), გურიისა (87.8%). თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ

სამეგრელოსა და ქვემო ქართლის რეგიონებში მაჩვენებელი გაუმჯობესდა - შესაბამისად, 0.5%-ით და 3.8%-ით.

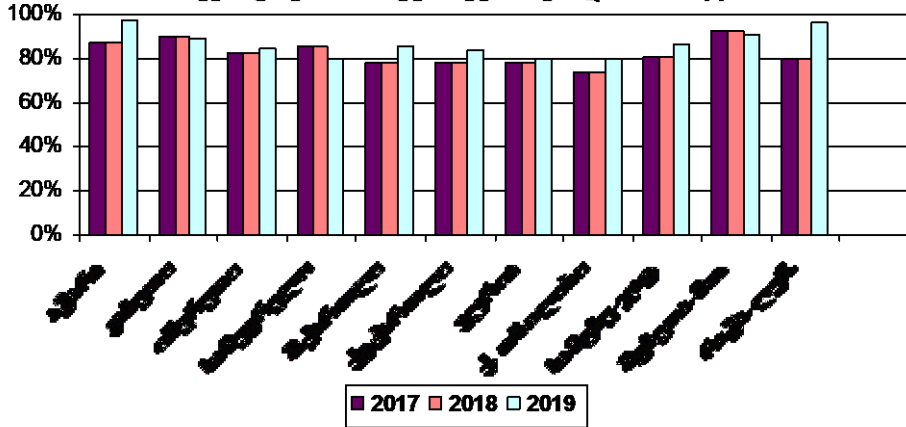
მუნიციპალიტეტების მიხედვით დეკ კომპონენტის შემცველი ვაქცინის მესამე დოზით მოცვის მაჩვენებლები ვარირებს 76,4%-123,4%-ის დიაპაზონში, რაც ქვედა ზღვართან მიმართებაში დადებითი მოვლენაა, 2018 წელთან შედარებით (2018-ში - 65%-104.4%). 80%-ზე დაბალი მაჩვენებელი გამოვლინდა ანგარიშგებელ ერთეულთა 4,6% (3 რაიონი) (2018-ში შესაბამისად, 1.5%-ში და 1 რაიონი). გასულ წელთან შედარებით, 123%-მდე გაიზარდა მოცვის დიაპაზონის ზედა ზღვარი, მაგრამ შემცირებულია იმ რაიონთა რაოდენობა (5), სადაც 100%-ზე მაღალი მოცვა აღრიცხული (2018 წელს - 7 რაიონი), რაც დადებით ფაქტად უნდა შეფასდეს. ამასთან, შემცირებულია ამ რაიონებში ჭარბად აცრილთა რაოდენობაც - 2019 წელს 39 ბავშვი, 2018 წელს - 43.

2018 წელთან შედარებით, პოლიო 3-ით მოცვის მაჩვენებელი გაუმჯობესდა 11-დან 6 რეგიონში (იმერეთის, სამეგრელოს, ქვემო ქართლის, მცხეთა-მთიანეთის და რაჭა-ლეჩხუმი რეგიონებსა და ქ. თბილისში), ხუთში დაფიქსირდა კლება.

მიმდინარე წელს პნევმოკოკური ინფექციის საწინააღმდეგო აცრების მესამე დოზით მოცვა ეროვნულ დონეზე გაზრდილია 3,5%-ით. ეს მაჩვენებელი მომატებულია 8 რეგიონში. კლება დაფიქსირდა კახეთის, სამეგრელოს და გურიის რეგიონებში.

პკვ3 აცრებით მოცვა რეგიონებად, 2017-19 წწ.

გასულ წელთან შედარებით, პკვ3-ით მოცვის მაჩვენებლების დიაპაზონი მუნიციპალიტეტების მიხედვით ვარირებს 68.2%-122.6%-ის ფარგლებში (2018 წელს - 60,0%-111,1%). 100%-ზე მაღალი მოცვა აღირიცხა 4 (6.2%) ანგარიშშემგებელ მუნიციპალურ ერთეულში (თიანეთი, ყაზბეგი, ამბროლაური, ონი), სადაც გეგმის ზევით აცრილთა რაოდენობამ 7 ბავშვი შეადგინა.

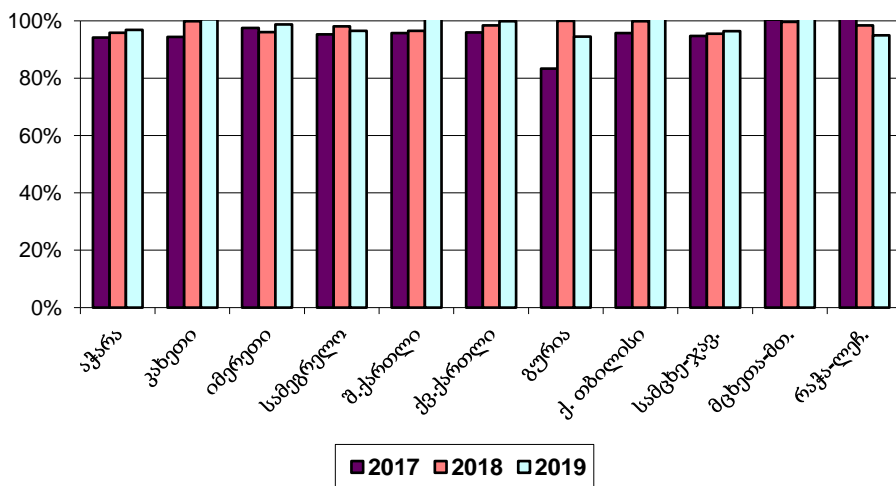
პკვ3-ით 80%-ზე მაღალი მოცვა ვერ განხორციელდა 12 მუნიციპალიტეტში, რაც ანგარიშშემგებელ ერთეულთა 18,5% შეადგენს (2018 წელს, შესაბამისად, 15 და 23.1%).

საქართველოში 2016-2019 წწ-ში პკვ აცრებით მინიმუმ პრევენცირებულია: ინვაზიური დაავადება (მათ შორის მენინგიტი) - 136 შემთხვევა; პნევმონია - 816 შემთხვევა; შუა ყურის მწვავე მძიმე ანთება - 3592 შემთხვევა; ანტიმიკრობული დანიშნულება - 32651 შემთხვევა.

2018 წელთან შედარებით, ქვეყანაში მატებაა დაფიქსირებული წწყ1 და წწყ2 აცრებით მოცვაში (შესაბამისად, 1.1%-ით და 1.5%-ით).

24 თვემდე ასაკში წწყ1-ით მოცვის მაჩვენებელი გაუმჯობესდა თერთმეტიდან 6 რეგიონში, კლება დაფიქსირდა კახეთის (-0.4%), სამეგრელოს (-1.7%), გურიის (10.7%), სამცხე-ჯავახეთის (-1.0) და რაჭა-ლეჩხუმის (-8.8%) რეგიონებში.

წწყ1 აცრებით მოცვა რეგიონებად, 2017-19 წწ.

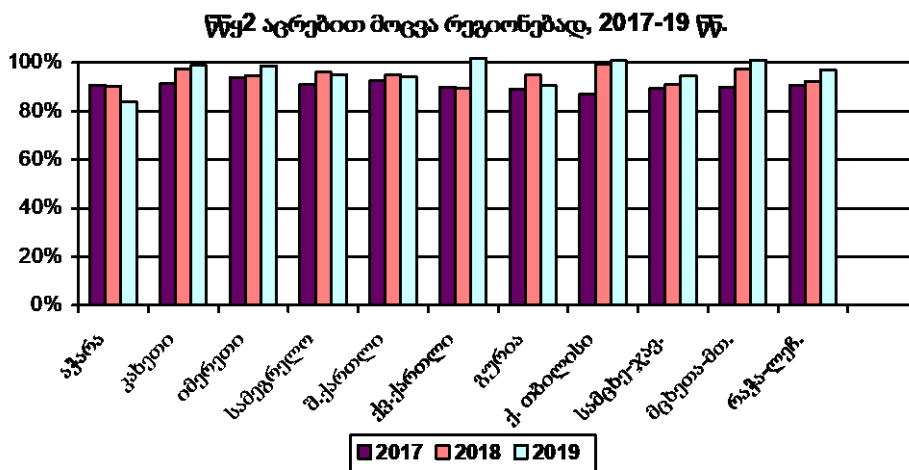
მუნიციპალიტეტების მიხედვით წწყ1 აცრებით მოცვა ვარირებს 80%-116.1%-ის ფარგლებში (ლენტეხი, ონი). წწყ1 აცრებით მოცვის 80%-ზე დაბალი მაჩვენებელი არ დაფიქსირებულა არცერთ ანგარიშშემგებელ ერთეულში. 100%-ზე მაღალი მოცვა აღირიცხა 15 (23.1%) მუნიციპალიტეტში (ლანჩხუთი, დედოფლისწყარო, თელავი, სიღნაღი, ყვარელი, გარდაბანი,

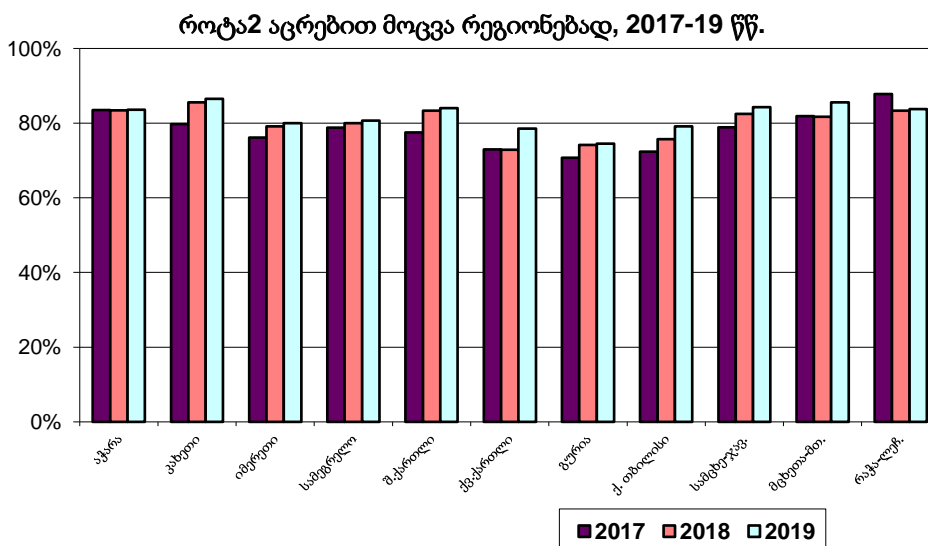
მარნეული, წალენჯიხა, მესტია, გორი, მცხეთა, თიანეთი, ამბროლაური, ონი და ქ. თბილისი). ამ რაიონებში გადაჭარბებით აცრილ ბავშვთა რაოდენობამ შეადგინა 500.

გასულ წელთან შედარებით 1.5%-ითაა გაუმჯობესებული წწყვ-ით მოცვის ეროვნული მაჩვენებელი.

აღნიშნული მაჩვენებელი გაუმჯობესდა 6 რეგიონში, მცირედი კლებაა აჭარის (6.5%-ით), სამეგრელოს (1%), შიდა ქართლის (1.4%), გურიისა (4.4%) და რაჭა-ლეჩხუმის (2.2%) რეგიონებში.

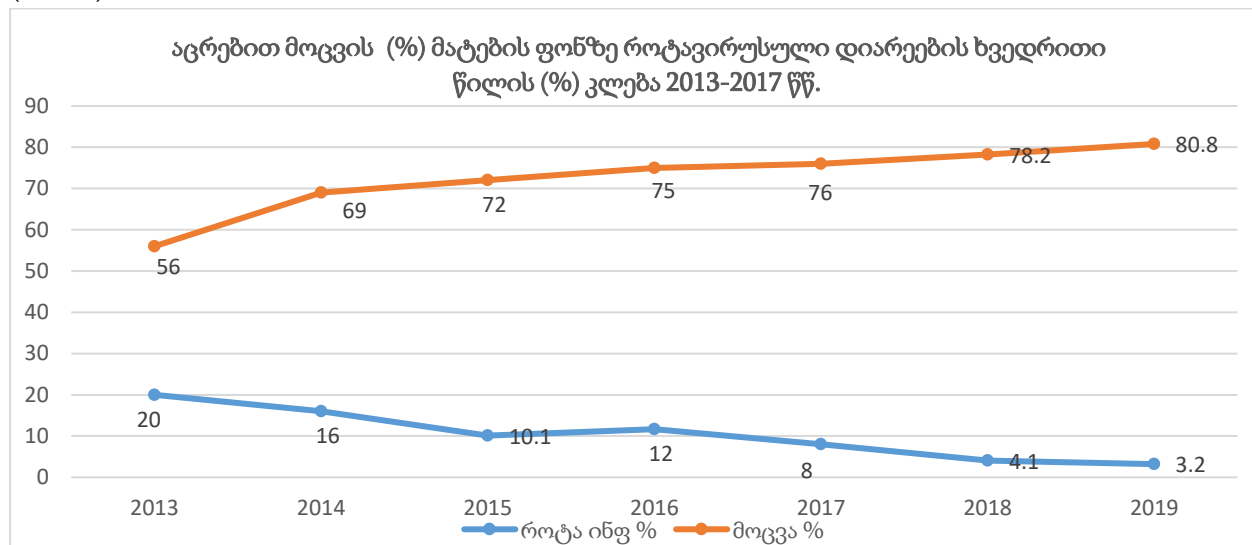

წწყვ აცრებით მოცვის მაჩვენებლები რაიონების მიხედვით 66.0%-114.6%-ის ფარგლებშია. მოცვის 80%-ზე დაბალი მაჩვენებელი აღირიცხა 4 (6.2%) მუნიციპალიტეტში (ბათუმი, ქობულეთი, წალენჯიხა, ლენტეხი). აცრებით მოცვის 100%-ს გადააჭარბა ანგარიშმგებელ ერთეულთა 18.5%-მა, სადაც ზეგეგმიურად აცრილთა რაოდენობამ შეადგინა 519 ბავშვი. გაიზარდა აცრების პირველადი კურსის დასრულების დროულობა, რომლის გაანალიზების საშუალებას იძლევა როტავირუსის საწინააღმდეგო აცრებით მოცვის მაჩვენებლები. თუ 2018 წელს როტა2-ით მოცვამ 78.5% შეადგინა, 2019 წელს იგი 2.3%-ით გაუმჯობესდა (80.8%).

რაიონების მიხედვით აცრების კურსის დროული დაწყება კი, ანუ როტა1 აცრებით მოცვა, 69.7%-101%-ში ვარიირებს.

როტავირუსული ვაქცინაციის დანერგვის ფონზე, საყრდენი ბაზით განხორციელებული ეპიდზედამხედველობის თანახმად, შეინიშნება როტავირუსული დიარეების ხვედრითი წილის კლება (პროცენტული მაჩვენებლით) ბავშვთა შორის მწვავე დიარეებით მიმდინარე დაავადებებში. კერძოდ: 2013 წ. როტავირუსული დიარეების ხვედრითი წილი იყო 20%, 2014 წ. – 16%, 2015 წ. – 10%, 2016 წ. – 12% და 2017 წ. 8%. 2018 წელს გაგრძელდა როტავირუსული ეტიოლოგიის დიარეების ხვედრითი წილის შემცირების ტენდენცია და საყრდენ ბაზაზე განხორციელებული ეპიდ და ლაბორატორიული კვლევების შედეგების მიხედვით 4,1% შეადგინა. 2019 წლის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში განხორციელდა 216 ბავშვის ფეკალური სინჯის გამოკვლევა როტა, ნორო და ადენო ვირუსებზე. როტავირუსული ეტიოლოგიის აღმოჩნდა 7 (3,2%), ნორო და ადენო ვირუსული ეტიოლოგიის 2-2 შემთხვევა (0,93%).

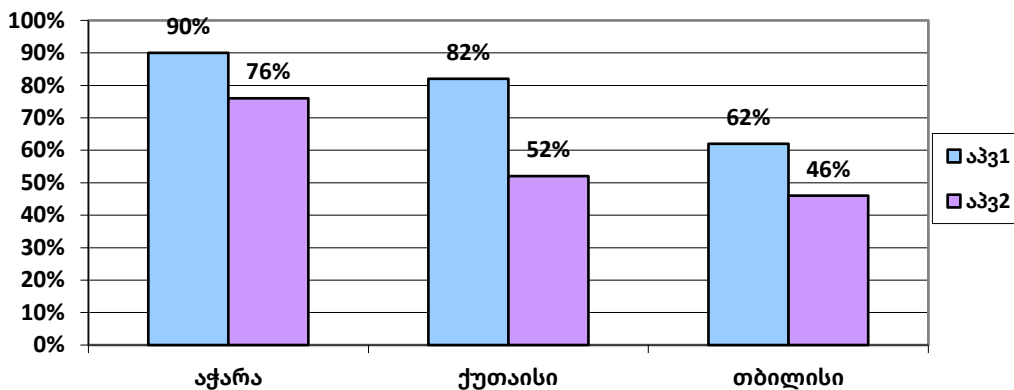

აჭარაში, ქვ. ქუთაისსა და თბილისში 2008-2009 წლებში დაბადებული გოგონებში განხორციელებული დემოპროგრამის ფარგლებში ადამიანის პაპილომავირუსის საწინააღმდეგო აგრებით მოცვამ 2019 წლისთვის აპვი-ით მოცვამ სულ შეადგინა 74%, ხოლო აპვი-ით - 57%.

	კონტინგენტი	ჩატარებული რაოდენობა	მოცვა
აჭარა	4 701	4 240	90%
ქ. ქუთაისი	1 944	1 600	82%
ქ. თბილისი	7 391	4 583	62%
სულ	14 036	10 423	74%

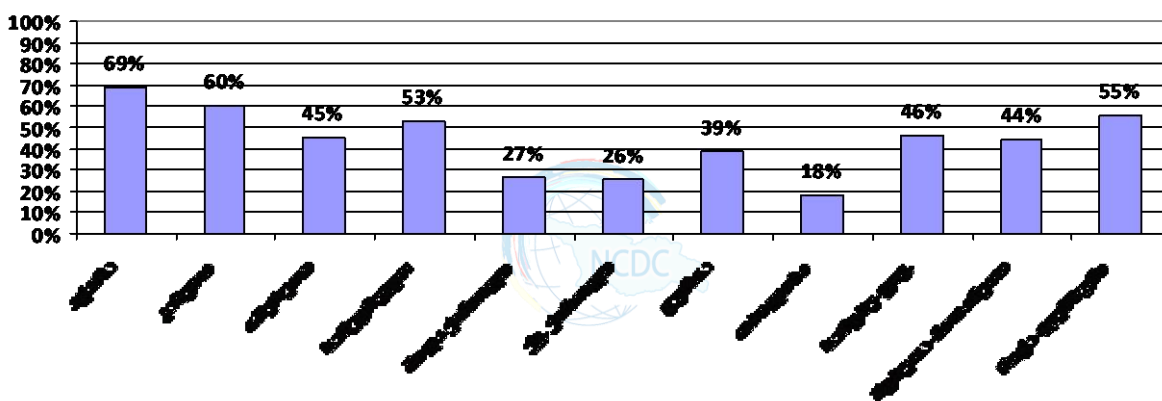
შედარებით უკეთესი მოცვაა მიღწეული აჭარის ა/რ-ში, სადაც ორივე დოზით მოცვამ 76% შეადგინა.

აპვი და აპვ2-ით მოცვა დემოპროექტის ფარგლებში, 2017-19 წწ.

2019 წლიდან აპვ საწინააღმდეგო აკრები დაინერგა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე 10-11-12 წლის გოგონებში. 2019 წელს ასაცრელთა სამიზნე რაოდენობამ შეადგინა 40637, რომელთაგანაც პირველი დოზით აიცრა 15980 (39.3%).

აპვი აკრებით მოცვა რეგიონებად, 2019 წ.

სულ საქართველოს მასშტაბით 2007-2009 წლებში დაბადებულ გოგონათა რაოდენობა სჯდ ცენტრებიდან მოწვდილი მონაცემებით შეადგენს 54673-ს. მათგან 2017-2019 წლებში სულ (დემოპროგრამის ჩათვლით) აპვი დოზით მოცულია 48.3%, აპვ2 დოზით - 36.3% (მეორე დოზა ეკუთვნოდა 21997-ს).

2019 წელს ქვეყანაში ბავშვთა კონტინგენტის აგრებით მოცვა რეგიონების მიხედვით

	ბცუ 1 წელი	ჰეპB 0 2 თვემდე	როტა2	ჰექსავ	პკვ3	წწყ1	დეტ4	პოლიო4	დტ	პოლიო5	წწყ2	აპვ1	აპვ2*	ტდ
												10-11-12 წლის გოგონები		
აჭარა	96.1%	98.0%	83.6%	92.9%	97.0%	96.9%	90.1%	90.3%	82.7%	83.0%	83.8%	85%	56%	75.9%
კახეთი	95.6%	97.5%	86.5%	96.2%	89.2%	100.5%	95.0%	91.8%	92.5%	91.7%	98.8%	55%	34%	90.1%
იმერეთი*	93.8%	95.4%	80.0%	94.6%	84.4%	98.7%	93.4%	94.9%	96.2%	96.1%	98.7%	43%	27%	88.8%
სამეგრელო	95.9%	95.9%	80.7%	92.0%	79.7%	96.5%	85.4%	83.4%	84.7%	85.8%	95.1%	60%	-	83.3%
შიდა ქართლი	93.5%	92.1%	84.0%	86.1%	85.5%	101.7%	90.8%	93.8%	88.4%	87.5%	94.0%	53%	-	77.9%
ქვემო ქართლი	97.1%	99.5%	78.5%	92.0%	83.4%	99.9%	89.1%	92.2%	98.1%	96.4%	101.8%	27%	-	81.8%
გურია	96.7%	97.5%	74.5%	87.8%	80.4%	94.5%	92.5%	90.8%	98.0%	87.5%	90.5%	26%	-	86.9%
ქ. თბილისი	97.3%	95.6%	79.1%	94.4%	79.8%	101.7%	97.3%	100.7%	97.4%	99.0%	100.8%	39%	-	99.1%
სამცხე- ჯავახეთი	91.0%	93.9%	84.3%	93.2%	86.5%	96.4%	93.9%	94.4%	89.2%	90.6%	94.6%	46%	-	92.8%
მცხეთა- მთიანეთი	97.6%	141.5%	85.6%	95.8%	91.3%	101.5%	101.1%	98.2%	95.5%	96.5%	101.0%	44%	-	85.7%
რაჭა-ლეჩხუმი	98.0%	104.0%	83.8%	103.2%	96.7%	95.0%	93.7%	96.6%	90.1%	92.2%	97.0%	55%	-	86.2%
სულ	96.2%	96.1%	80.8%	93.3%	84.2%	99.8%	93.5%	95.0%	93.5%	93.7%	97.3%	48.3%	36.3%	88.8%

* აპვ2 აგრების შემთხვევაში ქ. კუთაისი, ქ. თბილისი, აჭარა

2019 წელს, გასულ წელთან შედარებით 0,7%-ით გაზრდილია ჰექსავალენტური ვაქცინის მესამე დოზით მოცვა, მაგრამ ვაქცინაციის პირველადი კურსიდან (ჰექსა1/ჰექსა3) ბავშვთა დანაკარგის ეროვნული მაჩვენებელი გაიზარდა 0.3%-ით, თუმცა რჩება რეკომენდებულის ფარგლებში (2018 – 6,3%; 2019 – 6,6%).

აგრეთვე დადებითი მიღწევაა, ის, რომ გასული წლის მსგავსად, აღნიშნული მაჩვენებელი ყველა რეგიონისთვის რეკომენდებულ 10%-მდე ფარგლებშია და არ აღემატება 8.3%-ს.

2019 წლის განმავლობაში დაბადებულ და 1 წლამდე ასაკში სამედიცინო აღრიცხვაზე აყვანილ ბავშვთა შორის დანაკარგები რეკომენდებულის ფარგლებშია, თუმცა შეიმჩნევა ამ მაჩვენებლის 0.9%-იანი მატება 2018 წელთან (3.0%) შედარებით.

საანგარიშო პერიოდში ქვეყანაში დაფიქსირდა დეკტ აცრების მიმართ განსაზღვრული ყველა სახის უკუჩვენებათა შემდეგი აღრიცხული მაჩვენებლები:

	იანვ.	თებერვ.	მარტი	აპრ.	მაისი	ივნისი	ივლისი	აგვისტო	სექტ.	ოქტომბ.	ნოემბ.	დეკემბ.
2017	2.2%	2.9%	2.3%	3.1%	1.8%	1.6%	2.1%	2.5%	2.0%	2.1%	1.8%	2.0%
2018	3.2%	3.1%	2.0%	3.5%	2.4%	1.9%	2.2%	3.2%	1.9%	1.9%	2.3%	2.5%
2019	2.0%	1.6%	2.6%	2.9%	2.2%	2.1%	1.4%	9.7%	1.5%	2.0%	2.0%	2.2%

1.6-ჯერ კლება შეინიშნება აცრაზე უართა ანგარიშგებულ რაოდენობაში: 2019 – 64 (2018 წ. – 101). აღნიშნული განაპირობა უარების რეგისტრაციის მოწესრიგებამ განხორციელებული დამხმარე ზედამხედველობისა და აცრაზე უარის სტანდარტული აღრიცხვის შემოღების შედეგად.

ვაქცინების ხარჯვის კოეფიციენტის შედარება რეგიონების მიხედვით, 2018-2019 წწ:

	ბცქ		ოპვ		დტ+პიბ +პივ ბ+იპვ		დტ		ჰეპატი ბ		ტდ		წწყ		დტ		როტა		პკვ		აპვ	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019
აჭარა	2.86	3.09	1.75	1.81	1.04	1.01	1.63	1.61	1.02	1.15	1.63	1.72	1.19	1.07	1.78	1.68	1.01	1.01	1.19	1.19	1.01	1.02
კახეთი	4.51	4.81	2.30	2.22	1.06	1.03	1.78	1.81	1.05	1.42	1.72	1.70	1.25	1.09	2.05	2.14	1.01	1.02	1.21	1.25		1.19
იმერეთი	2.95	3.11	1.89	1.85	1.03	1.00	1.56	1.59	1.02	1.04	1.30	1.32	1.15	1.08	1.73	1.73	1.04	1.01	1.18	1.20	1.00	1.01
სამეგრელო	3.90	3.58	2.26	2.17	1.04	1.00	1.81	1.80	1.09	1.23	1.77	1.48	1.16	1.06	2.13	2.36	1.01	1.01	1.20	1.24		1.00
შიდა ქართლი	4.35	4.08	1.81	1.84	1.03	1.01	1.69	1.56	1.02	1.32	1.32	1.35	1.16	1.10	1.98	1.83	1.42	1.00	1.20	1.25		1.00
ქვემო ქართლი	3.05	3.23	1.54	1.52	1.01	1.01	1.39	1.35	1.04	1.11	1.33	1.29	1.10	1.06	1.45	1.43	1.00	1.01	1.11	1.12		1.86
გურია	5.56	6.51	3.12	3.58	1.07	1.02	2.35	2.46	3.47	1.67	1.88	2.03	1.26	1.16	2.97	3.18	1.02	1.11	1.27	1.34		1.05
ქ. თბილისი	2.06	1.93	1.14	1.12	1.03	1.00	1.08	1.08	1.00	1.00	1.12	1.12	1.11	1.06	1.18	1.13	1.00	1.00	1.11	1.12	1.00	1.00
სამცხე-ჯავახეთი	4.86	5.46	2.64	2.63	1.05	1.00	1.91	2.04	1.02	1.18	1.59	1.55	1.18	1.06	2.26	2.32	1.02	1.00	1.21	1.21		1.00
მცხეთა-მთიანეთი	19.13	18.25	3.16	3.11	1.12	1.02	2.05	2.21	4.61	2.60	1.92	2.07	1.35	1.09	3.14	3.28	1.02	1.02	1.34	1.33		1.02
რაჭა-ლეჩხუმი	17.27	15.59	7.33	10.28	1.12	1.11	4.99	6.11	3.57	3.57	4.82	5.53	1.28	1.25	6.61	7.01	1.05	1.00	1.48	1.50		1.41
ქვეყანაში	2.81	2.81	1.72	1.72	1.03	1.01	1.47	1.48	1.06	1.12	1.40	1.38	1.15	1.07	1.68	1.67	1.04	1.01	1.16	1.18	1.01	1.11
რეკომენდებული	2.5		2.6		1.05		1.15		1.15		1.15		1.1		1.15		1.05		1.05		1.05	

წითელას გავრცელების შეზღუდვის მიზნით ეპიდემიოლოგიური ღონისძიების ფარგლებში 2019 წლის განმავლობაში ქვეყანაში აიცრა 130588 ადამიანი, მათ შორის:

	2019
აჭარა	12600
კახეთი	11244
იმერეთი	14789
სამეგრელო	11688
შიდა ქართლი	7952
ქვემო ქართლი	11862
გურია	3705
ქ. თბილისი	43091
სამცხე-ჯავახეთი	8502
მცხეთა-მთიანეთი	3607
რაჭა-ლეჩხუმი	1548
საქართველო	130588

2019 წელს აღირიცხა **ყივანახველას** 281 შემთხვევა, რაც თითქმის 2-ჯერ ნაკლებია წინა წელთან შედარებით. ინციდენტობამ შეადგინა 7.5. 2018 წელს დარეგისტრირდა ყივანახველას 558 შემთხვევა (ინციდენტობა - 15).

2019 წელს აღირიცხა **ყბაყურას** 26 შემთხვევა (2018 წელს - 31), ინციდენტობა - 0,7 (2018 წელს - 0,8). 2019 წელს, წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით, ყბაყურას ინციდენტობა შემცირდა 12,5%-ით. 2017-2019 წლებში დაავადების შემთხვევების რაოდენობით, შესაბამისად, მაღალი პროცენტული წილით და ინციდენტობით გამოირჩევა 1-4 და 5-14 წლის ასაკობრივი ჯგუფი. 2019 წელს 0-14 წლის ასაკობრივ ჯგუფში აღირიცხა დაავადების 22 შემთხვევა, ანუ 84.6%; ინციდენტობა - 2.9. 2018 წელს შესაბამისად 26 შემთხვევა, ანუ 83.9%; ინციდენტობა - 3.4. მიმდინარე წელს, წინა წელთან შედარებით, 0-14 წლის ასაკში ყბაყურას ინციდენტობა შემცირდა 14.7%-ით. აცრის სტატუსის მიხედვით, აუცრელია 3 შემთხვევა, მ.შ. 1 შემთხვევა არის 0-1 წლამდე ასაკობრივ ჯგუფში, რომელიც არ ექვემდებარება ვაქცინაციას. შესაბამისად, აუცრელი რჩება 2 (8%) შემთხვევა, 1 დოზით აცრილია 11 (44%); 2 დოზით აცრილია 7 (28%); აცრის სტატუსი უცნობია 5 (20%) შემთხვევაში.

2019 წ. საქართველოში **ტეტანუსით** დაავადების 2 შემთხვევა დაფიქსირდა , ინციდენტობა - 0.05. ორივე შემთხვევა დასრულდა ლეტალურად. ორივე შემთხვევა იყო მოზრდილი და აუცრელი.

2018 წელს საქართველოში ტეტანუსით დაავადების 7 შემთხვევა დაფიქსირდა (ინციდენტობა 0.19). ლეტალურად დასრულდა 5 შემთხვევა (71,4%). დაავადებულთაგან 1 ბავშვია (14 წლის), არასრულად აცრილი (ბოლო, მე-6 რევაქცინაცია არ იყო ჩატარებული), ხუთი მოზრდილი (64 წლის, 77, 82, 84 და 85 წლის) აუცრელია და ერთი შემთხვევის (29 წლის) აცრის სტატუსი დაუდგენელია.

2019 წელს დარეგისტრირდა **დიფთერიის** ერთი სავარაუდო შემთხვევა, ინციდენტობა - 0.02. 2018, 2017 და 2016 წლებში საქართველოში დიფთერიის შემთხვევები არ დარეგისტრირებულა.

ძირითადი გამოწვევები

- რუტინული ვაქცინებით მოცვის გაზრდა;
- გრიპის საწინააღმდეგო ვაქცინაციის გაფართოება;
- წითელას საწინააღმდეგო კოლექტიური იმუნიტეტის გაზრდა მოსახლეობაში, განსაკუთრებით 20-40 წლის ასაკობრივ ჯგუფში;
- ერთიანი ჯანმრთელობის პრინციპით დაავადებების ეპიდზედამხედველობის გაძლიერება;
- C ჰეპატიტის ეროვნული სტრატეგიით გათვალისწინებული აქტივობების გაძლიერება;
- C ჰეპატიტის სკრინინგით მოცვის 80%-იანი სამიზნე მაჩვენებლის მიღწევა;
- სპეციფიკურ ჯგუფებში (აივ-ინფიცირებულები, ტბ ავადმყოფები, ჰემოდიალიზზე მყოფები, ჰემოფილიით დაავადებულები, ჩანაცვლებით თერაპიაზე მყოფები და სხვ.) C ჰეპატიტის მიკროელიმინაციების დასრულება;
- C ჰეპატიტის მიდევნების პროგრამის გაფართოება;
- ანტიმიკრობული რეზისტენტობის პროგრამის გაფართოება;
- აივ/შიდსისა და ტუბერკულოზის აქტიური გამოვლენის გაძლიერება.

სტრატეგიული პრიორიტეტი 2: არაგადამდები დაავადებებით განპირობებული ავადობის, შეზღუდული შესაძლებლობებისა და სიკვდილიანობის შემცირება

ძირითადი მიღწევები

- ალკოჰოლის, თამბაქოსა და სხვა ნარკოტიკის მოხმარების შემსწავლელი ევროპის სასკოლო კვლევა (ESPAD - European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs)
- თამბაქოს პრევენციის კვლევა FCTC2030 პროექტის ფარგლებში
- STEPS-ის მონაცემების გენდერული ანალიზი ჯანმო-ს ევროპის რეგიონულ ოფისთან ერთად; STEPS-ის მონაცემების გენდერული ანალიზის ექსპერტთა მე-2 შეხვედრა ქ. თბილისში
- ჰიპერტენზიის სკრინინგის გლობალური კამპანია „მაისი - გაზომვების თვე“
- ჯანმო-ს და კიბოს კვლევის საერთაშორისო სააგენტოს ერთობლივი ვიზიტი, ანგარიშისა და რეკომენდაციებისთვის
- კიბოს ერთიანი ელექტრონული სკრინინგის/რეგისტრის სრულყოფა
- თამბაქოს კონტროლის სტრატეგიისა და 2020-2025 წლების სამოქმედო გეგმის შემუშავება
- „ჯანმრთელობის ხელშეწყობის“ სახელმწიფო პროგრამის მოცულობისა და ბიუჯეტის ზრდა

2.1. ზედამხედველობა არაგადამდებ დაავადებებზე

ქვეყანაში ოთხი ძირითადი არაგადამდები დაავადების - გულ-სისხლძარღვთა, ონკოლოგიური, ქრონიკული რესპირაციული დაავადებებისა და დიაბეტის კოორდინირებული და თანმიმდევრული პრევენციისა და მართვის გზამკვლევის წარმოადგენს არაგადამდები დაავადებების (აგდ) პრევენციისა და კონტროლის სტრატეგია და 2017-2020 წლების სამოქმედო გეგმა, რომელიც მთავრობის მიერ 2017 წელს დამტკიცდა და შვიდ სტრატეგიულ ამოცანას აერთიანებს: (1) საერთაშორისო თანამშრომლობის და ეროვნულ დონეზე პროპაგანდის გაძლიერება აგდ-ის პრევენციის და კონტროლის ღონისძიებების ქვეყნის ჯანდაცვის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრიორიტეტად აღიარების მისაღწევად; (2) ეროვნული შესაძლებლობების გაძლიერება აგდ-თა პრევენციის და კონტროლის ღონისძიებათა შემუშავებაში, განხორციელებასა და შეფასებაში; (3) აგდ-თა და მათთან ასოცირებული დეტერმინანტების მონიტორინგისა და ეპიდზედამხედველობის გაძლიერება; (4) აგდ-თა რისკის ფაქტორების მოდიფიცირების გაუმჯობესება ჯანმრთელობის ხელშეწყობის და მოსახლეობის ინფორმირებულობის ამაღლების გზით; (5) აგდ-ის და ბიოლოგიური რისკის ფაქტორების სკრინინგი და მართვა; (6) აგდ-თა მართვის სამედიცინო მომსახურებასა და მის მედიკამენტურ მკურნალობაზე ფინანსური ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება; (7) აგდ-თა და რისკის ფაქტორების სკრინინგის და მართვის ხარისხის გაუმჯობესება.

2019 წლის განმავლობაში ხორციელდებოდა:

- აგდ-თა და ტრავმატიზმის ეპიდზედამხედველობა რუტინული სამედიცინო სტატისტიკის გზით მიღებულ მონაცემთა ანალიზის საფუძველზე.

- აგდ-თა და ტრავმატიზმის პრევენციისა და კონტროლის გაძლიერების ადვოკატირება ქვეყანაში, პირველადი ჯანდაცვისა და საზოგადოებრივი ჯანდაცვის რგოლებში.
- აგდ-სა და მათი რისკის ფაქტორების შესახებ ინფორმირებულობის ზრდისა და პრევენციის ადვოკატირების მსოფლიო დღეების აღნიშვნა, სატელევიზიო გადაცემებში მონაწილეობა.
- საქართველოში ჰიპერტენზიის სკრინინგის გლობალური კამპანიის „მაისი - გაზომვების თვე“ ორგანიზება. 2017-2019 წლებში ქვეყანაში გამოკვლეულია 30 000-მდე ადამიანი (2017 წ. – 6 144, 2018 წ. -10 759, 2019 წ. – 13 000). დკსჯეც-ის რეგიონალური ქსელისა და საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ცენტრების აქტიურობით, შესაძლებელი გახდა სამივე წელს ქვეყნის მოცვა და 2019 წელს სასკრინინგო არეალების (საიტების) რაოდენობამ 300-ს გადააჭარბა. აქციებზე ყოველწლიურად წარმოდგენილი იყო საგანმანათლებლო აქტივობები, ჰიპერტენზიის მკურნალობის პროცესში არსებული ზოგიერთი ხარვეზის (წყვეტილობა მკურნალობაში, არამტკიცებითი მედიკამენტებით მკურნალობა, პრეპარატების ხშირი ცვლა უეფექტობის გამო, ექიმის გარეშე მკურნალობის დაწყება და ა.შ.) შესამცირებლად.
- ევროპის კარდიოლოგთა საზოგადოების „კარდიოლოგიური ატლასი“-ს შექმნაში მონაწილეობა.
- მონაწილეობა „ქალები ირჩევენ წითელს“ საქართველოს კარდიოლოგთა საზოგადოების კონფერენციაში „გენდერული ასპექტები კარდიოვასკულურ მედიცინაში“.
- მონაწილეობა „სიახლეები არტერიული ჰიპერტენზიის მართვაში - თავისებურებები და სირთულეები ქართული პოპულაციის სხვადასხვა ჯგუფებში“ შეხვედრაში „პირველადი ჯანდაცვის ხელშემწყობთა კავშირი“-ს ეგიდით.
- საქართველოს ჰიპერტენზიის შემსწავლელი საზოგადოების, საოჯახო მედიცინის პროფესიონალთა კავშირისა და პირველადი ჯანდაცვის ხელშემწყობთა კავშირის მიერ შემუშავდა და წარმოდგენილ იქნა კლინიკური პრაქტიკის ეროვნული რეკომენდაციებისა (გაიდლაინები) და კლინიკური მდგომარეობის მართვის სახელმწიფო სტანდარტების (პროტოკოლები) შემუშავების, შეფასების და დანერგვის ეროვნული საბჭოს სხდომაზე „მოზრდილებში პირველადი ჰიპერტენზიის მართვის პროტოკოლი“. პროტოკოლის ადაპტირებული ვერსიის საფუძველია 2018 წლის ევროპის კარდიოლოგთა და ჰიპერტენზიის საზოგადოებათა გაიდლაინი. ადაპტირება ავტორთა ჯგუფის მიერ მოხდა საქართველოში განხორციელებული რაოდენობრივი (STEPS 2010, 2016, მიგრანტების ჯანმრთელობის კვლევა) და ხარისხობრივი („ცოდნის, დამოკიდებულებისა და პრაქტიკის შეფასება აგდ პრევენციისა და კონტროლის თვალსაზრისით ჯანდაცვის პირველადი რგოლის დონეზე თბილისსა და კახეთში“ საქართველოს ჰიპერტენზიის შემსწავლელი საზოგადოების ფარმაკოეპიდემიოლოგიური კვლევები ჰიპერტენზიის მართვის შესაფასებლად პირველად ჯანდაცვაში), მაისის გაზომვების თვე MMM 2017-2019 – ჰიპერტენზიის სკრინინგის მსოფლიო კამპანია საქართველოში, კვლევების შედეგების გათვალისწინებით. პროტოკოლში ასევე გათვალისწინებულია წინა კვლევის შედეგები და იმპლემენტაციის სქემა. საბჭომ მიიღო დადებითი გადაწყვეტილება პროტოკოლის დამტკიცების შესახებ.
- 2019 წლის ივლისში საქართველოში განხორციელდა ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის და კიბოს კვლევის საერთაშორისო სააგენტოს ერთობლივი ვიზიტი,

მომზადდა ანგარიშის და რეკომენდაციების დოკუმენტი. საქართველოს მიეცა რეკომენდაცია, კიბოს სკრინინგთან ერთად, ქვეყანამ გააძლიეროს აქტივობები კიბოს ადრეული გამოვლენის თვალსაზრისით, რათა მოცული იყოს მაღალი ავადობის მქონე ყველა ლოკალიზაციის კიბო და არა მარტო ის ონკოლოგიური დაავადებები, რომელთა მიმართაც საერთაშორისო ექსპერტების მიერ არის რეკომენდებული სკრინინგის განხორციელება.

- 2020 წლის კიბოს სკრინინგის სახელმწიფო პროგრამის ცვლილებების განხორციელებაში მონაწილეობა.
- მონაწილეობა ერთიანი ელექტრონული კიბოს/სკრინინგის რეგისტრის შექმნის/სრულყოფის მიმართულებით.
- ზუგდიდში გაიხსნა ახალი სკრინინგ-ცენტრი. შეხვედრები/ლექციები ჯანდაცვის პირველადი რგოლის ექიმებთან, სამეგრელო-ზემო სვანეთი რეგიონის გამგებებისა და მუნიციპალიტეტების ხელმძღვანელებთან, სკრინინგული პროგრამების ადვოკატირების მიზნით.
- მონაწილეობა კიბოს სკრინინგის შესრულების/გამოსავლის ინდიკატორების შექმნაში.
- ჩეხეთის რესპუბლიკის კარიტასის მიწვევით და ჩეხეთის განვითარების სააგენტოს მხარდაჭერით დკსჯეც-ის თანამშრომლები საქმიანი ვიზიტით იმყოფებოდნენ პრაღაში. ვიზიტის მიზანს შეადგენდა ჩეხეთის რესპუბლიკაში კიბოს რეგისტრის ოპერირების და კიბოს სკრინინგის პროგრამის გაცნობა. აღსანიშნავია, რომ ჩეხეთის რესპუბლიკაში ძუძუს და საშვილოსნოს ყელის კიბოს სკრინინგით მოცვის მაჩვენებლები 70%-ს აღემატება, ხოლო კოლორექტული კიბოს სკრინინგი მიზნობრივი პოპულაციის 30%-ს შეადგენს. როგორც კოლეგებმა აღნიშნეს, სკრინინგით მოცვის მაჩვენებელთა გაზრდის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ჯანდაცვის პირველადი რგოლის / ოჯახის ექიმების ჩართულობამ მოსახლეობის ინფორმირებულობის ზრდის თვალსაზრისით და სკრინინგზე ინდივიდუალური მოწვევის ინიციატივის დანერგვამ. ჩეხმა კოლეგებმა გამოხატეს სრული მზადყოფნა მომავალში გამოცდილების გაზიარების და კადრების მომზადების პროცესში ჩართულობის თვალსაზრისით.
- დკსჯეც-ის ჩართულობით კიბოს კონტროლის საერთაშორისო გაერთიანების (Union International for Cancer Control (UICC)) მიერ თბილისი შერჩეულ იქნა „თბილისი - კიბოს წინააღმდეგ მებრძოლი ქალაქი“ (City Cancer challenge (C/can)) ინიციატივის მონაწილედ, რითაც თბილისი უერთდება ქალაქებისა და პარტნიორების გლობალურ ქსელს, რომლებიც მუშაობენ კიბოს მკურნალობის ხარისხის გაუმჯობესებაზე. C/Can's მტკიცებულებებზე დაფუძნებული მიდგომა, კიბოს მართვის დაგეგმვის საკითხებში ძალიან მნიშვნელოვანი და გადამწყვეტია. დკსჯეც აქტიურად არის ჩართული პროექტის მიმდინარეობაში, რათა ამ პროცესში მიღებული გამოცდილება გაფართოვდეს ქვეყნის მასშტაბით. ჩატარდა საჭიროებათა ანალიზი, რომელშიც ჩაერთო 27 კლინიკა, 174 ჯანდაცვის სპეციალისტი და 100-ზე მეტი პაციენტი, სადაც შეგროვდა ისეთი მონაცემები, როგორებიცაა, თბილისში კიბოს მკურნალობის ინფრასტრუქტურა, სათანადო აღჭურვილობა, ჯანდაცვის მუშახელი და შესაბამისი მენეჯმენტი. თბილისში შეიქმნა მაღალკვალიფიციური და გამოცდილი ექსპერტთა კომიტეტი, რომლებიც წარმოადგენენ კიბოსთან მკურნალობის მაღალ ცოდნას და ასევე კომიტეტი მოიცავს სხვადასხვა დაწესებულებებს, რომლებიც პაციენტებს სთავაზობს დაავადების მკურნალობის თანამედროვე მიდგომებს. c/can-ის მხარდაჭერით,

ანალიზი ჩატარდა იმ მონაცემებს, რომლებიც შეგროვდა საჭიროებათა ანალიზის შედეგად გამოვლინდა ძირითადი ხარვეზები და პრიორიტეტები, რათა გაუმჯობესდეს თბილისში კიბოსთან ბრძოლა.

- მონაწილეობა ქვეყანაში ადამიანის პაპილომა ვირუსის (აპვ) საწინააღმდეგო ვაქცინაციის დანერგვის ადვოკატირების პროცესში. 2019 წლიდან აპვ ვაქცინაცია შევიდა გეგმიური აცრების ჩამონათალში.
- საქართველოში გაეროს საგზაო უსაფრთხოების მე-5 გლობალური კვირეულის აღნიშვნის ღონისძიების ორგანიზება.
- დასწრება საგზაო უსაფრთხოების სამუშაო ჯგუფისა და კომისიის შეხვედრებზე, რომლებიც 2019 წლის საგზაო უსაფრთხოების სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის განხორციელების საკითხებს ეხებოდა, შეხვედრები მსოფლიო ბანკის წარმომადგენლებთან.
- დვსჯეც-ში გაფორმდა მემორანდუმი საქართველოში დ.ს.ს. „ეგის ფარმაცეტიკალს“ წარმომადგენლობასა და დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრს შორის. მემორანდუმის ძირითად მიზანს წარმოადგენს მოსახლეობაში ჰიპერურიკემიის პრევალენტობის განსაზღვრა და ჰიპერურიკემიასთან კორელაციაში მყოფი ფაქტორების (თამბაქო, ალკოჰოლი, ჭარბი წონა) იდენტიფიცირება. მემორანდუმი ითვალისწინებს მხარეებს შორის მჭიდრო თანამშრომლობის განვითარებას, გათვალისწინებულ პროცესებში კომპანიის და ცენტრის თანამშრომელთა აქტიურ ჩართვას და მემორანდუმის საფუძველზე, დადგენილი წესით, ერთობლივად დაგეგმილი სამუშაოების შესრულებას.

2.2. დედათა და ბავშვთა, მოზარდთა და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა

დედათა და ბავშვთა, მოზარდთა ჯანმრთელობა საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის მთავარ პრიორიტეტებს წარმოადგენს და მჭიდროდ უკავშირდება ქვეყნის ჯანმრთელობის და ეკონომიკური სისტემის განვითარებას. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ჩვილთა და დედათა სიკვდილიანობა შემცირდა, ეს საკითხი კვლავ პრობლემად რჩება ქვეყნისთვის. პერინატალური ავადობის და სიკვდილიანობის მთავარ მიზეზთა შორის უპირატესად წარმოდგენილია სოციალური, ქცევითი და კულტურული დეტერმინანტები, ასევე ჯანმრთელობასთან ასოცირებული მდგომარეობები, როგორცაა დღენაკლულობა, ნაყოფის განვითარების შეფერხება და თანდაყოლილი ანომალიები.

მოზარდთა და ახალგაზრდების ჯანმრთელობა და განვითარება განსაკუთრებული ყურადღების საგანია მთელ მსოფლიოში. მოზარდთა და ახალგაზრდების ავადობის და სიკვდილიანობის მიზეზთა უმეტესობა ძირითადად პრევენტაბელურია. მოზარდობის პერიოდში ჯანსაღი უნარ-ჩვევების ფორმირება და ამ ასაკობრივი ჯგუფის არსებული რისკებისგან დაცვა განაპირობებს ახალი, უფრო ქმედითი თაობის აღზრდას და მრავალი ადამიანის მეტად ხანგრძლივ და პროდუქტიულ სიცოცხლეს. ამ თვალსაზრისით ყურადღებას მოითხოვს მოზარდობის ასაკში ჯანსაღი ცხოვრების წესის სტიმულირება და ჯანმრთელობის რისკებისგან დამცავი ღონისძიებების ჩატარება, რაც ძალზე მნიშვნელოვანია ჯანმრთელი და წარმატებული მომავალი თაობისთვის.

2019 წლის განმავლობაში განმავლობაში განხორციელებული იქნა შემდეგი ღონისძიებები:

- მომზადდა 2018 წელს კახეთის რეგიონში ჩატარებული პილოტური კვლევის „სელექტიური აბორტი საქართველოში“ ანგარიში. კვლევის მიზანი იყო მოსახლეობის დამოკიდებულების შესწავლა სელექტიურ აბორტთან მიმართებაში.

- ჩატარდა ბავშვთა სიმსუქნის პრევალენტობის კვლევა, მასში მონაწილეობა მიიღო 155 საჯარო და კერძო სკოლის 7 წლის 3 375-მა მოსწავლემ.
- ჩატარდა 2018 წელს გარდაცვლილ სავარაუდო დედათა შემთხვევების ეპიდემიოლოგიური კვლევა.
- წლის განმავლობაში ხორციელდებოდა დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობის ქვეყნის საკოორდინაციო და პერინატალური რეგიონალიზაციის საბჭოებთან აქტიური თანამშრომლობა კომპეტენციის ფარგლებში.
- წლის განმავლობაში ხორციელდებოდა რეგისტრების განვითარებაში მონაწილეობა - დაბადების რეგისტრის მონაცემების ანალიზი
- ორსულთა და ახალშობილთა ზედამხედველობის მოდულზე დაყრდნობით, 2019 წლის ანგარიშისათვის მომზადდა და გასუფთავდა ბაზა. 2020 წლის პირველ ნახევარში გამოქვეყნდება 2018 და 2019 წლების პერინატალური ანგარიში.
- არასამთავრობო ორგანიზაცია „თანადგომასთან“ ერთად შემუშავდა ოჯახის დაგეგმვის საკომუნიკაციო სტრატეგია და დაიწყო ერთობლივი მუშაობა.
- განხორციელდა დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობის, რეპროდუქციული ჯანმრთელობის ინდიკატორებზე დაკვირვება და შემოწმება (გადათვლა) რუტინული მონაცემების ხარისხის შეფასების პროტოკოლზე დაყრდნობით.

2.3. ჯანმრთელობის ხელშეწყობა

2019 წლის „ჯანმრთელობის ხელშეწყობის“ სახელმწიფო პროგრამა მოიცავდა 9 კომპონენტს:

1. „თამბაქოს მოხმარების კონტროლის გაძლიერება“
2. „ჯანსაღი კვების შესახებ განათლება“
3. „ალკოჰოლის ჭარბი მოხმარების შესახებ ცნობიერების ამაღლება“
4. „ფიზიკური აქტივობის ხელშეწყობა“
5. „C ჰეპატიტის პრევენცია და მოსახლეობის განათლების ხელშეწყობა“
6. „ფსიქიკური ჯანმრთელობის ხელშეწყობა“
7. „ნივთიერებადამოკიდებულების, მ.შ. აზარტულ თამაშებზე დამოკიდებულების პრევენცია“
8. „გარემო და ჯანმრთელობა“
9. „ჯანმრთელობის ხელშეწყობის პოპულარიზაცია და გაძლიერება“ (მათ შორის მასმედიასთან ურთიერთობა, სატელეკომუნიკაციო და საეთერო დროის შესყიდვა ჯანმრთელობასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა თემებზე)

საანგარიშო პერიოდში კომპონენტის ფარგლებში განხორციელებული ღონისძიებები:

1. „თამბაქოს მოხმარების კონტროლის გაძლიერება“
- განხორციელდა საგანმანათლებლო მედია-კამპანია სოციალური ქსელის მეშვეობით, შემეცნებითი პოსტების მომზადება და განთავსება „თამბაქოს მოხმარების პრევენციის“ ფეისბუქის გვერდზე (კამპანიის განმავლობაში 73 პოსტი, 12 შემოქმედებითი ვიზუალი; 5 ბლოგი; განხორციელდა პირდაპირი ჩართვები ფეისბუქის მეშვეობით სხვადასხვა ღონისძიებებიდან (სულ 26).
  - მომზადდა სმარტფონის აპლიკაცია „თავს ვანებებ“ IOS პლატფორმისათვის, რომელიც ამ დრომდე ხელმისაწვდომი იყო მხოლოდ ანდროიდის სისტემის მომხმარებლებისათვის; კამპანიის ფარგლებში განხორციელდა მობილური აპლიკაციის „თავს ვანებებ“ და ცხელი

ხაზის პოპულარიზაცია სოციალურ ქსელსა (125 000-ზე მეტი ნახვა) და ქართულ ვიდეო-პორტალზე: myvideo.ge 400 000-ზე მეტი ნახვით.

- მომზადდა სატელევიზიო კლიპი საკანონმდებლო ცვლილებებზე, აგრეთვე კლიპი თამბაქოს ახალი პროდუქტების მოხმარების მავნეობაზე; განხორციელდა კლიპების განთავსება სატელევიზიო მედიაში, მ.შ. რეიტინგულ რეგიონულ სატელევიზიო არხებზე. კამპანიის ფარგლებში ასევე განთავსდა ვიდეო-რგოლები კინოთეატრებში 2 თვის განმავლობაში თამბაქოს კონტროლის აღსრულების მხარდაჭერის მიზნით.
- მომზადდა საგანმანათლებლო მასალები თამბაქოს მავნეობის და თამბაქოს კონტროლის საკითხებზე (ბუკლეტი თამბაქოს კონტროლის საკანონმდებლო რეგულაციების შესახებ (4 000 ცალი); ბუკლეტი თამბაქოსა და მეორადი კვამლის მავნეობის შესახებ) – 10 000 ცალი; ამკრძალავი ნიშნები (7 000 ცალი); საპრომოციო მასალები (მაისურები, კეპები და ჩანთები კამპანიის ლოგოტიპით); ბადე-სტიკერები ჯანმრთელობის კუთხეებში განსათავსებლად სხვადასხვა სივრცეში (15 ც). მასალების გარკვეული ნაწილი ითარგმნა და დაიბეჭდა სომხურ და აზერბაიჯანულ ენებზე.
- განთავსდა საინფორმაციო ბანერები თბილისსა და რეგიონებში ქუჩის ბილბორდებზე (10 თბილისში, 12 რეგიონებში), ავტობუსებსა და მეტროსადგურებში ერთი თვით.
- კამპანიის ფარგლებში ყოველთვიურად მიმდინარეობდა თემის მედია ადვოკატირება
- განთავსდა რადიო-რეკლამა თამბაქოს კონტროლის აღსრულების ხელშეწყობის მიზნით.
- რუტინულ რეჟიმში ფუნქციონირებს თამბაქოსთვის თავის დანებების ცხელი ხაზი 116 001; საანგარიში წლის განმავლობაში ცხელი ხაზის მეშვეობით განხორციელდა 4 161 კონსულტაცია.
- რუტინულ რეჟიმში მიმდინარეობდა საინფორმაციო სახის შეხვედრები თამბაქოს კონტროლის კანონმდებლობის აღმასრულებელ სტრუქტურებთან და დარგის ექსპერტებთან კანონმდებლობის აღსრულების შეფასების და გაუმჯობესების მიზნით.
- განხორციელდა სამუშაო შეხვედრები საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ადგილობრივი ცენტრების წარმომადგენელთათვის თბილისსა (აღმოსავლეთ საქართველოს რეგიონებისთვის) და ქუთაისში (დასავლეთ საქართველოს რეგიონებისთვის), რომლებიც ჩართულნი იქნებიან ობსერვაციის პროცესში. შეხვედრის მონაწილეებს მიეწოდათ ინფორმაცია თამბაქოს კონტროლის ახალი რეგულაციების შესახებ, აგრეთვე რეკომენდაციები და პრაქტიკული რჩევები მონიტორინგის განხორციელებისათვის.
- განხორციელდა მედია სემინარი ჟურნალისტების მონაწილეობით თამბაქოს კონტროლის საკითხების ადვოკატირების მიზნით.
- განხორციელდა საინფორმაციო-საკონსულტაციო შეხვედრები სამაჰინძლო დაწესებულებების წარმომადგენლებთან კანონის აღსრულების საკითხებთან დაკავშირებით თბილისსა (10 შეხვედრა) და რეგიონებში (ახალციხე, გორი, თელავი, ბათუმი, ქუთაისი); მოხდა შეხვედრების გაშუქება ადგილობრივი საშუალებებით.
- განხორციელდა შეხვედრები სტადიონების ადმინისტრაციებთან თბილისსა და სხვა ქალაქებში 2020 წლის 1 იანვრიდან სტადიონებზე მოწვევის აკრძალვის ნორმის ძალაში შესვლასთან დაკავშირებით.
- საქართველოს მასშტაბით განხორციელდა მოწვევის აკრძალვის მონიტორინგი 7 217 დაწესებულებაში. აქედან 1 797 თბილისში (ნაცვლად გეგმიური 1 525-ისა) და 5 420 რეგიონებში (ნაცვლად გეგმიური 2 475-ისა). განხორციელდა მეორადი კვამლის გაზომვა 101 დაწესებულებაში. მონიტორინგის პერიოდში, დაფიქსირდა მოწვევის ფაქტები საჯარო დაწესებულებების 1.57%, სამასპინძლო დაწესებულებების 0.66%, სამედიცინო

დაწესებულებების 2.6%, საგანმანათლებლო დაწესებულებების 1.12%. განხორციელდა დარღვევებზე რეაგირება და საპატრულო პოლიციის გამოძახება.

- ჩატარდა თამბაქოს ნაწარმის ვაჭრობის ქსელის მონიტორინგი 4 096 დაწესებულებაში, აქედან 1 295 თბილისში (ნაცვლად გეგმიური 1 200-ისა) და 2 801 რეგიონებში (ნაცვლად გეგმიური 1 800-ისა). ამ ეტაპზე ძირითად დარღვევებს წარმოადგენს ჯანდაცვის სამინისტროს გაფრთხილების არარსებობა (ნიშნები გამოკრულია ობიექტების 50%-ში), განხორციელდა შესაბამისი რეაგირება და მონიტორების მიერ ადმინისტრაციებისათვის ინფორმაციის მიწოდება. საანგარიშო პერიოდში განხორციელებული მონიტორინგის შედეგების მიხედვით, დაწესებულებების 63%-ში გაკრულია ჯანდაცვის სამინისტროს გაფრთხილება; დაწესებულებების 4%-ში შენობის ფასადზე განთავსებულია თამბაქოს პროდუქტების ძირითადად ასაწონი თუთუნის რეკლამა. თამბაქოს რეკლამა (ძირითადად ასაწონი თუთუნის) დაფიქსირდა შემოწმებულ დაწესებულებათა 5%-ში. ობიექტის გარედან თამბაქოს პროდუქტები ხილვადია სავაჭრო ობიექტების 5%-ში. ეს მეტწილად შეეხება ასაწონ თუთუნს; სავაჭრო ობიექტების 3%-ში ვიტრინაზე განთავსებულია თამბაქოს აქსესუარები.
- განხორციელდა მოწვევის აკრძალვის მონიტორინგი საზოგადოებრივ ტრანსპორტში (2 568 სატრანსპორტო საშუალებაში, აქედან 1 394 თბილისში (ნაცვლად გეგმიური 1 265-ისა) და 1 174 რეგიონებში (ნაცვლად გეგმიური 735-ისა). სულ მონიტორინგის დაწყებიდან 20 დეკემბრის ჩათვლით პერიოდისთვის სატრანსპორტო საშუალებათა კარზე მოწვევის აკრძალვის ნიშნები გაკრულია მხოლოდ 31%-ში, ხოლო სატრანსპორტო საშუალების შიგნით 48%-ში. მოწვევის ფაქტები დაფიქსირდა 25 სატრანსპორტო საშუალებაში.
- განხორციელდა სარეკლამო ლოკაციების: ქუჩის ბილბორდების, ავტობუსის გაჩერებების და ქუჩის რეკლამების მონიტორინგი: საანგარიშო პერიოდში გამოვლინდა 70 სარეკლამო აბრა, აქედან 24 თბილისში და 46 რეგიონებში - ასაწონი თუთუნის და მისი აქსესუარების რეკლამები, ძირითადად თვითნაკეთი მცირე ზომის აბრები მალაზიის მიმდებარედ ან ტროტუარზე. მონიტორინგის შედეგად გამოვლენილ ყველა ფაქტზე განხორციელდა რეაგირება და წერილობითი მიმართვები შესაბამისი ქალაქის ზედამხედველობის სამსახურებს, მ.შ. თბილისის მუნიციპალურ ინსპექციას.
- გაიმართა მონიტორინგის შედეგების შემაჯამებელი პრეზენტაცია და კანონის აღსრულების თვალსაზრისით წარმატებული დაწესებულებების დაჯილდოვება სიგელებით. მადლობის სიგელები გადაეცათ აგრეთვე თამბაქოს კონტროლის კანონმდებლობის აღსრულებაში ჩართულ სახელმწიფო სტრუქტურებს და ექსპერტებს. გამოიკვეთა საზოგადოებრივი მონიტორების როლი, რამდენიმე მონიტორს გადაეცათ სპეციალური დიპლომები.
- მომზადდა საპრეზენტაციო მასალა თამბაქოს კონტროლის კანონმდებლობის აღმასრულებელი სტრუქტურების წარმომადგენლებისათვის, ექიმთა ტრენინგისათვის თამბაქოზე დამოკიდებულების მედიკამენტოზურ მკურნალობაში და ტრენინგთა ტრენინგისათვის თამბაქოსათვის თავის დანებების მოკლე კონსულტაციისა და თამბაქოსათვის თავის დანებების თერაპიის მიმართულებით.
- განხორციელდა სამუშაო შეხვედრები/ვორკშოფები აღმასრულებელი სტრუქტურების წარმომადგენლებთან, თამბაქოს კანონმდებლობით განსაზღვრული არსებული აკრძალვები, კანონის ადმინისტრირების პროცედურები; დარღვევებზე განსაზღვრული საჯარიმო მექანიზმები და მათი აღსრულების ფორმების განხილვის მიზნით. შეხვედრებში მონაწილეობდნენ: შინაგან საქმეთა სამინისტროს საპატრულო პოლიციის (30 შეხვედრა,

575 მონაწილე), ფინანსთა სამინისტროს შემოსავლების სამსახურის (10 შეხვედრა, 131 მონაწილე), რეგიონული ზედამხედველობის სამსახურისა (11 შეხვედრა, 181 მონაწილე) და ტრანსპორტის სააგენტოების წარმომადგენლები (3 შეხვედრა, 29 მონაწილე), შედგა შეხვედრები ადგილობრივი საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის მუნიციპალურ ცენტრებთან სამედიცინო დაწესებულებების წარმომადგენელთა მონაწილეობით (11 შეხვედრა, 182 მონაწილე); მერიებისა და გამგეობების წარმომადგენლებთან (11 შეხვედრა, 204 მონაწილე); შეხვედრები განხორციელდა აგრეთვე ინფრასტრუქტურისა და რეგიონული განვითარების, თავდაცვისა და იუსტიციის სამინისტროების, განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის, ოკუპირებულ ტერიტორიებიდან, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროების, შსს, პრეზიდენტის, მთავრობის და პარლამენტის ადმინისტრაციასთან.

- ჩატარდა ექიმთა 2 ტრენინგი თამბაქოზე დამოკიდებულების მედიკამენტოზურ მკურნალობაში თბილისსა და ბორჯომში (41 მონაწილე).
- განხორციელდა ტრენინგთა 2 ტრენინგი თამბაქოსათვის თავის დანებების მოკლე კონსულტაციისა და თამბაქოსათვის თავის დანებების თერაპიის მიმართულებით: გორში, თავდაცვის სამინისტროს სამხედრო ჰოსპიტალში (23 მონაწილე) და შსს-ის სამედიცინო ცენტრის ექიმებისათვის (სულ 22 მონაწილე).

2. „ჯანსაღი კვების შესახებ განათლება“

- „ჯანსაღი კვების“ ფეისბუქ გვერდზე განთავსდა: 90 პოსტი, 16 ინფოგრაფიკა, 8 ვლოგი, 6 სტატია;
- „ჯანსაღი კვების შესახებ განათლების“ მხარდაჭერის მიზნით განხორციელდა მედია ადვოკატირება - მომზადდა 5 გადაცემა (მ.შ. „ტვ პირველის“, „ტვ იმედის“ ეთერში), 5 სტატია რეიტინგულ პორტალზე (მ.შ. imedinews.ge, bpn.ge, ambebi.ge, etaloni.ge); 3 რადიო გადაცემა (მ.შ. „აფხაზეთის ხმა 98.9“, „საქართველოს ხმა“);
- სამაუწყებლო, ციფრული და ბეჭდური მედიის წარმომადგენლებისთვის ჩატარდა ტრენინგი - დამსწრეთა რაოდენობა 20.
- განხორციელდა საგანმანათლებლო და საპოპულარიზაციო მასალების შემუშავება და სამიზნე აუდიტორიაზე გატესტვა. ტესტირებაში მონაწილეობა მიიღო 24-მა რესპოდენტმა. დაიბეჭდა საგანმანათლებლო და საპოპულარიზაციო მასალა: ბუკლეტი (20 000 ც), კალენდარი (5 000 ც); წიგნის სანიშნი (40 000 ც); გასაფერადებლები (15 000 ც), ბადე-სტიკერი - 15 ცალი; საწერი კალამი -500 ცალი.
- თბილისსა და გორში ჩატარდა სასარგებლო საუბრები (2 აქტივობა).
- ბავშვებში ჯანსაღი კვების პოპულარიზაციის მიზნით, ქ. თბილისში, 3 სკოლაში მე-4 კლასის მოსწავლეებისთვის ჩატარდა საგანმანათლებლო აქტივობა.
- ჯანსაღი კვების ადვოკატირებისათვის მწარმოებლებთან, სკოლის წარმომადგენლებთან, კაფეების და კვების ობიექტების წარმომადგენლებთან განხორციელდა 3 შეხვედრა.
- განთავსებული ბანერები მეტრო-სადგურებში - დაგეგმილის 100%-ით მოცვა.

3. „ალკოჰოლის ჭარბი მოხმარების შესახებ ცნობიერების ამაღლება“

- განხორციელდა სოციალური მედია კამპანია, კერძოდ, მომზადდა 70-ზე მეტი კრეატიული პოსტი, მათ შორის, 20 ინფოგრაფიკი ალკოჰოლის შესახებ, რომელთა ჯამურმა წვდომამ აუდიტორიაზე გადააჭარბა 400 000 ადამიანს.
- მომზადდა ვლოგები (5) ალკოჰოლის ჭარბი მოხმარების პრევენციის შესახებ, ნახვამ ჯამში შეადგინა 50 000-მდე ჩვენება.
- მომზადდა კონცეპტუალური დიზაინები და დაიბეჭდა მანქანის სტიკერები/ზადე სტიკერები (15) და ბუკლეტები (40 000).
- მომზადდა ალკოჰოლის ჭარბი მოხმარების შესახებ სიუჟეტები და განხორციელდა საკითხის ადვოკატირება მედიაში, კერძოდ ტელე იმედის დილის გადაცემასა და ტვ პირველის გადაცემაში, გადაცემისთვის „პირველამდე“ განხორციელდა ზაფხულში ალკოჰოლის ჭარბი მოხმარების შესახებ, ასევე ონლაინ მედია პორტალზე - „კვირის პალიტრა“/ kvispalitra.ge და ambebi.ge-ზე განთავსდა სტატიები (3).
- სპეციალურად შეირჩა საჯარო სივრცე და გარემონტდა და შეიღება კედელი საგამოფენოდ. დაიბეჭდა გამოფენაზე გასავრცელებელი ბუკლეტები და პოსტერები. გაშუქდა მედიაში გამოფენა: რადიო იმედი, ტვ პირველი, ტვ იმედი. გამოფენის შესახებ, ფეისბუკ გვერდისთვის მომზადდა ჯამში 30 პოსტი, მათ შორის სტატიები და შეიქმნა გამოფენის შესახებ ღონისძიება. გამოფენაზე ნამუშევრები წარმოდგენილი იყო ლაითბოქსების სახით.
- 22 სექტემბრიდან - 22 ოქტომბრამდე, თავისუფლების მოედნის მიწისქვეშა გადასასვლელში მოეწყო გამოფენა „არჩევანი შენია“ ალკოჰოლის ჭარბი მოხმარების შესახებ. გამოფენისთვის შეირჩა 3 ქართველი არტისტი, რომლებმაც 9 განსხვავებული და კრეატიული ნამუშევარი შექმნეს კომიქსების სტილში.
- განხორციელდა საკითხის ადვოკატირება მედიაში, კერძოდ სამაუწყებლო კომპანიამ „ტვ პირველმა“ ალკოჰოლის გამოფენის „არჩევანი შენია“ შესახებ მოამზადა სიუჟეტი, გამოფენის - „არჩევანი შენია“ შესახებ პირდაპირი ეთერი შედგა „ტელე იმედის“ დილა - შუადღის გადაცემაში, ასევე ონლაინ მედია პორტალებზე - „ambebi.ge-ზე“ „mkhare.ge“ „artnews.ge“ განთავსდა სტატიები (5 სტატია), რადიო „კომერსანტსა“ და რადიო „იმედის“ ეთერში შედგა გადაცემა ალკოჰოლის ჭარბი მოხმარებისა და გამოფენის შესახებ.
- 18 ოქტომბერს, ჩატარდა საჯარო დისკუსია, რომელსაც ესწრებოდნენ როგორც მედიის წარმომადგენლები, ისე სტუდენტები, სამედიცინო სფეროს წარმომადგენლები და სკოლის მოსწავლეები.
- 1 ნოემბერს, საგარეჯოს მუნიციპალიტეტში ჩატარდა საჯარო დისკუსია, რომელსაც ესწრებოდნენ როგორც ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლები, ასევე სკოლის მოსწავლეები, სამედიცინო სფეროს წარმომადგენლები, მასწავლებლები და ჯანდაცვის სპეციალისტები.
- 21 ოქტომბრიდან თბილისის ორ მეტროსადგურში განთავსდა კრეატიული ბანერები ორივე ბაქანზე. ასევე მეტროსადგურებში „თავისუფლების მოედანსა“ და „გურამიშვილის“ დახრილ გვიარებებსა და სარეკლამო ფარებზე, 50%-იანი მოცვით, განთავსდა ბანერები ალკოჰოლის ჭარბი მოხმარების შესახებ.

4. „ფიზიკური აქტივობის ხელშეწყობა“

- შემუშავდა და დაიბეჭდა საგანმანათლებლო/საპოპულარიზაციო მასალები: ბუკლეტი (ქართული) 20 000 ცალი, ბუკლეტი (აზერბაიჯანულ ენაზე) -1 500 ცალი, ბუკლეტი

- (სომხურ ენაზე) 1 500 ცალი. პოსტერი (ქართული) 500 ცალი, პოსტერი (ქართულ-აზერბაიჯანული) 150, პოსტერი (ქართულ-სომხური) 150, ბანერი - 15 ცალი.
- განახორციელდა სოციალური მედია კამპანია. კერძოდ, საანგარიშო პერიოდში მომზადდა და Facebook-ის ფიზიკური აქტივობის საპოპულარიზაციო გვერდზე „ფიზიკური აქტივობა“, სოციალურ ქსელში განთავდა 125 პოსტი, 47 შემოქმედებითი ვიზუალი, რომელთა ჯამურმა წვდომამ აუდიტორიაზე გადააჭარბა 100 000 ადამიანს. მომზადდა 5 ვლოგი, ასევე გაკეთდა 55 სხვადასხვა ორგანიზებული ღონისძიებიდან პირდაპირი ჩართვა Facebook Live რეჟიმში. პროექტის განმავლობაში ფეისბუკის გვერდზე განთავსდა და პოპულარიზაცია გაუკეთდა ცენტრის მიერ 2019 წელს მომზადებულ 2 ვიდეო-რგოლს (პროექტის დასასრულისთვის მათზე წვდომა გადაცდა გეგმიურ 15 000-ს თითოეულზე) და ასევე წინა წლებში მომზადებულ ვიდეო ისტორიებს. სულ განთავსდა 6 ვიდეო ისტორია და პროექტის განმავლობაში მათზე წვდომა გადაცდა გეგმიურ 40 000-ს თითოეულზე.
  - საანგარიშო პერიოდში მომზადდა ფიზიკური აქტივობის წამახალისებელი 3 სტენსილის ნიმუში და მოსახლეობის მიერ შერჩეული სტენსილით მოიხატა 8 ქალაქის სხვადასხვა ცენტრალური, ხალხმრავალი უბანი: რუსთავი, ახალქალაქი, ზუგდიდი, ქუთაისი, მარნეული, გორი, ქობულეთსა და ლანჩხუთში. ღონისძიებები გაშუქდა ადგილობრივი მედია საშუალებებით.
  - ფიზიკური აქტივობის პოპულარიზაციის მიზნით, პროექტის ფარგლებში ჩატარდა: „სახალისო სპორტულ-გასართობი თამაშების მოწყობა ეზოებსა და სხვა სივრცეებში“-4 ღონისძიება (თბილისი-2, ქუთაისი-1, ბათუმი-1).
  - პროექტის ფარგლებში მოეწყო 4 გარბენი: თბილისი-2, თელავი-1 და რუსთავი-1.
  - ფიზიკური აქტივობის პოპულარიზაციის მიზნით, პროექტის ფარგლებში კომპლექსი „დირსის“ ტერიტორიაზე ჩატარდა ამხანაგური საკალათბურთო მატჩები ადგილობრივ მაცხოვრებლებსა და მოწვეულ მოყვარულ სპორტმენებს შორის „სახალისო სპორტულ-გასართობი თამაშების მოწყობა ეზოებსა და სხვა სივრცეებში“.
  - საანგარიშო პერიოდში მომზადდა 30 წამიანი და 5 წუთიანი საგანმანათლებლო ვიდეო რგოლების კონცეფცია რეგულარული ფიზიკური აქტივობის პოპულარიზაციის მიზნით. განხორციელდა ვიდეო რგოლების გავრცელება კამპანიის ფეისბუკის გვერდზე და პროექტის დასასრულისთვის მათზე წვდომის მაჩვენებელი გადაცდა გეგმით გათვალისწინებულ 15 000 წვდომას თითოეულ რგოლზე.
  - კომპონენტის „მედია გაშუქება, საკითხის ადვოკატირება მედიაში“ მომზადდა ტვ სიუჟეტები: ტვ „იმედის“, გადაცემა „იმედის დილაში“, ტვ „რუსთავი 2“-ის დილის გადაცემაში, ტვ „მასტრო“-ზე, საზოგადოებრივი მაუწყებლის პირველ არხზე-გადაცემა „ნაშუადღევს“ და ამავე არხზე კიდევ 2 სიუჟეტი. რადიო „იმედის“ გადაცემები: „17:17“-ში და „სადამოს ეთერი ზაზა ჭითანავასთან ერთად“. სტატიები: კვირის პალიტრა, მშობლები.ge -3 სტატია, საინფორმაციო სააგენტი BPI.
  - ფიზიკური აქტივობის საკითხებზე მომუშავე ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის გაძლიერების მიზნით აღნიშნული კომპონენტის ფარგლებში შედგა სამუშაო შეხვედრა კორპორატიული სპორტის ფედერაციის, რაგბის კავშირის, საქართველოს ეროვნული ანტი-დოპინგური სააგენტოს, ეთნოსპორტის ფედერაციის, სპორტის ტრადიციული სახეობებისა და თამაშების ასოციაციის წარმომადგენელთა მონაწილეობით. 26 სექტემბერს, შევუერთდით საქართველოს სპორტის ტრადიციული სახეობების და თამაშების ასოციაციის მიერ ორგანიზებულ მასობრივი სპორტულ სანახაობას. ღონისძიება გაიმართა ეთნოგრაფიული მუზეუმის ტერიტორიაზე, ევროპის სპორტის დღეების

ფარგლებში, ხრიდოლის აკადემია/gma-სთან, ქართული საბრძოლო ხელოვნებების ფედერაციასთან, ფოლკლორულ ანსამბლ ამერ-იმერთან ერთად. 29 სექტემბერს შევეურთდით „ჰაიდელბერგცემენტის“ მიერ ორგანიზებულ თბილისი მარათონს. 7 ნოემბერს, შევეურთდით ქუთაისში მოქმედ „ბავშვთა და მოზარდთა ასოციაციის“ მიერ ორგანიზებულ ხეების დარგვისა და დასუფთავების ღონისძიებას, რომელიც მიძღვნილი იყო მოზარდებში ცხოვრების ჯანსაღი წესის და გარემოს დაცვის საკითხების პოპულარიზაციისაკენ.

- საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროსთან თანამშრომლობის გაძლიერებისთვის სამუშაო შეხვედრებისა და დისკუსიების ორგანიზება სკოლებში ფიზიკური აღზრდის და ფიზიკური აქტივობა ყველასათვის გაძლიერების / პოპულარიზაციის მიზნით განხორციელდა 2 სამუშაო შეხვედრა. შეხვედრაში მონაწილეობდნენ განათლების სამინისტროს და დეკანოზის წარმომადგენლები, პარლამენტის ჯანდაცვისა და სპორტის კომიტეტები, არასამთავრობო ორგანიზაციები, სპორტული ფედერაციები, სპორტის უნივერსიტეტი, სერტიფიცირებული პედაგოგები და სხვა დაინტერესებული მხარეები. შეხვედრაზე ვიმსჯელეთ სკოლებში ფიზიკური აღზრდის გაძლიერების საკითხებზე, წარმოდგენილ და განხილულ იქნა ამ მიმართულებით სხვადასხვა ინიციატივები და კონცეფციები.
- კომპონენტის „შეხვედრების ორგანიზება სკოლებში რეგულარული ფიზიკური აქტივობის, როგორც ჯანმრთელობის ხელშეწყობის ერთ-ერთი ფაქტორის შესახებ ცნობიერების ამაღლების მიზნით ცნობილი ადამიანების, მ.შ. სპორტსმენების მონაწილეობით“ ფარგლებში, საგანმანათლებლო შეხვედრები ჩატარდა თბილისის 5 საპილოტე საჯარო სკოლაში. შეხვედრებში მონაწილეობა მიიღეს სკოლების ადმინისტრაციამ, მანდატურებმა, ექიმებმა, მოსწავლეებმა (მე-5 კლასი და ზემოთ) ცნობილმა სპორტსმენებმა. საინფორმაციო საუბრების შემდეგ ცნობილმა სპორტსმენებმა უპასუხეს მოსწავლეების შეკითხვებს და ჩაატარეს საჩვენებელი სპორტული გაკვეთილი. სკოლებს საჩუქრად გადაეცათ მცირე სპორტული ინვენტარი და დაურიგდათ ჩვენს მიერ სხვადასხვა დროს მომზადებული ფიზიკური აქტივობის საინფორმაციო-საგანმანათლებლო მასალები.

5. „C ჰეპატიტის პრევენცია და მოსახლეობის განათლების ხელშეწყობა“

- ჩატარდა სამუშაო შეხვედრები შრომის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროში და ცენტრში სადაც განხილული იქნა C ჰეპატიტის კომუნიკაციის კუთხით ცენტრისა და სამინისტროს მიერ დაგეგმილი აქტივობები, შეთანხმდა ერთობლივი საკომუნიკაციო კამპანიის განხორციელების საკითხები და ჩამოყალიბდა სამუშაო ჯგუფი.
- განხორციელდა თვისობრივი კვლევა, 6 ფოკუს ჯგუფი და 4 ჩაღრმავებული ინტერვიუ თბილისში, ქუთაისსა და ბათუმში სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფების (მ.შ. რისკის ჯგუფების, პროგრამის მოსარგებლეების და პჯდ ექიმებისათვის) ელიმინაციის პროგრამაში ჩართვის ბარიერების, პროგრამის შესახებ ცოდნის, დამოკიდებულების, პრაქტიკის შესწავლის მიზნით.
- შემუშავდა C ჰეპატიტის საკომუნიკაციო სტრატეგია, სამოქმედო გეგმა, მარკეტინგული სტრატეგიის (მ.შ. კრეატიული კონცეფციის), მონიტორინგისა და შეფასების მეთოდოლოგია და გეგმა.
- მომზადდა ორი სარეკლამო კლიპი ქართული, ინგლისური, აზერბაიჯანული და სომხური სუბტიტრებით.

- დაიბეჭდა საკომუნიკაციო და საპრომოციო მასალები: ბუკლეტები (25 000 ც), ფლაერები (62 000 ც), პოსტერები (3 000 ც), მანქანის სტიკერები (10 000 ც), იუსტიციის სახლებში სკრინინგ კუთხის სტიკერები (15 ც), მაისურები (400 ც), კეპები (100 ც), ჩანთები (100 ც).
- განხორციელდა ფეისბუქ გვერდზე საინფორმაციო კამპანია, განთავსდა საინფორმაციო პოსტერები, ვიდეო ბლოგები, პაციენტის დღიურის, ვიდეო მასალები და ჩატარებული აქტივობები.
- მომზადდა ცხელი ხაზის ხმოვანი ფაილი და „ჯანმრთელობის ფურცელი“ ორგანიზებულ დაწესებულებებში ელექტრონული გავრცელების მიზნით.
- მომზადდა 6 სატელევიზიო (TV იმედი - შუადღის გადაცემა, TV მანქანა) და 6 რადიო გადაცემა (რადიო კომერსანტი „კომერსანტის დილა“ და განთავსდა 6 სტატია რეიტინგულ ონლაინ პორტალზე (ambebi.ge).
- განხორციელდა თემზე დაფუძნებული საპილოტე აქტივობები: სკრინინგ აქციები და 25 სამუშაო შეხვედრა/სემინარი: ადგილობრივ მთავრობასთან, წარმომადგენლებთან, საზოგადოებრივი ჯანდაცვის და პირველად ჯანდაცვის სპეციალისტებთან, პაციენტებთან, ეთნიკურ უმცირესობებთან (სამცხე-ჯავახეთი) და შშმ პირებთან (ყრუმუნჯთა თემი) თბილისსა და 7 რეგიონში.
- შედგა შეთანხმება საქართველოს რაგბის ფედერაციასთან, საქართველოს კულტურის პალატასთან და საავტომობილო სპორტის ფედერაციასთან, რომლის ფარგლებშიც განხორციელდა ორი კრეატიული აქტივობა, მ.შ. დინამოს სტადიონზე საქართველო-შოტლანდიის მატჩის და სპორტის სასახლეში მუსიკოსი დევიდ გერეტის კონცერტის დროს. განთავსდა ბანერები, დარიგდა საკომუნიკაციო და საპრომოციო მასალები და ჩატარდა სკრინინგი.
- აღინიშნა ჰეპატიტის მსოფლიო დღე მთავრობისა და დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობით კონფერენცია და სკრინინგ აქცია.
- განთავსდა გარე რეკლამა ქუჩებსა და მეტროს სადგურებში (8 ბილბორდი მ.შ. 4 თბილისი, 1 ქუთაისი, 1 თელავი, 1 ზუგდიდი, 1 ბათუმი და 6 მეტროს ბანერი 8 კვირის განმავლობაში) და განხორციელდა კლიპების რადიო რეკლამა (8 არხზე - თითო არხზე მინ. 8 გაშვება პიკის საათებში 6 კვირის განმავლობაში მ.შ. ფორტუნა, ავტორადიო, არდაიდარდო, იმედი, პალიტრა, მანქანა). ასევე, ინტერნეტ რეკლამა პრეროლის ფორმატში 8 კვირის განმავლობაში და Facebook Views რაოდენობა სულ მცირე 1000 000.
- დაიგზავნა SMS 2 ტალღა 1 800 000 მოქალაქეზე.
- განხორციელდა საკომუნიკაციო და სკრინინგ აქცია სტუდენტური ფესტივალის დროს, ასევე ქარხნებსა და სხვა ორგანიზებულ დაწესებულებებში და საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში ცნობადი სახეების მონაწილეობით (მეტრო სადგურებთან და ელიავას ბაზრობაზე ცნობილი ჟურნალისტების, მსახიობისა და სპორტსმენის მონაწილეობით).

6. „ფსიქიკური ჯანმრთელობის ხელშეწყობა“

- განხორციელდა მედია ადვოკატირება: მომზადდა და განთავსდა 8 სტატია სხვადასხვა ონლაინ პორტალზე. განხორციელდა 4 რადიო სტუმრობა; მომზადდა 5 სიუჟეტი, მ.შ. 1 სიუჟეტი მულტიმედიური გამოფენის შესახებ. მ.შ. სიუჟეტები საზოგადოებრივ მაუწყებელზე, იმედზე.

- „ფსიქიკური ჯანმრთელობის“ ფეისბუკ გვერდზე განთავსდა: 87 საგანმანათლებლო და 16 პოსტი მულტიმედიური გამოფენის შესახებ; 10 ინფოგრაფიკი; 5 ვლოგი და ფსიქიკური ჯანმრთელობის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში 2017-2018 წლებში და 2019 წელს შექმნილი 3 ვიდეო ისტორია და 3 კლიპი.
- შემუშავდა და გაიტესტა საგანმანათლებლო საბეჭდი მასალების (ბუკლეტი, ბადესტიკერი, ბანერები) დიზაინი; დაიბეჭდა 20 000 საგანმანათლებლო ბუკლეტი და 15 ცალი ბადესტიკერი.
- თავისუფლებისა და მარჯანიშვილის მეტრო სადგურებზე განთავსდა 2 ტიპის ბანერი.
- მომზადდა 5 საგანმანათლებლო მასალა ვებზე დასადები ფორმატით და ფსიქიკური ჯანმრთელობის ხელშეწყობის გაიდი ორგანიზაციებში გასავრცელებლად.
- თვითადვოკატთა ჩართულობით თბილისის და ქუთაისის მასშტაბით ჩატარდა 2 ტრენინგი სკოლის პედაგოგთა გადასამზადებლად. სულ გადამზადდა 45 პედაგოგი.
- ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროში მომუშავე სხვადასხვა ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით ჩატარდა 3 სასარგებლო საღამო - საჯარო დისკუსია.
- გაიმართა 4 სამუშაო შეხვედრა თვითადვოკატებთან თბილისში, თითო-თითო კახეთსა და აჭარაში; გადამზადდა სულ თბილისში 25, აჭარაში - 13, კახეთში - 12 თვითადვოკატი.
- გაკეთდა მულტიმედიური გამოფენა, რომელზეც წარმოდგენილი იყო 36 ისტორია შშმ პირებზე.
- შშმ მსოფლიო დღის აღსანიშნავად 10-მა თვითადვოკატმა ჩაწერა ვიდეო მიმართვა, რომელიც გადაზიარდა სოციალურ მედიაში; ფსიქიკური ჯანმრთელობის მსოფლიო დღის აღსანიშნავად მომზადდა კლიპი.
- მომზადდა 1 ვიდეო-ისტორია და 1 კლიპი.
- თვითადვოკატთა ჩართულობით თბილისის და ქუთაისის მასშტაბით ჩატარდა 2 ტრენინგი სკოლის პედაგოგთა გადასამზადებლად. სულ გადამზადდა 45 პედაგოგი.

7. „ნივთიერებადამოკიდებულების, მ.შ. აზარტულ თამაშებზე დამოკიდებულების პრევენცია“

- საანგარიშო პერიოდში განხორციელდა მოსამზადებელი სამუშაოები სამიზნე პოპულაციაში მცირე მასშტაბის თვისობრივი კვლევის განსახორციელებლად. კვლევის მიზანი იყო სამიზნე პოპულაციის ცოდნის, ქცევისა და დამოკიდებულების შესწავლა ისეთ საკითხებზე, როგორცაა ინფორმირებულობა ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარებასთან, აზარტულ თამაშებთან და ინტერნეტის ჭარბ მოხმარებასთან დაკავშირებულ რისკებზე, ქვეყანაში არსებული სერვისებისა და საკანონმდებლო რეგულაციების შესახებ და ა.შ; საკომუნიკაციო სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის შემუშავებისათვის მნიშვნელოვან ასპექტებს. კვლევის მეთოდად შერჩეული იქნა ფოკუსირებული დისკუსიის მეთოდი (ე.წ. „ფოკუს ჯგუფი“) - თითოეულ ფოკუს ჯგუფში 8-დან 10-მდე პირის მონაწილეობით. შეირჩა მკვლევართა ჯგუფი და განაწილდა შესასრულებელი სამუშაო. დაზუსტდა სამიზნე პოპულაცია და გამოიკვეთა 4 ჯგუფი: უნივერსიტეტების სტუდენტები (2 ასაკობრივი ჯგუფი: 18-21 და 22-25), სკოლის პედაგოგები, უფროსკლასელი მოსწავლეები (VIII-XII კლასები) და დარგის ექსპერტები (ადიქტოლოგი, საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სპეციალისტი, მედია-ექსპერტი, ფსიქოლოგი, ნარკოლოგი); შემუშავდა კვლევის მონაცემთა ანალიზის მეთოდოლოგია, მომზადდა მოდერატორის სახელმძღვანელო, კითხვარები და ინფორმირებული

თანხმობის ფორმები თითოეული სამიზნე ჯგუფის სპეციფიკის გათვალისწინებით. შემუშავდა კვლევის პროტოკოლი (ოქმი) კვლევის მიზნების, ამოცანებისა და მოსალოდნელი შედეგების შესახებ ინფორმაციით, გაიწერა პროცედურები. სულ ჩატარდა ფოკუსირებული დისკუსიის 12 შეხვედრა: VIII-XII კლასის მოსწავლეებთან, 18-21 და 22-25 წლის სტუდენტებთან, სკოლის პედაგოგებთან და დარგის ექსპერტებთან. თითოეულ ჯგუფში ჩართული იყო 8-10 მდე მონაწილე და სულ გამოიკითხა 113 პირი. მომზადდა კვლევის შედეგების ანალიზი და პირველადი რეკომენდაციები.

- კომპონენტის ფარგლებში შედგა თანამშრომლობა სსიპ საგანმანათლებლო დაწესებულების მანდატურის სამსახურთან სკოლაზე დაფუძნებული მტკიცებულებითი მეთოდის (EUDAP) დანერგვაში თანამშრომლობის შესახებ. ჩატარდა მანდატურის სამსახურის ფსიქოლოგიური ცენტრის 10 სპეციალისტის (ტრენინგის (TOT) პირველი ეტაპი. მანდატურის სამსახურის 10 მონაწილესა და მანდატურის სამსახურის ფსიქოლოგიური ცენტრის 9 ფსიქოლოგთან ერთად, ტრენინგში 1 სოციალური მუშაკიც ჩაერთო. ტრენინგებზე გადამზადებული ფსიქოლოგები და სოციალური მუშაკი ჩართული იქნებიან შერჩეული პედაგოგების მომზადებაში თბილისსა და ბათუმში. გიფ-ის ტრენინგები სუპერვიზიას გაუწევენ კომპონენტის ფარგლებში სკოლის პედაგოგებთან დაგეგმილ ტრენინგებს ოქტომბერ-ნოემბერში. ასევე ჩატარდა ჩატარდა TOT ტრენინგის მეორე ეტაპი და მესამე ეტაპი, წინა ეტაპებში ჩართული პირების მონაწილეობით, და ბოლოს ბათუმში ჩატარდა ტრენინგის მე-4 ეტაპი მანდატურის სამსახურის ფსიქოლოგიური ცენტრის ბათუმელი სპეციალისტების მონაწილეობით.
- მომზადდა EUDAP პროგრამის განსახორციელებლად საჭირო მასალები, როგორც სკოლის მოსწავლეების, ასევე, მასწავლებლებისათვის. მასალები დამტკიცდა განათლების, სპორტის კულტურისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ. გადამზადდა თბილისის 4 და ბათუმის 1 სკოლის 28 პედაგოგი და დაიგეგმა მასწავლებლების მიერ ტრენინგის ჩატარება სკოლებში, განათლების სამინისტროს მანდატურის სამსახურის გადამზადებული თანამშრომლების მეთვალყურეობით, ასევე დაიბეჭდა სკოლაში საპრევენციო გაკვეთილის ჩატარებისათვის საჭირო რაოდენობის სასწავლო მასალა: 35 მასწავლებლის სახელმძღვანელო, 340 მოსწავლის რვეული, 35 ბარათების კომპლექტი.
- განხორციელდა ნარკოდამოკიდებულებასა და აზარტული თამაშების შესახებ ცნობიერების ამაღლების სოციალური მედია კამპანია თავდაპირველად „ჯანმრთელობის ხელშეწყობის“ ფეისბუქ გვერდის მეშვეობით და შემდგომში კომპონენტისთვის სპეციალურად შექმნილი ფეისბუქ გვერდის “ისწავლე, ასწავლე, დაიცავი“-ს მეშვეობით. კამპანიის ფარგლებში საანგარიშო პერიოდში მომზადდა 10 ვლოგი - ნარკოდამოკიდებულებისა და აზარტული თამაშების თემაზე. მომზადდა 88 კრეატიული პოსტი, მ.შ. 10 ინფოგრაფიკი, ფეისბუქ-გვერდისთვის მომზადდა 5 ბლოგპოსტი.
- მასმედიის მობილიზებისა და თემის მედიაადვოკატირებისათვის განხორციელდა სხვადასხვა სახის აქტივობები: განთავსდა სტატიები რეიტინგულ ონლაინ პორტალებზე როგორცაა: ambebi.ge, bpn.ge, publica.ge. დაიბეჭდა სტატიები სხვადასხვა გაზეთებში: ნეტგაზეთი, კვირის პალიტრა. დაიგეგმა სტუმრობები რადიოებში: იმედი, კომერსანტი, მაესტრო, საქართველოს ხმა. დაიგეგმა სტუმრობები სხვადასხვა ტელევიზიებში: ერთსულოვნება, საზოგადოებრივი მაუწყებელი, საპატრიარქოს ტელევიზია „განთიადი“ TV პირველი.

- მომზადდა საგანმანათლებლო ხასიათის 2 სატელევიზიო ვიდეო რგოლი ფსიქოაქტიური საშუალებების მოხმარების პრევენციისა და აზარტულ თამაშებზე დამოკიდებულების პრევენციის შესახებ.
- კამპანიის ფარგლებში შეიქმნა აზარტულ თამაშებზე დამოკიდებულებისა და ნივთიერებადამოკიდებულების პრევენციის შესახებ საკომუნიკაციო სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის შემუშავების საკითხებზე მომუშავე ჯგუფი. ჯგუფის მიერ მომზადდა ნივთიერებადამოკიდებულების პრევენციის შესახებ საკომუნიკაციო სტრატეგია, სტრუქტურული გეგმა და აზარტულ თამაშებზე დამოკიდებულების პრევენციის შესახებ საკომუნიკაციო სტრატეგია და სტრატეგიული გეგმა.
- კამპანიის ფარგლებში სხვადასხვა უნივერსიტეტებში დაიგეგმა და განხორციელდა საჯარო დისკუსიები ადიქციის თემაზე, კომპიუტერულ და აზარტულ თამაშებზე სულ ჩატარდა 3 შეხვედრა თბილისში და 1 ბათუმში. შეხვედრებში მონაწილეობა მიიღო სხვადასხვა ფაკულტეტის 100-ზე მეტმა სტუდენტმა.
- ჟურნალისტებისა და ბლოგერებისათვის დაიგეგმა და ჩატარდა 4 სამუშაო შეხვედრა სახელწოდებით „ფსიქოაქტიური საშუალებების ავადმომხმარების და აზარტული თამაშების თავიდან აცილების საინფორმაციო კამპანია“ ქალბატონი ჯანა ჯავახიშვილის ხელმძღვანელობით. ვორქშოფების პროგრამა ასევე მოიცავდა საქართველოში არსებული კანონმდებლობის მიმოხილვას ნივთიერებადამოკიდებულების და აზარტული თამაშების კუთხით, ნივთიერებადამოკიდებულებისა და აზარტული თამაშების საკომუნიკაციო სტრატეგიის ასპექტებს და ფსიქოაქტიური საშუალებების ავადმომხმარებისა და აზარტული თამაშების თავიდან აცილების საინფორმაციო კამპანიის საკითხებს შეხვედრების დასასრულს მონაწილეებს გადაეცათ შეხვედრაში მონაწილეობის დამადასტურებელი სერთიფიკატები. სულ შეხვედრებში დაახლოებით 40-მდე ჟურნალისტი და ბლოგერი მონაწილეობდა.
- შემუშავდა სხვადასხვა ტიპის საგანმანათლებლო მასალები: ბუკლეტები მიმართული ახალგაზრდებზე, მათ შორის ქართულ სომხური და ქართულ აზერბაიჯანული ეთნიკური უმცირესობებისათვის (სულ 20 000), ბუკლეტები მიმართულ მშობლებზე და პედაგოგებზე, მათ შორის ქართულ სომხური და ქართულ აზერბაიჯანული ეთნიკური უმცირესობებისათვის (სულ 20 000), კანონმდებლობისა და ქვეყანაში არსებული სერვისების შესახებ გაიდი (სულ 10 000) პოსტერები ნივთიერებადამოკიდებულებისა და აზარტულ თამაშებზე დამოკიდებულების შესახებ (250-250 ცალი), მაისურები (200 ცალი), ნაჭრის ჩანთები (100 ცალი), ბადე სტიკერები (15 ცალი).
- შემუშავდა ნივთიერებათა ავადმომხმარებისა და აზარტული თამაშების საპრევენციო მობილური აპლიკაციის კონცეფცია და კონცეფციის ტექნიკური დავალება.

8. „გარემო და ჯანმრთელობა“

- მომზადდა ცნობიერების ამაღლების (ჰაერის დაბინძურებასა და ტყვიით დაბინძურებაზე ძირითადი აქცენტრებით) 2 წლიანი საკომუნიკაციო სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა.
- შეიქმნა კამპანიის ლოგო, სლოგანი და მესიჯები და კამპანიის ფეისბუქ გვერდი „დაიცავი გარემო“, რომელსაც ჰყავს 15 321 მიმდევარი (22.01.2020). ფეისბუქ გვერდის მეშვეობით მიმდინარეობს საგანმანათლებლო კამპანია ჰაერის დაბინძურებასა და ტყვიით დაბინძურების საკითხებზე.

- მომზადდა 5 საინფორმაციო სახის ვლოგი (რეკომენდაციები და ინფორმაცია ჰაერის და ტყვიით დაბინძურების ძირითად წყაროებზე) და განთავსდა სოც. მედიაში.
- სოც. მედიისათვის, გარემოს დაბინძურებასა და ტყვიით დაბინძურების თემებზე განხორციელდა 10 პირდაპირი ჩართვა კამპანიის ფეისბუქ გვერდიდან.
- პროექტის განმავლობაში შესაბამის ფეისბუქ გვერდზე განთავსდა 60 შემეცნებითი პოსტი.
- შეიქმნა გრაფიკული ვიზუალები და ინფოგრაფიკები (10) და გამოქვეყნდა სოც. მედიაში.
- ჩატარდა 3 ონლაინ გამოკითხვა თითოეულში მინიმუმ 300 მონაწილის ჩართულობით.
- მედია კამპანიის ფარგლებში მომზადდა 6 სატელევიზიო სიუჟეტი პროექტის შესახებ და გარემოს დაბინძურების რისკების შესახებ.
- ჩატარდა 5 სტუმრობა რადიოში თემის ადვოკატორების მიზნით.
- ტყვიის და ჰაერის დაბინძურების თემებზე გამოქვეყნდა 6 სტატია. მათ შორის კამპანიის და გარემოს დაბინძურების რისკების ინფორმირებულობაზე (ambebi.ge) და სტატია „ორგანიზმზე ტყვიის ზემოქმედების შესახებ“ (mshoblebi.ge).
- ტყვიით დაბინძურების შესახებ მომზადდა ანიმაციური სარეკლამო რგოლის სამი ვერსია (ქრონომეტრაჟი: 2 წთ; 50 წმ' 30 წმ).
- ერთი თვის განმავლობაში მეტროს სადგურებში (სამგორი და სარაჯიშვილი) განთავსდა ორი სახის სტიკერები, ჰაერის დაბინძურება და ტყვიის მავნე ზეგავლენა, დახრილ გვირაბში არსებულ სარეკლამო ფარებზე მინიმუმ 50% მოცვით.
- ერთი თვის განმავლობაში მეტროს სადგურებში (სამედიცინო და ღრმადელე) განთავსდა ორი სახის ბანერი, ჰაერის დაბინძურება და ტყვიის მავნე ზეგავლენა, მეტროს ორივე ბაქანზე, თითოეულ ბაქანზე 2 ცალი.
- მომზადდა და დაიბეჭდა საგანმანათლებლო სახის მასალა, მ.შ. ბუკლეტი - 10 000 ცალი (აქედან 5% აზერბაიჯანულ და 5% სომხურ ენებზე), ფლაერი - 15 000 ცალი (აქედან 5% აზერბაიჯანულ და 5% სომხურ ენებზე), პოსტერი - 500 ცალი, სტიკერები იუსტიციის სახლებისთვის - 15 ცალი.
- დაიბეჭდა საპოპულარიზაციო მასალები პრომო-აქციებისთვის. ამოსაქაჩი ბანერი შტენდერით - 1 ცალი; მაისურები - 300 ცალი, ტილოს ჩანთები კამპანიის ლოგოტიპით - 200 ცალი.
- კამპანიის შესახებ მედიის ინფორმირების მიზნით ჩატარდა სამუშაო შეხვედრა მედიასთან.
- ჰაერის დაბინძურების და პრევენციის შესახებ ცნობიერების ამაღლების მიზნით ჩატარდა 2 საჯარო დისკუსია „სასარგებლო საუბრები“ დაინტერესებული მხარეების, მედიის მონაწილეობითა და გაშუქებით.
- პროექტის განმავლობაში ჩატარდა საინფორმაციო და საგანმანათლებლო სახის შეხვედრები სკოლების და სააღმზრდელო დაწესებულებების მენეჯერებთან ჰაერის დაბინძურების და ტყვიით შხამვის თემებზე, 4 შეხვედრა თბილისში და 2 შეხვედრა რეგიონებში.
- ჩატარდა 6 შემეცნებითი სახის ღონისძიება (4 თბილისში და 2 რეგიონში მ.შ. ძეგვის და წილკანის სკოლები) სკოლის მოსწავლეების მონაწილეობით სადაც მოსწავლეებმა მოამზადეს პრეზენტაციები და პოსტერები ჰაერის დაბინძურების შესახებ. გამომსვლელები დაჯილდოვდნენ პროექტის ფარგლებში დაბეჭდილი საპოპულარიზაციო მასალით (მაისურები, ჩანთები და პოსტერები), ასევე გადაეცათ სიგელები.
- თბილისში ჩატარდა საინფორმაციო სახის შეხვედრა/დისკუსია ჰაერის დაბინძურების და ტყვიის შესაძლო წყაროების შემცველი პროდუქტების მწარმოებლებთან და იმპორტიორებთან.

- მსოფლიო დასუფთავების დღეს თბილისის ზღვის მიმდებარე ტერიტორიაზე ჩატარდა დასუფთავების აქცია, რომელშიც მონაწილეობდნენ მოხალისეები და სხვა დაინტერესებული მხარეები.
- ლილოს სკოლის ტერიტორიაზე გამწვანების აქციის ფარგლებში დაირგა 15 ნაძვი, რომელშიც ჩართულები იყვნენ როგორც მოსწავლეები ასევე მასწავლებლები.
- პროექტის დასასრულს განხორციელდა კამპანიის შეფასება-ანალიზი Google Analytics-ის გამოყენებით.

9. „ჯანმრთელობის ხელშეწყობის პოპულარიზაცია და გაძლიერება“ (მათ შორის მასმედიასთან ურთიერთობა, სატელეკომუნიკაციო და საეთერო დროის შესყიდვა ჯანმრთელობასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა თემებზე)

- „ჯანმრთელობის ხელშეწყობის“ ფეისბუქის გვერდზე რუტინულ რეჟიმში მიმდინარეობდა საგანმანათლებლო პოსტების განთავსება ჯანმრთელობის ხელშეწყობის სხვადასხვა პრიორიტეტულ საკითხებზე;
- რუტინულ რეჟიმში მიმდინარეობდა საგანმანათლებლო მასალის შემუშავება ჯანმრთელობის ხელშეწყობის სხვადასხვა პრიორიტეტულ საკითხებზე დარგობრივ სამმართველოებთან ერთად;
- დარგობრივ სამმართველოსთან ერთად მიმდინარეობდა შეხვედრები რეპროდუქციული ჯანმრთელობისა და ოჯახის დაგეგმვის საკომუნიკაციო სტრატეგიის საკითხებზე.
- შემუშავდა საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ადგილობრივი სამსახურების წარმომადგენლებთან შეხვედრებისა და ვორქშოფების კონცეფცია და ჩატარდა 2-დღიანი ტრენინგი ჯანმრთელობის ხელშეწყობის კომუნიკაციის ძირითად პრინციპებზე. განხილული იყოს ასევე ციფრული ჯანმრთელობისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ზოგადი პრინციპები; ციფრულ მედიაში პოსტების დაგეგმარება და განთავსება, რეკლამა, წვდომა და გაზომვა; ციფრულ და სამაუწყებლო მედიასთან ურთიერთობის პრინციპები; ციფრული კომუნიკაციის კამპანიის ტიპები და მისი წარმართვა; საბაზისო გრაფიკულ დიზაინში და ონლაინ კვლევებში და მათი ანალიზი.
- აღნიშნულ ტრენინგში მონაწილეობა მიიღო ადგილობრივმა საზოგადოებრივმა ჯანდაცვის ცენტრის 33-მა წარმომადგენელმა, მათ შორის ეროვნული უმცირესობით დასახლებული რეგიონებიდან - ახალქალაქი და ნინწომინდა. ტრენინგის მსვლელობის დროს განხორციელდა პრაქტიკული სამუშაო: მონაწილეებმა წარმოადგინეს 3 თვიანი საკომუნიკაციო სტრატეგია მათი რეგიონისათვის პრიორიტეტულ საზოგადოებრივ ჯანმრთელობის პრობლემატურ საკითხებზე. მონაწილეები უკეთ გაეცნენ სოციალური მედია კამპანიების წარმოების სპეციფიკას. „ჯანმრთელობის ხელშეწყობის“ სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში მიმდინარეობს უკუკავშირი თითოეულ რაიონულ საზოგადოებრივ ჯანდაცვის ცენტრთან საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ცენტრებთან Facebook-ის სოციალური გვერდებისა და მათი აქტიური ჩართულობა მიმდინარე საკომუნიკაციო კამპანიაში ჯანმრთელობის ხელშეწყობის საკითხებთან დაკავშირებით.
- კომპონენტის ფარგლებში განხორციელდა 2 ვიდეო-რგოლის განთავსება 4 სატელევიზიო არხის მეშვეობით სისხლის უანგარო, რეგულარული დონორობის პოპულარიზაციისა და თამბაქოს მეორადი კვამლის ზეგავლენის შესახებ მოსახლეობის ინფორმირებულობის დონის ამაღლების მიზნით.

- კომპონენტის ფარგლებში განხორციელდა მოკლე ტექსტური შეტყობინებების გავრცელება სამიზნე პოპულაციაში ჯანმრთელობის ხელშეწყობის რამდენიმე მნიშვნელოვან მიმართულებით:
  - კიბოს სკრინინგის პროგრამებში მოსახლეობის ჩართულობის გაზრდის მიზნით, სკრინინგის მნიშვნელობის და არსებული სერვისების შესახებ ინფორმაცია
  - სისხლის უანგარო, რეგულარული დონორობის მხარდაჭერა და პოპულარიზაცია უანგარო, რეგულარული დონორების ინფორმირებულობის, მოტივაციის ამაღლებისა და მოზიდვის მიზნით
  - C ჰეპატიტის სკრინინგის და მკურნალობის შესახებ ინფორმირება
- რუტინულ რეჟიმში სპეციალიზირებული სამედიცინო სატელევიზიო არხის მეშვეობით ხორციელდებოდა საინფორმაციო-შემეცნებითი პროექტების, ვიდეო-რგოლების, მცირე-საინფორმაციო საგანმანათლებლო ტიხრების, გადაცემების მომზადება და ეთერში პერმანენტულად განთავსება.
- მომზადდა და დაიბეჭდა საგანმანათლებლო მასალები: ბუკლეტი ცხოვრების ჯანსაღი წესის შესახებ (15 000 ც), ბუკლეტი დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობის თემაზე (15 000 ც) სტიკერი ტრამვატიზმის თემატიკაზე (15 000 ც), სტიკერი (ბავშვებისათვის) ხელების დაბანა (3 000 ც); სტიკერი (ხელების დაბანა სამედიცინო პერსონალში, 2 000 ც); სტიკერი პირის ღრუს თემატიკაზე (3 000 ც); წიგნის სანიშნი ფიზიკური აქტივობის თემატიკაზე (2 000 ც); წიგნის სანიშნი ჰიგიენის თემატიკაზე (2 000 ც); გასაფერადებელი ჰიგიენის თემატიკაზე (2 000 ც); მაგიდის კალენდარი ჯანსაღი ცხოვრების წესის თემატიკაზე (200 ც) გაკვეთილების ცხრილი ცხოვრების ჯანსაღი წესის შესახებ (2 000 ც); ჩანთა ცხოვრების ჯანსაღი წესის მოწოდებით და სლოგანით (200 ც).

კომპონენტი „სისხლის უანგარო რეგულარული დონორობის მხარდაჭერისა და მოზიდვის ეროვნული კამპანიის განხორციელების მიზნით გასატარებელი ღონისძიებები“ (მ.შ. „უანგარო დონორთა მსოფლიო დღესთან“ დაკავშირებული ღონისძიებების მხარდაჭერა); პროგრამა „უსაფრთხო სისხლი“.

- კამპანიის ფარგლებში სისხლის დონორის მსოფლიო დღის აღნიშვნასთან დაკავშირებით ჩატარდა ბრიფინგი და უანგარო, რეგულარული დონორებისა და მხარდამჭერი ორგანიზაციების დაჯილდოების ღონისძიება სლოგანით „უსაფრთხო სისხლი ყველასათვის“.
- სისხლის უანგარო დონორობის პოპულარიზაციის და უანგარო დონორთა მოზიდვის მიზნით შეიქმნა ვებ-გვერდი ახალი კონცეფციის და შერჩეული დიზაინის მიხედვით (www.donori.ncdc.ge).
- რუტინულ რეჟიმში ხორციელდებოდა საგანმანათლებლო მედია-კამპანია ფეისბუქზე. მომზადდა და განთავსდა საგანმანათლებლო სახის ვლოგები (7); შემეცნებითი პოსტი (92), მ.შ. ინფოგრაფიკი (24); ბლოგპოსტები (7); პირადი ისტორიები (10);
- ხუთ კინოთეატრში („ამირანი“, „აპოლო“, „კავეა ისთ ფოინთი“, „კავეა თბილისი მოლი“, „კავეა გალერეა“) ფილმის ჩვენებამდე განხორციელდა 15 წამიანი სარეკლამო რგოლის განთავსება სისხლის უანგარო დონორობის პოპულარიზაციის მიზნით.
- რუტინულ რეჟიმში მიმდინარეობდა თემის მედია ადვოკატირება: მომზადდა 7 სატელევიზიო სიუჟეტი, 3 სტუმრობა რადიოში, ონლაინ მედიაში განთავსდა 7 სტატია.
- სისხლის უანგარო დონორობის პოპულარიზაციის მიზნით განხორციელდა რეკლამის განთავსება 8 არხზე (რადიოები - ქალაქი, აფხაზეთის ხმა, დარდიმანდი, იმედი, ვინილი,

ძველი ქალაქი, თბილისი, ჰერეთი) ყოველთვიურად, ერთი კვირის განმავლობაში (6 კვირის განმავლობაში).

- თბილისის 7 გარე სარეკლამო ბილბორდზე ერთი თვის განმავლობაში განთავსდა უანგარო, რეგულარული დონორობის საპოპულარიზაციო სარეკლამო ბანერები. რამდენიმე სარეკლამო ლოკაციაზე განხორციელდა ბანერების დაგეგმილზე დიდი ხნით განთავსება უსასყიდლოდ.
- მომზადდა და სოც. მედიის საშუალებით გავრცელდა პერსონალური ვიდეო ისტორია სისხლის უანგარო დონორების საჭიროებაზე.
- შემუშავდა და დაიბეჭდა საგანმანათლებლო მასალები: ბუკლეტი (30 000), პოსტერი (200); ბანერი/ბადე-სტიკერი (15), მადლობის ბარათი დონორებისათვის(10 000). დაიბეჭდა საპოპულარიზაციო მასალები: მაისური (240), მანქანის სტიკერი (2 000), ბანერი (1), სამკერდე ნიშანი (200), ბრენდირებული სამაჯური (400).
- მომზადდა მეტროს ბანერების ვიზუალები და განთავსდა თბილისის მეტროს სადგურების ბაქნებზე „ღრმალე“ და „ვაჟა-ფშაველა“, ხოლო მეტროსადგურებში „თავისუფლების მოედანი“ და „გურამიშვილი“ განთავსდა სარეკლამო ფარები ბოძებზე 50%-იანი მოცვით.

კომპონენტი „პრევენციული ღონისძიებების პოპულარიზაცია და საინფორმაციო მხარდაჭერა“; პროგრამა დაავადებათა ადრეული გამოვლენა და სკრინინგი

- განხორციელდა საერთაშორისო და ადგილობრივი მტკიცებულებებზე დაფუძნებული ინფორმაციის, სტრატეგიული სახელმძღვანელოებისა, კვლევებისა და ანგარიშების მოძიება და ანალიზი პროგრამის ამოცანებისა და მიზნების განსაზღვრის მიზნით.
- განხორციელდა გაფართოებული და ინდივიდუალური შეხვედრები (სულ 8) დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობით, მ.შ. თბილისი მერია, თბილისი სკრინინგ ცენტრი, გაერო, ჩეხეთის რესპუბლიკის კარიტასი, არასამთავრობო ორგანიზაცია „თანადგომა“, სერვისის პროვაიდერი „ევექსი“, პირველადი ჯანდაცვის ასოციაციები და სხვა. კიბოს სკრინინგის პროგრამის ხელშეწყობისა და კომუნიკაციის მხრივ არსებული გამოწვევების, არსებული გამოცდილებისა და გადაჭრის გზების განხილვის მიზნით.
- გაიმართა სამუშაო შეხვედრები პროექტის შერჩეულ რეგიონებში (შიდა ქართლი და აჭარა) დაავადებათა კონტროლის და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის, ჯანმრთელობის კვლევის კავშირის, ადგილობრივი საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ცენტრის და ადგილობრივი სამედიცინო დაწესებულებების წარმომადგენლების მონაწილეობით.
- ჩატარდა კიბოს სკრინინგის სახელმწიფო პროგრამისადმი მიძღვნილი კონფერენცია, რომელშიც დეკჯეც და ჯანმრთელობის კვლევის კავშირთან (HRU) ერთად მონაწილეობა მიიღო კიბოს სკრინინგში ჩართულმა სამთავრობო, არასამთავრობო, სათემო და სხვა ორგანიზაციებმა.
- აჭარის რეგიონში გაიმართა სამუშაო შეხვედრები იმ კლინიკების ხელმძღვანელებთან, სადაც ძუძუს, საშვილოსნოს ყელის და მსხვილი ნაწლავის კიბოს სკრინინგის სახელმწიფო პროგრამა ხორციელდება. შეხვედრის ფარგლებში განხილულ იქნა სკრინინგის მოცვის მაჩვენებლის გაზრდასა და სერვისის გაუმჯობესებასთან დაკავშირებული საკითხები.
- კამპანიის მიმოხილვის და სამომავლო აქტივობების დაგეგმვისთვის, სათემო ორგანიზაცია „ევროპა დონა საქართველოს“ ოფისში (ვარდისფერი სივრცე), შედგა მრგვალი მაგიდა მასპინძელი ორგანიზაციის, დეკჯეც და HRU-ს წარმომადგენლების მონაწილეობით.
- მომზადდა ტრენინგის მოდული, რომლის გამოყენებითაც, კამპანიის შერჩეულ ორ რეგიონში (შიდა ქართლი და აჭარა) და შემსყიდველის მიერ მოთხოვნილ ერთ რეგიონში

(იმერეთი), ჩატარდება ტრენინგები პირველადი ჯანდაცვის ექიმებისთვის. ტრენინგების ფარგლებში მონაწილეებს ჩაუტარდათ ტესტირება კამპანიის თემატიკაზე შემუშავებული პრე და პოსტ ტესტის გამოყენებით. სულ ჩატარდა 7 ტრენინგი.

- შემუშავდა კამპანიის ლოგო, სლოგანი და მესიჯები, რომელიც შეთანხმდა შემსყიდველ ორგანიზაციასთან და ადაპტირდა კიბოს თემაზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლების და ექსპერტების ჩართულობით.
- კამპანიის შერჩეულ რეგიონში (აჭარა, სასტუმრო Wyndham Batumi) ჩატარდა მედია სემინარი აჭარის რეგიონში მოფუნქციონირე ტელე, ბეჭდური და ონლაინ მედია საშუალებების წარმომადგენლების მონაწილეობით. აღნიშნული აქტივობა გაშუქდა „ტელეკომპანია აჭარას“ მეშვეობით.
- შეიქმნა კამპანიის ფეისბუქ გვერდი და მოხდა მისი რეკლამირება, რის შედეგადაც, მთელი კამპანიის განმავლობაში, ხდებოდა კიბოს სკრინინგის საკითხზე ფეისბუქ გვერდის მომხმარებელთა კითხვებზე პასუხი და მათი შესაბამისი გადამისამართება სკრინინგის განმახორციელებელ დაწესებულებებში რეგიონების მიხედვით. კერძოდ:
  - მოწონება (Page Likes) – 5 179
  - განთავსებული პოსტების რაოდენობა - 82
  - ფეისბუქ გვერდზე მომხმარებელთა წვდომა (Post Reach) – 2 752 579
  - ინტერაქცია (Engagements) - 41 677
  - ვიდეოების ნახვა (View) - 226 989
  - პირადი რეალური ვიდეო ისტორიები - 4 (ნახვები: 101453; 116065; 215821 და 121969)
  - ვლოგი - 2 (ნახვები: 4952 და 14001)
  - კითხვა-პასუხი - 429.
- კამპანიის თემატიკაზე მომზადებულ (ტექნიკური დავალებით მოთხოვნილი) თითოეულ პოსტზე წვდომების რაოდენობამ გადააჭარბა მოთხოვნილს (2 000).
- კამპანიის თემატიკაზე მომზადდა პოსტი/ინფოგრაფიკები რომლებიც, კამპანიის ფეისბუქ გვერდზე ვრცელდებოდა პროექტის ორ შერჩეულ რეგიონში.
- „პაციენტის დღიურის“ ფორმატში შემუშავდა რეალური ისტორია საშვილოსნოს ყელის კიბოს მქონე პაციენტის შესახებ და მოხდა მისი გავრცელება ფეისბუქ გვერდის მეშვეობით.
- მომზადდა საინფორმაციო ვიდეო ინფოგრაფიკები კიბოს სკრინინგის თემაზე, კერძოდ: 30 (3 ვერსია ქართული, სომხური და აზერბაიჯანული ტიტრებით, ერთი ტიტრების გარეშე და ერთი ლოგოების და ტიტრების გარეშე), 20 და 6 წამიანი (პრეროლის ფორმატში) ვერსიები. აღნიშნული ვიდეო ინფოგრაფიკები, კამპანიის განმავლობაში, აქტიურად იქნება გამოყენებული კამპანიის რეკლამირებისთვის როგორც ტელე ასევე სოციალური მედიის საშუალებით.
- პაციენტების მონაწილეობით, რომლებმაც დაამარცხეს კიბო, მომზადდა რეალური ვიდეო ისტორიები, რომლების რეკლამირებაც, კამპანიის ფეისბუქ გვერდთან ერთად, მოხდა რეგიონულ ტელევიზიებში.
- კამპანიის რეკლამირებისთვის მომზადდა სიუჟეტები და შედგა სტუმრობები ცენტრალურ და რეგიონულ ტელე და რადიო გადაცემებში.
- რეიტინგულ ვებ პორტალებზე (Ambebi.ge, Mshoblebi.ge Interpresnews.ge და სხვ.) მოხდა სტატიების განთავსება.
- განხორციელდა ონლაინ გამოკითხვა, რომლის ფარგლებშიც კამპანიის ფეისბუქ გვერდის მომხმარებლებს დაესვათ 3 შეკითხვა კიბოს სკრინინგის სახელმწიფო პროგრამის შესახებ. გამოკითხვაში მონაწილეობა მიიღო 555 ფეისბუქ მომხმარებელმა.

- ხშირად დასმული კითხვების ფორმატში მომზადდა და კამპანიის ფეისბუქ გვერდის საშუალებით ვირუსულად გავრცელდა 2 ვლოგი.
- ვარდისფერი ოქტომბრის ფარგლებში მოხდა ფეისბუქ ფრეიმის შექმნა „მე ვუერთდები ძუძუს კიბოს სკრინინგის კამპანიას“ და მოხდა მისი გავრცელება ვირუსულად.
- დკსჯეც-სა და ეროვნულ სკრინინგ ცენტრთან ერთად დაიგეგმა და განხორციელდა ვარდისფერი ოქტომბრისადმი მიძღვნილი ღონისძიება, რომლის ფარგლებშიც მოხდა ცენტრის თანამშრომლების გამოკვლევა ძუძუს კიბოზე. დაიდგა ასევე ამ დღისადმი მიძღვნილი ფლემშობი.
- მომზადდა და სომხურ და აზერბაიჯანულ ენებზე ითარგმა სხვადასხვა საინფორმაციო საგანმანათლებლო მასლები (ბუკლეტი, პოსტერი, სტიკერი, მაისური და ფლაერი) და მოხდა მათი ბეჭდვა შემდეგი ტირაჟით:
  - ბუკლეტის ქართული, ქართულ-აზერბაიჯანული და ქართულ-სომხური ვერსიები ტირაჟით - 4500, 250 და 250, შესაბამისად. სულ 5000
  - ფლაერის ქართული, ქართულ-აზერბაიჯანული და ქართულ-სომხური ვერსიები ტირაჟით - 22500, 1250 და 1250, შესაბამისად. სულ 25000
  - პოსტერის ქართული, ქართულ-აზერბაიჯანული და ქართულ-სომხური ვერსიები ტირაჟით - 450, 25 და 25, შესაბამისად. სულ 500
  - მაისური. სულ 100
  - სტიკერი. სულ 15.
- მოწოდებით „არ დაგავიწყდეს ჩაიტარო კიბოს სკრინინგი“ მომზადდა მაცივრის სტიკერი/მაგნიტი, რომელიც გადაეცა კიბოს სკრინინგის სახელმწიფო პროგრამის განამხორციელებელ დაწესებულებებს გამოკვლეული პაციენტებისთვის გადასაცემად.
- განხორციელდა ადგილობრივი (აჭარის და შიდა ქართლის) მოსახლეობის მობილიზაციის ინტერვენციები, კერძოდ:
  - ძუძუს კიბოს ადრეული გამოვლენის მიზნით, აჭარის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ცენტრის მიმდებარე ტერიტორიაზე, განხორციელდა 40-70 წლის ასაკის ქალთა უფასო მამოგრაფიული გამოკვლევა მობილურ ამბულატორიაში.
  - ბათუმის და გორის სხვადასხვა ლოკაციაზე, კამპანიის აქტივისტების მიერ მოხდა შემუშავებული საინფორმაციო ბუკლეტის გავრცელება მოსახლეობაში.
  - შედგა ვარდისფერი ოქტომბრისადმი მიძღვნილი ღონისძიება ბათუმის სხვადასხვა ლოკაციაზე.
- განხორციელდა კამპანიის საინფორმაციო ვიდეო/აუდიო რგოლის რეკლამირება ცენტრალურ და კამპანიის შერჩეული რეგიონების მედიის მეშვეობით.
- რეიტინგულ ვებ პორტალზე Ambebi.ge განთავსდა კიბოს სკრინინგის თემაზე მომზადებული სარეკლამო რგოლი, რომლის ნახვების რაოდენობამ შეადგინა 1 მილიონი.

2.4. თამბაქოს კონტროლის გაძლიერება

თამბაქოს მომხარება საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი და, ამავდროულად, პრევენტირებადი პრობლემაა მსოფლიოში. თამბაქოს გლობალური ეპიდემია ყოველწლიურად დაახლოებით 7 მილიონ ადამიანს კლავს, მათ შორის 6 მილიონი მწვევლია, ხოლო დაახლოებით 1 მილიონი არამწვევლი, რომლებიც იძულებულნი არიან იყვნენ პასიური მწვევლები. თამბაქოს გამო ყოველ 6 წამში ერთი ადამიანი იღუპება. თამბაქოს მიზეზით გარდაცვლილთა 28% ბავშვია.

მე-20 საუკუნეში თამბაქომ 100 მილიონი ადამიანის სიცოცხლე შეიწირა; თუ არსებული ტენდენცია გაგრძელდა, 2030 წლისთვის თამბაქოთი გამოწვეული სიკვდილის შემთხვევების წლიური რაოდენობა 8 მილიონს მიაღწევს მსოფლიოში; ყოველ 4 წამში დაიღუპება 1 ადამიანი; 21-ე საუკუნეში ერთი მილიარდი ადამიანი დაიღუპება თამბაქოს აქტიური და პასიური მოხმარების გამო. მნიშვნელოვნად გაიზარდება თამბაქოთი გამოწვეული სიკვდილიანობა საქართველოშიც.

თამბაქოს მოხმარება გულ-სისხლძარღვთა დაავადებების, კიბოს, ფილტვის ქრონიკული ობსტრუქციული დაავადებებისა და დიაბეტის ძირითადი რისკ-ფაქტორია; იგი მნიშვნელოვნად ამწვავებს ასთმის შეტევებს ბავშვებში. ამ დაავადებებს უკავშირდება სიკვდილის შემთხვევების დაახლოებით 60% მსოფლიოში, 85% ევროპაში და 94% საქართველოში. სიკვდილის ყოველი 8 ძირითადი მიზეზიდან 6 ასოცირებულია თამბაქოს მოხმარებასთან. მსოფლიოში თამბაქოს უკავშირდება სიკვდილის შემთხვევების დაახლოებით 12%; საქართველოში კი სიტუაცია ამ მიმართულებით ბევრად უფრო ტრაგიკულია - ეს მაჩვენებელი 24%-ს აღწევს. ჯანდაცვაზე დანახარჯების უდიდესი ნაწილი სწორედ თამბაქოთი გამოწვეულ დაავადებებზე მოდის როგორც მსოფლიოში, ასევე საქართველოში.

2017 წლის მაისში დამტკიცებულ იქნა ახალი კანონპროექტები - კანონები თამბაქოს კონტროლის შესახებ, რეკლამის შესახებ, მაუწყებლობის შესახებ, ლატარიების, აზარტული და მომგებიანი თამაშობების მოწყობის შესახებ; ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი. ქართული საკანონმდებლო რეფორმა სრულ თანხვედრაშია თამბაქოს კონტროლის სტრატეგიისა და ეროვნული სამოქმედო გეგმით განსაზღვრულ ვალდებულებებთან; და, ასევე, რაც მნიშვნელოვანია, სრულ შესაბამისობაშია ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებისა და საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ასოცირების დღის წესრიგის განხორციელების ეროვნულ სამოქმედო გეგმით განსაზღვრულ ვალდებულებებთან.

ქართული საკანონმდებლო რეფორმით განსაზღვრული ძირითადი ცვლილებები:

- თამბაქოს მწარმოებელთა ინტერესების გამორიცხვა და თამბაქოს მწარმოებელთა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების/პირების ურთიერთობის გამჭვირვალობა ჯანდაცვის სფეროში გადაწყვეტილების მომზადების, მიღების და დამკვიდრების პროცესში.
- კვამლისგან თავისუფალი ადგილები (გარდა კაზინოებისა, სიგარ-ბარებისა და აეროპორტებისა) 2018 წლის 1 მაისიდან.
- თამბაქოს ნაწარმის ყველა სახის რეკლამის, პოპულარიზაციისა და სპონსორობის აკრძალვა (მათ შორის ინტერნეტით) 2018 წლის 1 მაისიდან.
- მაღაზიების გარე ვიტრინებსა და ფანჯრებზე თამბაქოს ნაწარმისა და მისი აქსესუარების განთავსების აკრძალვა 2018 წლის 1 სექტემბრიდან.
- კვამლისგან თავისუფალი სტადიონები 2020 წლის 1 მაისიდან.
- შიდა ვიტრინებზე თამბაქოს ნაწარმისა და მისი აქსესუარების განთავსების აკრძალვა 2021 წლის 1 იანვრიდან.
- სადა პიქტოგრამებიანი შეფუთვების დანერგვა 2022 წლის 1 იანვრიდან.

2019 წელს განახლდა თამბაქოს კონტროლის ეროვნული სტრატეგია და 2020-2025 წლების მულტიექტორული სამოქმედო გეგმა, რომელიც გაგზავნილია სხვადასხვა სამთავრობო სტრუქტურებში შესათანხმებლად.

2019 წლის განმავლობაში განხორციელებული პროექტები:

1. საქართველოში თამბაქოზე მოთხოვნის შემცირების მიზნით შემუშავებული საკანონმდებლო ცვლილებების დამტკიცების და აღსრულების მხარდაჭერა WHO FCTC მოთხოვნების შესაბამისად.
2. პროექტი „თამბაქოს კონტროლის ჩარჩო-კონვენცია 2030“ - ჯანმო-ს თამბაქოს კონტროლის ჩარჩო კონვენციის (WHO FCTC) მხარეთა კონფერენციის (COP) მიერ მიღებული გადაწყვეტილების შესაბამისად კონვენციის სამდივნომ ინიცირება გაუკეთა ახალ პროექტს, რომელიც მიზნად ისახავს დაეხმაროს იმ ქვეყნებს, რომლებიც დააკმაყოფილებენ განსაზღვრულ კრიტერიუმებს, მიიღონ განვითარების ოფიციალური დახმარება (official development assistance - ODA), რათა თამბაქოს კონტროლის ჩარჩო კონვენციის დანერგვის გაძლიერების გზით მიაღწიონ მდგრადი განვითარების მიზნებს (SDGs). აღნიშნული პროექტი კონვენციის სამდივნოს საშუალებას აძლევს აქტიურად დაეხმაროს WHO FCTC-ს ხელისმომწერ 15 ქვეყანას ჩარჩო კონვენციის ქვეყნის დონეზე დანერგვის გაძლიერებაში. ეს შერჩეული ქვეყნები ხდებიან „FCTC 2030 პარტნიორი ქვეყნები“. FCTC 2030 პროექტს კონვენციის სამდივნო დიდი ბრიტანეთის ფინანსური დახმარებითა და გაეროს განვითარების პროგრამასა და ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციასთან თანამშრომლობით ახორციელებს; პროექტის ფარგლებში ჩატარდა თამბაქოს პრევალენტობის კვლევა.
3. პროექტი „მოწვევისგან თავისუფალი კოალიციები საქართველოსა და სომხეთში: რანდომიზირებული კვლევა“ ხორციელდება NIH დაფინანსებით ემორის უნივერსიტეტთან თანამშრომლობით. კვლევის მიზნებია: მოსახლეობის კვლევის ჩატარება საქართველოსა და სომხეთის 28 მუნიციპალიტეტში ადგილობრივი კოალიციების გავლენის შესასწავლად; საზოგადოების კონტექსტისა და კოალიციის ფაქტორების თამბაქოს კვამლის გარეშე პოლიტიკის ათვისებასა და დანერგვაზე გავლენის შეფასება; კვლევის შედეგების გავრცობა.
4. ალკოჰოლის, თამბაქოსა და სხვა ნარკოტიკის მოხმარების შემსწავლელი ევროპის სასკოლო კვლევის (ESPAD - European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) პროექტი.

„თამბაქოს კონტროლის შესახებ“ კანონის სრულყოფილად აღსასრულებლად მნიშვნელოვანია:

- თამბაქოს ინდუსტრიის ჩაურევლობის შესახებ ნორმატიული აქტის დამტკიცება და მისი სტანდარტად დანერგვის ხელშეწყობა, რომელიც კვლავ არ დამტკიცებულა
- უწყებათაშორისი კოორდინაციის მექანიზმი და ანგარიშვალდებულება
- გამონაკლისების ნუსხა
- თუთუნის აქტიური იმპორტი და ადგილობრივად მოყვანა, 15 გრამიანი შეფუთვების დაშვება; შეხვეული სიგარეტი ცალობით
- ელექტრო სიგარეტების და IQOS-ის მიმართ ინტერესი
- ხარვეზები თამბაქოს ნაწარმის შეფუთვის რეგულაციების კუთხით
- სხვადასხვა ტელევიზიების მიერ რამდენჯერმე დაბლოკილი ვიდეო-როლები

- თამბაქოს ნაწარმის ინტერნეტით რეალიზაცია, ინტერნეტპოპულარიზაცია, ინფორმაციის გავრცელება სოციალურ მედიაში
- კანონის აღსრულების მონიტორინგის გაძლიერება; სამოქალაქო მონიტორინგის გაძლიერება

ძირითადი გამოწვევები

- არაგადამდებ დაავადებათა და მათი გართულებების/გამოსავლების არასრულყოფილი მონიტორინგი
- დედათა და პერინატალური სიკვდილის შემთხვევებზე არასრულყოფილი ზედამხედველობა და რეაგირება
- რეპროდუქციული ასაკის ქალთა და 0-5 წლის ასაკის ბავშვთა გარდაცვალების შემთხვევების არასრული აღრიცხვიანობა დეიზ-ში
- რეგიონული ცენტრების ნაკლები ჩართულობა აგდ პრევენციის, ეპიდზედამხედველობისა და მართვის მიმართულებით
- არასაკმარისი კვალიფიციური ადამიანური რესურსი და კოორდინირებული მუშაობის ნაკლებობა

სტრატეგიული პრიორიტეტი 3: კლიმატის ცვლილებისა და გარემო ფაქტორების ზემოქმედებით განპირობებულ ავადობის, შეზღუდული შესაძლებლობებისა და სიკვდილიანობის პრევენცია

ძირითადი მიღწევები

- წარმატებით დასრულდა Twinning GE 22 პროექტის „საქართველოში გარემოს და ჯანმრთელობის არსებული სისტემის გაძლიერება“;
- დკსჯეც-ს გადაეცა ჯანმო-ს მადლობის სერთიფიკატი „ტყვიით მოშხამვის პრევენციის სართაშორისო კვირეულის“ წარმატებით ჩატარებისათვის;
- MICS - მრავალინდიკატორული კლასტერული კვლევის საფუძველზე განხორციელდა ტყვიის ტოქსიკური ზემოქმედების ადრეული გამოვლენისა და მართვის ღონისძიებები და სასმელი წყლის ხარისხის შესწავლა და ანალიზი;
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან თანამშრომლობით ამოქმედდა ჰაერის პორტალი;
- UNECEF-ის „წყალი და ჯანმრთელობა“ ექსპერტთა გაწეული სამუშაოს „წყალმომარაგების, სანიტარიისა და ჰიგიენური მდგომარეობის გაუმჯობესების საკითხები ევროპის რეგიონში“ ფარგლებში საქართველო უნგრეთთან და მოლდოვასთან ერთად წარმოადგენს თანალიდერ ქვეყანას და გამოაქვეყნა 2 გამოცემა.

3.1. საქართველოს გარემოს და ჯანმრთელობის ეროვნული სამოქმედო გეგმის 2018-2022 წწ (NEHAP-2) და სტრატეგიის განხორციელება. გარემოსა და ჯანმრთელობის მე-6 მინისტერიალის ე.წ. „ოსტრავას დეკლარაციის“ ვალდებულებების შესრულება

ჯანმო-ს და EC Twinning GE 22 პროექტის „საქართველოს გარემოს და ჯანმრთელობის არსებული სისტემის გაძლიერება“ ექსპერტთა მხარდაჭერით შემუშავდა და საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 29 დეკემბრის #680 დადგენილებით დამტკიცდა „საქართველოს გარემოსა და ჯანმრთელობის 2018-2022 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმა NEHAP-2.

გარემოს და ჯანმრთელობის ეროვნული სამოქმედო გეგმის სტრატეგიული ამოცანებია:

1. უსაფრთხო წყალსა და სანიტარიაზე ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება, მ.შ. თითოეული ბავშვისთვის;
2. ჯანსაღი და უსაფრთხო გარემოს მიმართ ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება ბავშვებისა და ახალგაზრდებისათვის გაზრდილი ფიზიკური აქტივობის უზრუნველსაყოფად;
3. მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე ატმოსფერული და შენობისშიდა ჰაერის დაბინძურების მავნე ზემოქმედების შემცირება;
4. ქიმიური ნივთიერებების ზემოქმედებით გამოწვეული ავადობის პრევენცია;
5. ჯანმრთელობის საკითხების ინტეგრირება კლიმატის ცვლილებების ადაპტაციისა და შერბილების პოლიტიკაში.

გარემოს და ჯანმრთელობის ეროვნული სამოქმედო გეგმის NEHAP-2-ის შესაბამისად, მომზადებულ იქნა 2018-2019 წლის შესრულებული სამუშაოების და მიმდინარე ღონისძიებების გეგმა. სხვადასხვა უწყებებთან დაიგეგმა სამუშაო შეხვედრა „გარემოს და

ჯანმრთელობის ეროვნული სამოქმედო გეგმის (NEHAP2) განხორციელება“. გაიმართა შეხვედრები ყველა პასუხისმგებელ სამინისტროებსა და უწყებებში ეროვნული სამოქმედო გეგმით განსაზღვრული აქტივობების შესრულების მიზნით.

დამტკიცდა გარემოსა და ჯანმრთელობის ეროვნული სამოქმედო გეგმის საკოორდინაციო საბჭოს შემადგენლობა და დებულება.

3.2. გარემოს ჯანმრთელობის არსებული სისტემის გაძლიერება ეროვნულ დონეზე

2019 წლის განმავლობაში განხორციელდა ევროკავშირის ინსტიტუციური თანამშრომლობის მექანიზმის - დაძმობილების (Twinning) პროექტის „გარემოს ჯანმრთელობის სისტემის ინსტიტუციური გაძლიერება საქართველოში“ სხვადასხვა აქტივობები. თვინინგის ფარგლებში წარმოდგენილ იქნა გარემოს ჯანმრთელობის სფეროში ინსტიტუციური მოწყობის რეკომენდაციები. ასევე, პროექტის ფარგლებში მოხდა შემდეგი ტექნიკური რეგლმანეტების სამუშაო ვერსიების მომზადება:

- საბანაო წყლის რეგლამენტის შესახებ;
- ადამიანის მოხმარებისათვის განკუთვნილი წყლის ხარისხის შესახებ.

განხილულ იქნა და შეთანხმდა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროდან გადმოგზავნილი „წყლის რესურსების მართვის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი.

3.3. კოორდინირებული, თანმიმდევრული, მტკიცებულებაზე დაფუძნებული პოლიტიკის ჩამოყალიბება და ინტერსექტორული თანამშრომლობის გაძლიერება გარემოს ჯანმრთელობის სფეროში

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან თანამშრომლობით ამოქმედდა ჰაერის პორტალი, რომელიც 2019 წლის იანვრის თვიდან ამოქმედდა და რომელზეც განთავსდა საჯარო ინფორმაცია ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის შედეგებისა და ჯანდაცვითი რეკომენდაციების შესახებ თითოეული დამაბინძურებლის მიხედვით, საერთაშორისო მეთოდოლოგიის თანახმად.

მომზადდა ტყვიის საერთაშორისო პრევენციის კვირეულის მასალები, ტყვიის ადამიანზე ექსპოზიციის გავლენის, ექსპოზიციის წყაროებისა და მათი პრევენციის შესახებ, ტყვიის ბიომონიტორინგის პროტოკოლისათვის ინფორმაციის პაკეტი.

შეიქმნა ეროვნული სამუშაო ჯგუფი და მომზადდა პასუხები სტანდარტულ კითხვარზე „სასმელი წყლისა და სანიტარიის გლობალური ანალიზი და შეფასება (Global Analysis and Assessment of Sanitation and Drinking Water - GLAAS შეფასების პროცესში (GLAAS 2018/2019).

2019 იანვრის თვეში განხორციელდა ევროკავშირის ტექნიკური დახმარებისა და ინფორმაციის გაცვლის ინსტრუმენტის (TAIEX) დაფინანსების მოსაპოვებლად საერთაშორისო სემინარი „საზოგადოებრივ ჯანმრთელობაზე გარემოს ზემოქმედების ზედამხედველობა“.

მიმდინარე პროექტის „ქიმიური ნივთიერებების მდგრადი მართვის ეროვნული სისტემის ძირითადი ელემენტების დანერგვა აღმოსავლეთ ევროპის, კავკასიის და ცენტრალური აზიის

ზოგიერთ ქვეყნებში - ბელარუსი, საქართველო, ყაზახეთი“ ფარგლებში გაიმართა სამუშაო შეხვედრა ბელარუსში ქ. მინსკში „საქართველოს გამოცდილების გაზიარება ქიმიური რეგისტრის შექმნის შესახებ“.

გარემოს ჯანმრთელობის სამმართველოს თანმშრომლებმა მონაწილეობა მიიღეს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ ორგანიზებულ ტრენინგში „სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების ანგარიშის მომზადება, ხარისხის კონტროლი და სგმ-ს საბოლოო რეკომენდაციები“.

სადეზინფექციო, სადერატიზაციო და სადეზინსექციო საშუალებების რეგისტრაცია:

საანგარიშო პერიოდში განხილულ იქნა 230 კომპანიის განცხადება სადეზინფექციო, სადერატიზაციო და სადეზინსექციო საშუალებების რეგისტრაციის შესახებ. კომპეტენციის ფარგლებში განხილულ იქნა და დარეგისტრირდა სულ 113 საშუალება (68 სადეზინფექციო, 41 სადეზინსექციო და 4 სადერატიზაციო საშუალება), რომელთა შესახებ ინფორმაცია განთავსებულია ცენტრის ვებ-გვერდზე.

3.4. გარემოს ეპიდემიოლოგიის კვლევების დაგეგმვა და განხორციელება გარემოს რისკ-ფაქტორების ადამიანთა ჯანმრთელობაზე ზემოქმედების შეფასების მიზნით

ქვეყნის მოსახლეობის გარემოს მავნე ექსპოზიციისგან დაცვისა და გარემოსთან ასოცირებული დაავადებების პრევენციის მიზნით საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის, გაეროს ბავშვთა ფონდის, ჯანმო-ს და დკსჯეცის მხარდაჭერით განხორციელდა MICS კვლევა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე. კვლევის რაუნდი გაფართოვდა შინაარსისა და მოცვის თვალსაზრისით, დაემატა სასმელი წყლის კითხვარი, სასმელი წყლის ხარისხის შემოწმება და ბავშვების სისხლში ტყვიის შემცველობის კვლევა (სისხლში ტყვიის შემცველობის კვლევა 2-7 წლამდე ასაკის ბავშვებში) მთელი საქართველოს მასშტაბით. ბავშვების ჩართვა კვლევაში მოხდა შემთხვევითი შერჩევის პრინციპით და სინჯები დეტექციისათვის გაიგზავნა იტალიის ჯანმრთელობის ინსტიტუტის ლაბორატორიაში. ტყვიის შემცველობაზე სისხლის ნიმუშის კვლევისას გამოყენებული იქნა ე.წ. „ოქროს სტანდარტის“ მეთოდი - ინდუქციურად შეწყვილებული პლაზმის მას-სპექტრომეტრით (ICP MS) სისხლში ტყვიის კონცენტრაციის გაზომვა. მიღებული შედეგებით, სისხლში ტყვიის დონე 5 მკგ/დლ აღმოაჩნდა ბავშვთა 41%-ს, 5-დან 10 მკგ/დლ-მდე - 25%-ს, ხოლო >10 მკგ/დლ - 16%-ს.

MICS-ის ტყვიის კვლევის შედეგებმა ცხადყო საკითხის აქტუალობა და სახელმწიფოს პროაქტიული მიდგომის საჭიროება, რის საფუძველზეც, 2019 წლის 23 მაისის საქართველოს მთავრობის # 240 დადგენილებით, ცვლილება შევიდა საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 31 დეკემბრის დადგენილება #693-ში „2019 წლის ჯანმრთელობის სახელმწიფო პროგრამების დამტკიცების შესახებ“ და მკაფიოდ განისაზღვრა საჭირო სამედიცინო ინტერვენციების განხორციელება იმ ბავშვებისა და ექსპოზიციის ქვეშ მყოფი მათი ოჯახის სხვა წევრებისთვის

(18 წლამდე ოჯახის წევრები და ორსულები), რომლებსაც ტყვიის კონცენტრაციის საგანგაშო მაჩვენებელი დაუფიქსირდათ.

ამასთან, საქართველოს პრემიერ-მინისტრის გადაწყვეტილებით, ტყვია გამოცხადდა გარემოს ჯანმრთელობის ერთ-ერთ პრიორიტეტულ საკითხად და მოკლევადიანი სახელმწიფო პროგრამის გარდა, პრობლემის კომპლექსურობიდან გამომდინარე დაიგეგმა გრძელვადიანი მულტისექტორული სახელმწიფო პროგრამის შემუშავება, რომლის შესრულებაზე პასუხისმგებლობა ეკისრებათ როგორც ჯანმრთელობის და გარემოს, ასევე, ეკონომიკისა და ინფრასტრუქტურის სექტორებს და შესაბამის მუნიციპალურ სამსახურებს.

ტყვიის პრევენციისა და კონტროლის 2019-2023 წლების სამოქმედო გეგმის მიზანია ტყვიის ექსპოზიციის მინიმუმამდე დაყვანა და საუკეთესო შემთხვევაში ტყვიით მოშხამვის ელიმინაცია. სამოქმედო გეგმა ითვალისწინებს როგორც მოკლევადიანი, გადაუდებელი ინტერვენციების, ასევე, გრძელვადიანი, პრევენციული ხასიათის ღონისძიებების განხორციელებას, და ამ ღონისძიებების გარკვეულ ვადებში შესრულებას სხვადასხვა სექტორების ერთობლივი ძალისხმევით.

„MICS კვლევაში წყლის ხარისხის ტესტირების მხარდაჭერა“ ფარგლებში მომზადდა „წყლის ხარისხის ტესტირების სახელმძღვანელო“, კვლევის კოორდინატორებისათვის. ჩატარდა ტრენინგები და სავლე პირობებში პრეტესტი.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ 20 ნოემბერს გაიმართა მრავალინდიკატორული კლასტერული კვლევის შედეგების ოფიციალური პრეზენტაცია და თემატური სესია „წყალი, სანიტარია და ჰიგიენა“. შეხვედრის დროს განხილულ იქნა კვლევის დეტალური მიგნებები წყლის, სანიტარიისა და ჰიგიენის, ასევე წყლის ხარისხის შესახებ. აქცენტები გაკეთდა სფეროში არსებულ უთანასწორობასა და პრობლემებზე. სესიაზე განისაზღვრა დამატებითი კვლევების ჩატარების საჭიროება და შემდგომი ნაბიჯები.

მომზადდა სკოპინგის დაკვნები განსახილველად შემოსულ შემდეგ დოკუმენტებზე:

- „კურორტ ლებარდეს განაშენიანების რეგულირების გეგმის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების სკოპინგის ანგარიში“.
- „ქ. მცხეთის სივრცით-ტერიტორიული განვითარების მართვის დოკუმენტაციის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების სკოპინგის ანგარიში“.
- ქ. გორის მიწათსარგებლობის გენერალური გეგმის დოკუმენტაციის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების სკოპინგის ანგარიში“.
- განხილულ იქნა დასკვნები და რეკომენდაციები „კურორტების სურამის, ფასანაურის და გრიგოლეთის სანიტარული დაცვის ზონების პროექტებზე“.
- მომზადდა და გადაიგზავნა საქართველოს პარლამენტში ინფორმაცია „საქართველოში აზბესტთან დაკავშირებული დაავადებების ელიმინაციისა და განსახორციელებელი ღონისძიებების შესახებ“.
- მომზადდა და გადაიგზავნა საქართველოს პარლამენტში ინფორმაცია ჰაერის დაბინძურებასთან ასოცირებული დაავადებების სტატისტიკურ მონაცემების შესახებ“.

- საქართველოს პარლამენტის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების კომიტეტის მიერ დამტკიცებული თბილისში ჰაერის მდგომარეობის შესახებ ანგარიშის საფუძველზე მომზადდა ინფორმაცია „თბილისში ატმოსფერული ჰაერის მდგომარეობის შესახებ“ თემატური მოკვლევის ფარგლებში.
- ურეკი-შეკვეთილის სანაპირო ზოლისა და სარეკრეაციო სანიტარიული დაცვის ზონების დაკორექტირებული პროექტის მიმართ.

ძირითადი გამოწვევები

- ტყვიის პროგრამის შემდგომი განვითარება და ტყვიის კვლევის ლაბორატორიის შექმნა;
- სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების და ადამიანის ჯანმრთელობაზე გარემოს ზემოქმედების შეფასება;
- ადგილობრივ საჭიროებებზე დაფუძნებული მუნიციპალური პროგრამების სიმწირე გარემოს და ჯანმრთელობის სფეროში და არასაკმარისი დაფინანსება;
- საერთაშორისოდ აღიარებული ინდიკატორების მიხედვით ინფორმაციის შეკრების, ანალიზის სისტემის და ლაბორატორიული შესაძლებლობების და აღჭურვილობის არარსებობა გარემოს და ჯანმრთელობის სფეროში;
- გარემოს რისკ-ფაქტორების ადამიანის ჯანმრთელობაზე ზემოქმედების შეფასებისათვის მონაცემთა შეგროვების პროცედურებისა და მეთოდოლოგიების შემუშავება;
- ლაბორატორიული სიმძლავრეების გაძლიერება და შესაძლებლობების გაზრდა გარემოს ხარისხობრივი მდგომარეობის შესაფასებლად;
- გარემოს ზემოქმედებასთან ასოცირებული დაავადებების ზედამხედველობა, კონტროლი და ანალიზი საერთაშორისოდ აღიარებული ინდიკატორების შესაბამისად, ინფორმაციის მიწოდება საერთო საინფორმაციო სისტემისათვის;
- ასოცირების დღის წესრიგით აღებული ვალდებულებების შესრულება;
- კვალიფიციური, მომზადებული კადრების დეფიციტი და სპეციალისტების მუდმივმოქმედი სწავლების სისტემის არარსებობა

სტრატეგიული პრიორიტეტი 4: საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის რისკებზე მზადყოფნის შესაძლებლობების გაძლიერება სწრაფი და ეფექტური რეაგირებისათვის

ძირითადი მიდწევები

- საქართველომ გაიარა ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის ერთობლივი გარე შეფასება (JEE) ჯანმრთელობის საერთაშორისო წესების ფარგლებში ძირითადი შესაძლებლობების შეფასების მიზნით
- საქართველომ გაიარა ევროკავშირის არაწევრი სახელმწიფოების გადამდები დაავადებების მართვისა და ზედამხედველობის სისტემის შესაძლებლობების შეფასება (ANECC)

საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის რისკებზე მზადყოფნა და რეაგირება საქართველოსთვის წარმოადგენს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკითხს და ჯანდაცვის სფეროს მნიშვნელოვან პრიორიტეტს. საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის რისკებზე მზადყოფნისა და რეაგირების სამმართველოს მიზანს წარმოადგენს ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე საზოგადოებრივი ჯანმრთელობისთვის საფრთხის შემცველი ფაქტების მონიტორინგი, მზადყოფნისა და რეაგირების შესაძლებლობების გაძლიერების უზრუნველყოფა, საერთაშორისო რეგულაციებისა და ინიციატივების განხორციელება, რათა საგანგებო სიტუაციებისას ეფექტურად და დროულად მოხდეს რეაგირება, რის შედეგადაც შესაძლებელი იქნება ზიანის თავიდან აცილება ან მაქსიმალურად შემცირება. ამ მიმართულებით მუდმივად მიმდინარეობს თანამშრომლობა როგორც ქვეყნის შიგნით, ინტერსექტორული კოლაბორაციის ფარგლებში, ისე მის ფარგლებს გარეთ არსებულ ორგანიზაციებთან და სტრუქტურულ ერთეულებთან.

4.1. ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის ერთობლივი გარე შეფასება (JEE)

დესჯეც-ში 2019 წლის 10-14 ივნისს საერთაშორისო ექსპერტების მიერ გაიმართა ჯანმო-ს ერთობლივი გარე შეფასება (JEE), რომელიც წარმოადგენს ნებაყოფლობით, ერთობლივ, მრავალმხრივ პროცესს, რათა შეფასდეს ქვეყნის შესაძლებლობები საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის რისკების თავიდან აცილების, გამოვლენისა და სწრაფი რეაგირებისთვის.

აღნიშნული შეფასების ფარგლებში განისაზღვრა ქვეყნის პროგრესი, რომელიც მან განიცდა ჯანმრთელობის საერთაშორისო წესების (IHR) განხორციელების მიმართულებით. ასევე, JEE დაეხმარა ქვეყანას პრიორიტეტული ნაბიჯების გამოვლენაში იმ 19 ტექნიკურ სფეროში, რომელთა შეფასებაც მოხდა.

ერთობლივი გარე შეფასებაში მონაწილეობდა სხვადასხვა საერთაშორისო ექსპერტი

- ნორვეგიის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ინსტიტუტი
- ჯანმო-ს ევროპის რეგიონული ოფისი
- შვედეთის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სააგენტო
- აშშ დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციის ცენტრები
- ცხოველთა ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაცია

- ინგლისის საზოგადოებრივი ჯანდაცვა
- დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამფოეები,
- რობერტ კოხის ინსტიტუტი
- ესპანეთის ჯანდაცვის სამინისტრო
- გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია,
- დაავადებათა პრევენციისა და კონტროლის ევროპული ცენტრი

, საქართველოს მხრიდან დკსჯეც-თან ერთად შეფასების პროცესში ჩართული იყვნენ:

- ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო
- გადაუდებელი სიტუაციის, კოორდინაციისა და გადაუდებელი დახმარების ცენტრი
- სურსათის ეროვნული სააგენტო
- სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია
- ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო
- შინაგან საქმეთა სამინისტრო, საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახური
- შემოსავლების სამსახური

4.2. ევროკავშირის არაწევრი სახელმწიფოების გადამდები დაავადებების მართვისა და ზედამხედველობის სისტემის შესაძლებლობების შეფასება (ANECC)

2019 წლის 11-15 ნოემბერს ევროპის დაავადებათა კონტროლის ცენტრმა, დკსჯეც-ის კოორდინირებით საქართველოში ევროასოცირების ფარგლებში განახორციელა გადამდებ დაავადებათა მართვისა და ზედამხედველობის სისტემის შესაძლებლობების შეფასება. შეფასებაში მონაწილეობდნენ საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო, ევროკავშირის წარმომადგენლები და დარგის ექსპერტები.

შეფასების პროცესი მოიცავდა ექვს კომპონენტს: ჯანდაცვის სისტემის მართვა, ადამიანური რესურსების შესაძლებლობების განვითარება, ზედამხედველობა, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის საფრთხეებზე მზადყოფნა და რეაგირება, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის მიკრობიოლოგიური ლაბორატორიების ეროვნული სისტემა, სახელმწიფო პროგრამები.

მისიის ფარგლებში განხორციელდა შეხვედრები რეგიონულ ცენტრებსა და სხვა სტრუქტურულ ერთეულებთან. მისიის შედეგები და რეკომენდაციები წარდგენილი იყო დკსჯეც-ისა და სხვა ჩართული უწყებებსთვის.

4.3. ქმედების შემდგომი შეფასება (AAR)

2019 წლის 16-20 დეკემბერს საქართველოში ჩატარდა წითელას ეპიდაფეთქებაზე ქმედებების შემდგომი შეფასება (AAR), რომელიც ორგანიზებული იყო ჯანმო-ს მიერ. შეხვედრაში მონაწილეობა მიიღეს დკსჯეც-ის წარმომადგენლებმა: გადამდებ დაავადებათა დეპარტამენტი, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის რისკებზე მზადყოფნისა და რეაგირების

სამმართველო, საზოგადოებასთან ურთიერთობება, ვაქცინების ექსპედიციის და ცივი ჯაჭვის სამმართველო საფინანსო-ეკონომიკური და ჯანმრთელობის ხელშეწყობა.

AAR არის რეალურ მოვლენაზე რეაგირების მიზნით განხორციელებული ქმედებების ხარისხობრივი შეფასება, როგორც საუკეთესო პრაქტიკის, გამოცდილების და ხარვეზების დადგენის საშუალება. იგი, პირველ რიგში, ეყრდნობა რეაგირების პროცესში ჩართული ადამიანების პირად გამოცდილებას და აღქმას, რათა მოხდეს იმის შეფასება, თუ რამ იმუშავა, სად იყო ხარვეზი, რატომ მოხდა ასე და როგორ უნდა გაუმჯობესდეს ვითარება. AAR-ის საშუალებით, ჯანდაცვის სექტორის და /ან სხვა სექტორების დაინტერესებულ მხარეებს, ეხმარება მიიღონ დასკვნა, თუ მომავალში როგორ გააუმჯობესონ მზადყოფნის და რეაგირების შესაძლებლობა.

ძირითადი გამოწვევები

- ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის ერთობლივი გარე შეფასებით (JEE) წარმოდგენილი რეკომენდაციების შესრულებათ
- ევროპის დაავადებათა კონტროლის ცენტრის ევროკავშირის არაწევრი სახელმწიფოების გადამდები დაავადებების მართვისა და ზედამხედველობის სისტემის შესაძლებლობების შეფასებით (ANECC) წარმოდგენილი რეკომენდაციების შესრულება

სტრატეგიული პრიორიტეტი 5: გამოყენებითი და ფუნდამენტური ბიოსამედიცინო და ბიოტექნოლოგიური სამეცნიერო კვლევების პოტენციალის განვითარება

ძირითადი მიღწევები

- სეროლოგიურმა ლაბორატორიის მიერ ISO 15 189 აკრედიტაციის შენარჩუნება
- წარმატებით ჩატარდა ISO 15 189 აკრედიტაციის სფეროს სეროლოგიური და C ჰეპატიტის მოლეკულური ტესტირების ხარისხის გარე კონტროლის პროგრამები
- წარმატებულად განხორციელდა C ჰეპატიტის ელიმინაციის სახელმწიფო პროგრამაში ჩართული ბენეფიციარების პირველადი კონფირმაციული ტესტირება HCVcoreAg და საჭიროების შემთხვევაში მოლეკულური ტესტების საშუალებით
- წარმატებით ჩატარდა ჯანმო-ს ევროპის რეგიონალური ოფისის ყოველწლიური აკრედიტაცია წითელა/წითურას და პოლიომიელიტის ნაციონალური ლაბორატორიებისთვის
- დაინერგა EGFR გენის მუტაციის განსაზღვრის მეთოდი (პჯრ რეალურ დროში)
- დაინერგა ონკოლოგიური მარკერების ტესტები ახალი თაობის სექვენირების მეთოდით
- აეწყო ტკიპების ბარკოდირების მეთოდი და ჩატარდა მათი ფილოგენეტიკური ანალიზი
- გაფართოვდა ხარისხის გარე კონტროლის ეროვნული პროგრამა QEOMIQUA ქვეყნის 23 ლაბორატორიისთვის, სადაც ლუგარის ცენტრის ზოგადი ბაქტერიოლოგიის ლაბორატორია წარმოდგენილია რეფერალად და EQA პანელების პროვაიდერად
- ანტიმიკრობულ რეზისტენტობაზე (AMR) ინფორმაციის შეგროვება/დამუშავება ქვეყნის 200-მდე კლინიკიდან და CAESAR/GLASS წლის მოხსენებაში გამოქვეყნება

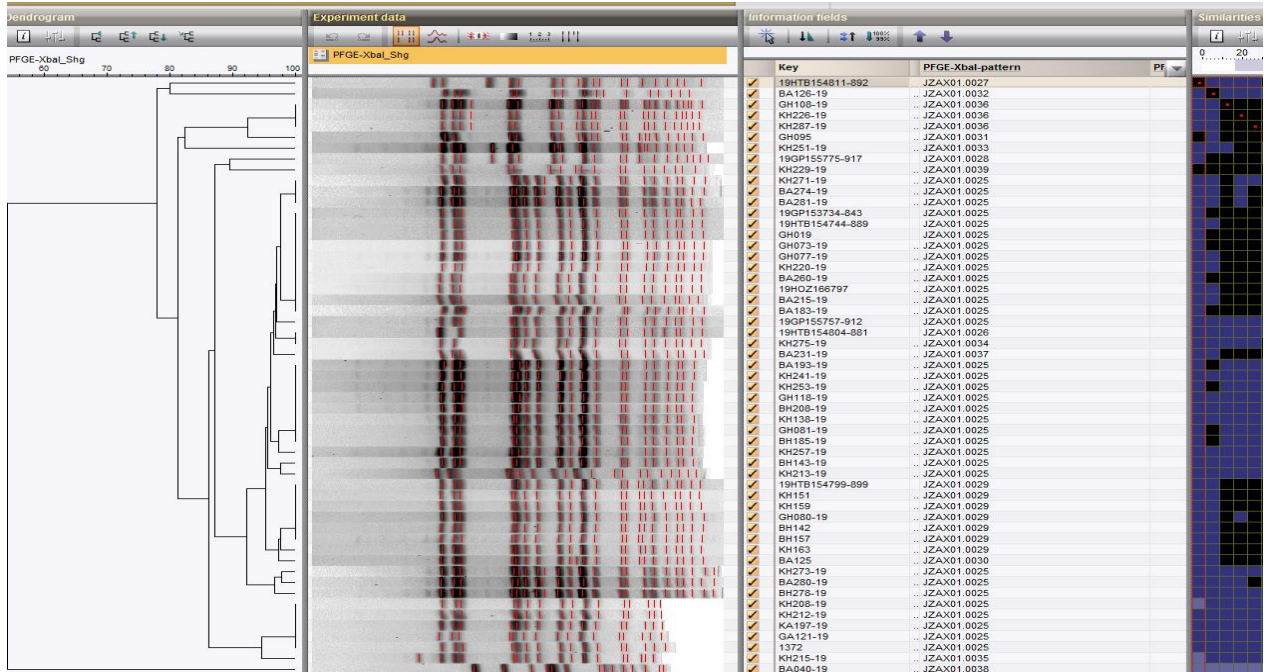
მეცნიერება და კვლევები დესჯეც-ისთვის სტრატეგიული ინფორმაციის მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს. ცენტრის მიერ მომზადებული რეკომენდაციები თანამედროვე მეცნიერულ მეთოდოლოგიებს და ამ კვლევებით მიღებულ მტკიცებულებებს ეფუძნება.

2019 წლის განმავლობაში გაძლიერდა ლუგარის ცენტრის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა და შესყიდულ იქნა ლაბორატორიული აპარატურა და ტექნიკა: მიკროსკოპი სავლე ნიმუშების იდენტიფიკაციისათვის, გლობალური სანავიგაციო მოწყობილობა, ცენტრიფუგა, ტეიპსტეიშენი (კაპილარული ანალიზატორი) პორტატული კომპიუტერით, თერმომიქსერი, სრული ავტომატიზებული სისტემა სისხლის "ნატ" მეთოდით სკრინინგისათვის, ჰაერის მოცულობის მზომი, 96 ფოსოიანი მაგნიტური შტატივი, სრული გენომის სექვენირების აპარატი, ულტრა დაბალი ტემპერატურის საყინულე, უწყვეტი კვების წყარი თერმოცირკულირებისთვის.

5.1 სამეცნიერო პოტენციალის განვითარება, მათ შორის პრეციზიოზულ მედიცინაში გამოყენებული თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვა

დესჯეცში მუშაობს 44 დოქტორი და 74 მაგისტრი (დანართი 1). მაგისტრატურაში სწავლობდა 17 თანამშრომელი, აქედან დაამთავრა 6 თანამშრომელმა.

ცენტრის სპეციალისტებმა საზღვარგარეთ მივლინებების დროს ჩაატარეს ერთობლივი კვლევები (დანართი 2).

დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად მუშავებოდა 20 დისერტაცია (დანართი 3), ცენტრის ბაზაზე საკვალიფიკაციო თემებს ასრულებდა სხვა დაწესებულების 3 თანამშრომელი (დანართი 4). დაცულია 2 დისერტაცია დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად (დანართი 5):

1. „საქართველოსა და მიმდებარე რეგიონებში გავრცელებული *Yersinia pestis* შტამების მოლეკულური დახასიათება და ვირულენტობის დეტერმინანტების განსაზღვრა“;
2. „საქართველში გრიპის ვირუსების ცირკულაცია, მათი ეპიდემიოლოგიური მნიშვნელობა და მოლეკულური ბიოლოგია“.

ცენტრის სპეციალისტების მიერ გამოქვეყნდა 153 სხვადასხვა სახის მასალა, მათ შორის 70 საგანმანათლებლო (დანართი 6), 40 აბსტრაქტი/პოსტერი (დანართი 7); 15 სამეცნიერო სტატია (დანართი 8), მათ შორის ცენტრის თანამშრომლების თანაავტორობით 3 სტატია გამოქვეყნდა მსოფლიოს ერთ-ერთ ყველაზე რეიტინგულ სამედიცინო ჟურნალში “The Lancet”. გამოშვებულია 4 ეპიდბიულეტენი (დანართი 9).

პულსირებად ველში გელ ელექტროფორეზის (PFGE) გენოტიპირების მეთოდით შესწავლილია:

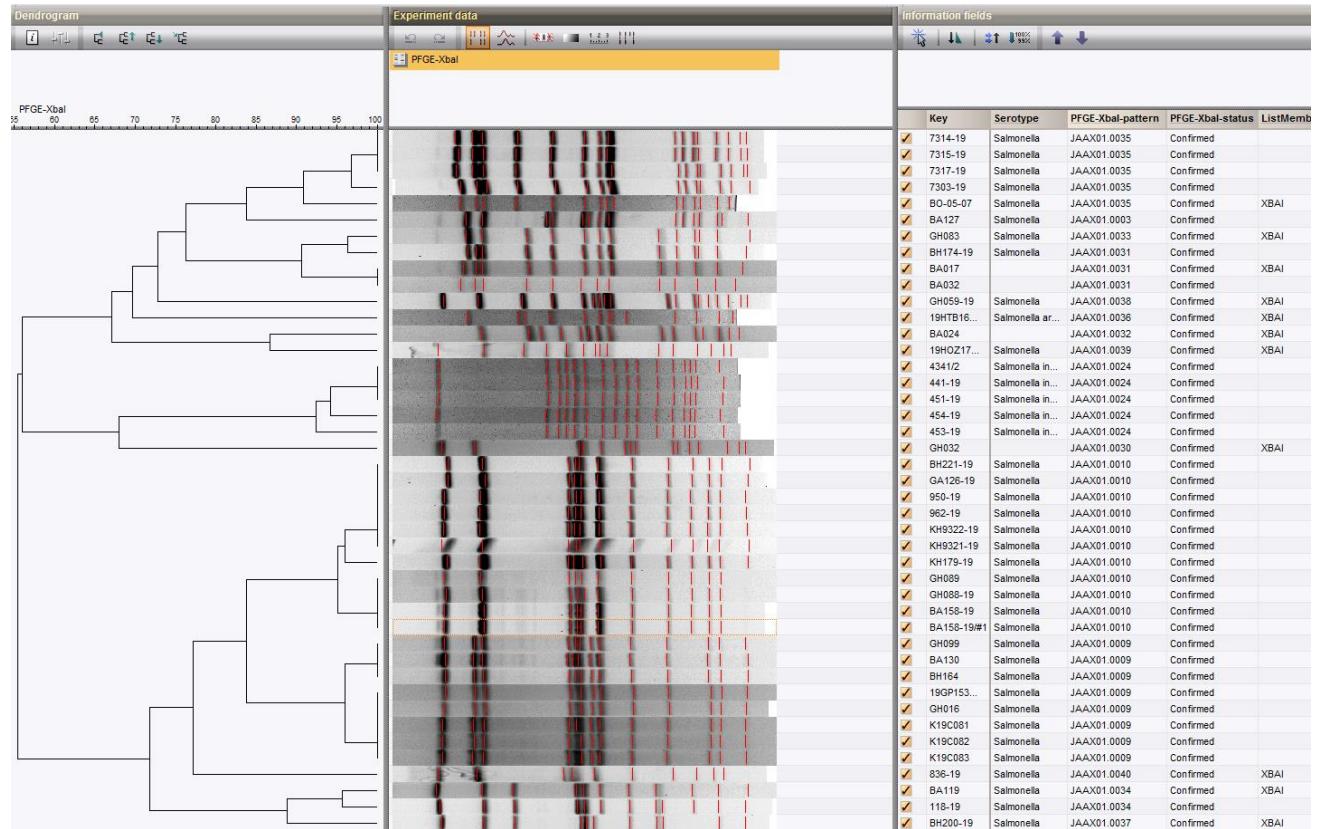
- საქართველოს სხვადასხვა რეგიონიდან (აჭარა, ქართლი, იმერეთი, თბილისი) გამოყოფილი *Shigella sonnei* – 55 და *Salmonella* spp – 46.
- ყველა კულტურის გენეტიკური პროფილი აიტვირთა PulseNet ნაციონალურ ბაზაში და განალიზდა BioNumerix 7.5 პროგრამით. შედეგად გამოვლინდა *Shigella sonnei*-ს 15 გენეტიკურად განსხვავებული ჯგუფი, აღსანიშნავია რომ მათ შორის არცერთი არ აღმოჩნდა მონაცემთა ბაზაში უკვე არსებულ პროფილებთან იდენტური:

XbaI რესტრიქტაზით დამუშავებული *Shigella sonnei* შტამების პროფილები

- ბაზას დაემატა *Salmonella* spp. 46 შტამის გენომის პროფილი, რომელთა შედარებითი ანალიზის საფუძველზე გამოიყო 15 გენეტიკურად განსხვავებული ჯგუფი, მათ შორის - 11 ახალი:

XbaI რესტრიქტაზით დამუშავებული Salmonella spp შტამების პროფილები

2019 წელს დეკემბერში სულ მიმდინარეობდა 69 სხვადასხვა სახის პროგრამა/პროექტი/გრანტი (დანართი 11), მათ შორის:

პროექტი „საქართველოში C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის ფარგლებში შეგროვებული ნიმუშების არქივის - ბიო-ბანკის შექმნა“, FIND: პროექტის ფარგლებში 2019 წელს განხორციელდა საქართველოში C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამაში ჩართული ქრონიკული ვირუსული ჰეპატიტი C-თი ინფიცირებული პირებისგან, აგრეთვე ქრონიკული ვირუსული ჰეპატიტი C-ზე მიმდინარე სამეცნიერო პროექტებიდან მიღებული ნიმუშების დაარქივება ლუგარის ცენტრში. გადადგმულია მნიშვნელოვანი ნაბიჯები ბიო-ბანკის აღჭურვისა და სერტიფიცირების მიმართულებით.

პროექტი „ლაბორატორიების ხარისხის კონტროლის ეროვნული პროგრამის შექმნა და დანერგვა საქართველოში“, CDC/GHSA: პროექტი მოიცავდა მოლეკულური ტესტირების ხარისხის კონტროლის პანელების შექმნას C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამაში ჩართული ლაბორატორიებისათვის.

- 2019 წლის იანვრის თვიდან ლუგარის ს/ჯ კვლევითი ცენტრში განხორციელდა ხარისხის გარე კონტროლის სქემების შესყიდვა ამერიკის პათოლოგთა კოლეგიიდან (CAP).

შესაბამისად, იანვრის, აპრილის, მაისის, აგვისტოს, ოქტომბრისა და ნოემბრის თვეში მიღებული იქნა ვირუსული ჰეპატიტების სეროლოგიური და მოლეკულური პანელები.

- 2019 წლის აპრილის თვეში ლუგარის ცენტრის მიერ სისხლის ბანკებიდან მიღებული დაწუნებული პლაზმის ნიმუშების გამოყენებით განხორციელდა გარე ხარისხის კონტროლის პანელების მომზადება, შესაბამისი დოკუმენტაციის მომზადება და წლის განმავლობაში პანელების გაგზავნის კალენდრის შექმნა.
- 2019 წლის განმავლობაში C ჰეპატიტის რაოდენობრივი მოლეკულური ტესტირების 5 ნიმუშისაგან და თვისობრივი ტესტირების 2 ნიმუშისგან შემდგარი პანელი ეტაპობრივად გაიგზავნა მონაწილე ლაბორატორიებში:

I ეტაპი: 2019 წლის იანვრის თვეში პანელი გაეგზავნა პროექტში მონაწილე 14 ლაბორატორიას.

II ეტაპი: 2019 წლის მაისის თვეში პანელი გაეგზავნა პროექტში მონაწილე 13 ლაბორატორიას.

III ეტაპი: 2019 წლის ნოემბრის თვეში პანელი გაეგზავნა პროექტში მონაწილე 12 ლაბორატორიას.

- მონაწილე ლაბორატორიები ატარებდნენ პანელში შემავალი 2 ნიმუშის თვისობრივ ტესტირებას და პანელში შემავალი ერთი ნიმუშის გენოტიპირებას.
- ტესტირების შედეგების ანგარიშგებისათვის ხდებოდა სპეციალური ფორმის შევსება, დამოწმება პასუხისმგებელი პირის ხელმოწერით და ლუგარის ცენტრში გამოგზავნა. შედეგების შეფასების, შედარებისა და დაჯამების შემდეგ შეფასება ეგზავნებოდა შესაბამის მონაწილე ლაბორატორიას.

პროექტი „C ჰეპატიტის ვირუსის გენეტიკური თავისებურებები საქართველოში და მისი როლი C ჰეპატიტის ელიმინაციის სახელმწიფო პროგრამაში“, CDC: მიზანი - C ჰეპატიტის რეკომბინანტული ფორმა RF1_2k/1b-ს ლაბორატორიულ დიაგნოსტიკისა და მკურნალობის გამოსავალზე ახალი ინფორმაციის მოპოვება, ასევე საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სისტემის ინფორმირება C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის წარმატებული დანერგვის ხელშეწყობის მიზნით.

- C ჰეპატიტის ელიმინაციის სახელმწიფო პროგრამაში ჩართული HCV მე-2 გენოტიპით პაციენტებში RF1_2k/1b რეკომბინანტული ფორმების პრევალენტობის დადგენა: ზუგდიდის, ქუთაისის, ბათუმის და გორის სენტინელურ საიტებზე ჩართული პაციენტების მონიტორინგი. ახალი სენტინელური მეთვალყურეობის საიტების შექმნა თბილისში, რუსთავში და გურჯაანში.
- ახალი რეკომბინანტული ფორმების აღმოჩენის მიზნით HCV1 გენოტიპებით პაციენტების დამატებითი ანალიზი სტრუქტურულ და არასტრუქტურულ რეგიონებში.
- RF1_2k/1b რეკომბინანტული ფორმის სრული გენომის ანალიზი.
- RF1_2k/1b რეკომბინანტული ფორმის სრული გენომის გენეტიკური კავშირების და კლასტერების დადგენა.

- კვლევაში ჩართული პაციენტების მკურნალობასთან დაკავშირებული ინფორმაციის შეგროვება და დამუშავება.

პროექტი „ცხელებით და კანის დაზიანებებით მიმდინარე ზოონოზური ინფექციების შემთხვევების გამოვლენისა და დიაგნოსტიკის შესაძლებლობების გაძლიერება საქართველოში“, DTRA / BAA: პროექტის მიზანია პოქსვირუსების გამოვლენასა და დიაგნოსტიკასთან დაკავშირებული ტექნიკური შესაძლებლობების გაძლიერება და ცხელებით და კანის დაზიანებებით მიმდინარე ზოონოზურ ინფექციებზე ზედამხედველობის სისტემის შექმნა ქვეყანაში.

- 2019 წლის განმავლობაში პოქსვირუსებზე საექვო კლინიკური ნიმუშები ყოველკვირეულად შემოდიოდა მოლეკულური ეპიდემიოლოგიის ლაბორატორიაში დიაგნოსტიკისათვის; ორთოპოქსვირუსებისა და პარაპოქსვირუსების სპეციფიური პჯრ მეთოდის გამოყენებით გამოკვლეულია პოქსვირუსებზე საექვო 49 კლინიკური ნიმუში (ნაცხი წყლულიდან). 20 შემთხვევაში ნანახია პარაპოქსვირუსების გენეტიკური მარკერები, მათ შორის, ჯილეხზე უარყოფითი დნმ ნიმუშების რეტროსპექტული კვლევის ფარგლებში, 12 შემთხვევაში დადასტურდა პარაპოქსვირუსი.

პროექტი „მოლეკულურ-ვირუსოლოგიური კვლევები საქართველოში“, DTRA/BAA: პროექტი მოიცავს კოლაბორაციას აშშ ინფექციური დაავადებების სამხედრო სამედიცინო კვლევით ინსტიტუტთან (USAMRIID) და ვოლტერ რიდის სახელობის სამხედრო კვლევით ინსტიტუტთან (WRAIR).

- 2018-2019 წლის განმავლობაში სავლე სამუშაოების დროს შეგროვილი 906 ტკიპისა და 938 მღრღნელის ელენტის, ღვიძლისა და ფილტვის ნიმუშებიდან ჩატარდა რნმ/დნმ-ის ექსტრაქცია QiaAMP viral RNA mini ნაკრების გამოყენებით;
- ყველა 1844 რნმ ნიმუში გაიტესტა CCHF ვირუსის არსებობაზე USAMRIID მიერ მოწოდებული რეაქტივებისა და პროტოკოლის მიხედვით;
- დამატებით, 553 (336 ტკიპის და 217 მღრღნელის) რნმ/დნმ ნიმუში, რომელიც GG19 პროექტის ფარგლებში იყო შეგროვილი, გაიტესტა CCHF ვირუსის არსებობაზე, იმავე პროტოკოლის მიხედვით.
- ჩატარდა 60 რნმ/დნმ-ის ექსტრაქცია კომენსალი მღრღნელების ელენტის, ღვიძლისა და ფილტვის ნიმუშებიდან QiaAMP viral RNA mini ნაკრების გამოყენებით;
- CCHFV დადებითი აღმოჩნდა 3 ტკიპისა და 1 მღრღნელის ნიმუში, რომელიც შეგროვილი იყო ასპინძაში.
- ჩატარდა Acari: Ixodida ტკიპების ბარკოდირება სანგერ სექვენირების მეთოდის გამოყენებით: ტკიპები წარმოადგენენ ადამიანის და შინაური ცხოველებისა

ექტოპარაზიტებს, რომლებიც ავრცელებენ მრავალ ინფექციურ დაავადებებს, მათ შორის CCHF ვირუსს.

- 2019 წლის განმავლობაში Acari: Ixodida მასალა შეგროვდა საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში: ხაშური, ამბროლაური, ონი, ასპინძა. დნმ გამოიყო 288 ნიმუშიდან, ხოლო ბარკოდირების მეთოდით გამოკვლეული იქნა 96 ნიმუში.
- მიღებული შედეგებიდან 4 ნიმუში აიტვირთა BOLD სისტემაში. ეს ნიმუშები მიეკუთვნება Rhipicephalus (Boophilus) annulatus სახეობას. ბარკოდირებით გამოკვლეული სახეობები დაემთხვა მორფოლოგიური გამოკვლევის შედეგებს.
- პროექტის ფარგლებში USAMRIID კოლეგების მიერ შესყიდული და გადმოცემული ახალი ტექნოლოგიის Magpix Luminex-ის საშუალებით ჩატარდა განმეორებითი ტრენინგი და გაიტესტა ყირიმ კონგოს ჰემორაგიული ცხელებისა (CCHF) და სხვადასხვა ჰანტა ვირუსების სადეტექციო ტესტი CCHF კერაში მოგროვილ მღრღნელის სისხლის შრატის ნიმუშებზე. სულ ტესტირება ჩატარდა 166 ნიმუშზე.

ტესტის ტიპი	ნიმუშების რაოდენობა
CCHF IgG	166
Pan Hantavirus	166

პროექტი „დკსჯეც-ის შტამების საცავის დახასიათება ახალი თაობის სექვენირებით“, DTRA/BAA: პროექტის მიზანს წარმოადგენდა დკსჯეც განსაკუთრებით საშიში პათოგენების არქივში შენახული შტამების გამოკვლევა და მაღალი რეზოლუციის გენეტიკური ინფორმაციის მიღება ახალი თაობის სექვენირების აპარატურისა და შესაბამისი პროგრამული უზრუნველყოფის გამოყენებით.

- ჩატარდა *Y. pestis*, *B. anthracis*, *F. tularensis* და *Brucella* spp. 104 შტამის სრული გენომური სექვენირება ლუგარის ცენტრში არსებულ Illumina MiSeq პლატფორმაზე ახალი თაობის სექვენირების ტექნოლოგიის გამოყენებით და მიღებული თანმიმდევრობების პირველადი ანალიზი CLC-Bio და EDGE პროგრამების გამოყენებით; ლოს ალამოსის ნაციონალურ ლაბორატორიაში (LANL) გაიგზავნა 67 შტამი და განხორციელდა Illumina და PacBio ტექნოლოგიებზე ხელახალი სექვენირება.
- პროექტის ფარგლებში ლოს ალამოსის ნაციონალურ ლაბორატორიაში სამუშაო ვიზიტით სხვადასხვა დროს იმყოფებოდა დკსჯეც-ის ექვსი თანამშრომელი, რომლებმაც ლოს ალამოსის ნაციონალურ ლაბორატორიაში სამუშაო ვიზიტების დროს ჩაატარეს ჩვენი სამუშაო შტამების PacBio და ილუმინა პლატფორმიდან მიღებული მონაცემების შედარება, გენომური თანმიმდევრობების შესწორება, მათი ფილოგენეტიკური ანალიზი, ვირულენტობის მარკერების მოძიება, EDGE სისტემის ახალი ვერსიის გაცნობა და სამუშაო პროცესში გადმოტანა.

- სექვენირებული შტამების ანალიზისა და ბიოინფორმატიკული დამუშავების შემდეგ, ასზე მეტი განსაკუთრებით საშიში ბაქტერიული შტამის გენომური თანმიმდევრობა მზადაა NCBI მონაცემთა ბაზაში ასატვირთად, რაც გლობალური ეპიდზედამხედველობისთვის დახმარების აღმოჩენის შესაძლებლობას იძლევა, რადგან სხვა ქვეყნების მეცნიერებს შეეძლება საქართველოში იზოლირებული განსაკუთრებით საშიში პათოგენები შეადარონ მსოფლიოში გავრცელებულ სხვა შტამებს, დაადგინონ მათი გენეტიკური და ფენოტიპური თვისებები და ფილოგენეტიკური წარმომავლობა.
- პროექტში დასაქმებული იყვნენ სტუდენტები - ოთხი ბიოლოგი და ორი ბიოინფორმატიკოსი/პროგრამისტი, რომლებსაც საშუალება მიეცათ სწავლება გაეცლოთ როგორც ლუგარის ცენტრში, ასევე დასწრებოდნენ ლოს ალამოსის ნაციონალური ლაბორატორიის მიერ გამართულ სემინარს, გაეცლოთ სწავლებები უახლეს მოლეკულურ მეთოდებსა და ბიოინფორმატიკაში და დასწრებოდნენ ახალი თაობის სექვენირების საერთაშორისო კონფერენციას.
- პროექტის ფარგლებში შესრულდა ძვირადღირებული შესყიდვები:
  - კომპანია SICORP-ისა და კომპანია SUPERMICRO-ს წარმომადგენლებთან მოლაპარაკების შედეგად მოხდა ახალი მძლავრი ბიოინფორმატიკული სერვერების შესყიდვა და მონტაჟი, რომლებზეც დაინსტალირებულია განახლებული კონფიგურაცია და შესაბამისი პროგრამული უზრუნველყოფა;
  - შესყიდული იყო ახალი თაობის სექვენირების პლატფორმის Illumina MiSeq-ის სამწლიანი ტექნიკური უზრუნველყოფა, რომელსაც განახორციელებს Illumina-ს ოფიციალური წარმომადგენელი აღმოსავლეთ ევროპაში - ELTA-90, ბულგარეთი;
  - განახლებული იყო მძლავრი ბიოინფორმატიკული პროგრამის CLC-Bio ლიცენზია და შესყიდულია მისი 4-წლიანი მომსახურება.

პროექტი „მოლეკულური ეპიდემიოლოგია და ეკოლოგია Yersinia სახეობების ტრანსსასაზღვრო შავი ჭირი ენდემურ ტერიტორიაზე საქართველოსა და აზერბაიჯანში”, DTRA / BAA: პროექტი, რომელიც ტეხასის უნივერსიტეტთან ერთად ხორციელდება, მიზნად ისახავს მღრღნელების პოპულაციებში Yersinia გვარის სხვადასხვა შტამებს (მათ შორის Y. pestis) შორის არსებული კომპლექსური ურთიერდამოკიდებულების გამოვლენას ეკოლოგიასთან და მიკროეკოლოგიასთან მიმართებაში.

- 1209 საველე ნიმუში (მღრღნელების ორგანოები, ექტოპარაზიტები) იქნა გამოკვლეული პროექტის ფარგლებში დანერგილი კვადრუპლექს პჯრ მეთოდის გამოყენებით Y. pestis და Y. pseudotuberculosis გენეტიკური მარკერების აღმოჩენის მიზნით. დედოფლისწყაროს რაიონიდან (ჭირის ბუნებრივი კერა - აღმოსავლეთ საქართველოს ვაკე-მთისწინა კერა) მოპოვებული 24 ნიმუში აღმოჩნდა დადებითი Y. pestis ქრომოსომულ და პლაზმიდურ მარკერებზე. პჯრ მეთოდით ასევე მოხდა იზოლირებული 27 Y. pestis კულტურის

დადასტურება. შავი ჭირის ამ ბუნებრივ კერაში თითქმის 70 წელიწადი არ გამოვლენილა შავი ჭირის ეპიზოოტია.

- *Y. pestis* ორ კულტურაზე ჩატარდა ახალი თობის სექვენირება Illumina MiSeq პლატფორმის გამოყენებით და შემდგომი ფილოგენეტიკური ანალიზი. ახლადიზოლირებული შტამები შედარდა ძველ საარქივო შტამებს და განთავსდა გლობალურ ფილოგენეტიკურ ხეზე.
- ჩატარდა *Y. pseudotuberculosis* ცხრა შტამის (ხუთი სამუზეუმო შტამის და ოთხი აზერბაიჯანულის) და *Y. enterocolitica* – 5 შტამის სრული გენომის სექვენირება და შემდგომი ანალიზი სხვადასხვა ბიოინფორმატიკული პლატფორმის გამოყენებით (CLC bio, EDGE bioinformatics, PHAME, EnteroBase). სექვენსების ატივრთვა მოხდა მონაცემთა ბაზაში (EnteroBase).
- *Y. pestis* (10), *Y. pseudotuberculosis* (11) სამუზეუმო შტამებსა და პროექტის ფარგლებში იზოლირებული *Y. enterocolitica* (40) შტამებში შესწავლილ იქნა პლაზმიდური სპექტრი.
- მიმდინარეობს ღამურებიდან იზოლირებული *Y. enterocolitica* – შტამების პუბლიკაციაზე მუშაობა.

პროექტის „დასავლეთ აზიაში ღამურის მიერ გამომწვევი ზოონოზური დაავადებების რისკების ანალიზი“, DTRA / BAA (კოლაბორატორი - EcoHealthAlliance, აშშ).

- დავით გარეჯის გამოქვაბულებიდან და წყალტუბოს მღვიმიდან შეგროვდა 8 სხვადასხვა სახეობის 270 ხელფრთიანის ნიმუში (ფეკალური და ორალური ნაცხები, სისხლი და ფრთიდან აღებული ქსოვილი).
- მიღებულ იქნა 90-90 ნიმუში თურქეთიდან და აზერბაიჯანიდან.
- ზემოთ აღნიშნული ნიმუშებიდან გამოიყო რნმ და დაიდგა კორონავირუსზე RT-PCR რეაქცია, დადებით ნიმუშებზე ჩატარდება ტესტირება სანგერ სექვენსის მეთოდით და შემდგომი ფილოგენეტიკური ანალიზი.

პროექტი „დასავლეთ აზიური ქსელის შექმნა კავკასიის რეგიონში ბიოსაფრთხოების გასაუმჯობესებლად“, ბუნდესვერის სამხედრო-სამედიცინო აკადემიის მიკრობიოლოგიის ინსტიტუტი: გერმანიის ბუნდესვერის მიკრობიოლოგიის ინსტიტუტთან ერთობლივი პროექტი წარმოადგენს „ბიოლოგიური უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის დაცვის გერმანიის პარტნიორული პროგრამის“ ნაწილს. პროექტის მიზანია პროექტის პირველ ფაზაში დანერგილი გერმანულ-ქართული ქსელის მოდელის შემდგომი გაფართოება საშიში ინფექციური დაავადებების დიაგნოსტიკის და ბიოლოგიური უსაფრთხოების სფეროში. პროექტის პირველ ფაზაში დამყარებული მნიშვნელოვანი კონტაქტების გაძლიერება ძირითად პარტნიორთან დკსჯეც-თან, ასევე სოფლის მეურნეობის, თავდაცვის და შინაგან საქმეთა სამინისტროებთან, რათა „ერთიანი ჯანმრთელობის“-ის ფარგლებში დაინერგოს მდგრადი დიაგნოსტიკა. ამგვარად ამ ქსელის მიზანია საქართველოში არსებულ

მაღალპათოგენური აგენტების გამოსავლენად ტრენინგებისა და სადიაგნოსტიკო სტანდარტიზებული მეთოდების დანერგვა. ბიოუსაფრთხოების ასპექტების ცნობიერების ასამაღლებლად ეფექტური და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი სემინარებისა და ვორქშოპების ჩატარება სეროლოგიური და მოლეკულურ-ბიოლოგიური ლაბორატორიული თანამედროვე მეთოდებისა და საველე ეპიდემიოლოგიის თემაზე.

- ჯილახვის ვალიდაცია: ლუგარის ცენტრის ბაზაზე დასრულდა ჯილახვის დიაგნოსტიკის მოლეკულური მეთოდის ვალიდაცია. გრძელდება მეთოდის ვერიფიკაცია ცენტრში შემოსული კლინიკური ნიმუშების გამოყენებით.
- გაიმართა გერმანულ-ქართული პროექტის 2018 წლის აქტივობების შემაჯამებელი შეხვედრა, სადაც გერმანულ კოლაბორანტებთან ერთად ლუგარის ცენტრს ეწვივნენ სტუმრები ბერლინის GIZ-დან (გერმანიის საერთაშორისო საზოგადოება).
- განხორციელდა საველე გასვლა ვექტორების (ტკიპები) ნიმუშების შესაგროვებლად. საველე გასვლები განხორციელდა მცხეთა-მთიანეთის მუნიციპალიტეტის სოფელ ბევრეთის მიმდებარე ტერიტორიაზე. საველე სამუშაოების შედეგად შეგროვდა 200-მდე ტკიპა. ლუგარის ცენტრში მოხდა მათი მორფოლოგიური იდენტიფიცირება, დამუშავება და მომზადება შემდგომი კვლევებისათვის.
- განხორციელდა საველე გასვლა იმერეთის რეგიონში, ქუთაისისა და წყალტუბოში რეზერვუარების (მღრღნელები) ნიმუშების შესაგროვებლად, შეგროვდა 40-მდე მღრღნელის ნიმუში. მოხდა ორგანოების ალიკვოტირება ცალ-ცალკე, მიკროსინჯარებში და მომზადება შემდგომი კვლევისათვის. გარკვეული ტიპის პროცედურები, საკვები არის ჩამოსხმა სინჯარებში და თირკმელის ნიმუშის გატიტვრა განხორციელდა ქუთაისის ზონალურ ლაბორატორიაში.
- 2019 წლის 20-21 ნოემბერს ქ. თბილისში გერმანიის თავდაცვის სამინისტროს (ბუნდესვერი) სამხედრო-სამედიცინო აკადემიის მიკრობიოლოგიის ინსტიტუტის, გერმანიის საერთაშორისო საზოგადოებისა (GIZ) და სსიპ დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ერთობლივი ორგანიზებით გაიმართა ბიოდაცვისა და ბიოუსაფრთხოების სიმპოზიუმი "One Health - One Vision" ფარგლებში. სიმპოზიუმი მიზნად ისახავდა ბიოუსაფრთხოებისა და ბიოდაცვის კუთხით ცნობიერების ამაღლებას, საქართველოსა და სხვა ქვეყნების ინსტიტუტებს შორის გამოცდილების გაზიარებასა და თანამშრომლობის განმტკიცებას.

პროექტი „კარბაპენემ-რეზისტენტული ენტერობაქტერიების ეპიდემიოლოგია საქართველოში“, G-2229 (ISTC): პროექტის მიზანი იყო კარბაპენემ რეზისტენტული ენტერობაქტერიების რისკ-ფაქტორებისა და მოლეკულური ეპიდემიოლოგიის შესწავლა.

- შემუშავდა CRE ინფექციებზე კლინიკური ზედამხედველობის ფორმები; შეიქმნა ეპიდემიოლოგიური და ლაბორატორიული მონაცემების ბაზები.

- პროექტის ფარგლებში გამოკვლეულია 780 კლინიკური ნიმუში, შეივსო 226 პაციენტის კლინიკური ზედამხედველობის ფორმა, მონაცემები შეტანილ იქნა მონაცემთა ბაზაში. კლინიკური ნიმუშებიდან ბაქტერიოლოგიური მეთოდების საშუალებით იდენტიფიცირებულ იქნა 420 ენტერობაქტერია, აქედან 128 იყო კარბაპენემ-რეზისტენტული. მიკრობიოლოგიური კვლევის შედეგების კონფირმაცია განხორციელდა პჯრ რეაქციით და მათში დადგინდა შემდეგი კარბაპენემ რეზისტენტულ გენების: OXA, BIC, NDM და GIM არსებობა.

პროექტი “M. bovis ინფექცია სამხრეთ კავკასიაში და მისი ტვირთი ჯანმრთელობაზე”, G 2312 (ISTC):

პროექტის მიზანია შეისწავლოს მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ტუბერკულოზის (გამომწვევი M.bovis) გავრცელება რეგიონში და შეაფასოს მისი პოტენციური ზეგავლენა ჯანმრთელობაზე.

- 2019 წლის განმავლობაში მიმდინარეობდა მიკრობიოლოგიური და მოლეკულური კვლევები, შეივსო მონაცემთა ელექტრონული ბაზა. ტუბერკულოზზე ექვმიტანილი მსხვილფეხა რქოსანი საქონლის ქსოვილებიდან, კერძოდ, ფილტვის და ლიმფური კვანძების ქსოვილებიდან გენომის გამოყოფა ხორციელდებოდა ცენტრის ბუდ-3 ლაბორატორიაში, სულ მიღებულია პირველადი მასალა და გამოყოფილია გენომი 346 ინდივიდიდან.
- მოლეკულური კვლევები მოიცავდა პჯრ ტესტირებას Mycobacterium complex განსაზღვრისთვის და M. bovis დიფერენცირებისთვის Mycobacterium complex-ის სხვა წარმომადგენლებისაგან. ამჟამად დადასტურებულია M. bovis ინფექცია 15 ინდივიდში.

პროექტი “Dirofilaria spp. - რეგიონალური გავრცელების შეფასება საქართველოსა და სომხეთში”, G 2414 (ISTC): პროექტის მიზანია შეისწავლოს დიროფილარიოზის რეგიონალური გავრცელება ძაღლების პოპულაციაში საქართველოსა და სომხეთში და შეაფასოს დაავადების ტვირთი.

- 2019 წ. განმავლობაში მოლეკულური ეპიდემიოლოგიის ლაბორატორიაში მიმდინარეობდა სამუშაოები პჯრ-ის დანერგვისთვის, ასევე პჯრ-ის ოპტიმიზაციისთვის. Dirofilaria spp კლინიკურ მასალაში აღმოსაჩენად სულ ლაბორატორიაში შემოსული და გამოკვლეულია 107 ნიმუში, აქედან 4 შემთხვევა საექვო Dirofilaria spp არსებობაზე, ამ მიმართულებით ლაბორატორიაში მუშაობა გრძელდება.

პროექტი „ვირუსები შავ ზღვაში: მრავალფეროვნება, თანასაზოგადოებების დინამიკა და ვირუს - მასპინძლის ურთიერთქმედებანი“, შოთა რუსთაველის სახელობის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდი: პროექტის მიზანია ვირუსებისა და მათი მასპინძელი ორგანიზმების

ერთუჯრედიანი ეუკარიოტების, პროკარიოტების მრავალფეროვნების და მათი ურთიერთქმედების კომპლექსური შესწავლა აღმოსავლეთ შავი ზღვის ეკოსისტემაში. კვლევა შეეხება შავი ზღვის წყლის სვეტის სხვადასხვა ზონას, კერძოდ ოქსიულ, სუბოქსიურ, უჟანგბადო შრეებსა და სედიმენტებს.

- 2019 წლის განმავლობაში გენომის ცენტრში შემოვიდა საქართველოს შავი ზღვის სანაპიროს სხვადასხვა მონაკვეთზე აღებული ბაქტერიული და ვირუსული ფრაქციებიდან გამოყოფილი დნმ-ის (ბაქტერიული ფრაქცია) და რნმ-ის (ვირუსული ფრაქცია) ოცი ნიმუში.
- ნიმუშები აღებულია ფოთის, გონიოს და ანაკლიის სანაპიროს ზედაპირული და 80 მეტრი სიღრმის შრეებიდან.
- ნიმუშებს ჩაუტარდა ხარისხობრივი და რაოდენობრივი ანალიზი. აღმოჩნდა, რომ ვირუსული მეტაგენომური ფრაქცია, რომელიც აღებული იყო ფოთის სანაპიროს 80 მეტრის სიღრმიდან არ შეიცავს საკმარისი რაოდენობით რნმ-ს შემდგომი ანალიზისათვის, შესაბამისად, განხორციელდა დამატებითი ნიმუშების აღების პროცედურები.
- გენომის ცენტრში განხორციელდა ათი ბაქტერიული მეტაგენომური დნმ-ის ნიმუშის და 5 ვირუსული მეტაგენომური რნმ ნიმუშის შემდგომი დამუშავება და სექვენირება ახალი თაობის სექვენირების ტექნოლოგიის გამოყენებით.
- განხორციელდა მიღებული შედეგების ხარისხის კონტროლი და პირველადი ბიონფორმატიკული დამუშავება.
- ხორციელდება ნიმუშების დეტალური ბიონფორმატიკული ანალიზი.

5.2 დსჯვე მატერიალურ-ტექნიკური შესაძლებლობების გაძლიერება

2019 წლის განმავლობაში გაძლიერდა ლუგარის ცენტრის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა - შესყიდულ იქნა შემდეგი ლაბორატორიული აპარატურა და ტექნიკა:

1. მიკროსკოპი სავლე ნიმუშების იდენტიფიკაციისათვის;
2. გლობალური სანავიგაციო მოწყობილობა;
3. ცენტრიფუგა;
4. ტეიპსტეიშენი (კაპილარული ანალიზატორი) პორტატული კომპიუტერით;
5. თერმომიქსერი;
6. სრული ავტომატიზებული სისტემა სისხლის „ნატ“ მეთოდით სკრინინგისათვის;
7. ჰაერის მოცულობის მზომი;
8. 96 ფოსოიანი მაგნიტური შტატივი;
9. სრული გენომის სექვენირების აპარატი;
10. ულტრადიდი ტემპერატურის საყინულე;
11. უწყვეტი კვების წყარო თერმოციკლირებისათვის.

განხორციელდა შეძენილი აპარატურის და ტექნიკის მონტაჟი და ინსტალირება. თანამშრომლებს ჩაუტარდათ შესაბამისი ტრენინგები (დანართი 12, 13 და 14).

დანერგული ახალი მეთოდები: GHOST ტექნოლოგია, რომელიც გამოყენებული იქნება C ჰეპატიტის ეპიდზედამხედველობაში; დაინერგა EGFR გენის მუტაციის განსაზღვრის მეთოდი (პჯრ რეალურ დროში), ეპითელური ზრდის ფაქტორის რეცეპტორის (EGFR) გენის მოლეკულურ-გენეტიკური კვლევა პჯრ მეთოდით; დაინერგა ონკოლოგიური მარკერების ტესტები ახალი თაობის სექვენირების მეთოდით; აეწყო ტკიპების ბარკოდირების მეთოდი და ჩატარდა მათი ფილოგენეტიკური ანალიზი, განხორციელდა გადასვლა ელექტრონულ სტატისტიკურ ანგარიშგებაზე და სხვა (დანართი 10).

5.3 გენომის ცენტრის გაძლიერება და ვივარიუმის ფუნქციონირების უზრუნველყოფა საერთაშორისო სტანდარტებით

პროექტი „ახალი თაობის სექვენირების შესაძლებლობების განვითარება C ჰეპატიტის ზედამხედველობის ეფექტურობის გაძლიერებისათვის საქართველოში“, CDC, USA: პროექტი მიზნად ისახავდა დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის (თბილისი, საქართველო) გენომის ცენტრის ბაზაზე გლობალური ჰეპატიტების ზედამხედველობის რეგიონული ლაბორატორიის (GHOST - Global Hepatitis Outbreak and Surveillance Technology) შექმნას. სექვენირების შედეგების ხარისხის შეფასება და კონტროლი ხორციელდებოდა ამერიკის შეერთებული შტატების დაავადებათა კონტროლის ცენტრის GHOST ტექნოლოგიის პროგრამის გამოყენებით.

- ანალიზმა აჩვენა, რომ ტექნოლოგიური ხარისხის კონტროლი გაიარა 38-მა ნიმუშმა, რომელთა შორის C ჰეპატიტის ვირუსის რეკომბინანტული 2k/1b ფორმის პრევალენტობა იყო საკმოდ მაღალი და შეადგინა 36%.
- რეკომბინანტულ ფორმებთან ერთად აღმოჩენილი იქნა სხვა გენოტიპები და ქვეტიპებიც, მათ შორის 1b გენოტიპი აღმოჩნდა 28%, 3a გენოტიპი - 28%, დაახლოებით 6% შეადგინა 2k გენოტიპმა და მხოლოდ 2% აღმოჩნდა 2c.
- პროექტი პირველი წლისათვის ითვალისწინებდა ტექნოლოგიის დანერგვას დაავადებათა კონტროლის ცენტრის ლუგარის გენომის ლაბორატორიაში. შესაბამისად, კვლევაში ეპიდმონაცემები არ იყო ჩართული მონაცემთა ანალიზში.
- პროექტი ხელს შეუწყობს NCDC/ლუგარის ცენტრის შესაძლებლობების გაძლიერებას C ჰეპატიტის გავრცელების გზებისა და მოლეკულური ზედამხედველობის ეფექტურად განხორციელებისათვის. აღნიშნული ტექნოლოგიით შესაძლებელი გახდება საქართველოში C ჰეპატიტის მოლეკულური ეპიდემიოლოგიის რუკის შედგენა. გენომის ცენტრი გახდება GHOST ტექნოლოგიის რეგიონალური ლაბორატორია და ყველა მონაცემი ატვირთული იქნება GHOST მონაცემთა გლობალურ ბაზაში.

პროექტი „C ჰეპატიტის ვირუსის გენეტიკური თავისებურებები საქართველოში და მისი როლი C ჰეპატიტის ელიმინაციის სახელმწიფო პროგრამაში“, CDC, USA: პროექტის მიზანია C ჰეპატიტის რეკომბინანტული ფორმა RF1_2k/1b-ს ლაბორატორიულ დიაგნოსტიკისა და მკურნალობის გამოსავალზე ახალი ინფორმაციის მოპოვება, ასევე საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სისტემის ინფორმირება C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის წარმატებული დანერგვის ხელშეწყობის მიზნით.

პროექტის ძირითადი ამოცანები:

- C ჰეპატიტის ელიმინაციის სახელმწიფო პროგრამაში ჩართული HCV მე-2 გენოტიპით პაციენტებში RF1_2k/1b რეკომბინანტული ფორმების პრევალენტობის დადგენა:
  - ✓ ზუგდიდის, ქუთაისის, ბათუმისა და გორის სენტინელურ საიტებზე ჩართული პაციენტების მონიტორინგი;
  - ✓ ახალი სენტინელური მეთვალყურეობის საიტების შექმნა თბილისში, რუსთავსა და გურჯაანში.
- ახალი რეკომბინანტული ფორმების აღმოჩენის მიზნით HCV 1 გენოტიპებით პაციენტების დამატებითი ანალიზი სტრუქტურულ და არასტრუქტურულ რეგიონებში.
- RF1_2k/1b რეკომბინანტული ფორმის სრული გენომის ანალიზი.
- RF1_2k/1b რეკომბინანტული ფორმის სრული გენომის გენეტიკური კავშირების და კლასტერების დადგენა.
- კვლევაში ჩართული პაციენტების მკურნალობასთან დაკავშირებული ინფორმაციის შეგროვება და დამუშავება.

პროექტი „ვირუსები შავ ზღვაში: მრავალფეროვნება, თანასაზოგადოებების დინამიკა და ვირუს-მასპინძლის ურთიერთქმედებანი“, შოთა რუსთაველის სახელობის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდი: პროექტის ძირითადი მიზანია ვირუსებისა და მათი მასპინძელი ორგანიზმების ერთუჯრედიანი ეუკარიოტების, პროკარიოტების მრავალფეროვნების და მათი ურთიერთქმედების კომპლექსური შესწავლა აღმოსავლეთ შავი ზღვის ეკოსისტემაში. კვლევა შეეხება შავი ზღვის წყლის სვეტის სხვადასხვა ზონას, კერძოდ, ოქსიულ, სუბოქსიურ, უჟანგბადო შრეებსა და სედიმენტებს. პროექტის მიზნები მიიღწეული იქნება ოთხი სამეცნიერო დაწესებულების ერთობლივი ძალისხმევით: დაავადებათა კონტროლის ეროვნული ცენტრის ლუგარის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის კვლევითი ლაბორატორია, საქართველო; ელიავას სახელობის ბაქტერიოფაგიის, მიკრობიოლოგიისა და ვირუსოლოგიის ინსტიტუტი, საქართველო; ერევნის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, სომხეთი; მიჩიგანის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ამერიკის შეერთებული შტატები.

პროექტის მიზნების განხორციელებისათვის დასახულია შემდეგი ამოცანები:

1. გარემოს ნიმუშების აღება და დამუშავება;
  2. წყლის ნიმუშებში ვირუსების, პროკარიოტებისა და ერთუჯრედიანი ეუკარიოტების რიცხოვნობის შეფასება;
  3. მასპინძელი ორგანიზმების თანასაზოგადოებების ანალიზი;
  4. ვირუსების თანასაზოგადოებების ანალიზი;
  5. ვირუს-მასპინძლის ურთიერთქმედებების შესწავლა;
  6. შედეგების ანალიზი.
- 2019 წლის განმავლობაში გენომის ცენტრში შემოვიდა საქართველოს შავი ზღვის სანაპიროს სხვადასხვა მონაკვეთზე აღებული ბაქტერიული და ვირუსული ფრაქციებიდან გამოყოფილი დნმ-ის (ბაქტერიული ფრაქცია) და რნმ-ის (ვირუსული ფრაქცია) ოცი ნიმუში.

- ნიმუშები აღებულია ფოთის, გონიოს და ანაკლიის სანაპიროს ზედაპირული და 80 მეტრი სიღრმის შრეებიდან.
- ნიმუშებს ჩაუტარდათ ხარისხობრივი და რაოდენობრივი ანალიზი. აღმოჩნდა, რომ ვირუსული მეტაგენომური ფრაქცია, რომელიც აღებული იყო ფოთის სანაპიროს 80 მეტრის სიღრმიდან არ შეიცავს საკმარისი რაოდენობით რნმ-ს შემდგომი ანალიზისათვის, შესაბამისად, განხორციელდა დამატებითი ნიმუშების აღების პროცედურები.
- გენომის ცენტრში განხორციელდა ათი ბაქტერიული მეტაგენომური დნმ-ის ნიმუშის და 5 ვირუსული მეტაგენომური რნმ ნიმუშის შემდგომი დამუშავება და სექვენირება ახალი თაობის სექვენირების ტექნოლოგიის გამოყენებით.
- განხორციელდა მიღებული შედეგების ხარისხის კონტროლი და პირველადი ბიოინფორმატიკული დამუშავება.
- ხორციელდება ნიმუშების დეტალური ბიოინფორმატიკული ანალიზი.

პროექტი „ეპითელიური ზრდის ფაქტორის რეცეპტორის (EGFR) გენის მოლეკულურ-გენეტიკური კვლევა პჯრ მეთოდით“, კომპანია ასტრაზენეკა: პროექტის მიზანია საქართველოში ფილტვის ადენოკარცინომის ჰისტოლოგიურად დადასტურებული დიაგნოზის მქონე პაციენტებისათვის უსასყიდლო გამოკვლევის ჩატარების შესაძლებლობის მიცემა (ანალიზი/ტესტირება) მათში EGFR გენის მუტაციის გამოსავლენად.

- პროექტის ფარგლებში დღეის მდგომარეობით ანალიზი უსასყიდლოდ ჩაუტარდა ფილტვის სიმსივნით დაავადებულ 32 პაციენტს. ექვსი პაციენტს აღმოჩნდა EGFR გენის მუტაცია, ხოლო 26 შემთხვევაში უარყოფითი შედეგი დაფიქსირდა.

პროექტის „ახალი თაობის სექვენირებაზე დაფუძნებული კლინიკური აპლიკაციები - პერსონალიზებული მედიცინის საფუძველი“, დაავადებათა კონტროლის და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრი: პროექტის მიზანია საქართველოში ახალი თაობის სექვენირებაზე დაფუძნებული კლინიკური აპლიკაციების განვითარება და საქართველოსა და რეგიონის ქვეყნებისათვის შესაბამისი სერვისების შეთავაზება. პროექტის მეშვეობით პირველად საქართველოსა და რეგიონის ქვეყნების მოსახლეობისათვის ხელმისაწვდომი გახდება ახალი თაობის სექვენირებაზე დაფუძნებული კლინიკური ანალიზების ჩატარება. პროექტი ხორციელდება კლინიკურ ონკოლოგებთან მჭიდრო თანამშრომლობის ფარგლებში.

- განხორციელდა პირველი რვა ნიმუშის ანალიზი TruSight 15 მყარი სიმსივნეების პანელის გამოყენებით. პანელში თავმოყრილია თხუთმეტი ყველაზე მნიშვნელოვანი გენი, რომლებიც პასუხისმგებელია შვიდი ტიპის მყარი სიმსივნის განვითარებაზე. პანელის გამოყენებით ხდება პათოგენური ვარიაციების დეტექცია გენების მიხედვით.
- TruSight 15 მყარი სიმსივნის პანელის ტიპები და მათზე პასუხისმგებელი გენები: TruSight 15 მყარი სიმსივნის პანელით ხორციელდება შემდეგი გენების ანალიზი სიმსივნეების მიხედვით: ფილტვი - BRAF, EGFR, ERBB2, KRAS, MET, PIK3CA, RET, TP53; მკერდი - AKT1, ERBB2, PIK3CA; მელანომა - BRAF, GNA11, GNAQ, KIT, NRAS, PDGFRA, TP53; სწორი

ნაჭლავი - BRAF, KRAS, NRAS, MET, TP53; საკვერცხე - FOXL2, TP53; კუჭი - KIT, KRAS, MET, PDGFRA; პროსტატა - PIK3CA. დღეისათვის, ლუგარის ცენტრში TruSight 15 სიმსივნის პანელის გამოყენებით მყარი სიმსივნეების ანალიზი ხელმისაწვდომია.

- BRCA1 და BRCA2 მკერდის სიმსივნის პანელი: კლინიკურ ონკოლოგებთან შეხვედრაზე გამოიკვეთა, რომ მკერდის სიმსივნეების დროს გენური მუტაციების კვლევის მიმართ მოთხოვნა მაღალია. დღევანდელი მდგომარეობით ნიმუშების გაგზავნა ტესტირებისათვის, ძირითადად, ხორციელდება დასავლეთ ევროპის ქვეყნების ლაბორატორიებში. მომსახურებისათვის საჭიროა დაახლოებით 4 - კვირა. მოთხოვნის შესაბამისად, შემდეგი პანელი რომელიც ხელისაწვდომი გახდება ანალიზისათვის ლუგარის ცენტრში არის BRCA1 და BRCA2 გენების პანელი. BRCA პანელით ხორციელდება BRCA1 და BRCA2 გენების შემდეგი პათგენური ვარიანტების დეტექცია: BRCA1 - c.1360_1361delAG (del); c.5062_5064delGTT (del); c.5266dupC (dup); c.1462dupA (dup); c.1016dupA (dup); c.3331_3334delCAAG (del); c.4117G>T (SNV); c.1505T>G (SNV); c.5074+1G>T (SNV); c.181T>G (SNV); c.1016dupA (dup); c.5335_5335delC (del); c.1881C>G (SNV); c.5123C>A (SNV); BRCA2 - c.9252_9255delAACAinsTT (Complex); c.4131_4132insTGAGGA (ins); c.1238_1238delT (del); c.5211_5214delTACT (del); c.5718_5719delCT (del); c.2684_2684delC (del); c.6591_6592delTG (del); c.7007G>A (SNV); c.7008-62A>G (SNV); c.72delA (del); c.6275_6276delTT (del).
- მოთხოვნის შესაბამისად, შესაძლებელია კარდიოლოგიური დაავადებების გენეტიკური მუტაციების, არაინვაზიური პრენატალური, ჰემატოლოგიური დარღვევების და in vitro განაყოფიერების გენეტიკური ანალიზი ახალი თაობის სექვენირების გამოყენებით.
- დაიგეგმა (2020 წლის აპრილის თვეში) დაავადებათა კონტროლის ცენტრში სამუშაო შეხვედრის ჩატარება ქართველი ონკოლოგების, გენეტიკოსებისა და დარგის ექპერტების მონაწილეობით. შეხვედრაში მონაწილეობას მიიღებენ კომპანიების Illumina და SOPHiA DDM წარმომადგენლები.

ვივარიუმის ფუნქციონირების უზრუნველყოფისათვის საერთაშორისო სტანდარტებით მიხედვით ჩატარებული აქტივობები:

დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრსა და საქართველოს ლაბორატორიული ცხოველების მეცნიერებათა ასოციაციას („გალასი“) შორის 2018 წლის 26 სექტემბერს გაფორმებული ურთიერთგაგების მემორანდუმის და ინსტიტუციათაშორისი ცხოველთა მოვლისა და გამოყენების კომიტეტის დებულების გადაცემის აქტის საფუძველზე, 2019 წლის 24 ივნისის ბრძანებით (#06-125/ო) დაავადებათა კონტროლის ეროვნულ ცენტრში ჩამოყალიბდა ინსტიტუციათაშორისი ცხოველთა მოვლისა და გამოყენების კომიტეტი. აღნიშნული კომიტეტის ჩამოყალიბების საჭიროება საერთო თანამშრომლობის ფარგლებში მოწონებული და რეკომენდებული იქნა ცენტრის ისეთი საერთაშორისო პარტნიორი ორგანიზაციებისგან, როგორცაა: აშშ დაავადებათა კონტროლის და პრევენციის ცენტრები (CDC), აშშ უოლტერ რიდის სამხედრო-კვლევითი ინსტიტუტი (WRAIR), ინფექციური დაავადებების ამერიკის სამხედრო-სამედიცინო კვლევითი

ინსტიტუტი (USAMRIID) და ა.შ., რაც გაზრდის ცენტრში ჩატარებული ბიოსამედიცინო კვლევების ხარისხს (საერთაშორისოდ აღიარებულ ეთიკურ ნორმებთან და „3R“ პრინციპთან შესაბამისობა), ხელს შეუწყობს ამ კვლევების შედეგების აღიარებას საერთაშორისო დონეზე და გააადვილებს მონაწილეობას საერთაშორისო პროგრამებში.

ჩატარდა კომიტეტის ორი შეხვედრა. პირველი შეხვედრა იყო ზოგადი, გაცნობითი ხასიათის კომიტეტის სამომავლო საქმიანობის შესახებ, ხოლო მე-2 შეხვედრაზე მოხდა კომიტეტის თავმჯდომარის და მდივნის არჩევა და სავსე პროტოკოლის განხილვა დასამტკიცებლად. აშშ უოლტერ რიდის სამხედრო-კვლევით ინსტიტუტთან (WRAIR) თანამშრომლობის ფარგლებში, საჭიროების შემთხვევაში სავსე პროტოკოლის განხილვისას შესაძლებელია მათი რამდენიმე თანამშრომლის მოწვევა საპატიო წევრის სტატუსით.

2019 წლის 13-17 ოქტომბერს აღნიშნული კომიტეტის თავმჯდომარე და კომიტეტის წევრი აშშ-ს საფრთხის შემცირების სააგენტოს (DTRA) დაფინანსებით იმყოფებოდნენ ქ. დენვერში, კოლორადოს შტატი „ლაბორატორიული ცხოველების მეცნიერებათა ამერიკული ასოციაციების 70-ე შეხვედრა“-ზე, რომელიც ეხებოდა ცხოველების მოვლისა და გამოყენების ინსტიტუციური კომიტეტის მუშაობის, ლაბორატორიული ცხოველების გამოყენებით მიმდინარე სამეცნიერო კვლევების უახლესი საერთაშორისო სტანდარტების/მიღწევების და ვივარიუმების მოწყობის/მუშაობის საკითხებს. მათ წარადგინეს ორი პოსტერული მოხსენება (მარინე რამიშვილი - „საქართველოში ცხოველთა მოვლისა და გამოყენების ინსტიტუციური კომიტეტების სისტემის (IACUC) ჩამოყალიბება: წარმატების ისტორია“; ლევან ჩიტიაშვილი - „ბიოსამედიცინო კვლევების კანონმდებლობის დანერგვის სტრატეგია გარდამავალ ქვეყნებში: საქართველოს გამოცდილება“ და ერთი მოკლე ზეპირი მოხსენება დაავადებათა კონტროლის ეროვნულ ცენტრში ჩამოყალიბებული ინსტიტუციათაშორისი ცხოველთა მოვლისა და გამოყენების კომიტეტის ამჟამინდელი საქმიანობის და სამომავლო გეგმების შესახებ. კომიტეტი ამჟამად ცდილობს ითანამშრომლოს საერთაშორისო პარტნიორ დაწესებულებებთან და მოიპოვოს დაფინანსება პირველ რიგში NCDC-IACUC კომიტეტის წევრების დატრენინგებისთვის, მათი კვალიფიკაციის გაზრდის მიზნით, ლაბორატორიული ცხოველების მეცნიერების სფეროში.

5.4 სამეცნიერო საქმიანობის პოპულარიზაცია და ინტერნაციონალიზაცია

ვირუსული ჰეპატიტის ელიმინაციისთვის სანიმუშო ქვეყნის სტატუსი მსოფლიოში პირველად საქართველოს მიენიჭა: 2019 წლის 11 აპრილს ქ. ვენაში, ავსტრია, ევროპის ღვიძლის შემსწავლელი ასოციაციის და ღვიძლის საერთაშორისო ფონდის მიერ ორგანიზებულ ღვიძლის საერთაშორისო კონგრესზე (EASL 2019), მსოფლიოში პირველად, საქართველოს ვირუსულ ჰეპატიტებთან ბრძოლის სანიმუშო ქვეყნის საპატიო ტიტული მიენიჭა. 2014 წლიდან უკვე ტრადიციულად EASL-ის კონგრესზე საქართველოში ელიმინაციის მიღწევების განხილვას სპეციალური სესია ეთმობა, რომელზეც საქართველოს წარმომადგენლობის მიერ გაკეთდა მნიშვნელოვანი მოხსენებები და ევროპის ღვიძლის შემსწავლელი ასოციაციის თავმჯდომარემ გადასცა საქართველოს ვირუსულ ჰეპატიტებთან ბრძოლის სანიმუშო ქვეყნის ტიტული, რაც ქვეყანაში მიმდინარე C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის წარმატებისა და

საქართველოს, როგორც ვირუსულ ჰეპატიტთან, განსაკუთრებით კი C ჰეპატიტთან ბრძოლის, ერთ-ერთ სამოდელო ქვეყანად აღიარება.

კონგრესის ფარგლებში ღვიძლის დაავადებების საერთაშორისო ფონდსა და საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს შორის ურთიერთგაგების მემორანდუმზე მხარეთა ხელმოწერის ოფიციალური ცერემონია და პრეს-კონფერენცია პირდაპირი ტრანსლაციით გაიმართა 13 აპრილს.

ლუგარის ცენტრის ბაქტერიოლოგიისა და სეროლოგიის ლაბორატორიებს მიენიჭა საერთაშორისო აკრედიტაცია ISO 15 189: 2019 წლის 30 ოქტომბერი-4 ნოემბერს ლუგარის ცენტრის ზოგადი ბაქტერიოლოგიისა და სეროლოგიის ლაბორატორიებში წარმატებით ჩატარდა სააკრედიტაციო შეფასება. აუდიტის მიზანი იყო ლუგარის ცენტრის უწყვეტი განვითარების და ხარისხის ელემენტებთან შესაბამისობის დადგენა. ლაბორატორიებმა სრულად დააკმაყოფილეს ISO 15 189 სტანდარტის მოთხოვნები, რის შედეგად აღნიშნულ ლაბორატორიებს ამერიკული სააკრედიტაციო ორგანოს ANAB-ის მიერ მიენიჭა საერთაშორისო აკრედიტაცია ISO 15 189.

დესჯეცის პოლიომიელიტის ლაბორატორიას ჯანმო-ს სრული აკრედიტაცია მიენიჭა: დესჯეცის ლუგარის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის კვლევითი ცენტრის პოლიომიელიტის ნაციონალურ ლაბორატორიას ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის ევროპის რეგიონულმა ოფისმა, ყოველწლიური სააკრედიტაციო პროცესის წარმატებით დასრულების შემდეგ, 2019 წ. ჯანმო-ს პოლიომიელიტის ნაციონალური ლაბორატორიის სრული აკრედიტაცია მიანიჭა. აღნიშნულთან დაკავშირებით, ლაბორატორიის პერსონალს ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის ევროპის რეგიონულმა დირექტორმა - ქალბატონმა ჟუჟანა ჯაკაბმა მიულოცა. მან ასევე მადლობა გადაუხადა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრს, პოლიომიელიტის გლობალური ერადიკაციის ინიციატივის აქტიური მხარდაჭერისა და აღნიშნული ლაბორატორიის სრული დატვირთვით ფუნქციონირების ხელშეწყობისათვის.

გრიპის და რესპირატორული ვირუსების ლაბორატორიამ წარმატებით მონაწილეობა მიიღო ჯანმო-ს გრიპის ხარისხის კონტროლის შეფასებაში (რეალურ დროში პჯრ დაიდგა 10 ნიმუშზე) და აგრეთვე MediLabSecure-ს მიერ ორგანიზებულ Mers-CoV დეტექციის ხარისხის კონტროლის გარე შეფასებაში (რეალურ დროში პჯრ დაიდგა 8 ნიმუშზე).

დესჯეცის მონაწილეობა AMR ხარისხის გარე კონტროლის ყოველწლიურ პროგრამაში: AMR ხარისხის გარე კონტროლის ყოველწლიურ პროგრამაში წარმატებული მონაწილეობა (ჯანმო-ს ეგიდით).

მადლობის სიგელი გარემოს ჯანმრთელობის სამმართველოს უფროსს ქ-ნ ნანა გაბრიაძეს: ქ. ჟენევაში (შვეიცარია) ჯანმო-ს კლიმატის და ჯანმრთელობის სხვა დეტერმინანტების გენერალური დირექტორის ასისტენტი ქ-ნი ჯოი სენტ ჯონი და გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამის ეკონომიკური განყოფილების დირექტორი ქ-ნი ლიგია ნორონა (UNEP) მადლობას უცხადებენ დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრსა და პირადად გარემოს ჯანმრთელობის სამმართველოს უფროსს ქ-ნ ნანა გაბრიაძეს

ტყვიით მომხამვის პრევენციის საერთაშორისო კვირეულის და ცნობიერების ამაღლების კამპანიების ჩატარებისათვის საქართველოში და იმ აქტივობების განხორციელებისათვის, რაც მიმდინარეობს საღებავებიდან ტყვიის ელიმინაციისათვის.

2019 წელს ცენტრის თანამშრომლები მონაცილეობდნენ სხვადასხვა სახის საერთაშორისო შეხვედრების, სხდომების, კომიტეტების, ტრენინგების, კონფერენცია/ სიმპოზიუმი/ კონგრესების მუშაობაში. გამოქვეყნდა სტატიები რეიტინგულ სანეცნიერო ჟურნალებში, ასევე გამოქვეყნდა სხვადასხვა სახის მასალა, როგორც ქართულ, ასევე ინგლისურ ენაზე, გაკეთდა სტენდური და ზეპირი მოხსენებები და სხვა.

34 საერთაშორისო კონფერენცია/ სიმპოზიუმი/კონგრესებსა და სხვ. ღონისძიებებში მონაწილეობა მიიღო ცენტრის 88 სპეციალისტმა (დანართი 15). ცენტრის 67 სპეციალისტმა წლის განმავლობაში 30 ტრენინგი გაიარა საზღვარგარეთ (დანართი 12). ცენტრის 120 თანამშრომელმა მიიღო მონაწილეობა 78 შეხვედრის, სხდომის, კომიტეტის მუშაობაში (დანართი 16). წლის განმავლობაში ცენტრის თანამშრომლებმა 41-ჯერ წარადგინეს მოხსენებები სხვადასხვა საერთაშორისო ღონისძიებებზე (დანართი 17). ცენტრის თანამშრომლები გაერთიანებული არიან საერთაშორისო და საქართველოს სხვადასხვა ტიპის სტრუქტურებში (კავშირი, სამუშაო ჯგუფი, საზოგადოება, ასოციაცია, საბჭო), არიან სხვადასხვა ორგანიზაციების ადგილობრივი წარმომადგენლები და ა.შ. (დანართი 18 და 19). საანგარიშო პერიოდში ცენტრის პროგრამებს/პროექტებს/გრანტებს აფინანსებდნენ სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციები (დანართი 20).

გააფორმდა 14 თანამშრომლობის მემორანდუმები სხვადასხვა პარტნიორებთან (დანართი 21).

2019 წელს ცენტრში სტაჟირება გაიარა 101 სტაჟიორმა, აქედან სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში - რვა, პროფესიული პრაქტიკა - 3-მა სტაჟიორმა. ცენტრის ბაზაზე კვალიფიკაცია აიმაღლა ორმა პიროვნებამ (დანართი 22).

ცენტრში განხორციელდა მნიშვნელოვანი ვიზიტები (დანართი 23); ჩატარდა სხვადასხვა სახის ღონისძიებები (დანართი 24); ჩატარდა საერთაშორისო კვირეულები და დღეები (დანართი 25); ჩატარდა მუდმივმოქმედი სემინარის „ეპიდემიოლოგია“ 7 მეცადინეობა (დანართი 26).

საქართველოში ჩატარებულ 11 კონფერენციაში, სიმპოზიუმსა და სხვა ღონისძიებაში მონაწილეობა მიიღო ცენტრის 118 თანამშრომელმა (დანართი 27).

ძირითადი გამოწვევები

- კლინიკური აპლიკაციის - ონკოლოგიური დაავადებების დიაგნოსტიკის დანერგვა ახალი თაობის სექვენირების მეთოდის გამოყენებით
- ახალი თაობის სექვენირების დანერგვა ადამიანის გენომის კვლევისთვის, უახლესი მეთოდების ათვისება და მათ დანერგვაზე მუშაობა
- ქვეყნის მასშტაბით ბიორისკების შეფასების პროცესში მონაწილეობა, დეკსჯეც-ში ლაბორატორიის პესონალის კომპეტენციის შეფასება
- C ჰეპატიტის ლაბორატორიული კვლევის რეფერენს ცენტრის ფუნქციების გაფართოვება
- სამეცნიერო მიმართულებების გაფართოვება, მათ შორის „პერსონალიზებული მედიცინის“ საკითხებზე
- სამეცნიერო პროექტების მართვა და ახალი პროექტებისათვის დაფინანსების მოძიება
- ISO აკრედიტაციის სტანდარტზე მუშაობა, სეროლოგიურ და ბაქტერიოლოგიურ ლაბორატორიაში ISO 15189 აკრედიტაციის შენარჩუნება და მოლეკულური ლაბორატორიის მომზადება აკრედიტაციისათვის

სტრატეგიული პრიორიტეტი 6: ელექტრონული ინფორმაციული სისტემების განვითარება

ძირითადი მიღწევები

- დაბადება/გარდაცვალების აღრიცხვიანობის სისტემის გაუმჯობესებული ადმინისტრირება
- სიკვდილის არაიდენტიფიცირებული მიზეზების წილის შემცირების მიზნით საზ. ჯანდაცვის რაიონული ცენტრების მიერ მიმდინარეობდა საქმიანობა ვერბალური აუტოფსიის მეთოდის გამოყენებით
- სიკვდილის არაიდენტიფიცირებული მიზეზების წილი ქვეყნის სიკვდილიანობის სტრუქტურაში 14.9%-მდე შემცირდა (2010 წ – 54,6%) და მიუახლოვდა მსოფლიოში მიღებულ ზღვარს (10-15%)
- დაბადების რეგისტრის მონაცემთა ხარისხის აუდიტი
- სტატისტიკური ანგარიშგების და კიბოს პოპულაციური რეგისტრის სრული ელექტრონიზაცია
- დაინერგა C ჰეპატიტისა და იმუნიზაციის მოდულებიდან ყოველკვირეული ანგარიშგება
- შეიქმნა და ამუშავდა კიბოს ერთიანი ინფორმაციული სისტემა
- მომზადდა და გამოიცა კიბოს პოპულაციური რეგისტრის ოთხი წლის შედეგების ანალიზი ქართულ და ინგლისურ ენებზე
- მომზადდა და გამოიცა სტატისტიკური ცნობარი „ჯანმრთელობის დაცვა, საქართველო 2018“ ქართულ და ინგლისურ ენებზე
- მომზადდა და გამოიცა მოკლე სტატისტიკური მიმოხილვა ქართულ და ინგლისურ ენებზე
- ჟურნალში “The Lancet“ გამოქვეყნდა ორი სტატია

საქართველოში ელექტრონული ინფორმაციული სისტემების განვითარება და მოსახლეობის ჯანმრთელობის სტატისტიკის წარმოება დკსჯეც-ის ერთ-ერთი სტრატეგიული მიმართულებაა. სისტემის ფუნქციონირების ფარგლებში მიმდინარეობს მონაცემთა შეგროვება, მონაცემთა ბაზების ფორმირება, მონაცემთა ანალიზი, წარდგენა და გავრცელება. რუტინული სამედიცინო სტატისტიკის მეშვეობით შეგროვებული მონაცემების საფუძველზე ხორციელდება მოსახლეობის ჯანმრთელობის მდგომარეობის და ჯანდაცვის სერვისების უტილიზაციისა და ეფექტურობის ამსახველი ინდიკატორების გამოთვლა ასაკის, სქესის და გეოგრაფიული არეალის მიხედვით. რეგულარულ საფუძველზე წარმოებს საერთაშორისო მონაცემთა ბაზებისთვის, როგორცაა „ჯანმრთელობა ყველასათვის“, „ჯანდაცვის რესურსები“, ჯანმრთელობის გაზომვებისა და შეფასების ინსტიტუტის მონაცემთა ბაზა, საქართველოს მონაცემთა მიწოდება. საანგარიშო პერიოდში მიმდინარეობდა სხვადასხვა ავადმყოფობების გავრცელების, ავადობის და სიკვდილიანობის მაჩვენებლების, დედათა და ბავშვთა ავადობის და სიკვდილიანობის ინდიკატორების გამოთვლა, მათი შედარება სხვა ქვეყნების მაჩვენებლებთან, დინამიკის ტენდენციების გამოვლენა და სხვა.

6.1. თემატური რეგისტრების და სისტემების განვითარება

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის მინისტრის 2019 წლის 25 მარტის N01-26/ნ ბრძანების „სამედიცინო სტატისტიკური ინფორმაციის წარმოების და მიწოდების წესის შესახებ“ თანახმად, მიმდინარეობდა ანგარიშგება ელექტრონული მოდულების და ქალაქდმატარებელი ფორმის მეშვეობით სხვადასხვა პერიოდულობით - რეალურ დროში, ყოველთვიური და ყოველწლიური ანგარიშების მიხედვით. ელექტრონულ მოდულებთან მიმართებაში მიმდინარეობდა მომხმარებელთა რეგისტრირება და მართვა, ინფორმაციის მოწოდების პროცესზე მონიტორინგი, მონაცემთა დამუშავება, პროგრამული კონტროლი და კორექტირება; ქალაქდმატარებელ ფორმასთან (IV-06) მიმართებაში - ანგარიშების მიღება, ვიზუალური კონტროლი, მონაცემთა შეყვანა, პროგრამული კონტროლი და კორექტირება.

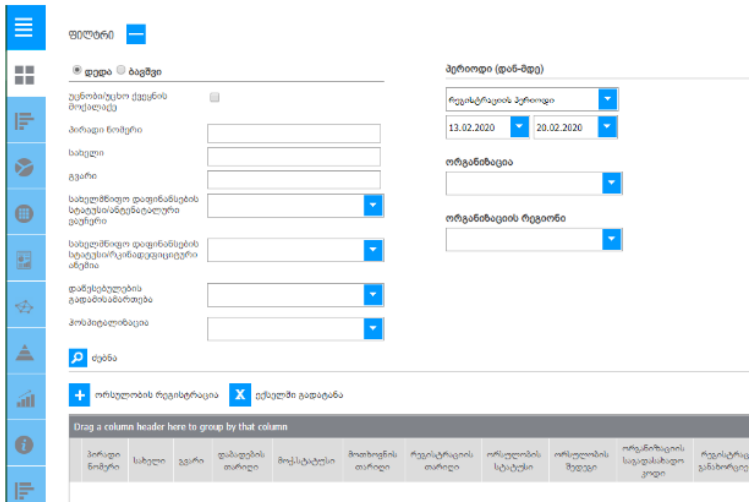
საანგარიშო პერიოდში ხორციელდებოდა სხვადასხვა ბაზების მონაცემების შედარება და მართვა. მომზადდა ნაერთი დარგობრივი ანგარიშები, რომლებიც ანგარიშგების ფორმატის შესაბამისად, დადგენილი წესით წარედგინა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს და საქართველოს სტატისტიკის ეროვნულ სამსახურს. მოხდა მონაცემების განახლება ჯანმო-ს მონაცემთა ბაზებში „ჯანმრთელობა ყველასათვის“ და „ადამიანური რესურსები“. პერიოდულად მიმდინარეობდა სამუშაო შეხვედრები სამედიცინო დაწესებულებების ხელმძღვანელებთან, სტატისტიკაზე პასუხისმგებელ პირებთან, დაწესებულებათა კონსულტირება. მიმდინარეობდა მომხმარებლებისთვის (ადგილობრივი და საერთაშორისო ორგანიზაციები, კერძო პირები, მედიასაშუალებები) მონაცემთა მიწოდება მოთხოვნების საფუძველზე.

საანგარიშგებო ფორმების ახალ პლატფორმაზე გადაყვანასთან დაკავშირებით, დეველოპერულ ჯგუფთან თანამშრომლობით და სამედიცინო სერვისების პროვაიდერებთან კონსულტაციების გზით, გადახედულ იქნა ფორმების დიზაინი, განხორციელდა სათანადო ცვლილებები. წლიური ანგარიშების ელექტრონიზაციასთან დაკავშირებით, დეველოპერულ ჯგუფთან აქტიური თანამშრომლობით, შესრულდა ყველა აუცილებელი სამუშაო.

ქვეყნის მასშტაბით დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობის ანტენატალური და სამეანო მომსახურების ზედამხედველობის აღრიცხვიანობის ელექტრონული სისტემის „ორსულთა და ახალშობილთა ჯანმრთელობის მეთვალყურეობის ელექტრონული მოდული“ („დაბადების რეგისტრი“) ფუნქციონირება: 2016 წელს ნორვეგიის სამეფოს ტრომსოს უნივერსიტეტისა და გაეროს ბავშვთა ფონდის ტექნიკური და ფინანსური ხელშეწყობით, ქვეყნის მასშტაბით ამოქმედდა დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობის ანტენატალური და სამეანო მომსახურების ზედამხედველობის ახალი ელექტრონული სისტემა - „ორსულთა და ახალშობილთა ჯანმრთელობის მეთვალყურეობის ელექტრონული მოდული“ (ე.წ. „დაბადების რეგისტრი“), რომლის მეშვეობითაც ხორციელდება თითოეული ორსულის უწყვეტი მონიტორინგი ორსულობის იდენტიფიცირებიდან ორსულობის გამოსავლის ჩათვლით. სისტემაში, ასევე, აღირიცხება მონაცემები სამშობიაროში ყოფნის პერიოდში ახალშობილის ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ. იმის გათვალისწინებით, რომ მსოფლიოში მხოლოდ რამდენიმე

ქვეყანას აქვს დაბადების რეგისტრი, ეს ინიციატივა საქართველოსთვის უმნიშვნელოვანეს წინ გადადგმულ ნაბიჯს წარმოადგენს.

თვით დაბადების რეგისტრი პერინატალური რეგიონალიზაციის ხარისხის გაუმჯობესების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტი (მოიცავს 11 ინდიკატორს). სისტემის დადებით მხარეებს მიეკუთვნება სერვისის გაუმჯობესება, ელექტრონული ვაუჩერის გაცემის, გადამისამართებისა (დაწესებულების ცვლილების დროს) და სტატისტიკური ცხრილების ფორმირების შესაძლებლობა და ა.შ. საანგარიშო პერიოდში მიმდინარეობდა მონაცემთა შეყვანა, მონიტორინგი, კომუნიკაცია პროვაიდერებთან, მომხმარებელთა ტრენინგება.

ორსულთა და ახალშობილთა მეთვალყურეობის მოდულის საშუალებით საანგარიშო წელს გაუმჯობესდა დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობის ანტენატალური და სამეანო მომსახურების ზედამხედველობა. მოდულს დაემატა ახალი ვალიდაციები, რომელთა საშუალებითაც ინფორმაცია პორტალზე აისახება სრულად. ხორციელდებოდა დარეგისტრირებული ვიზიტების,

მშობიარობისა და ახალშობილის შესახებ ინფორმაციის უწყვეტი მონიტორინგი. რეგისტრის მონაცემთა ხარისხის, როგორც ტექნიკური ასევე თვისობრივი, გაუმჯობესების მიზნით ასევე დაიგეგმა ე.წ. „მონაცემთა ხარისხის აუდიტი“, რომელიც მიზნად ისახავს რეგისტრში შეყვანილი ინფორმაციის შედარებას სამედიცინო ისტორიებსა და ანტენატალურ ბარათებში დაფიქსირებულ მონაცემებთან. აღნიშნული აქტივობა დაიწყო 2019 წელს და მისი შედეგები ცნობილი გახდება მიმდინარე წლის განმავლობაში.

დაბადება/გარდაცვალების აღრიცხვიანობის სისტემის წარმოება: უკანასკნელ წლებში, დაბადებისა და გარდაცვალების ელექტრონული აღრიცხვიანობის სისტემის შემოღების შემდეგ, საქართველოში დაბადებისა და გარდაცვალების შემთხვევების რეგისტრაციის სისრულემ 95%-ს გადააჭარბა, თუმცა სიკვდილის არაიდენტიფიცირებული მიზეზების წილის მაღალი დონე კვლავ სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს. 2016 წლის 24 აგვისტოს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვისა და იუსტიციის მინისტრების ერთობლივი ბრძანების N01-37/ნ-137 „დაბადებისა და გარდაცვალების შესახებ სამედიცინო ცნობის ფორმების, მათი შევსებისა და გაგზავნის, სსიპ - სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს მონაცემთა ელექტრონული ბაზიდან დაბადებისა და გარდაცვალების შესახებ ინფორმაციის გაცემის წესის დამტკიცების შესახებ“ საფუძველზე მოხდა სახელმწიფო სერვისების სააგენტოს ძველი სისტემის ჩანაცვლება დაბადება/გარდაცვალების ახალი ელექტრონული რეგისტრაციის მოდულით. 2017 წლიდან

დაბადება/გარდაცვალების აღრიცხვიანობის სისტემის ადმინისტრირება დკსჯეცის მიერ ხორციელდება.

საანგარიშო პერიოდში განხორციელდა მონაცემთა ხარისხის გაუმჯობესებაზე მიმართული ქმედებების რიგი, ცვლილებები შევიდა მოქმედ ბრძანებაში რამაც კიდევ უფრო გააუმჯობესა აღრიცხვიანობის სისტემა და მონაცემთა ხარისხი, გაგრძელდა ვერბალური აუტოფსიის გამოყენებით სიკვდილის მიზეზების კოდირების სისწორეზე მიმართული ადამიანური პოტენციალის შექმნის პროცესი. ეპიდზედამხედველობის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ყველა რაიონული ცენტრის მეშვეობით მიმდინარეობდა სიკვდილის უცნობი მიზეზების იდენტიფიცირება ვერბალური აუტოფსიის მეთოდის გამოყენებით (ვერბალური აუტოფსიის განხორციელებასა და სამედიცინო ჩანაწერების განხილვაში ჩართულია საზოგადოებრივი ჯანდაცვის 63 ცენტრი), რაც მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ქვეყანაში სიკვდილიანობის მართებული სტრუქტურის ჩამოყალიბებაში. სიკვდილის არაიდენტიფიცირებული მიზეზების წილი ქვეყნის სიკვდილიანობის სტრუქტურაში 14,9%-მდე შემცირდა (2010 წ. – 54,6%) და მიუახლოვდა მსოფლიოში მიღებულ ზღვარს (10-15%). საანგარიშო პერიოდში მიმდინარეობდა მონაცემთა კონტროლი, მონიტორინგი, კომუნიკაცია მომხმარებლებთან, მათი კონსულტირება.

კიბოს პოპულაციური რეგისტრი: კიბოს პოპულაციური რეგისტრი ქვეყნის მასშტაბით დაინერგა 2015 წლიდან. ის წარმოადგენს ონკოლოგიური მონაცემების სისტემური შეგროვების, შენახვის, ანალიზის, ინტერპრეტაციისა და წარდგენის ორგანიზებულ სისტემას და უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს კიბოს გავრცელების შესახებ ხარისხიანი მონაცემების შეკრების თვალსაზრისით. ასეთი ტიპის რეგისტრის გამოყენება მნიშვნელოვანია კიბოს კონტროლის პროგრამების შეფასების და, შესაბამისად, პრიორიტეტების განსაზღვრისა და პროგრამების დაგეგმარებისათვის, გაწეული სერვისების ეფექტურობის განსაზღვრად, ონკოლოგიური პაციენტის სამედიცინო მომსახურების დინამიკური დაკვირვებისთვის, კიბოს

სკრინინგისა და სხვა პრევენციული ღონისძიებების მართებულად დაგეგმვისთვის.

2019 წელს ანგარიშგებაში ჩართული იყო 239 დაწესებულება, მათ შორის 46 პათოლოგიურ-ანატომიური ლაბორატორია, წლის განმავლობაში შემოსულია 16 527 საანგარიშო ფორმა. საანგარიშო პერიოდში უწყვეტ რეჟიმში მიმდინარეობდა რეგისტრის ფუნქციონირებაში

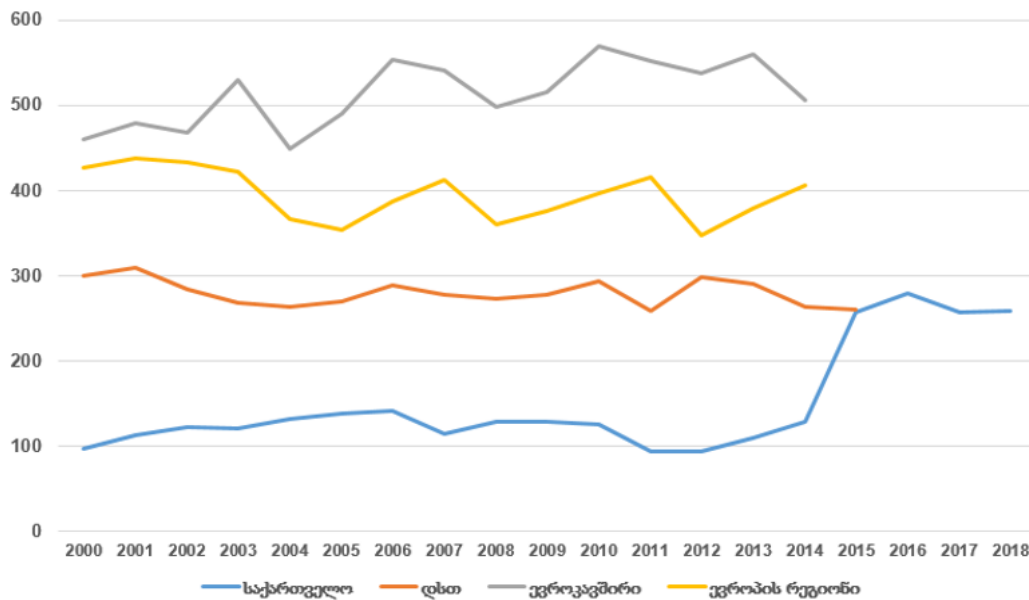

მონაწილე პერსონალის კონსულტირება, პროგრამული უზრუნველყოფის მხარდაჭერა.

განხორციელდა კიბოს პოპულაციური რეგისტრის ოთხი წლის შედეგების ანალიზი, რის საფუძველზეც მომზადდა და ქართულ და ინგლისურ ენებზე გამოიცა პუბლიკაცია. მიმდინარეობდა სამუშაოები კიბოს პოპულაციური რეგისტრის ელექტრონიზაციასთან დაკავშირებით, ძირითადად, ანალიტიკურ ნაწილში.

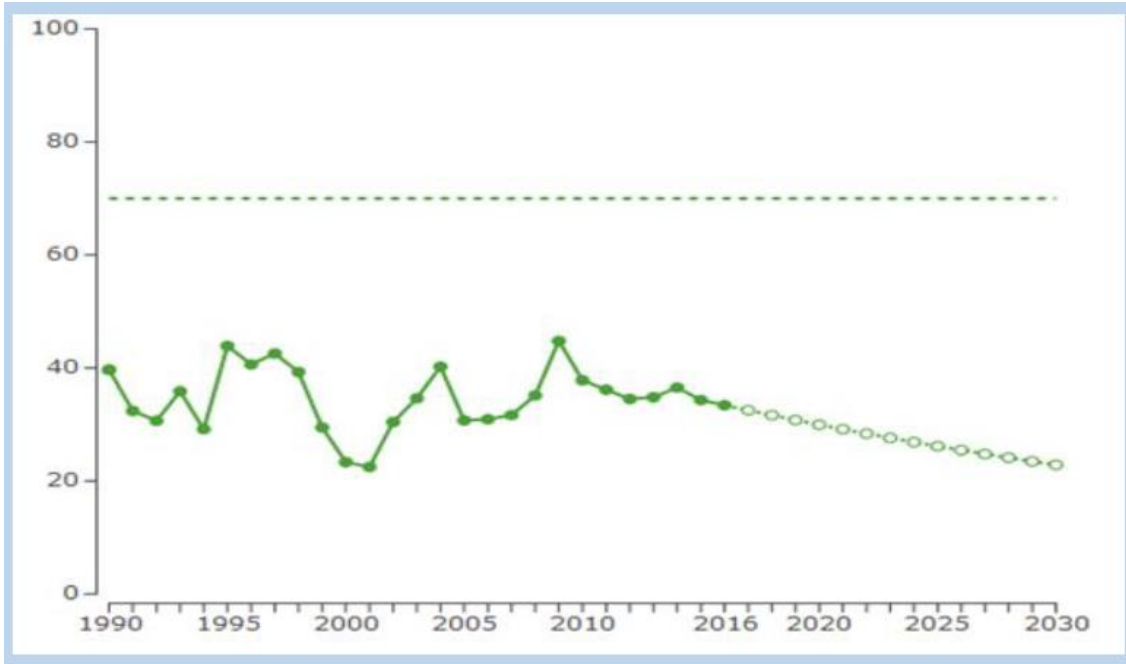
ავთვისებიანი ახალწარმონაქმნების ინციდენტობა 100 000 მოსახლეზე

წყარო: *ჯანმო-ს მონაცემთა ბაზა „ჯანმრთელობა ყველასათვის“*, დკსჯეც

დედათა და ბავშვთა ავადობა და სიკვდილიანობა: სშჯსდ მინისტრის 2016 წლის 7 მარტის №01-11/ნ ბრძანების „დედათა და ბავშვთა სიკვდილიანობის/მკვდრადშობადობის შემთხვევების სავალდებულო შეტყობინების ფორმისა და წესის შესახებ“ სშჯსდ მინისტრის 2013 წლის 23 ივლისის №01-30/ნ ბრძანებაში ცვლილებების შეტანის თაობაზე“, საფუძველზე მიმდინარეობდა სამინისტროსა და რუტინული სტატისტიკის მონაცემთა შედარება - დედათა და ნეონატალური სიკვდილიანობა და მკვდრადშობადობა. მიმდინარეობდა აქტივობები გაეროს დედათა და ბავშვთა სიკვდილიანობის შეფასების ინტერსექტორულ ჯგუფებთან (UN-IGME, UN-MMEIG) დედათა და ბავშვთა სიკვდილიანობის საქართველოს შეფასებითი მაჩვენებლების დაზუსტების მიზნით.

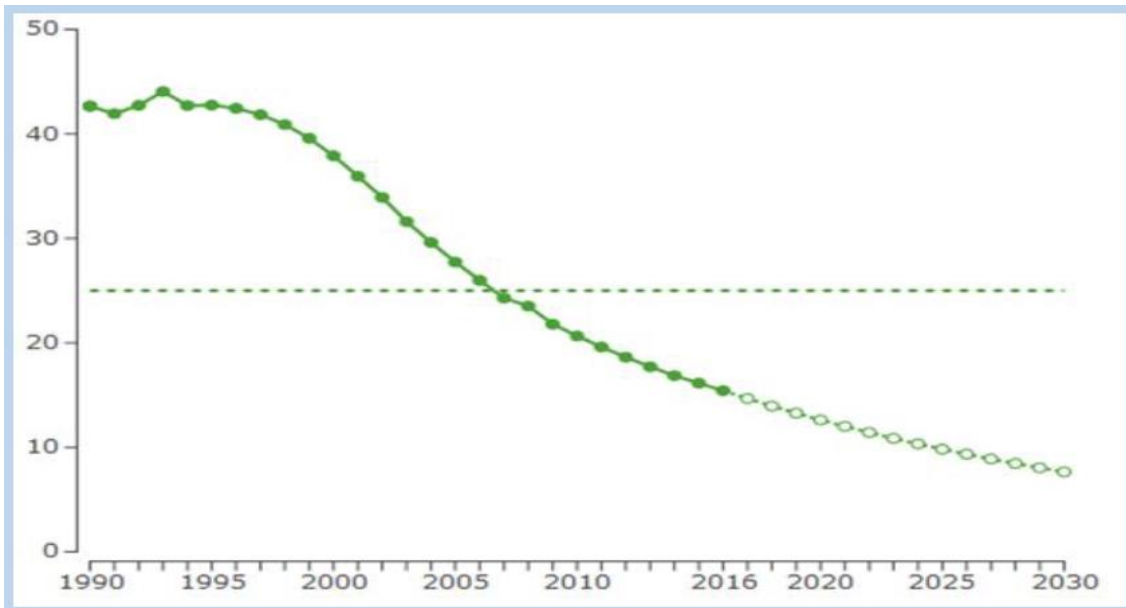
დედათა სიკვდილიანობის მაჩვენებლები 100 000 ცოცხლადშობილზე, საქართველო

წყარო: <https://vizhub.healthdata.org/gbd-foresight/>

0-5 წლამდე ასაკის ბავშვთა სიკვდილიანობის მაჩვენებელი 1000 ცოცხლადშობილზე, საქართველო

წყარო: <https://vizhub.healthdata.org/gbd-foresight/>

თანამშრომლობა ვაშინგტონის უნივერსიტეტის ჯანმრთელობის გაზომვებისა და შეფასების ინსტიტუტთან (IHME): ვაშინგტონის უნივერსიტეტის ჯანმრთელობის გაზომვებისა და შეფასების ინსტიტუტსა და დკსჯეც-ს შორის ხელმოწერილი (2014 წლის 1 ოქტომბერი) ურთიერთშეთანხმების მემორანდუმით განსაზღვრული აქტივობების ფარგლებში, ცენტრის მიერ განხორციელდა სტაციონარული დაწესებულებების ანგარიშგების და კიბოს რეგისტრის არსებული ბაზების მიწოდება (კონფიდენციალური ინფორმაციის გარდა). მიმდინარეობდა აქტივობები დედათა სიკვდილიანობის საქართველოს შეფასებითი მაჩვენებლების დაზუსტების მიზნით. ცენტრის თანამშრომელთა თანაავტორობით 2019 წელს ჟურნალში “The Lancet” გამოქვეყნდა 2 სტატია.

THE LANCET

სამედიცინო სტატისტიკური კლასიფიკაციების წარმოება: მიმდინარეობდა სამედიცინო სტატისტიკური კლასიფიკაციების საკითხებში მომხმარებელთა კონსულტირება. მიღებულ იქნა მონაწილეობა ტრენინგ-სემინარში დაავადებების საერთაშორისო კლასიფიკაციის მე-11 გადახედვის (ICD-11) საკითხთან დაკავშირებით.

ჯანდაცვის ინფორმაციის ევროპულ ინიციატივაში (EHII) მონაწილეობა: საქართველო ჯანდაცვის ინფორმაციის ევროპული ინიციატივის (EHII) წევრია. ეს არის ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის ქსელი, რომლის მიზანია, ჯანდაცვის პოლიტიკის განსაზღვრისას გამოყენებული ინფორმაციის გაუმჯობესება. ის ხელს უწყობს საერთაშორისო თანამშრომლობას გამოცდილების გაზიარებაში, შესაძლებლობების გაზრდასა და მონაცემთა შეგროვებისა და ანგარიშგების პროცესების ჰარმონიზაციაში. დკსჯეცის პერსონალი აქტიურად მონაწილეობს საორგანიზაციო კომიტეტის რეგულარულად მიმდინარე ონლაინ სხდომებსა და კონფერენციებში.

სხვადასხვა გამოცემების მომზადება: საანგარიშო პერიოდში მომზადდა და გამოიცა სტატისტიკური ცნობარი „ჯანმრთელობის დაცვა, საქართველო, 2018“ და მოკლე სტატისტიკური მიმოხილვა (ქართულ და ინგლისურ ენებზე).

6.2. ელექტრონული მობილური ჯანმრთელობის პლატფორმის განვითარება

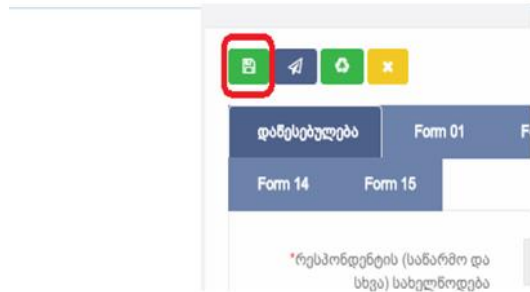
საინფორმაციო ტექნოლოგიების განვითარება დაავადებათა კონტროლის ცენტრისათვის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს სტრატეგიულ მიმართულებას წარმოადგენს, რომლის ფარგლებშიც უწყვეტ რეჟიმში მიმდინარეობს ელექტრონული მობილური ჯანმრთელობის პლატფორმის განვითარება. მსგავსად წინა წლებისა, 2019 წელშიც იყო მნიშვნელოვანი პროგრესი აღნიშნული მიმართულებით.

- 2019 წელი იყო გარდამტეხი იმუნოზაციის ელექტრონული მოდულის გასამართად მთელი ქვეყნის მასშტაბით ელექტრონული სისტემის ეფექტურად ფუნქციონირებისათვის. დაიხვეწა აცრების რეგისტრაციის პროცესი ისევე, როგორც იმუნოზაციის მარაგების და ვაქცინების მართვის საკითხები. სისტემაში ჩადებული იქნა სხვადასხვა ანალიტიკური ინსტრუმენტები, რომლის საშუალებითაც დაინტერესებულ მხარეებს ეძლევათ საშუალება ოპერატიულად მიიღონ ინფორმაცია სხვადასხვა საკითხზე. შემუშავებული იქნა მობილური აპლიკაცია ანდროიდ და IOS სისტემებისათვის, რომლის საშუალებითაც მშობლებს აქვთ შესაძლებლობა, მიიღონ ინფორმაცია ჩატარებული და შემდგომი აცრების შესახებ, გაეცნონ ინფორმაციულ მასალებს სხვადასხვა დაავადებების შესახებ, რომლისგანაც იმუნოზაცია იცავს მოსახლეობას. აღნიშნული აპლიკაცია თანდათანობით იკრებს პოპულარობას. საანგარიშო წლის განმავლობაში შვიდი ათასი ჩამოტვირთვა იყო აღნიშნული აპლიკაციის. საკანონმდებლო დონეზე განისაზღვრა ელექტრონულ მოდულზე სრულად გადასვლის ვადები და ანგარიშგების პროცესიდან ქალაქდმატარებლების ამოღება, რომლის საბოლოო ვადად განსაზღვრულია 2020 წლის მაისი.

- ცენტრის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ფუნქციას სამედიცინო სტატისტიკის შეგროვება და მისი დამუშავება წარმოადგენს. აღნიშნულ პროცესში ელექტრონული სისტემების გამართულად მუშაობას კრიტიკული მნიშვნელობა ენიჭება. 2019 წელს, პრაქტიკულად ყველა სტატისტიკური საანგარიშგებო ფორმის გადაწყობა მოხდა ელექტრონულ პლათფორმაზე და

წლიური ანგარიშები

ინფორმაციის შეგროვება ხდება ელექტრონულად. სისტემაში ჩადებული იქნა სხვადასხვა ვალიდაციები, რომელიც უზრუნველყოფს, თავიდან იყოს აცილებული შეცდომები ინფორმაციის წარმოდგენის პროცესში, რაც ხარისხიანი სამედიცინო სტატისტიკური ანგარიშების საფუძვლებს წარმოადგენს.

- სახელმწიფოს მიერ, C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროცესის მისაღწევად გადადგმული პოლიტიკური და ტექნიკური გადაწყვეტილებების პარალელურად, იზრდება საინფორმაციო სისტემის მნიშვნელობა და დატვირთვა. მთელი წლის განმავლობაში ხდებოდა სისტემაში სხვადასხვა დამატებითი ფუნქციების და ვალიდაციების ჩადება. მზადდებოდა დამატებითი ანალიტიკური ანგარიშები.

- ქვეყანაში იმუნიზაციის, C ჰეპატიტის, სისხლის დონორობის და კიბოს სკრინინგის მოცვის გაზრდის და მოსახლეობის ცნობიერების ამაღლების მიზნით, გარკვეული პერიოდულობით იგზავნებოდა მოკლე ტექსტური შეტყობინებები მოსახლეობისათვის. აღნიშნული აქტივობა შემდგომ წლებში კიდევ მეტ დატვირთვას შეიძენს, ვინაიდან მიზნობრივი კამპანიების წარმოება საკმაოდ ეფექტური ინსტრუმენტია. კამპანიების წარმოების პარალელურად სხვადასხვა ელექტრონულ სისტემებში ჩაიდო მოკლე ტექსტური შეტყობინებები, რომელიც ხელს უწყობს პროცესის ავტომატიზაციას და ზრდის პროცესების ეფექტურად მართვის შესაძლებლობას.

- ჯანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის და გერმანიის გარემოს დაცვის სამინისტროს ფინანსური და ტექნიკური მხარდაჭერით, საანგარიშო წელს მიმდინარეობდა მუშაობა ქიმიური რეგისტრის შექმნაზე. პროექტის ძირითადი ამოცანებია საწყის ეტაპზე საქართველოს, ბელარუსისა და ყაზახეთისათვის ქიმიური ნივთიერებების რეგისტრაციის ელექტრონული სისტემის შექმნა და დაინტერესებული მხარეების ეროვნული შესაძლებლობების გაძლიერება, რათა უზრუნველყოფილი იყოს ეროვნული სისტემების მდგრადი ფუნქციონირება, ინფორმაციის შეგროვება და გაზიარება პრიორიტეტული ქიმიკატების ან ქიმიური ნივთიერებების ჯგუფების შესახებ. პროექტი მიზნად ისახავს ელექტრონული სისტემის გამოყენებას საქართველოში ბიოციდების, ხოლო ბელარუსსა და ყაზახეთში სამრეწველო ქიმიკატების აღრიცხვისათვის და სხვადასხვა მნიშვნელოვანი პროცესების მართვისათვის. სისტემის საშუალებით ონლაინ რეჟიმში მოხდება ნივთიერებების შესახებ ინფორმაციის მიღება აპლიკანტისაგან, ყველა საჭირო ინფორმაციის და დოკუმენტაციის ატვირთვა სისტემაში მისი შემდგომი რეგისტრაციისათვის, რაც კომპანიებს მიცემს ეროვნულ ავტორიზაციას ქვეყნის ტერიტორიაზე ნივთიერებების იმპორტისათვის და ხელს შეუწყობს ბიოციდების შესახებ ევროდირექტივის დანერგვას ეტაპობრივად.

• საქართველოში, უსაფრთხო სისხლის პროგრამის განხორციელების მიზნით, ცენტრის ბაზაზე ფუნქციონირებს უსაფრთხო სისხლის ელექტრონული საინფორმაციო სისტემა. სისტემა მუშაობს მთლიანი ქვეყნის მასშტაბით და მასში ხდება ყველა დონაციის შესახებ ინფორმაციის რეგისტრაცია ცენტრალიზებულად, რეალურ დროში. აღნიშნულ სისტემაზე დაყრდნობით ხდება სხვადასხვა ტექნიკური გადაწყვეტილებების მიღება. სისტემა დაკავშირებულია სხვადასხვა მონაცემთა ბაზებთან, საშუალებას იძლევა დროულად გამოვლინდეს ყველა საექვო ინფექცია სისხლის დონორის შესახებ და მოხდეს გადასასხმელი სისხლის და დონორის ბლოკირება. "სისხლის დონორთა ბაზა" იძლევა შემდეგ მონაცემებს: დონორის პირადი მონაცემები; მონაცემები დონორის სისხლის ჯგუფის რეზუსის, ინფექციებზე კვლევის შედეგები; დონორის ყველა დონაციის შესახებ ინფორმაცია; დამზადებული კომპონენტების აღრიცხვა და მარაგების კონტროლი; სისხლის კომპონენტების დამზადების თარიღი და ვადა, მათი გაცემა კლინიკაზე და ინფორმაცია ტრანსფუზიის შესახებ; ტრანსფუზიები: კონკრეტული კომპონენტის გადასხმა რეციპიენტზე მათი მომავალში შესაძლო უკუკავშირისათვის. 2020 წლის თებერვლის თვიდან სისტემაში დამატებულია ნატ ტესტირების შედეგები.

მრავლობითი ელექტრონული სისტემის შექმნამ მნიშვნელოვნად გაზარდა და აამაღლა ინფორმაციის მოცულობა და ხარისხი, რაც ეფექტური გადაწყვეტილებების მიღების საფუძვლებია როგორც სახელმწიფოსთვის და სამედიცინო პერსონალისათვის, ასევე მოქალაქეებისათვის, თუმცა ამავდროულად მივიღეთ სურათი, როდესაც სამედიცინო პერსონალს უწევს ბევრ პარალელურ სისტემაში ინფორმაციის შეტანა, რად საკმაოდ მძიმე ტვირთად აწვება თითოეულ მათგანს და იწვევს გარკვეულ დისკომფორტს. ამავდროულად, მეუქცევადი პროცესი მივიღეთ, როდესაც მუდმივად იზრდება მოთხოვნები და მოთხოვნილებები სხვადასხვა ინფორმაციაზე, რაც დამატებით სისტემების შექმნის გარეშე მიულწვევლი ამოცანაა. მომდევნო წლების უმნიშვნელოვანეს გადასაჭრელ ამოცანას, ახალი სისტემების შექმნის პარალელურად, წარმოადგენს ინფორმაციის ორმხრივად მიმოცვლის შუალედური ძრავების შექმნა და პრაქტიკაში გამოყენება, რათა თავიდან ავიცილოთ ერთი და იმავე ინფორმაციის განსხვავებულ სისტემებში შეტანა და ამავდროულად მნიშვნელოვანწილად უნდა გაიზარდოს მოქალაქეების ჩართულობა სამედიცინო დანიშნულების მობილური აპლიკაციების გამოყენებაში, რათა მათ სამედიცინო პერსონალთან და სახელმწიფოსთან ერთობლივი ძალისხმევით შედეგად ადეკვატურად უპასუხოს საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სხვადასხვა გამოწვევებს.

ძირითადი გამოწვევები

- საზ. ჯანდაცვის ელექტრონული საინფორმაციო სისტემის განვითარება
- მონაცემთა ხარისხის (მოცვა, სიზუსტე, დროულობა) მუდმივი და უწყვეტ გაუმჯობესება
- სანქციების მექანიზმის შემუშავება და ამოქმედება მონაცემთა ხარისხის უზრუნველყოფის მიზნით
- ადამიანური რესურსის განვითარება

სტრატეგიული პრიორიტეტი 7: საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სისტემის მართვის განვითარების ხელშეწყობა

დესჯეც-ის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის რეგიონული მართვის დეპარტამენტი საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის ღონისძიებების ეფექტიანობის გაზრდის მიზნით, 2019 წელს კოორდინაციას უწევდა რეგიონული წარმომადგენლობების (ლაბორატორიების), თვითმმართველი ქალაქებისა და მუნიციპალური საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ცენტრების საქმიანობას, როგორც ელექტრონული მიდევნების სისტემის გამოყენებით, ასევე მრავალრიცხოვანი სამუშაო ვიზიტების განხორციელებით ადგილებზე, ეცნობოდა მათი ფუნქციონირების პირობებს, წარმოქმნილ სირთულეებს, პროგრამული ღონისძიებების, მთავრობის დადგენილებების აღსრულების მდგომარეობას, გასცემდა რეკომენდაციებს, არეგულირებდა ურთიერთობებს თვითმმართველობის ორგანოებთან, სისტემის სხვა ინფრასტრუქტურულ ერთეულებთან, საერთაშორისო პარტნიორ ორგანიზაციებთან.

7.1. სისტემის თანამედროვე სტრუქტურის შექმნის, მდგრადობის და ეფექტური მართვის ხელშეწყობა

ეპიდზედამხედველობის სახელმწიფო პროგრამა

- წინასწარ დაგეგმილი გრაფიკით, ყოველთვიურად ხორციელდებოდა მუნიციპალურ სჯდ ცენტრებში სახელმწიფო პროგრამების შესრულების მონიტორინგი გეგმური ინსპექტირების გზით;
- 2019 წელს ხორციელდებოდა ყოველკვირეული ზედამხედველობა გრიპისა და გრიპისმაგვარ დაავადებებზე, რეგიონული სამსახურები კოორდინაციას უწევდნენ სამედიცინო დაწესებულებებიდან და მუნიციპალური საზღვარგარეთის ცენტრებიდან ინფორმაციის შეგროვებას, ახდენდნენ აგრეგირებული მონაცემების ცენტრში წარმოდგენას;
- ხორციელდებოდა ეპიდზედამხედველობა წითელას მიმდინარე ეპიდემიებზე, ყოველდღიური მონიტორინგი დზეის-ის სისტემაში, საექვო შემთხვევების დროს სისხლის ნიმუშების აღება და ტრანსპორტირება რ.ლუგარის სახელობის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევით ცენტრში;
- ხორციელდებოდა ეპიდზედამხედველობა განსაკუთრებით საშიშ ინფექციებზე, საჭიროების შემთხვევაში კერებზე გასვლა და შესაბამისი საკვლევო ნიმუშების აღება და ტრანსპორტირება რ.ლუგარის სახელობის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევით ცენტრში.

ტუბერკულოზის სახელმწიფო პროგრამა

- ეპიდზედამხედველობის კუთხით ხორციელდებოდა დზეის-ის მეშვეობით შემთხვევების შეტანის, კვლევების სიზუსტის და დუბლიკატების გამორიცხვის პროცესის მუდმივი, რუტინული ზედამხედველობა;
- ყოველთვიურად ხორციელდებოდა ლოგისტიკური და სტატისტიკური ანგარიშების მიღება და დამუშავება;

- ტუბერკულოზის ბაქტერიოლოგიური კვლევის და ბაქტერიოსკოპიასთან ერთად კეთდებოდა GenXpert კვლევები, მათი რეგისტრაცია LIMS-ის და დზეის-ის სისტემებში;
- ტუბერკულოზის მართვის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში რეგიონულ ლაბორატორიაში ჩატარებულია სულ 9207 ნახველის ბაქტერიოსკოპია;
- ტუბერკულოზის მართვის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში იმერეთის სამმართველოში განხორციელდა ტუბერკულოზის ბაქტერიოლოგიური კვლევა (მათ შორის 77 ფილტვგარეშე) 4023 საკვლევ ნიმუშზე;
- ტუბერკულოზის მართვის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში იმერეთის სამმართველოში განხორციელდა ტუბ. ლაბორატორიაში პჯრ რეზისტენტობის ჰაინის ტესტით პირველი ჯგუფის პრეპარატებზე კვლევა 764 საკვლევ ნიმუშზე, ხოლო მეორე ჯგუფის პრეპარატებზე - 386 საკვლევ ნიმუშზე;
- ტუბერკულოზის მართვის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში რეგიონულ ლაბორატორიაში ჩატარებულია სულ ნახველის GXP ტესტი 12388 საკვლევ ნიმუშზე.

C ჰეპატიტის სახელმწიფო პროგრამა

- 2019 წელს საქართველოს უმეტეს რეგიონებში, მუნიციპალურ რაიონებში დაიწყო ინტეგრირებული სკრინინგის პროექტი, ამასთან დაკავშირებით ჩატარდა ტრენინგები ოჯახის ექიმებთან საოჯახო მედიცინის ეროვნული ცენტრის ნიერ;
- რეგიონულ ლაბორატორიებში FIND-ს დახმარებით 2019 წ. მაისის თვიდან დაიწყო კონფირმაციული კვლევების განხორციელება C ჰეპატიტზე პლაზმური GenXpert მეთოდით, ამას დაემატა GenXpert კაპილარული მეთოდით ბენეფიციარების კვლევა;
- ჰეპატიტების მსოფლიო დღესთან დაკავშირებულ 24-28 ივლისის ჰეპატიტების კვირეულის ფარგლებში, სამმართველოებში და განყოფილებებში შეიქმნა მობილური ჯგუფები, დაიგეგმა და აქტიურად განხორციელდა სკრინინგული კვლევები რეგიონების/მუნიციპალიტეტების დონეზე, სადაც გამოკვლეულ იქნა ასობით მოქალაქე;
- C ჰეპატიტის პროგრამის ფარგლებში რეგიონულ ლაბორატორიაში ჩატარებულია სულ სწრაფი მარტივი მეთოდით 6934 ბენეფიციარის სკრინინგი.

კომუნიკაცია საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ცენტრებთან

- ტარდებოდა სამუშაო და საინფორმაციო შეხვედრები საზოგადოებრივი მუნიციპალურ სამსახურებთან, სადაც განხილულ იქნა შემდეგი საკითხები:
  - ა) საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის მუნიციპალური ცენტრების განვითარების სტრატეგიები, არსებული პრობლემები, სიახლეები და პრიორიტეტები მიმდინარე ეტაპზე;
  - ბ) სტატისტიკური ფორმების ცვლილებების და მის შევსებასთან დაკავშირებული საკითხები;
  - გ) საქართველოს მთავრობის დადგენილებები, განკარგულებები, შჯსდ მინისტრის ბრძანებები და ნორმატიული აქტები, სხვა დოკუმენტაცია, რომელთა დაყვანა და შესრულების ზედამხედველობა მნიშვნელოვანია მუნიციპალურ დონეზე.
- ქვეყანაში C ჰეპატიტის ელიმინაციის და სხვა გადამდებ დაავადებათა ქვეყნის მასშტაბით პრევენციის მიზნით დასახული ღონისძიებების განხორციელებისთვის, საქართველოს მთავრობის #473 დადგენილებით დამტკიცებული „ტექნიკური რეგლამენტი - საზოგა-

დოებრივი მნიშვნელობის დაწესებულებებში ესთეტიკური და კოსმეტიკური პროცედურების წარმოებისას ინფექციების პრევენციის და კონტროლის სანიტარული ნორმების შესახებ და მოქმედი რეგულაციების შესაბამისად, ქვეყნის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის საქალაქო და მუნიციპალური სამსახურების მეშვეობით, მიმდინარეობდა საზოგადოებრივი მნიშვნელობის ობიექტებში (სილამაზის, ტატუირების, პირსინგის, აკუპუნქტურის სალონები/კაბინეტები) ინფექციური კონტროლის მიმართულებით არსებული ვითარების შესწავლა/შეფასება. მუნიციპალურ სჯდ ცენტრებს მიეცათ რეკომენდაციები.

დედათა და ბავშვთა პროგრამა

- სამშობიარო სახლებში სწრაფი მარტივი ტესტით გამოვლენილი B ჰეპატიტზე დადებითი ორსულების სისხლის ნიმუშების აღება და კონფირმაციული კვლევის ჩატარება. კვლევის შედეგების შეტანა ლიმს-ში და დაბადების რეგისტრში;
- დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობის დაცვის პროგრამის ფარგლებში რეგიონულ ლაბორატორიაში ჩატარებულია სულ 311 HB კონფირმაცია.

სხვადასხვა

- ყოველთვიურად ხდებოდა კონტრაქტორი დაწესებულებების მიერ შესრულებული სამუშაოს ანგარიშების უწყისების და ინვოისების მომზადება, დამოწმება და ცენტრის საფინანსო დეპარტამენტში წარდგენა;
- ყოველთვიურად ხორციელდებოდა ცენტრიდან პროგრამული და კომერციული რეაქტივების, ტესტ-სისტემების და სახარჯი მასალების მარაგების შევსება, მათი ვადებისა და ნაშთების კონტროლი, სამედიცინო დაწესებულებებისათვის გადაცემა და მიღება-ჩაბარების აქტების გაფორმება Stock-ის მოდულში. ასევე სახელმწიფო და კომერციული პროგრამების ფარგლებში რეაქტივების, ტესტ-სისტემების და სახარჯი მასალების მიღება-ხარჯვის ანგარიშების მომზადება და ცენტრის საფინანსო დეპარტამენტში წარდგენა Stock-ის მოდულიდან;
- წლის განმავლობაში ორჯერ ჩატარდა შიდა აუდიტი და ინვენტარიზაცია;
- რეგიონული სამსახურებიდან შიდასის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში შიდასის ცენტრში სწრაფი მარტივი მეთოდით ჩატარებულია 4661 ბენეფიციარის სკრინინგი;
- იმერეთის და აჭარის სამმართველოებში განსაკუთრებით საშიშ ინფექციებზე ჯილენსა (ადამიანის და გარემოს ნიმუშების) და ბრუცელოზზე საეჭვო შემთხვევების ბაქტერიოლოგიური შესწავლა განხორციელდა 1237 საკვლევ ნიმუშზე, იმერეთის სამმართველოებში ჯილენის ჩხირზე პჯრ კვლევა განხორციელდა 16 საკვლევ ნიმუშზე;
- იმერეთის სამმართველოში დიფტერიის ჩხირის მტარებლობაზე ლაბორატორიული დიაგნოსტიკა განხორციელდა 120 საკვლევ ნიმუშზე;
- იმერეთის და აჭარის სამმართველოებში და განყოფილებებში ადგილზე გამოკვლევით მიმდინარეობდა ჯგუფური შემთხვევების კვლევა ნაწლავურ ინფექციებზე სულ გამოკვლევულ იქნა 142 საკვლევ ნიმუში;
- განხორციელდა გრიპზე და სხვა რესპირატორულ ინფექციებზე 196 საკვლევ ნიმუშის ლაბორატორიული შესწავლა იმერეთის და აჭარის სამმართველოებში;
  - რეგიონული სამსახურებიდან მასალის აღება/მიღება/ტრანსპორტირება რ. ლუგარის სახელობის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევით ცენტრში

სხვადასხვა ლაბორატორიული კვლევებისთვის განხორციელდა 12588 საკვლევ ნიმუშებზე;

- მენინგოკოკური და დიარეული დაავადებების ეპიდაფეთქებების ეპიდემიოლოგიური კვლევებისას ხორციელდებოდა კვლევების ლაბორატორიული მხარდაჭერა - მენინგოკოკური ინფექციისას კონტაქტების გამოკვლევა მტარებლობაზე, იმერეთის და აჭარის სამმართველოებში განხორციელდა მენინგოკოკურ ინფექციაზე 148 საკვლევ ნიმუშზე მიკრობიოლოგიური შესწავლა, „საქართველოში დიარეით მიმდინარე დაავადებების შემთხვევებისა და ეპიდაფეთქებების გამოვლენის, მათზე რეაგირებისა და პრევენციის გაძლიერების“ ფარგლებში იმერეთის და აჭარის სამმართველოებში და შიდა ქართლის განყოფილებაში 556 საკვლევ ნიმუშზე განხორციელდა დიარეული დაავადებების ეპიდაფეთქებისას შემთხვევათა ლაბორატორიული დიაგნოსტიკა;
- აჭარის სამმართველოში „ველურ ფრინველებში A გრიპის ვირუსების ზედამხედველობა“ პროექტის ფარგლებში განხორციელდა 1840 ბიოპტატის კვლევა A ტიპის გრიპის ვირუსზე. კვლევები ჩატარდა მოლეკულური დიაგნოსტიკის (RT-PCR) მეთოდით A ტიპის გრიპის ვირუსზე დადებითი იყო 92 სინჯი, ნიმუშები გადაგზავნილია შემდგომი კვლევებისათვის კემბრიჯის უნივერსიტეტში;
- აჭარის სამმართველოში ზოოენტომოლოგთა ჯგუფის მიერ სეზონზე კოლოების რიცხოვნობის კონტროლის მიზნით ჩატარდა საველე სამუშაოები, გამოჭერილი ნიმუშები გადაგზავნილი იქნა რ. ლუგარის სახელობის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევით ცენტრში (დაახლოებით 3000-მდე ეგზემპლარი);
- 2019 წელს რეგიონულმა სამმართველოებმა და განყოფილებმა მონაწილეობა მიიღეს შემდეგ კვლევებში:
  - ალკოჰოლის, თამბაქოს და სხვა ნარკოტიკული ნივთიერებების შემსწავლელი ევროპის სასკოლო კვლევა (ESPAD) მე-9 და მე-10 კლასების მოსწავლეებში;
  - დაავადებათა კონტროლის ეროვნული ცენტრის, გაეროს მოსახლეობის ფონდის და გაეროს განვითარების ფონდის ეგიდით „მამაკაცები და გენდერული ურთიერთობები“ შემსწავლელი კვლევა;
  - დესჯეც-ის და ჯანმო-ს „ბავშვთა ასაკის სიმსუქნის ეპიდემიოლოგიის მონიტორინგი“ (COSI), რომლის მიზანი იყო უმცროსი ასაკის სკოლის მოსწავლეებში სიმსუქნის პრევენცია და ჯანმრთელობის ხელშეწყობა.
- რეგიონული სამსახურები მონაწილეობდნენ „მაისი - გაზომვების თვე“-ს ფარგლებში, ჰეპერტენზიის ახალი შემთხვევების გამოვლენისა და პრევენციისათვის;
- წლის განმავლობაში განხორციელდა გაფართოებული სამუშაო შეხვედრები, სახელმწიფო რწმუნებულის/გუბერნატორების და ადგილობრივი თვითმმართველი ორგანოების აპარატის წევრებთან, საზ. ჯანდაცვის მუნიციპალური ცენტრების ხელმძღვანელების მონაწილეობით. შეხვედრები მიეძღვნა შემდეგ საკითხებს: საზ. ჯანდაცვის მუნიციპალური ცენტრების როლი და ვალდებულებები, C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის მნიშვნელობა და ხელშეწყობა ადგილობრივ დონეზე, წითელას ეპიდაფეთქების შეჩერების მიზნით ადგილობრივ დონეებზე გასატარებელი ღონისძიებები, იმუნიზაციის კვირეულის დაგეგმვა, გრიპის შემთხვევების მატებასთან და გრიპის აცრებთან დაკავშირებით გასატარებელი ღონისძიებები;
- DTRA-ს მხარდაჭერით, განხორციელდა ტრენინგების კურსი თემაზე:

„განსაკუთრებით საშიში პათოგენებით დაავადებული, საექვო პაციენტებისგან ნიმუშების აღება, რეგისტრაცია და ტრანსპორტირების პროცესების მართვის პრაქტიკული ასპექტები“ და სამედიცინო მიკრობიოლოგიის ზოგადი და კერძო ნაწილის ტრენინგები. ტრენინგის მიზანს წარმოადგენდა დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის, საზ.ჯანდაცვის რეგიონული მართვის დეპარტამენტის სამმართველოების და განყოფილებების სპეციალისტებისათვის უწყვეტი განათლების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა.

- DTRA-ს მხარდაჭერით, ჩატარდა საველე ეპიდემიოლოგიის საბაზისო კურსი (FRONTLINE) - მუნიციპალური საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სპეციალისტებისთვის, ტრენერი იმერეთის სამმართველოს სპეციალისტი;
- იმუნიზაციით მოცვის მაჩვენებლების გაუმჯობესების მიზნით, რეგიონული სამსახურები ყოველთვიურად ახორციელებდნენ აქტიურ ეპიდზედამხედველობას „ცივი ჯაჭვის“ უზრუნველყოფაზე, იმუნიზაციაზე პასუხისმგებელ მუშაკთა ცოდნისა და უნარების ამაღლებას;
- თანამშრომლები მონაწილეობდა ეპიდზედამხედველობის ტრასსასაზღვრო თანამშრომლობის ფორმატის შეხვედრებში;
- რეგიონულ და რაიონულ დონეებზე ჩატარდა საკომუნიკაციო შეხვედრები სამედიცინო დაწესებულების ხელმძღვანელებთან და ოჯახის ექიმებთან ინტეგრირებული სკრინინგ პროგრამის განხორციელებასთან დაკავშირებით, ასევე კიბოს სკრინინგის სახელმწიფო პროგრამაში გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობის გაზრდისა და მოსახლეობის ინფორმირებულობის დონის ამაღლების კუთხით გასატარებელ ღონისძიებებზე;
- ეგშ მისიის განმავლობაში, ეგშ მისიის წევრების მიერ, ჩატარდა ერთობლივი გარე შეფასება ცენტრის სამმართველოებში, განყოფილებებში, ქ. თბილისის და ქვემო ქართლის მუნიციპალურ სჯდ ცენტრებში, რეგიონების შესაძლებლობების შეფასება 19 ტექნიკურ სფეროში, საგანგებო მდგომარეობებისთვის მზაობის, გადამდებ დაავადებებზე კონტროლის, ზედამხედველობის და რეაგირების და სხვა საკითხებთან დაკავშირებით;
- რეგიონულმა სამსახურებმა მიიღეს აქტიური მონაწილეობა ჯანმო-ს მიერ გამართულ სემინარში სადაც განიხილებოდა ჯანმრთელობის საერთაშორისო წესები და ვეტერინარული სერვისების განხორციელების მიმართულებების ეროვნული შეკავშირების გეგმები;
- 2019 წლიდან, იმერეთის სამმართველო ახორციელებდა C ჰეპატიტის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში ლოჯისტიკურ მომსახურებას დასავლეთ საქართველოს საზოგადოებრივი ჯანდაცვის მუნიციპალური სამსახურების, ინტეგრირებული სკრინინგისათვის საჭირო ტესტ სისტემებითა და სახარჯი მასალებით. სულ წლის განმავლობაში გაიცა 279 265 HCV ანტისხეულების სადიაგნოსტიკო ტესტ სისტემა შესაბამისი სახარჯი მასალებით და HIV სადიაგნოსტიკო 205 035 ტესტ სისტემა.
- აჭარის, იმერეთის სამმართველოებში და განყოფილებებში საანგარიშო პერიოდში

განხორციელდა კომერციული მომსახურებით ლაბორატორიული კვლევები 110831 საანალიზო ნიმუშებზე.

7.2. მოსახლეობის დროული და სრულყოფილი ინფორმაციული უზრუნველყოფა ჯანმრთელობის რისკებისა და პრევენციული ინტერვენციების შესახებ, უკუკავშირების თანამედროვე მეთოდების დანერგვა

- ჰეპატიტების მსოფლიო დღესთან დაკავშირებულ 24-28 ივლისის ჰეპატიტების კვირეულის ფარგლებში, გავრცელდა მოსახლეობაში დაავადებათა კონტროლის ეროვნული ცენტრიდან მიღებული რეკომენდაციები და საინფორმაციო ბუკლეტები;
- ჩატარდა სხვადასხვა ღონისძიებები და აქტივობები იმუნიზაციის კვირეულთან, შიდსის, ტუბერკულოზის და სხვა მნიშვნელოვან თარიღებთან დაკავშირებით; იმუნიზაციის კვირეულის ფარგლებში, რომლის სლოგანი იყო „ვაქცინები მოქმედებს“, საზ. ჯანდაცვის ცენტრის ორგანიზებით, სამმართველოების და განყოფილებების ჩართულობით შედგა შეხვედრები რაიონის და ქალაქის მუნიციპალიტეტის საბავშვო ბაღების პერსონალთან, მშობლებთან, ასევე ოჯახის ექიმებთან, ქალაქისა და რაიონის პოლიკლინიკის სამედიცინო პერსონალთან, სადაც მოხდა ინფორმაციის მიწოდება იმუნიზაციის აქტუალობის შესახებ, კიდევ ერთხელ შეხსენება აცრების აუცილებლობისა და კალენდრის დარღვევების გარეშე ჩატარების შესახებ, დარიგდა საინფორმაციო ბუკლეტები;
- საქართველოს მთავრობის #473 დადგენილებით დამტკიცებული „ტექნიკური რეგლამენტი - საზოგადოებრივი მნიშვნელობის დაწესებულებებში ესთეტიკური და კოსმეტიკური პროცედურების წარმოებისას ინფექციების პრევენციის და კონტროლის სანიტარული ნორმების“ გათვალისწინებულ მოთხოვნათა შესრულების მონიტორინგის უზრუნველყოფისათვის ქვეყნის საზ.ჯანდაცვის მუნიციპალური სამსახურებისათვის იმართებოდა საინფორმაციო/განმარტებითი შეხვედრები;
- ხელების დაბანის მსოფლიო დღესთან დაკავშირებით, რეგიონებში სჯც-სთან ერთად განხორციელდა ხელების ჰიგიენის გაუმჯობესების მიზნით სამუშაო საჯარო შეხვედრები საადმინისტრაციო დაწესებულებებში და საჯარო სკოლებში, ხელების დაბანის აუცილებლობის შეხსენებით;
- დეპარტამენტი თავისი სტრუქტურებით აქტიურად იყო ჩართული საგანმანათლებლო და საკომუნიკაციო ღონისძიებებში, გადამდებ და არაგადამდებ დაავადებებზე საგანმანათლებლო კამპანიებში - ტუბერკულოზი, აივ ინფექცია შიდსი, B, C ჰეპატიტები, სგდ, თამბაქოს მავნე ზეგავლენაზე, ჰიპერტენზიაზე, გარემოს მავნე ფაქტორებით გამოწვეულ დარღვევებსა და სხვა რისკ-ფაქტორებზე.

7.3. საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სამსახურების ფუნქციონირების საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფის ხელშეწყობა

- საქართველოს მთავრობის #473 დადგენილებით დამტკიცებული „ტექნიკური რეგლამენტი - საზოგადოებრივი მნიშვნელობის დაწესებულებებში ესთეტიკური და კოსმეტიკური პროცედურების წარმოებისას ინფექციების პრევენციის და კონტროლის სანიტარული ნორმების“ შესახებ და მოქმედი რეგულაციების შესაბამისად, შემუშავდა კონტროლის პროცედურების სამართლებრივი საფუძვლები და განხორციელების მექანიზმები.

7.4. საზოგადოებრივი ჯანდაცვის რეგიონული მართვის დეპარტამენტის
ლაბორატორიული ქსელის განვითარება და გაძლიერება

- რეგიონული ლაბორატორიების წარმომადგენლებმა მონაწილეობა მიიღეს ეროვნული მიკრობიოლოგიური ლაბორატორიების ქსელის სამუშაო შეხვედრაში - ამრ ეროვნული სტრატეგიის, CAESAR და EUCAST-ის სტანდარტის ამოქმედებასთან დაკავშირებით, რეგიონული ლაბორატორიები მთლიანად გადასულია EUCAST-ის სტანდარტზე;
- რეგიონული ლაბორატორიული ქსელი მნიშვნელოვან მონაწილეობას იღებდა სახელმწიფო პროგრამების ლაბორატორიული კომპონენტის შესრულებასა და განსაკუთრებით საშიში დაავადებების ლაბორატორიულ ზედამხედველობაში;
- ლაბორატორიების საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნების შესაბამისად, აჭარის და იმერეთის სამმართველოების კლინიკური ბაქტერიოლოგიური ლაბორატორიები მუდმივად ჩართულია გარე და შიდა ხარისხის კონტროლის სისტემაში;
- იმერეთის და აჭარის სამმართველოებში შეძენილ იქნა და დამონტაჟდა საერთაშორისო სტანდარტების ლაბორატორიული მოწყობილობები - ავტომატიზებული სისტემა სისხლის სტერილობის დასადგენად და EUCAST-ის სტანდარტის გათვალისწინებით ანტიმიკრობული რეზისტენტობის წამკითხველი აპარატები.

2019 წელს დესჯეც-ის რეგიონული სამსახურების მიერ ჩატარებული ლაბორატორიული
სამუშაოების ჩამონათვალი რეგიონების მიხედვით

პროგრამა/კონტრაქტი/სხვა	კვლევის დასახელება	იმერეთის სამმართველო	აჭარის სამმართველო	სამეგრელო-ზემო სვანეთის განყოფილება	სამცხე-ჯავახეთის განყოფილება	ფოთის განყოფილება	რაჭა-ლეჩხუმის სვანეთის განყოფილება	გურიის განყოფილება	კახეთის განყოფილება	შიდა ქართლის განყოფილება
ტუბერკულოზის მართვის სახელმწიფო პროგრამა	ნახველის ბაქტერიოსკოპია	2995	1859	1731	289	532		384	658	759
	ტუბ. ბაქტერიოლოგიური კვლევა	4023								
	პჯრ რეზისტენტობა აჰაინის ტესტით პირველი ჯგუფის პრეპარატებზე	764								
	მეორე ჯგუფის პრეპარატებზე	386								
	ნახველის GXP ტესტი	3163	5301	1596	180	626		299	279	944
დედათა ბავშვთა ჯანმრთელობის დაცვის პროგრამა	HB კონფირმაცია	114	117					12	35	33

C ჰეპატიტის სკრინინგი	სწარფი მარტივი მეთოდით	1660	1129	25	2426	291	85	494	583	241
C ჰეპატიტის სკრინინგი იუსტიციის სახლში	სწარფი მარტივი მეთოდით	4455	5231	5361	2424	4270		726	4171	7609
HIV სკრინინგი	სწარფი მარტივი მეთოდით	1409	610	608	1374	156		229	24	251
განსაკუთრებით საშიშ ინფექციებზე	ჯილეხი(ადამიანის და გარემოს ნიმუშები)	632	1							
	ბრუცელოზი	556	48							
დიფთერია	ადგილზე გამოკვლევა	120								
მენინგოკოკური ინფექცია	ადგილზე გამოკვლევა	140	8							
ჯგუფური შემთხვევების კვლევა ნაწლავურ ინფექციებზე	ადგილზე გამოკვლევა	100	27	9	3					3
მწვავე დიარე - პროგრამა - 2019 წელი ნიმუში - 285	ადგილზე გამოკვლევა	140	281							135
გრიპზე ეპიდემიოლოგიური პროექტის ფარგლებში	სადიაგნოსტიკო მასალის კვლევა ადგილზე	98	98							
ჯილეხის ჩხირზე პჯრ კვლევა	ადგილზე გამოკვლევა	16								
სატრანზიტო ნიმუშები	მასალის აღება/მიღება/რეფერალი	6232	2056	730	883	116	136	181	577	1677
კლინიკური სეროლოგიური, კვლევები	სეროლოგია, ჰორმონალური და ბიოქიმიური ანალიზები	1123							139	
კლინიკური მიკრობიოლოგიური კვლევები	ბაქტერიოლოგია ნიმუში	10960	5120	480		127	19	821	256	33
სანიტარული მიკრობიოლოგია	ბაქტერიოლოგია ნიმუში	1620	1893	9		183	15	6	8	95

ძირითადი გამოწვევები

- საზ. ჯანდაცვაში უწყვეტი განათლებისა და პროფესიონალური მზადების სისტემის ჩამოყალიბება და ადამიანური რესურსის განვითარება
- საზ. ჯანდაცვის რეგიონული და მუნიციპალური სისტემის კოორდინირებულობა
- საზ. ჯანდაცვის დიგიტალური საინფორმაციო სისტემის განვითარება
- წითელას მასიური გავრცელების პრევენცია, აუცრელი ან არასრულად აცრილი კონტიგენტის დადგენა, არაგეგმიური ვაქცინაციის ჩატარება, სალიკვიდაციო ღონისძიებების გატარება;
- C ჰეპატიტის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში მოსახლეობის აქტიური სკრინინგის გაგრძელება, აქტიური მოქმედებები სკრინინგ-დადებითი ბენეფიციარების მოძიებისა და მკურნალობაში ჩართვის მიზნით
- რეგიონული ლაბორატორიის სპეციალისტების გადამზადება ხარისხის კონტროლის კუთხით და პერსონალის კომპეტენციის შეფასების პრაქტიკის დანერგვა
- ხარისხის შენარჩუნებისა და უწყვეტი გაუმჯობესების ხელშეწყობა
- პარტნიორთა/კონტრაქტორთა რაოდენობის და ლაბორატორიული კვლევების გაფართოვება
- რეგიონული სამსახურების მატერიალურ/ტექნიკური ბაზის გაუმჯობესების ხელშეწყობა
- ლაბორატორიათა თანამშრომლების კვალიფიკაციის ამაღლება კლინიკური ბაქტერიოლოგიის, განსაკუთრებით საშიში პათოგენების, მ.შ. ბიოუსაფრთხოების / ბიოდაცვის სფეროში, მათი მოტივაციის გასაზრდელად სამეცნიერო კვლევებში, საერთაშორისო პროექტებში ჩართვის ხელშეწყობა და წახალისება
- კლინიკური ბაქტერიოლოგიის სფეროს მიკუთვნებული გამომწვევების სპექტრის გაფართოვება, ეშერიხიოზებზე (STEC), ყივანახველაზე, კამპილობაქტერიებზე, ანაერობებზე და სოკოებზე
- ვირუსულ, პარაზიტულ და სხვა პათოგენებზე კვლევების დანერგვის ორგანიზება
- ლეიშმანიოზის, ლეპტოსპიროზის და სხვა სოციალურად მნიშვნელოვან და შეტყობინებას დაქვემდებარებულ დაავადებებზე სეროლოგიური და PCR კვლევების დანერგვა, ლაბორატორიული რესურსების სრული რეალიზაცია
- ლაბორატორიული ქსელის საგანგებო სიტუაციებზე მზადყოფნისა და ოპერატიული რეაგირებისთვის მზაობა არასტანდარტული სიტუაციების მართვის, საზ. ჯანდაცვის გადაუდებელ შემთხვევებზე რეაგირების გეგმების შემუშავება, სამსახურებს შორის ურთიერთთანამშრომლობის სრულყოფა
- არაგადამდებ დაავადებებზე ზედამხედველობის და პრევენციის ღონისძიებების გეგმის შემუშავება და მათი კოორდინაცია რეგიონულ და რაიონულ დონეებზე
- ადგილობრივ თვითმმართველობასთან დამატებითი მუნიციპალური პრევენციული პროგრამების შემუშავება

საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სისტემისა და ცენტრის განვითარებაზე მიმართული სხვა საკითხები

პარტნიორობა

2019 წლის განმავლობაში ცენტრის საქმიანობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრიორიტეტს ადგილობრივ და საერთაშორისო სამთავრობო, არასამთავრობო და კერძო ორგანიზაციებთან ურთიერთობა წარმოადგენდა. დკსჯეც-ის პარტნიორებია: ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაცია (WHO), აშშ დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციის ცენტრები (CDC), აშშ თავდაცვის დეპარტამენტი და საფრთხეების შემცირების სააგენტო (DOD/DTRA), შიდსთან, ტუბერკულოზთან და მალარიასთან ბრძოლის გლობალური ფონდი (GFTAM), ვაქცინებისა და იმუნოზაციის გლობალური ალიანსი (GAVI), ევროკავშირი და გაეროს სააგენტოები (UNDP, UNFPA, UNICEF), აშშ საერთაშორისო განვითარების სააგენტო (USAID), აშშ ჯანმრთელობისა და ადამიანური სერვისების დეპარტამენტი (DHHS), აშშ ვოლტერ რიდის სამხედრო კვლევითი ინსტიტუტი (WRAIR), აშშ ჯანმრთელობის ეროვნული ინსტიტუტები (NIH), ISS - იტალიის ჯანმრთელობის ეროვნული ინსტიტუტი, ინგლისის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სააგენტო (PHE), ევროპის დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციის ცენტრები (ECDC), ევროკავშირის ხმელთაშუა და შავი ზღვის რეგიონის ინტერვენციული ეპიდემიოლოგიის სწავლების პროგრამა MediPIET, ბლუმბერგ ფილანტროპის ინიციატივა (The Bloomberg Initiative to Reduce Tobacco Use – Bloomberg Philanthropies), საერთაშორისო სამეცნიერო-ტექნიკური ცენტრი (ISTC), უკრაინის საერთაშორისო სამეცნიერო ტექნიკური ცენტრი (STCU), საბინის ვაქცინის ინსტიტუტი (Sabin Vaccine Institute), სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია, სურსათის ეროვნული სააგენტო და სხვა.

დკსჯეც-ს აქვს უნივერსიტეტებთან და კვლევით ცენტრებთან თანამშრომლობის მრავალწლიანი გამოცდილება: თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტი, ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, აკ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველოს უნივერსიტეტი, თავისუფალი უნივერსიტეტი, საქართველოს აგრარული უნივერსიტეტი, ი.ბერიტაშვილის სახ. ექსპერიმენტული ბიომედიცინის ცენტრი, გიორგი ელიავას სახელობის ბაქტერიოფაგიის, მიკრობიოლოგიისა და ვირუსოლოგიის ინსტიტუტი, შპს ფსიქიკური ჯანმრთელობისა და ნარკომანიის პრევენციის ცენტრი, სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო კვლევითი ცენტრი, თბილისის ზოოლოგიურ პარკი, ფლორიდის უნივერსიტეტი, მერილენდის უნივერსიტეტი, ემორის უნივერსიტეტი, ჩრდილოეთ არიზონას უნივერსიტეტი, კემბრიჯის უნივერსიტეტი, ბერლინის უნივერსიტეტის კლინიკა შარიტე, ბუნდესვერის მიკრობიოლოგიის ინსტიტუტი, ოსლოს უნივერსიტეტი, ნორვეგიის არქტიკული უნივერსიტეტი, კარდიფის უნივერსიტეტი, ვაშინგტონის უნივერსიტეტის ჯანმრთელობის გაზომვებისა და შეფასების ინსტიტუტი, ფარმაცევტული კომპანია Novartis Biotech, კომპანია Abbott Diagnostics, კომპანია ცეფეიდი - Cepheid, ახალი ინოვაციური დიაგნოსტიკის ფონდი (FIND), კერძო ლაბორატორიები და

კლინიკები და სხვ. თანამშრომლობა მოიცავს როგორც სამეცნიერო, ასევე საზოგადოებრივი ჯანდაცვის მნიშვნელოვან მიმართულებებს.

დკსჯეც-ში სხვადასხვა პროექტები და პროგრამები ხორციელდება დონორთა დაფინანსებით: საერთაშორისო სამეცნიერო-ტექნიკური ცენტრების, აკადემიური, CDC, ISTC, NCID, CBR, DTRA, WRAIR, WHO, UNFPA, UNICEF, გლობალური ფონდი, GAVI, Kafkas University, FP7-PEOPLE-2013-IRSES, ევროკავშირი, CRDF-Global, GRDF, BMJ, შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდი, გერმანიის საგარეო საქმეთა სამინისტროს ტექნიკური თანამშრომლობის პროგრამა, კემბრიჯის უნივერსიტეტი, ნორვეგიის არქტიკული უნივერსიტეტი UiT, FIND - ინოვაციური დიაგნოსტიკის ცენტრი, International Union Against Tuberculosis and Lung Disease, EMSDDA, EMCDDA, კომპანია Abbott Diagnostics, Cepheid ახალი ინოვაციური დიაგნოსტიკის ფონდი, ტუბერკულოზის გამოწვევის პროგრამა მაიმარში, ღვიძლის ინსტიტუტი და სხვა.

2019 წელს ცენტრის გენერალურმა დირექტორმა მონაწილეობა მიიღო ჯანმო-ს ევროპის რეგიონული კომიტეტის 26-ე მუდმივმოქმედი კომიტეტის (SCRC) მესამე, მეოთხე და მეხუთე (ქ. კოპენჰაგენი, 13-14 მარტი; ქ. ჟენევა, 18-19 მაისი; ქ. კოპენჰაგენი, 15 სექტემბერი) სხდომების მუშაობაში, აგრეთვე - ჯანმო-ს 72-ე ასამბლეის (ქ. ჟენევა, 2019 წლის 20-28 მაისი) და ჯანმო-ს ევროპის რეგიონული კომიტეტის 69-ე სესიის (RC 69) მუშაობაში, რომელიც ჩატარდა 2019 წლის 15-19 სექტემბერს ქ. კოპენჰაგენში.

დკსჯეც-ის გენერალური დირექტორის მოადგილე მეცნიერების დარგში ჯანმო-ს მიერ არჩეულია ტროპიკულ დაავადებათა კვლევებისა და სწავლების სპეციალური პროგრამის ერთობლივი საკოორდინაციო საბჭოს (JCB) წევრად 4 წლის ვადით.

2019 წლის განმავლობაში აშშ-ის თავდაცვის საფრთხეების შემცირების სააგენტოსთან (DTRA) გაიმართა 6 სამუშაო შეხვედრა, სადაც პარტნიორულმა მხარეებმა განიხილეს როგორც მიმდინარე აქტივობების სტატუსები, ასევე იმსჯელეს სამომავლო გეგმების შესახებ. DTRA-თან თანამშრომლობის ფარგლებში მნიშვნელოვან საკითხებს წარმოადგენდა:

- დაავადებებზე ზედამხედველობის ელექტრონული ინტეგრირებული სისტემის (EIDSS) ახალი ვერსიის 7.0 შემუშავება;
- ლაბორატორიული მართვის საინფორმაციო ელექტრონული სისტემის (LIMS) შემუშავება, დანერგვა და დკსჯეცისთვის გადაბარება;

- აბრეშუმის გზის ქვეყნების ბიოზედამხედველობის ქსელის (BNSR) პლატფორმის გაფართოება, წლიურ შეხვედრებში მონაწილეობა და პროაქტიული გეგმების შემუშავება ახალი წევრი ქვეყნებისათვის;
- სამეცნიერო პროექტების მონიტორინგი;
- სამეცნიერო საერთაშორისო კონფერენციებში მონაწილეობის მიზნით დკსჯეცის მეცნიერების ხელშეწყობა;
- საგანგებო სიტუაციების მართვის ცენტრის ეკიპირება და ტექნიკურ-ექსპერტული მხარდაჭერა;
- საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირებისათვის სიმულაციური სამაგიდო სავარჯიშოების ჩატარება უცხოელი ექსპერტების ჩართულობით;
- ადამიანური რესურსის განვითარება.

2019 წელს ბრიტანული სამედიცინო ჟურნალის BMJ-ის საგანმანათლებლო პლატფორმის დანერგვის მიზნით დასრულდა 3-წლიანი პილოტური პროექტი, რომლის ფარგლებში დარეგისტრირდა 2 621 კლინიკური მედიცინის წარმომადგენელი ქვეყნის მასშტაბით. აღსანიშნავია, რომ პროექტმა ხელი შეუწყო უწყვეტი სამედიცინო განათლებისა და უწყვეტი პროფესიული განვითარების მიმართულების პრიორიტეტად დასახელებას.

უწყვეტი პროფესიული განვითარების ჭრილში საერთაშორისო და საზოგადოებასთან ურთიერთობების სამმართველომ აშშ-ის თავდაცვის საფრთხეების შემცირების სააგენტოს

(DTRA) მხარდაჭერით შეიმუშავა უწყვეტი საგანმანათლებლო ტრენინგების სამოქმედო გეგმა, სილაბუსები, მენტორების პროფაილები, სასწავლო მასალები და კალენდარი ე.წ. მენტორინგების განსახორციელებლად რეგიონული საზ. ჯანდაცვის მუნიციპალური ცენტრებისა და რეგიონული ლაბორატორიული ქსელის თანამშრომლებისათვის

შემდეგი მიმართულებებით:

1. განსაკუთრებით საშიში პათოგენების ლაბორატორიული კვლევების ტრენინგები;
2. ზოგადი ბიოუსაფრთხოების კურსი;
3. ლაბორატორიული ხარისხის მართვის ზოგადი პრინციპები;
4. გარემოს ჯანმრთელობის კურსი;
5. საველე ეპიდემიოლოგიის საბაზისო კურსი.

აღნიშნული საგანმანათლებლო ტრენინგების მენტორებად დკსჯეც-ის 19 თანამშრომელი დასახელდა, რომლებიც კონკრეტულ დისციპლინებში გადამზადებულნი არიან საერთაშორისო სტანდარტებით. უწყვეტი პროფესიული განვითარების მწყობრი სისტემის ჩამოყალიბების მიზნით, დკსჯეც-მა წინადადებით მიმართა სოტდმჯსდს ერთობლივად განეხილათ პროფესიული განვითარების საბჭოს ბაზაზე ქვესაბჭოს ან ქვეკომისიის შექმნის საკითხი, რომლის მიზანი იქნებოდა საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სპეციალისტებისთვის განკუთვნილი საგანმანათლებლო კურსების აკრედიტაცია და ზოგადად, მწყობრი სისტემის ჩამოყალიბება აღნიშნული მიმართულებით.

2020 წლის 15 იანვრიდან დაიწყო ევროკავშირის დაძმობილების პროექტის - „საქართველოში უსაფრთხო სისხლის სისტემის გაძლიერება“ - განხორციელება. საერთაშორისო და

საზოგადოებასთან ურთიერთობების სამმართველო აღნიშნული პროექტის საგანმანათლებლო კომპონენტის ლიდერად შეირჩა.

2019 წლის 21 თებერვალს ქ. ქუთაისში გაიმართა საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების ქვეკომიტეტის VI ქვეჯგუფის „დასაქმება, სოციალური პოლიტიკა, თანაბარი შესაძლებლობები და საზოგადოებრივი ჯანდაცვა“ მე-4 სესია, რომელზეც წარდგენილ იქნა დკსჯეც-ის მოხსენებები შემდეგ საკითხებზე: თანამშრომლობა ჯანდაცვის უსაფრთხოების გასაძლიერებლად (IHR-ის განხორციელება, ანტიმიკრობული რეზისტენტობა, საქართველოს მონაწილეობა MediPIET რეგიონალურ სასწავლო პროგრამაში, უსაფრთხო სისხლი); ქრონიკულ დაავადებებთან ბრძოლა და რისკ-ფაქტორები (თამბაქოს კანონმდებლობა და FCTC-ის განხორციელება) და სხვ. ცენტრის მიერ განხორციელებული აქტივობები დადებითად შეფასდა, რაც აისახა ევროკავშირის მიერ მიღებულ სამოქმედო დასკვნებში.

2019 წლის 26-28 თებერვალს ჩატარდა ტრენინგი-კონფერენცია დაბადების რეგისტრის მონაცემთა ხარისხის გაუმჯობესებისა და არსებული პრობლემების შეფასების მიზნით. შეხვედრისას ნორვეგიის არქტიკული უნივერსიტეტის (The Arctic University of Norway UiT) პროფესორი ერიკ ანდა შეხვდა ქვეყნის მასშტაბით სამეანო და ანტენატალური სერვისების მომწოდებლებს, სადაც განხილულ იქნა ის პრობლემები, რომელთა აღმოფხვრა დაბადების რეგისტრის მონაცემთა ხარისხს გააუმჯობესებს.

2019 წლის 27-29 მარტს, ქ. გლაზგოში (დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფო) გამართულ „ჯანდაცვის ხარისხისა და უსაფრთხოების“ საერთაშორისო ფორუმისთვის გამოცხადებულ „წარმატების ისტორიების“ კონკურსში საქართველოდან გაიმარჯვა 2 აბსტრაქტმა, რომელთაგან ერთ-ერთი - „საქართველოს ჯანდაცვის სპეციალისტებისა და კლინიცისტებისათვის BMJ-ის საგანმანათლებლო პლატფორმის დანერგვა“, დკსჯეც-ის მიერ იქნა წარდგენილი ფორუმზე პოსტერ-პრეზენტაციის სახით.

2019 წლის გაზაფხულზე, წითელას ეპიდაფეთქებასთან დაკავშირებით შექმნილი სიტუაციიდან გამომდინარე, ქვეყანაში წითელას ვაქცინის გაზრდილი მოთხოვნისა და შესაბამისად, ვაქცინების არსებული მარაგის (რომელიც საკმარისი იყო გეგმიური და მიზნობრივი ჯგუფების ვაქცინაციისთვის, მაგრამ ეპიდაფეთქების მასშტაბების გათვალისწინებით საჭიროებდა დამატებითი რაოდენობით შევსებას) შესაძლო სწრაფი ამოწურვის რისკის გათვალისწინებით, დამყარდა ურთიერთობა თურქეთის რესპუბლიკისა და სომხეთის ჯანდაცვის სამინისტროებთან, რომელთა კონსულტაციების შედეგად ქვეყანამ სესხის სახით მიიღო საკმარისი ოდენობით წითელა-წითურა-ყბაყურას ვაქცინა, რომელთა დაბრუნება მოხდა წინასწარ განსაზღვრული საერთაშორისო პროცედურების მიხედვით.

30 აპრილი - 3 მაისის პერიოდში დკსჯეცმა უმასპინძლა ავღანეთის ჯანმრთელობის დაცვის დელეგაციას, რომლის შემადგენლობაში იყვნენ ავღანეთის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სამინისტროს დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციული მედიცინის დეპარტამენტის გენერალური დირექტორი, აივ/შიდსის, სგდ და ჰეპატიტების ეროვნული პროგრამის ხელმძღვანელი, ავღანეთის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის მინისტრის მრჩეველი, დაავადებათა კონტროლის სამსახურის დირექტორი და გაეროს განვითარების პროგრამის

აივ/შიდსის პროგრამის ოფიცერი. დელეგაციის წევრები გაეცნენ საქართველოში C ჰეპატიტის ელიმინაციის სახელმწიფო პროგრამის მიმდინარეობას, მათ შორის, სკრინინგის, ინტეგრირებული სკრინინგის, ინფექციის კონტროლის, უსაფრთხო სისხლის,

ლაბორატორიული კონტროლის, ეპიდზედამხედველობის, საინფორმაციო უზრუნველყოფის, განათლებისა და ცნობიერების ამაღლების კუთხით აქტივობებს, ასევე - პროგრამაში მონაწილე სამედიცინო დაწესებულებებისა და ლაბორატორიების საქმიანობას. ვიზიტის ფარგლებში ხელი მოეწერა დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრსა და ავღანეთის დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციის გენერალურ დირექტორატს შორის ურთიერთგაგების მემორანდუმს.

2019 წლის 8-12 მაისს განათლების სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობის ნორვეგიული ცენტრის - DIKU მიერ დაფინანსებული პროექტის „ქართულ-ნორვეგიული თანამშრომლობა საზოგადოებრივ ჯანდაცვაში“ (GeNoC-PH) ფარგლებში, გლობალური ჯანმრთელობის ნორვეგიული კვლევების სკოლის (NRSGH) ხელშეწყობით ჩატარდა ბიოხანკისა და რეგისტრების ეპიდემიოლოგიის კურსი. კურსს დკსჯეც-ს თანამშრომლები, ნორვეგიის არქტიკული უნივერსიტეტის, საქართველოს უნივერსიტეტისა და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის მაგისტრანტები და დოქტორანტები ესწრებოდნენ.

2019 წლის მაისში დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრს პატივი ჰქონდა, ემასპინძლა აშშ-ის დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციის ცენტრების (CDC) გენერალური დირექტორის - რობერტ რედფილდისთვის, რომელიც ოფიციალური ვიზიტით ესტუმრა საქართველოს. აღნიშნული ვიზიტი ატარებდა ისტორიულ ხასიათს, რადგან ამერიკის შეერთებული

შტატების ჯანდაცვის სექტორის ასეთი მაღალი რანგის წარმომადგენელი პირველად ეწვია საქართველოს. ბატონი რედფილდის ვიზიტს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის

მიმართულებით საქართველოსა და აშშ-ს შორის მიმდინარე მრავალწლიანი წარმატებული თანამშრომლობის ფარგლებში CDC-ის დირექტორის მხრიდან მიღწეული შედეგების შეფასების კუთხით. ბატონმა რედფილდმა საქართველოს მთავრობის მაღალი რანგის

პირებთან შეხვედრებისას ხაზი გაუსვა საქართველოს წარმატებებს, კერძოდ, C ჰეპატიტის ვირუსის ელიმინაციის, „ერთიანი ჯანმრთელობის“ პრინციპების დაცვის, გრიპისა და სხვა დაავადებებზე ზედამხედველობის სისტემების გაუმჯობესების ჭრილში. მან დიდი კმაყოფილება და მადლიერება გამოხატა ქართველი პარტნიორებისადმი ვიზიტის მაღალ პოლიტიკურ და პროგრამულ ფორმატში დაგეგმვისა და სტუმართ-მასპინძლობისათვის და პირობა დადო, რომ აღნიშნულს აუცილებლად გააჟღერებდა საკუთარ ქვეყანაში სხვადასხვა დონეებზე.

2019 წლის 5 ივნისს საქართველოს პრეზიდენტი - ქალბატონი სალომე ზურაბიშვილი ეწვია დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის რიჩარდ ლუგარის სახელობის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის კვლევით ცენტრს და დაათვალიერა ბიოუსაფრთხოების მე-3 დონე, განსაკუთრებით საშიში კულტურების ეროვნული საცავი, ზოგადი ბაქტერიოლოგიის, ვირუსოლოგიის, მოლეკულური ბიოლოგიისა და გენომის ლაბორატორიები. დესჯეცის გენერალურმა დირექტორმა წარუდგინა ცენტრის მუშაობის, წარმატებული შედეგებისა და სამომავლო გეგმების შესახებ ინფორმაცია. ვიზიტის დასასრულს, პრეზიდენტი შეხვდა დესჯეცის თანამშრომლებს.

6-18 ივნისის პერიოდში დესჯეცმა უმასპინძლა მსოფლიო ბანკის მისიას, რომლის მიზანს წარმოადგენდა კლიმატის ცვლილებების გავლენის შეფასება მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე.

2019 წლის 11-13 ივნისს ცენტრის გენერალურმა დირექტორმა მონაწილეობა მიიღო მაღალი დონის კონფერენციაში, რომელიც მიემდგვნა ჯანდაცვაში სამართლიანობის საკითხს (High-level Conference on Health Equity), რომელიც, ქ. ლიუბლიანაში ჩატარდა სლოვენის მთავრობის ორგანიზებით. კონფერენციაზე განსაკუთრებული აქცენტი გაკეთდა იმ გადაწყვეტილებებზე, რომლებიც შეიძლება განხორციელდეს ჯანდაცვაში უთანასწორობის შესამცირებლად და ევროპის რეგიონში მცხოვრებთათვის პროგრესის დასაჩქარებლად, რომ უზრუნველყოფილ იქნას მოსახლეობის უკეთესი ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა.

2019 წლის 18 ივნისს თბილისში გაიმართა საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების კომიტეტის მე-5 სხდომა, რომელზეც დესჯეცმა წარადგინა საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის კუთხით განხორციელებული საქმიანობის ანგარიში, რომელიც დადებითად შეფასდა ევროკომისიის წარმომადგენელთა მიერ.

2019 წლის 3 ივლისს გაფორმდა ურთიერთგაგების მემორანდუმი დკსჯეცსა და იტალიის უსაფრთხოებისა და სამრეწველო ჰიგიენის საკონსულტაციო ფირმას შორის, რომელიც მიზნად ისახავს თანამშრომლობის განვითარებას გარემოს ჰიგიენის საკითხებზე.

2019 წლის 10-12 ივლისს ევროპის დაავადებათა პრევენციისა და კონტროლის ცენტრის (ECDC) დირექტორმა ქალბატონმა ანდრეა ამონმა საქართველოში ოფიციალური ვიზიტი განახორციელა. ვიზიტის ძირითადი მიზანი იყო დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის საქმიანობის ახლოს გაცნობა და თანამშრომლობის გაღრმავება, ის შეხვდა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის პირველ მოადგილეს, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის პირველ მოადგილეს და დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის გენერალურ დირექტორს. ECDC-ის დირექტორმა დაათვალიერა დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრი და რიჩარდ ლუგარის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის კვლევითი ცენტრი, შეხვდა ცენტრის ხელმძღვანელობას, სტრუქტურული ერთეულების ხელმძღვანელებს, გაეცნო ეროვნული ცენტრის საქმიანობასა და წარადგინა მოხსენება ECDC-ის ფუნქციებისა და განხორციელებული სამუშაოს თაობაზე.

2019 წლის 5 აგვისტოს აშშ-ის სენატის დელეგაცია ესტუმრა დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ლუგარის ს/ჯ კვლევით ცენტრს. ვიზიტორებმა დაათვალიერეს ლაბორატორიები, რის შემდეგაც დკსჯეცის გენერალურმა დირექტორმა სტუმრებს წარუდგინა ამერიკულ ინსტიტუციებთან მრავალწლიანი პარტნიორული ურთიერთობების ფარგლებში მიღწეული წარმატებული შედეგები, გააცნო მომავალი თანამშრომლობის გეგმები და იმსჯელა მათთვის საინტერესო საკითხებზე.

2019 წლის 22 აგვისტოს საქართველოში გაეროს მისიის მუდმივი კოორდინატორი - ქ-ნი საბინე მახლი ესტუმრა დკსჯეც-ს და შეხვდა ცენტრის ხელმძღვანელობას. შეხვედრაზე გენერალურმა დირექტორმა ქ-ნი მახლს წარუდგინა ინფორმაცია დკსჯეც-ის შესახებ, გააცნო საერთაშორისო პარტნიორობის ფარგლებში მიღწეული შედეგები. მხარეებმა იმსჯელეს თანამშრომლობის გაგრძელებაზე კონკრეტული მიმართულებებით. შეხვედრის შემდეგ ქ-ნი მახლი გაეცნო ლუგარის ს/ჯ კვლევითი ცენტრის ლაბორატორიების მუშაობას.

2019 წლის 30 აგვისტოს აშშ-ის სათანამშრომლო პროგრამების ხელმძღვანელი მეცნიერების დარგში - პოლკოვნიკი დანიელ გარბერი შეხვდა ცენტრის ხელმძღვანელობას და რიჩარდ ლუგარის ს/ჯ კვლევითი ცენტრის მეცნიერებს. მხარეებმა შეხვედრაზე განიხილეს კვლევითი პროექტების სამეცნიერო არეალის გაფართოების შესაძლებლობები, აგრეთვე ამერიკული პარტნიორი ორგანიზაციების მხრიდან ახალი ტექნოლოგიების დანერგვაში ხელშეწყობისა და ფინანსური მხარდაჭერის შესახებ საკითხები.

2019 წლის 27 სექტემბრიდან 1 ოქტომბრის ჩათვლით განხორციელდა უზბეკეთის რესპუბლიკის ჯანდაცვის სამინისტროს ქვეშ მყოფი ორგანიზაციების ხელმძღვანელებისა და უზბეკეთისა და ყაზახეთის CDC-ის რეგიონული ოფისების წარმომადგენლებისგან შემდგარი

დელეგაციის სასწავლო ვიზიტი საქართველოში. ვიზიტის მიზანს წარმოადგენდა C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის საკითხების ადგილზე შესწავლა. შედგა შეხვედრები საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ხელმძღვანელ პირებთან და პროგრამაში ჩართულ სერვისის მიმწოდებლებთან.

30 სექტემბერი - 3 ოქტომბრის პერიოდში დესჯეცში განხორციელდა კიბოს კვლევის საერთაშორისო სააგენტოს (IARC) მისია.

2019 წლის 1 ოქტომბერს დესჯეცმა მონაწილეობა მიიღო საქართველოში ევროკავშირის დელეგაციისა და საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს მიერ ორგანიზებულ საქართველოში დაძმობილების (Twinning) პროგრამების 10 წლის იუბილისადმი მიძღვნილ კონფერენციაში, რომელშიც ცენტრის გენერალური დირექტორი მიწვეული იყო პანელურ დისკუსიაში Twinning Experience and Impact in EU Integration Process.

2019 წლის 1-4 ოქტომბერს ცენტრის ბაზაზე ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის ეგიდით ჩატარდა ანტიმიკრობული რეზისტენტობის მონაცემთა ბაზის WHONET ტრენინგი. 7-9 ოქტომბერს განხორციელდა გაეროს მოსახელობის ფონდის (UNFPA) ექსპერტის ვიზიტი საშვილოსნოს ყელის კიბოს პრობლემებზე.

10-15 ოქტომბერს დესჯეც-ში სტუმრად იმყოფებოდა ნორვეგიის ჩრდილოეთ არქტიკული უნივერსიტეტის რექტორი, უნივერსიტეტის სხვა ხელმძღვანელ პირებთან ერთად. სტუმრებმა მონაწილეობა მიიღეს GeNoC-PH პროექტის კონფერენციაში, სადაც წარმოადგინეს საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის და განათლების სფეროში საქართველო-ნორვეგიის თანამშრომლობის მნიშვნელოვანი შედეგები და სამომავლო პერსპექტივები.

ასევე ოქტომბერში დესჯეცმა უმასპინძლა სასწავლო კურსს „გლობალურ ჯანმრთელობაში“, რომელიც ჩატარდა ნორვეგიის არქტიკული უნივერსიტეტის, საქართველოს უნივერსიტეტისა და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სამაგისტრო და სადოქტორო პროგრამების სტუდენტებისთვის. სწავლების პროცესში მონაწილეობა მიიღეს ქართველმა და ნორვეგიელმა პროფესორებმა და დარგის ექსპერტებმა.

20-26 ოქტომბერს ჩატარდა ტყვიით მოხშამვის პრევენციის კვირეული ჯანმო-სთან ერთობლივად.

28-30 ოქტომბერს დესჯეცში ჯანმო-ს კოორდინაციით გაიმართა ტექნიკური საკოორდინაციო შეხვედრა, რომლის მიზანს წარმოადგენდა ქიმიური რეგისტრის შექმნა, საქართველოს, ბელარუსისა და ყაზახეთის წარმომადგენლების მონაწილეობით, WHO კოორდინაციით.

30 ოქტომბერი - 1 ნოემბრის პერიოდში ლუგარის ს/ჯ კვლევითი ცენტრში განხორციელდა სეროლოგია და ბაქტერიოლოგიური ლაბორატორიების რეაკრედიტაციის აუდიტი ISO15169 (ANAB-ის მიერ).

2019 წლის 1 ნოემბერს დესჯეც-ში აღინიშნა ერთიანი ჯანმრთელობის საერთაშორისო დღე. 2019 წლის 5 ნოემბერს დესჯეცის კოორდინაციით საქართველოს სოტდმუხსდს და ბრიტანულ სამედიცინო ჟურნალს (BMJ Publishing Group Limited) შორის ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმი გაფორმდა. დოკუმენტი მიზნად ისახავს 2020-2022 წლების პერიოდში საქართველოში ჯანმრთელობის დაცვის ადამიანური რესურსის გაძლიერებას და უწყვეტი სამედიცინო განათლების მდგრადი პლატფორმისათვის ონლაინ რესურსებით უზრუნველყოფას.

2019 წლის 6 ნოემბერს დკსჯეც-ის ხელმძღვანელობასა და აშშ-ის CDC-ის მაღალი რანგის დელეგაციას შორის გაიმართა შეხვედრა CDC-თან მომავალი გაფართოებული აქტივობების შესახებ. აღნიშნულ შეხვედრაზე ამერიკულმა მხარემ ოფიციალურად გააჟღერა ატლანტის სათავო ოფისის გადაწყვეტილება, 2020 წლიდან საქართველოს, როგორც CDC-ის ევრაზიის პლატფორმისა და რეგიონული აქტივობებისათვის შერჩეული ქვეყნის შესახებ. მხარეები შეთანხმდნენ, რომ რეგიონული წარმომადგენლობის დაარსების ოფიციალურად გამოცხადებას პარტნიორული სახელმწიფო უწყებების ჩართულობით უზრუნველყოფს აშშ-ის საელჩო საქართველოში.

შეიქმნა საერთაშორისო პარტნიორული მხარდაჭერით განხორციელებული ტრენინგების, სასწავლო ვიზიტებისა და სემინარების ერთიანი ბაზა, რომლებიც ჩატარდა ცენტრის ორგანიზებით და თანამონაწილეობით.

2019 წლის 11-15 ნოემბერს განხორციელდა ევროპის დაავადებათა პრევენციისა და კონტროლის ცენტრის (ECDC) შეფასების მისია.

11-15 ნოემბერი ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის ბონის ოფისის მიერ ორგანიზებული სუბ-რეგიონალური სამუშაო შეხვედრა/ტრენინგი ჰაერის ხარისხსა და ჯანმრთელობაზე.

18-20 ნოემბერს ჩატარდა ანტიბიოტიკების ცნობიერების ამაღლების მსოფლიო კვირეულთან (WAAW) დაკავშირებული პრესკონფერენცია.

2019 წლის 20-21 ნოემბერს გაიმართა ბიოუსაფრთხოების საკითხებზე ბუნდესვერთან ერთობლივი კონფერენცია

26-27 ნოემბერს ჩატარდა ევროკავშირის დაფინანსებით მიმდინარე პროექტის „რისკების თაობაზე ცნობიერების ამაღლება და თბური ტალღების ტრანსსასაზღვრო ზემოქმედების შემცირების კომუნიკაცია - SCORCH“ კონსორციუმის ყოველწლიური შეხვედრა;

2019 წლის 3-6 დეკემბერს ეთიოპიაში, ქ. ადის-აბებაში ჩატარდა საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ნაციონალური ინსტიტუტების საერთაშორისო ასოციაციის (International Association of National Public Health Institutes (IANPHI) ყოველწლიური შეხვედრა, რომლის მუშაობაშიც მონაწილეობა მიიღო ცენტრის გენერალურმა დირექტორმა. ადის-აბებაში IANPHI-ის ყოველწლიურ შეხვედრას უმასპინძლა ეთიოპიის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ინსტიტუტმა (Ethiopian Public Health Institute). შეხვედრაზე საქართველომ წარადგინა პრეზენტაცია თემაზე: „თამბაქოს კონტროლის გაძლიერება საქართველოში“. შეხვედრაზე განხილულ იქნა საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის განვითარების პერსპექტივები და ორი მნიშვნელოვანი დოკუმენტი: ჯანმო-სა და IANPHI-ის სამოქმედო გეგმის პროექტი და ჯანმო-ს ევროპის რეგიონის და IANPHI-ის 2020-2023 წლების თანამშრომლობის გეგმის პროექტი.

2019 წლის 9-10 დეკემბერს ჯანმო-ს ევროპის რეგიონული ოფისის ორგანიზებით დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში ჩატარდა „გლობალური ჯანმრთელობის დიპლომატიის კურსი“ საშუალო და მაღალი რანგის პოლიტიკის შემქმნელებისა და აკადემიური სფეროს წარმომადგენლებისთვის.

კურსს წარუძღვნენ ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის, ჟენევის საერთაშორისო და განვითარების კვლევების ინსტიტუტის (Graduate Institute of International and Development Studies) გლობალური ჯანმრთელობის ცენტრის წარმომადგენლები. დკსჯეცის მიერ გაკეთდა მოხსენება საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ასოცირების ფარგლებში საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სფეროში აღებული ვალდებულებების თაობაზე.

10 დეკემბერს საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროში ჩატარდა ვიდეო-კონფერენცია ევროკომისიის, საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს, სოტდმჯს და დკსჯეცის მონაწილეობით, რომელზეც შეთანხმდა ცვლილებები ევროკავშირსა და საქართველოს შორის ასოცირების შეთანხმების XXXI დანართის „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობა“ თავში.

მომზადდა და დაიბეჭდა სხვადასხვა მნიშვნელოვანი პუბლიკაცია, მათ შორის - ცენტრის 2020 წლის დღიური, რომელშიც შევიდა მნიშვნელოვანი ინფორმაცია ჯანმრთელობის საკითხებთან დაკავშირებით, განახლებული ინფორმაცია ცენტრის საერთაშორისო პარტნიორებთან თანამშრომლობის შესახებ;

ასევე პუბლიკაციები: “HCV Country Profile”, “HCV Screening Profile” განახლებული გამოცემები, რომელთა წარდგენა მოხდა 18-20 ნოემბერს - C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის საერთაშორისო ტექნიკურ მრჩეველთა საბჭოს (TAG) მე-5 შეხვედრაზე.

ადმინისტრაციული საქმიანობა

აქტივობები

დამონტაჟდა და ამოქმედდა ცენტრის ადმინისტრაციულ შენობაში დაშვების ელექტრონული სისტემა;

- WRAIR-თან განახლდა ხელშეკრულება ცენტრის ფუნქციონირების ორგანიზაციულ-ტექნიკური მხარდაჭერის შესახებ;
- გაუმჯობესდა ცენტრის ცხელი ხაზის სატელეფონო სისტემა, მომზადდა და დამონტაჟდა ახალი ხმოვანი ფაილები - ძირითადი ხმოვანი ფაილი, არასამუშაო პერიოდის ხმოვანი ფაილები, თამბაქოს მოხმარების შეწყვეტის, C ჰეპატიტის და კიბოს სკრინინგის შესახებ (კიბოს სკრინინგზე ავტომატური ინფორმაციის მისაღებად გაკეთდა ცალკე განყოფილება).

ადამიანური რესურსების განვითარება

- დესჯეც-ის ადმინისტრაცია მნიშვნელოვნად მიიჩნევს ადამიანური რესურსების განვითარებას, ინსტიტუციური ცოდნისა და გამოცდილების გადაცემის ეფექტიანი სისტემის ჩამოყალიბებასა და მუდმივ განახლებას.
- ცენტრის საკადრო პოლიტიკა ეფუძნება „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის ძირითად პრინციპებს. მისი მიზანია უზრუნველყოს კარიერულ წინსვლაზე, დამსახურებაზე, კეთილსინდისიერებაზე, პოლიტიკურ ნეიტრალიტეტზე, მიუკერძოებლობასა და პროფესიულ განვითარებაზე დაფუძნებული პერსონალის მართვის სისტემა. შესაბამისად, როგორც თანამშრომლების აყვანა, ასევე მუშაობის პირობები ითვალისწინებს სამართლიანობის, საჯაროობა/გამჭირვალობის, ობიექტურობის, კოლეგიალობისა და მიუკერძოებლობის დაცვას და არადისკრიმინაციულობის პრინციპებს.
- ცენტრი აქტიურად და წარმატებით ახორციელებს საქართველოს მთავრობის #410 დადგენილებით (18.06.2014) დამტკიცებულ სახელმწიფო პროგრამას „საჯარო დაწესებულებაში სტაჟირების გავლის წესისა და პირობების შესახებ“. დამატებით, ახალი თანამშრომლისა და სტაჟიორებისათვის ინტეგრაციის და სამუშაო პროცესის სწორად წარმართვისათვის, ცენტრში მოქმედებს „მენტორშიფი“ სხვადასხვა ვადით, მოთხოვნისა და სპეციფიკის გათვალისწინებით. 2019 წელს ცენტრში ირიცხებოდა 105 სტაჟიორი, აქედან სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში 8 სტაჟიორი, პროფესიული პრაქტიკა გაიარა ორმა პიროვნებამ.
- ცენტრი ავითარებს გენდერული თანასწორობის პოლიტიკას, რომლის მიხედვითაც ქმნის ქალებისა და მამაკაცებისათვის თანასწორ სამუშაო გარემოს. ცენტრის თანამშრომლების დასაქმების პროცესში მხედველობაში მიიღება მათი კვალიფიკაცია და გამოცდილება და არა გენდერული კუთვნილება. 2019 წლის განმავლობაში ცენტრში შტატით გათვალისწინებულ 302 თანამშრომელთა (მათ შორის 11 ვაკანსია) შორის დასაქმებულთა განაწილება გენდერულ ჭრილში შემდეგნაირი იყო ქალი - 224; მამაკაცი - 67.
- ცენტრი ახორციელებს საქართველოს მთავრობის #204 დადგენილებით (21.04.2017) დამტკიცებულ „საჯარო სამსახურში კონკურსის ჩატარების წესის შესახებ“ ახალი თანამშრომლების მიღების პროცესს, 2019 წელს ცენტრის საშტატო განრიგში არსებულ ვაკანტურ თანამდებობებზე დაინიშნა 13 თანამშრომელი.

- კარიერული განვითარების წესისა და პირობების თანახმად დაწინაურდა 3 თანამშრომელი.
- საქართველოს მთავრობის განკარგულების „ცენტრში შრომითი ხელშეკრულების დასაქმებულთა რიცხოვნობის განსაზღვრის თაობაზე“ და საქართველოს მთავრობის დადგენილების „ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამების დამტკიცების შესახებ“ შესაბამისად, 2019 წელს ცენტრში შრომითი ხელშეკრულება გაუფორმდა 200 თანამშრომელს.

სამართლებრივი საქმიანობა

ცენტრის იურიდიული სამმართველო 2019 წლის განმავლობაში მუშაობდა სხვადასხვა ნორმატიული აქტისა და დოკუმენტის მომზადებაზე:

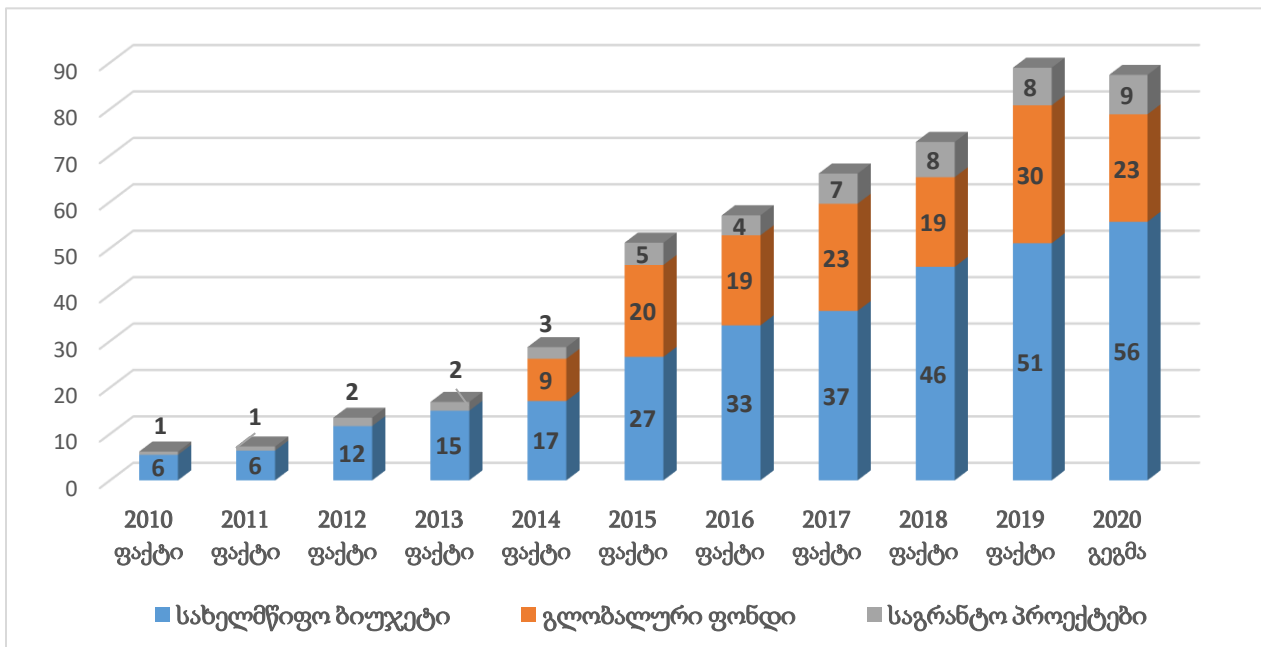
- „აღმასრულებელი ხელისუფლების შესაბამისი დაწესებულებებისა და სახელმწიფო კონტროლს დაქვემდებარებული საჯარო სამართლის იურიდიული პირების მიერ გრანტებთან დაკავშირებით გასატარებელ ღონისძიებათა შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2011 წლის 14 მარტის #126 დადგენილების შესაბამისად, საქართველოს მთავრობის სხდომაზე წარსადგენად, მომზადდა და გაიგზავნა 18 საგრანტო პროექტი;
- საქართველოს მთავრობის სხდომაზე დასამტკიცებლად მომზადდა და გაიგზავნა საქართველოს მთავრობის განკარგულების სხვადასხვა შინაარსის 23 პროექტი;
- ცენტრის კომპეტენციას მიკუთვნებულ საკითხებზე მომზადდა და საქართველოს მთავრობის სხდომაზე დასამტკიცებლად გაიგზავნა საქართველოს მთავრობის დადგენილების 4 პროექტი;
- საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროში დასამტკიცებლად გაიგზავნა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანების 5 პროექტი;
- მომზადდა და სოტდშჯსდსა და სსიპ - სამედიცინო საქმიანობის სახელმწიფო რეგულირების სააგენტოში გაიგზავნა რეგისტრაციის საკითხებთან დაკავშირებული 34 წერილი;
- გაფორმდა ლაბორატორიული კვლევის 110 ხელშეკრულება და განხორციელდა მათი აღრიცხვა;
- გაფორმდა სადუზინფექციო და სადუზინსექციო საშუალებების რეგისტრაციისთვის საჭირო კვლევების 54 ხელშეკრულება და განხორციელდა მათი აღრიცხვა და კონტროლი;
- გაფორმდა ცენტრის ფუნქციონირებისათვის საჭირო სხვადასხვა ტიპის 78 ხელშეკრულება და განხორციელდა მათი აღრიცხვა;
- გაფორმდა 14 მემორანდუმი;
- 2019 წელს საჯარო ინფორმაციის გაცემის თაობაზე შემოვიდა 201 განცხადება, დაკმაყოფილდა 201 განცხადება, საჯარო ინფორმაციაში შესწორების შეტანის მოთხოვნებს ადგილი არ ჰქონია;
- გამოიცა ცენტრის ფუნქციების განხორციელებისთვის აუცილებელი 143 ინდივიდუალური სამართლებრივი აქტი;

- ჩატარდა ზემდგომი და სხვა დაწესებულებიდან მიღებული საკანონმდებლო აქტების პროექტების სამართლებრივი ექსპერტიზები;
- 2019 წლის განმავლობაში წარიმართა 4 სასამართლო პროცესი; გაიცა 60 მინდობილობა;
- განხორციელდა სააღსრულებლო ბიუროს მეშვეობით იძულებითი აღსრულების პროცესები, რომლის შედეგად ამოღებულია 17 570, 00 ლარი;
- განხორციელდა დებულებით გათვალისწინებული სხვა სამუშაოები (კორესპონდენციის განხილვა, ვიზირებები, კონსულტირება, კომისიებში მუშაობა, სხვადასხვა მოხსენებების/ანგარიშების შექმნაში მონაწილეობა, კორექტირება და სხვა).

დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ფინანსური მდგრადობა

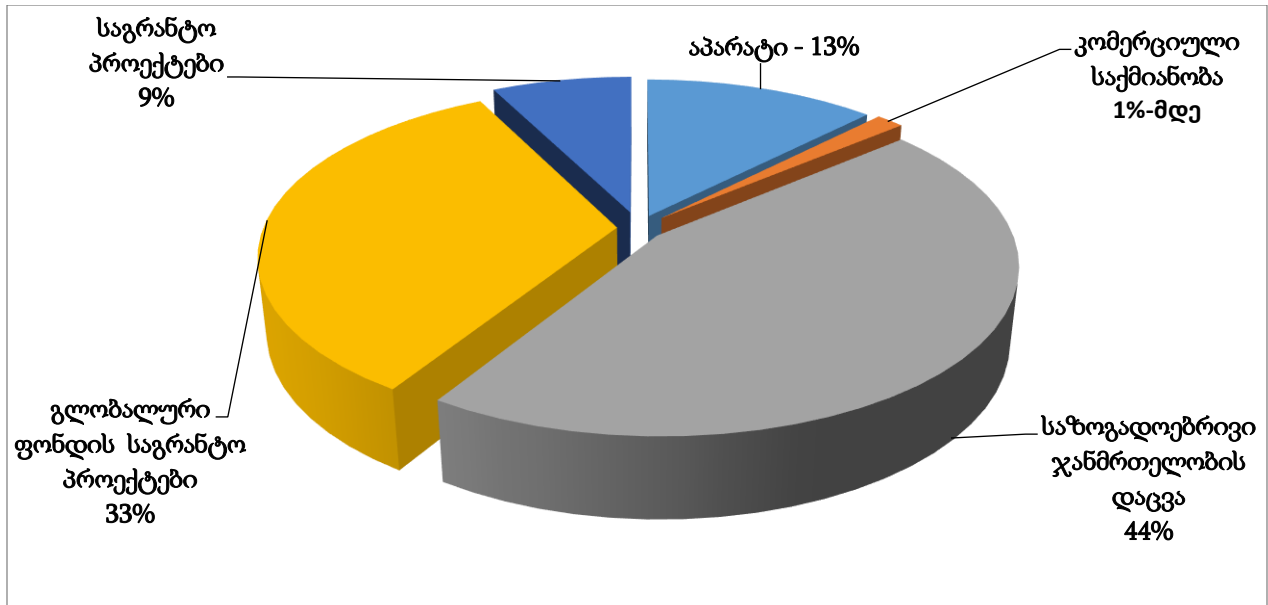
ცენტრის მზარდი ფუნქციების სრულყოფილი ფუნქციონირებისათვის საქართველოს საბიუჯეტო სისტემის ძირითადი პრინციპების დაცვით ეფექტურად იმართება ცენტრის საბიუჯეტო პოლიტიკა და პროცესი, რომელიც შესაბამისობაშია ცენტრის დაფინანსების ზრდასთან.

ცენტრის დაფინანსების დინამიკა, 2010 – 2020

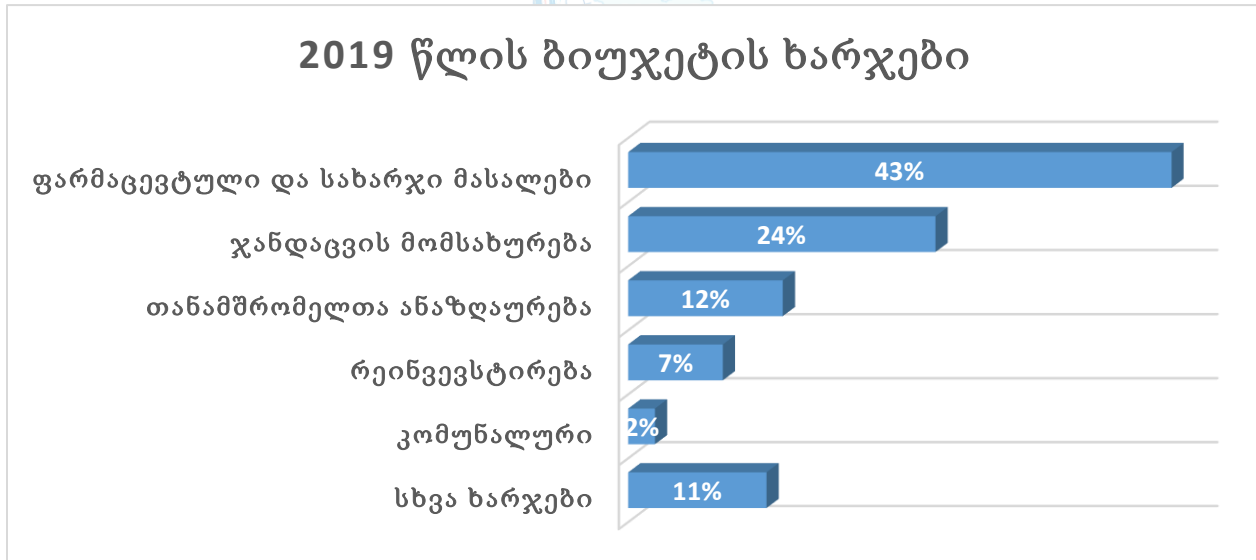
2019 წლის ცენტრის ნაერთი ბიუჯეტის გადასახდელებმა შეადგინა 88,7 მლნ. ლარი, რომელიც დაფინანსების მუხლების შესაბამისად დახარისხებულია შემდეგი პროპორციით:

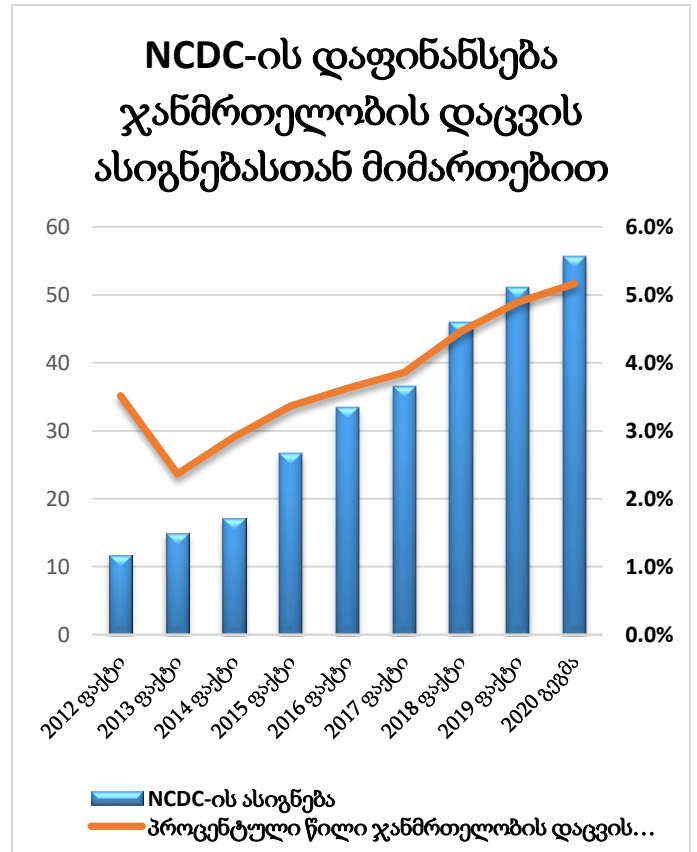
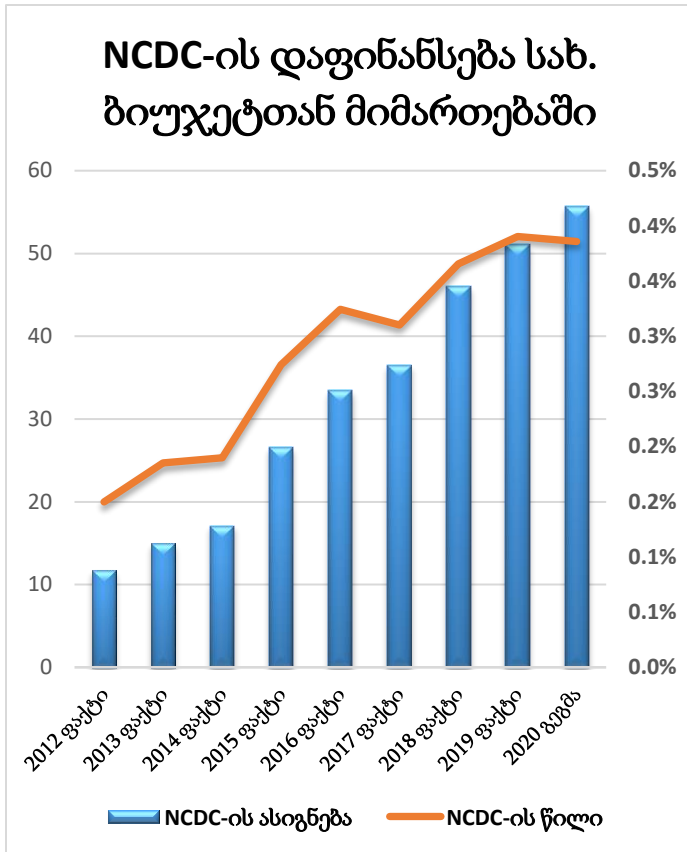

სახელმწიფო ბიუჯეტი

საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის პრიორიტეტს წარმოადგენს მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვა, რაც, შესაბამისად, აისახება ჯანდაცვისა და ცენტრის დაფინანსების დინამიკაზეც.

ცენტრის ძირითადი ფუნქციები ფინანსდება სახელმწიფო ბიუჯეტის დაავადებათა კონტროლისა და ეპიდემიოლოგიური უსაფრთხოების პროგრამის მართვის ნაწილიდან; 2019 წლის ფაქტიურმა ბიუჯეტმა შეადგინა 11.1 მლნ. ლარი.

ასევე, სახელმწიფო ბიუჯეტის ფარგლებში ცენტრი განსაზღვრულია 10 ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამის განმახორციელებელ მხარჯავ დაწესებულებად, რომლის 2019 წლის ჯამურმა ფაქტიურმა ბიუჯეტმა შეადგინა 39.6 მლნ. ლარი, მ.შ. ყველაზე მსხვილ დაფინანსებას (57%) წარმოადგენს იმუნიზაციის პროგრამის ბიუჯეტი.

აღსანიშნავია, რომ ყოველწლიურად სახელმწიფოს მხრიდან ჯანდაცვის პრევენციული პროგრამების დაფინანსების წილი (რომლის განმახორციელებელიცაა დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრი) ყოველწლიურად იზრდება, მათ შორის აღსანიშნავია რამდენიმე ფაქტორი:

„დაავადებათა კონტროლისა და ეპიდემიოლოგიური უსაფრთხოების პროგრამის მართვა“ პროგრამის ფარგლებში ცენტრი ახორციელებს „განსაკუთრებით საშიში პათოგენების აღმოჩენის, ეპიდემიოლოგიური ზედამხედველობის და რეაგირების ერთიანი ლაბორატორიული სისტემისა და საქართველოს რიჩარდ ლუგარის სახელობის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევითი ცენტრის უზრუნველყოფასთან დაკავშირებული ხარჯებისა და პასუხისმგებლობის გადაცემის შესახებ“ (JTA) საქართველოს და ამერიკის შეერთებული შტატების მთავრობებს შორის გაფორმებული შეთანხმებით აღებული ვალდებულებების უზრუნველყოფას.

„დაავადებათა ადრეული გამოვლენა და სკრინინგის“ პროგრამის ფარგლებში 2019 წელს ჩაეყარა საფუძველი ბავშვთა სისხლში ტყვიის შემცველობის განსაზღვრასა და საინფორმაციო რეგისტრების და ელექტრონული მოდულების განვითარებას.

გაზრდილია „იმუნიზაციის“ სახელმწიფო პროგრამის 2019 წლის ბიუჯეტის ასიგნება წინა წელთან მიმართებაში, რომელიც ძირითადად გამოწვეულია „ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის - WHO“ მიერ პრეკვალიფიცირებული ვაქცინების ეტაპობრივი დანერგვითა და „ცივი ჯაჭვისათვის“ საჭირო ინვენტარის განახლებით.

2016 წლის პროგრამის ფაქტიური ხარჯი 45%-ით გაზრდილია 2015 წლის პროგრამის ფაქტიურ ხარჯთან მიმართებაში.

„უსაფრთხო სისხლის პროგრამის“ ზრდა გამოწვეულია ხარისხის გარე კონტროლის და მონიტორინგის უზრუნველყოფის კომპონენტის ზრდით.

გლობალურ ფონდთან არსებული ვალდებულების შესრულების მიზნით, მის მიერ დაფინანსებული პროგრამების ეტაპობრივი გადმობარების საფუძველზე ბიუჯეტის ზრდა ასახულია „ყველა ფორმის ტუბერკულოზის ხარისხიან დიაგნოსტიკასა და მკურნალობაზე უნივერსალური ხელმისაწვდომობის პროგრამასა“ და „საქართველოში აივ/შიდსის პრევენციის მიზნით არსებული ეროვნული რეაგირების მხარდაჭერა, აივ/შიდსით დაავადებულთა სიცოცხლის მაჩვენებლების გაუმჯობესება მკურნალობისა და მოვლის ღონისძიებების გაძლიერების გზით“ პროგრამებში.

ცენტრი წარადგენს „ჯანმრთელობის ხელშეწყობის“ სახელმწიფო პროგრამის განმახორციელებელს, რის საფუძველზეც ხორციელდება ნივთიერებადამოკიდებულების და აზარტულ თამაშებზე დამოკიდებულების პრევენციისა, გარემოს ჯანმრთელობის და სხვა საკითხები.

2019 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის პროგრამების შესრულება

ათას ლარებში

	გეგმა	დაზუსტება	ფაქტი	%
ადმინისტრაცია	52,317	50,893	50,668	100%
დაავადებათა კონტროლისა და ეპიდემიოლოგიური უსაფრთხოების პროგრამის მართვა	11,258	11,139	11,077	99%
საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვა	41,059	39,754	39,591	100%
დაავადებათა ადრეული გამოვლენა და სკრინინგი	1,800	1,888	1,865	99%
იმუნიზაცია	22,400	22,566	22,556	100%
ეპიდზედამხედველობის პროგრამა	1,700	1,737	1,703	98%

უსაფრთხო სისხლი	1,800	1,986	1,970	99%
პროფესიულ დაავადებათა პრევენცია	260	236	235	100%
ტუბერკულოზის მართვა	1,350	1,095	1,087	99%
ყველა ფორმის ტუბერკულოზის ხარისხიან დიაგნოსტიკასა და მკურნალობაზე უნივერსალური ხელმისაწვდომობის პროგრამა	1,660	1,623	1,599	98%
აივ-ინფექცია/შიდსი	4,000	3,051	3,023	99%
საქართველოში აივ/შიდსის პრევენციის მიზნით არსებული ეროვნული რეაგირების მხარდაჭერა, აივ/შიდსით დაავადებულთა სიცოცხლის მაჩვენებლების გაუმჯობესება მკურნალობისა და მოვლის ღონისძიებების გაძლიერების გზით	2,415	2,160	2,160	100%
დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობა	474	198	194	98%
ჯანმრთელობის ხელშეწყობის პროგრამა	2,100	2,009	1,996	99%
C ჰეპატიტის მართვა	1,100	1,207	1,204	100%

დონორი ორგანიზაციების დაფინანსება

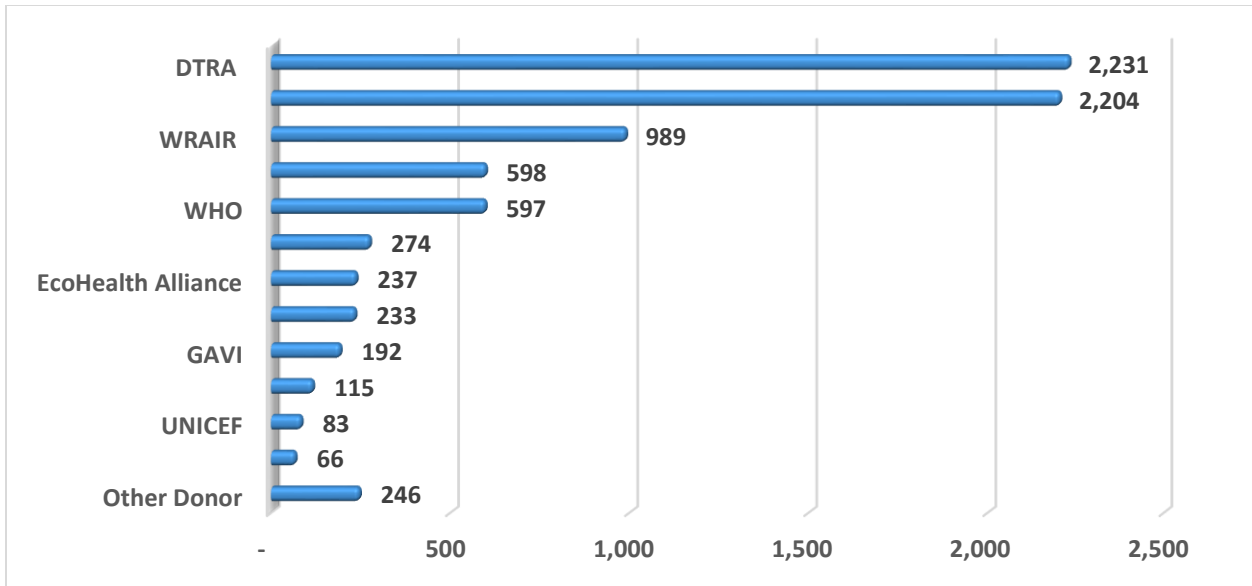

ცენტრის პარტნიორი დონორი ორგანიზაციების დაფინანსებული საგრანტო პროექტები მოიცავს სხვადასხვა მიმართულებას, მათ შორისაა როგორც წმინდა სამეცნიერო მიმართულება, ასევე ტექნიკურიც. დიდი წილი საგრანტო პროექტები, ძირითადად, დახარისხებულია სხვადასხვა დაავადებების/ პათოგენებისა და დიაგნოსტიკა/კვლევების მიმართულებით, მათ შორის სავსელე სამუშაოების ჩატარებაც. ასევე, ერთერთი ძირითადი მიმართულებაა საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კუთხით ტრენინგები და გადამზადებები, არაგადამდები დაავადებების მიმართულებით ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრება და სხვადასხვა ელექტრონული მოდულების შექმნა და დანერგვაში ხელშეწყობა.

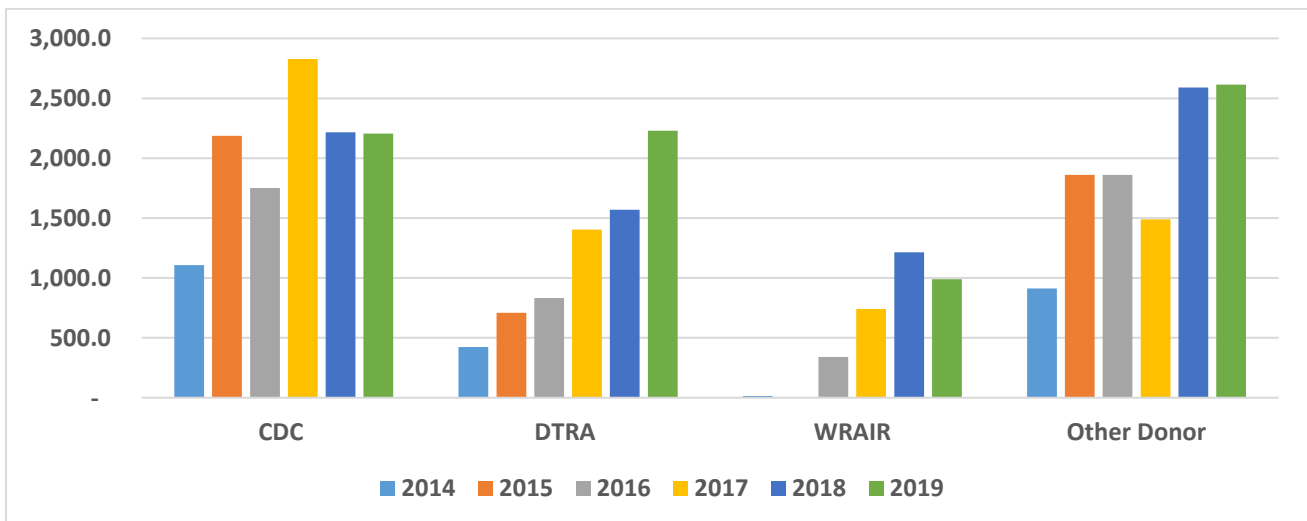
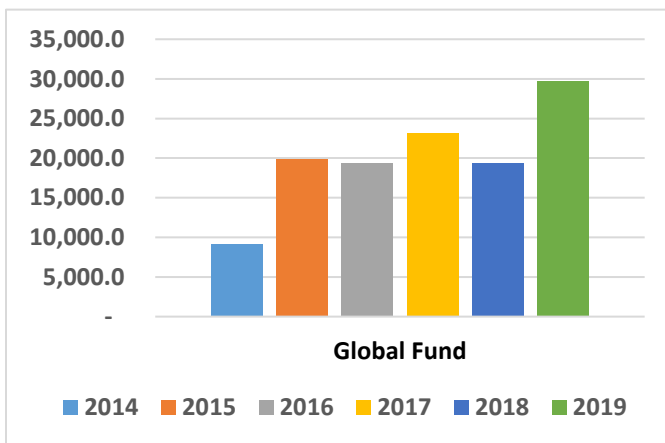
2019 წელს ცენტრი მართავდა 22 დონორი ორგანიზაციიდან დაფინანსებულ 64 საგრანტო პროექტს, რომლის ხარჯების ჯამურმა თანხამ შეადგინა 37 758 ათასი ლარი, მათ შორის 79%-ს წარმოადგენს გლობალური ფონდის დაფინანსება. ცენტრის ანგარიშზე ჩარიცხული თანხა დონორი ორგანიზაციებიდან სხვადასხვა ვალუტაში:

- USD – 9 243 ათასი (მ.შ. გლობალური ფონდის დაფინანსება 75%);
- EUR – 0,057 ათასი;
- GEL – 0,141 ათასი.

2019 წელს გლობალური ფონდის მიერ დაფინანსებული პროექტების ჯამური ღირებულებაა 29.7 მლნ. ლარი. გრაფიკზე წარმოდგენილია სხვა დანარჩენი დონორების დაფინანსებული პროექტების შესახებ ინფორმაცია ათას ლარებში.

ბოლო პერიოდში საგრანტო პროექტებში იმატა ისეთი პროექტების მოცულობამ, რომლებიც გათვლილია ხანგძლივადიან პერსპექტივაზე, აღნიშნული მიმართულებით გამოირჩევა CDC-ის, DTRA-ს WRAIR-ის, The Union - The International Union Against Tuberculosis and Lung Disease-ს მიერ დაფინანსებული პროექტები, რაც მეტყველებს ცენტრის მიმართ ნდობის ამაღლებისა და მის მიერ გაწეული საქმიანობის აღიარებას. დონორების დაფინანსება წლების მიხედვით.

კომერციული საქმიანობა

კომერციული საქმიანობის ფარგლებში 2019 წლის საკასო შემოსავლებმა შეადგინა 740,7 ათასი ლარი (2018 წლის შემოსავალთან მიმართებაში შემცირებულია 8%-ით). 2019 წლის კომერციული საქმიანობის ფარგლებში არსებული ბიუჯეტის შემოსავლების ძირითად თანხას ლაბორატორიული კვლევებიდან მიღებული შემოსავალი შეადგენს.

ათას ლარებში

შემოსავლები	2015	2016	2017	2018	2019
შემოსავლები ლაბორატორიული კვლევებიდან	656	495	687	704	597
სხვა შემოსავლები, მ.შ. ბანკის % და ოვერჰედი	23	193	111	79	141

ცენტრის ბუღალტრული ბალანსის ინფორმაცია

2019 წლის ბოლოს ცენტრის საკუთრებაში და სარგებლობაში არსებული (ბალანსზე რიცხული) აქტივების ჯამურმა ღირებულებამ შეადგინა 251 128 467 ათასი ლარი, მათ შორის ყველაზე მსხვილ აქტივად აღირიცხება ლუგარის ლაბორატორიის შენობა 200 826 976 ათასი ლარის ღირებულების აღჭურვილობით.

ბალანსზე რიცხული აქტივების ჯამური ღირებულება ყოველწლიურად მზარდია, 2019 წელს დონორი ორგანიზაციებიდან უსასყიდლოდ მიღებულია 3 745 275 ათასი ლარის მატერიალური ფასეულობები.

2019 წელს, წინა წელთან შედარებით, 1 207 932 ათასი ლარითაა გაზრდილი ცენტრის კრედიტორული დავალიანება, ასევე წინა წელთან შედარებით გაზრდილია დებიტორული დავალიანება 3 264 708 ათასი ლარით, რომელიც გამოწვეულია ცენტრის მიერ 2019 წლის ბოლოს ავანსად გადარიცხული თანხებით.

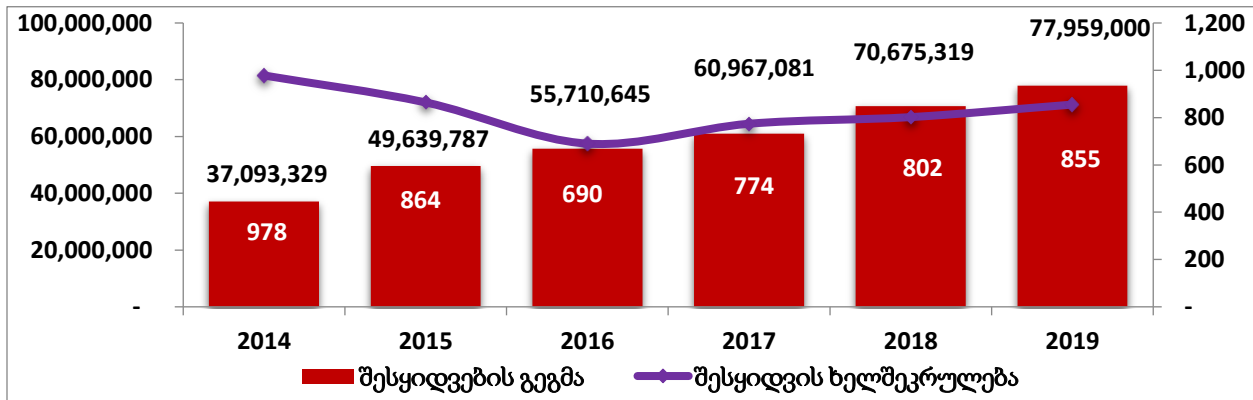
გაზრდილია სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ პირობების დარღვევის გამო დაკისრებული საჯარიმო სანქციების დავალიანება, იგი 2018 წლის ბოლოსათვის ბიუჯეტის სასარგებლოდ შეადგენდა 91 972 ათას ლარს, ხოლო 2019 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით - 107 738 ათასი ლარია. 2019 წელში ბიუჯეტის სასარგებლოდ გადარიცხულია 661 058 ლარი, როგორც ხელშეკრულების შეუსრულებლობის გამო ასევე ავანსად გადარიცხულიდან მობრუნებით.

ცენტრის შესყიდვები

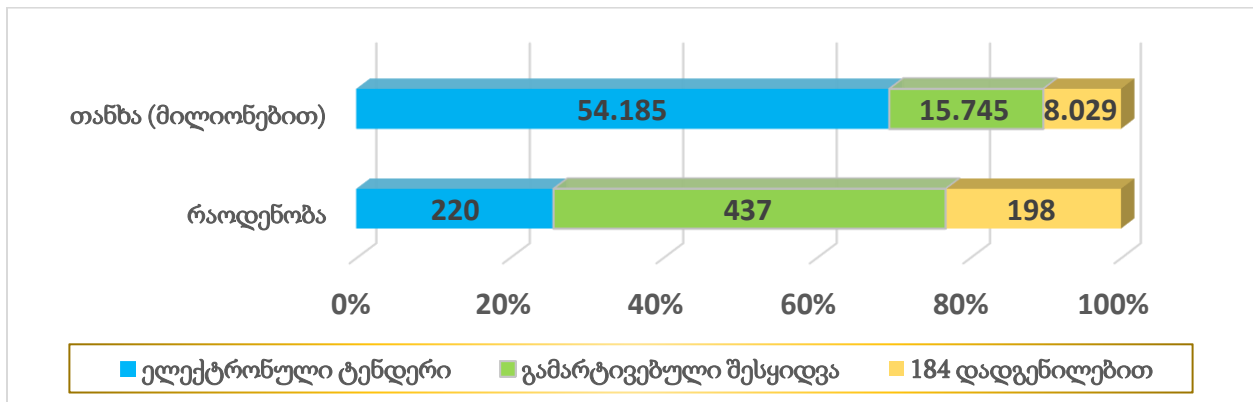
2019 წლის ცენტრის შესყიდვების გეგმა შედგებოდა შემდეგი წყაროებისგან:

- სახელმწიფო ბიუჯეტი - 42 108 176 მლნ. ლარი;
- გლობალური ფონდი - 28 043 520 მლნ. ლარი;
- კომერციული საქმიანობა - 236 366 ათასი ლარი;
- სხვა დონორი ორგანიზაციები - 2 254 880 მლნ. ლარი.

2019 წლის შესყიდვების დაგეგმარება სახეობების ჭრილში ყოველწლიურად დადებითი ტენდენციით უმჯობესდება:

2019 წელს ხელშეკრულებების რაოდენობა გაზრდილია 7%-ით, სულ განხორციელდა 77 მლ. 959 ათასი ლარის შესყიდვა და გაფორმებულ იქნა 855 ხელშეკრულება.

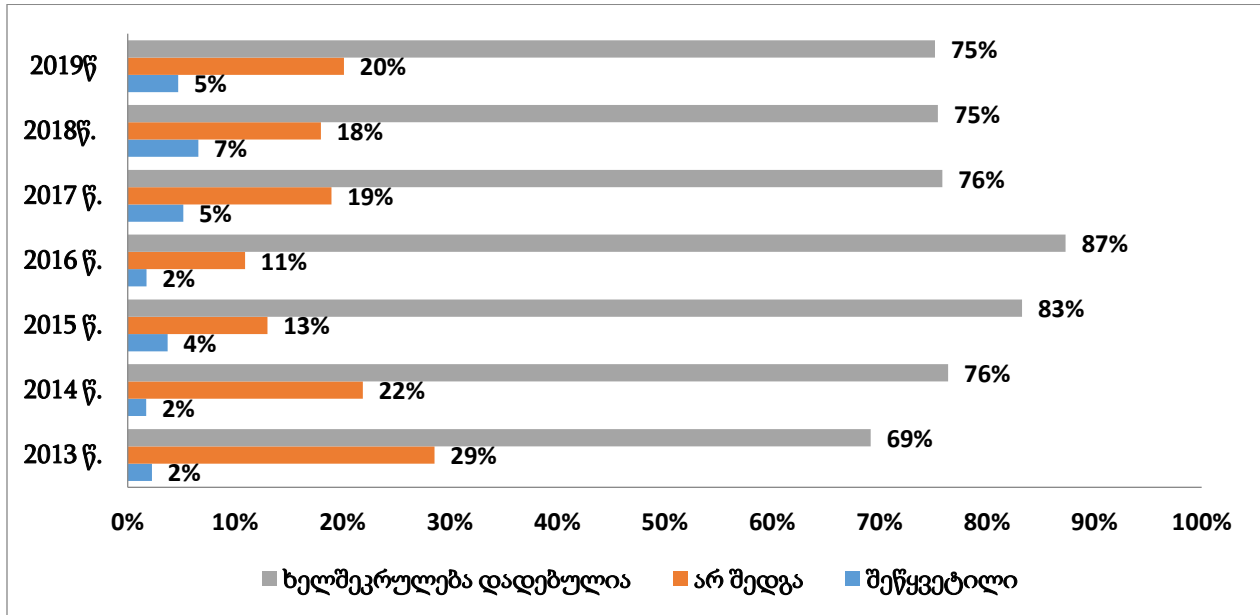

ცენტრის მიერ 2019 წელს სულ გამოცხადებული ტენდერებიდან დასრულდა წარმატებით 224 ტენდერი (75%) და სატენდერო კომისიის მიერ გამოვლენილ პრეტენდენტს გაუფორმდა შესყიდვის ხელშეკრულება, შესაბამისად, წარმატებით დასრულებული ტენდერების დადებითი მაჩვენებელია.

მიუხედავად ყოველი შესყიდვის წინ სრულყოფილი ბაზრის მოკვლევის ჩატარებისა, რომელიც წინასწარ საზღვრავს ტენდერის წარმატებით დასრულების რისკებს, მაინც რჩება ნაწილი დადებითი შედეგით დაუსრულებელი ტენდერები, რომლის მიზეზები, ძირითადად, გამოვეულია შემდეგი გარემოებებით:

- შესყიდვის სპეციფიკაციიდან გამომდინარე პოტენციურ მიმწოდებელთა სიმცირით;
- შესყიდვის ობიექტის სატენდერო ღირებულების დაბალი სავარაუდო ღირებულებიდან გამომდინარე პოტენციურ მიმწოდებელთა სიმცირით;
- შესყიდვის ობიექტის ტექნიკური დოკუმენტაციის სრულყოფილად შედგენის პრობლემით.

ყოველწლიურად უმჯობესდება კონკურენტუნარიანი შესყიდვების მდგომარეობა, რაც აისახება შესყიდვის ხელშეკრულებების გაფორმების დინამიკაზე, კერძოდ, გაზრდილია ელექტრონული ტენდერის საფუძველზე გაფორმებული ხელშეკრულებების რაოდენობა და მცირდება გამარტივებული შესყიდვის ხელშეკრულებების რაოდენობა.

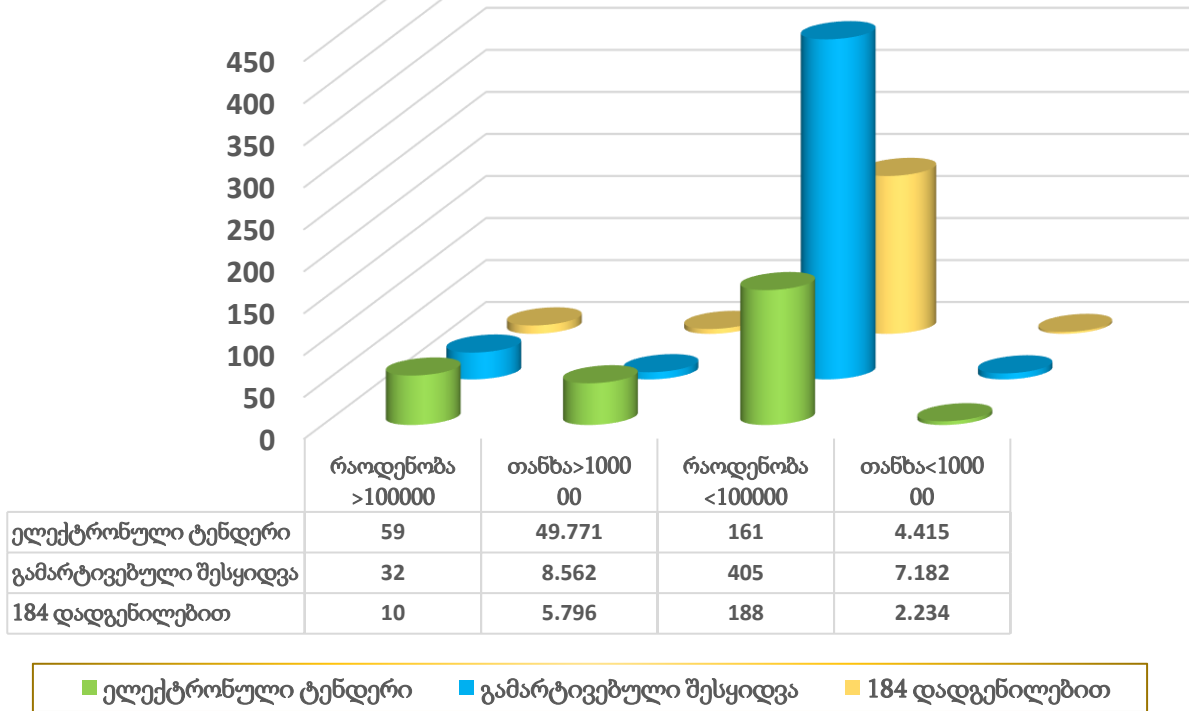
2019 წელს სახელმიფო შესყიდვების პროცედურით განხორციელებული ყველაზე მსხვილი შესყიდვები:

ქვეყნის მაშტაბით სტაბილური გარემოს შენარჩუნების მიზნით განხორციელდა ჰექსავალენტური ვაქცინის 2 წლიანი შესყიდვა, იმუნიზაციის სახელმიფო პროგრამის ასიგნების ფარგლებში;

JTA-ის ვალდებულების შესაბამისად, ამერიკის მთავრობიდან საქართველოს მთავრობას (NCDC-ის წარმომადგენლობით) 2017 წელს ვალდებულებაში გადმოეცა ლუგარის ცენტრის საინჟინრო მომსახურებით უზრუნველყოფის შესყიდვა, აღნიშნულთან დაკავშირებით გაფორმდა 2 წლიანი მომსახურების ხელშეკრულება;

ანტირაბიული იმუნოგლობულინით მომარაგებაში მოსალოდნელი შეფერხების აღმოსაფხვრელად და იმუნოგლობულინის სტაბილური მიწოდების უზრუნველსაყოფად განხორციელდა მრავალწლიანი (2 წელი) შესყიდვა.

2019 წელს განხორციელებული პროცედურები

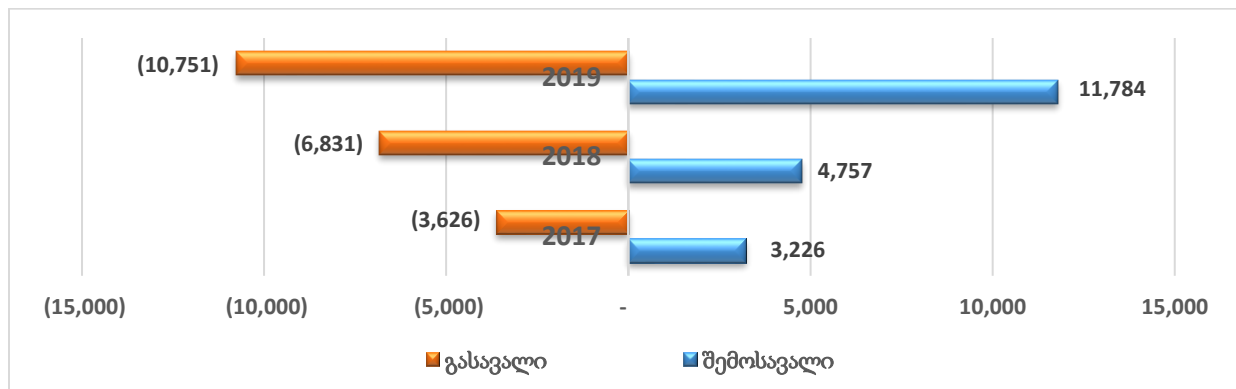

ლოჯისტიკური აქტივობები

2019 წელს საწყობში მიღებულ იქნა (636 ზედდებული, 2545 ტრანზაქცია) 11.8 მლნ ლარის ღირებულების პროდუქცია. მათ შორის სახელმიფო პროგრამები 6.3 მლნ. ლარი, აპარატი 2 მლნ. ლარი, საგრანტო პროექტები 2.3 მლნ. ლარი, უსასყიდლო/ჰუმანიტარული 1.1 მლნ. ლარი და საკუთარი შემოსავლები 0.1 მლნ. ლარი.

გაცემულ იქნა (2711 ზედდებული, 9428 ტრანზაქცია) 10.8 მლნ ლარის ღირებულების პროდუქცია.

ბოლო სამი წლის შემოსავალ - გასავლის ანალიზის მიხედვით, 2019 წელს იყო მნიშვნელოვანი ზრდა ორივე კომპონენტში.

ოთახ მაცივარში დამონტაჟდა ორი აგრეგატი და ტემპერატურის მონიტორინგის ანალიზის სისტემა, ამის პარალელურად ყოველდღიურ რეჟიმში აღირიცხება ტემპერატურა.

ვაქცინების უსაქედიციასა და ცივი ჯაჭვთან დაკავშირებული აქტივობები

- 2019 წელს სამაცივრე ავტომობილებით განხორციელდა 70 გასვლა რაიონულ საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ცენტრებში, რის შედეგადაც ჩატანილ იქნა 1933449 დოზა ვაქცინა, შრატი, იმუნოგლობულინი და 1044287 ცალი შპრიცი.
- უზრუნველყოფილ იქნა 1484170 დოზა (20581 კგ) ვაქცინების, 1085000 ცალი (5000 კგ) შპრიცისა და 177 ცალი (8700 კგ) ცივი ჯაჭვის აღჭურვილობის განბაჟება, ცენტრში დასაწყობება და შემდგომი განაწილება.
- ყოველდღიურ რეჟიმში წარმოებდა საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ცენტრებისა და ვაქცინაციის მიმწოდებელი პროვაიდერების ნაშთების კორექტირება მარაგების მართვის მოდულში.
- ყოველდღიურად წარმოებდა ტემპერატურული რეჟიმის კონტროლი სამაცივრე დანადარებში.
- მონაწილეობა იქნა მიღებული ცივი ჯაჭვის სტანდარტული ოპერატიული პროცედურების შემუშავებაში.
- წლის განმავლობაში ხორციელდებოდა ანგარიშების მიწოდება ცენტრის საფინანსო სამსახურებზე, ჯანდაცვის სამინისტროსა და გაეროს ბავშვთა ფონდზე.

მაგისტრატურა

2019 წელს ცენტრში მუშაობდა 74 მაგისტრი. მაგისტრატურაში სწავლობდა 17 თანამშრომელი, და მაგისტრატურა დაამთავრა 6 თანამშრომელმა:

##	გვარი, სახელი	დაწესებულების დასახელება	სამაგისტრო ნაშრომის მიმართულება, დასახელება	ვადები	შენიშვნა
1	ფაშალიშვილი მარიამი	ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი	ფაკულტეტი: ადიქციის კვლევები	2018 - 2020	
2	ბაბილუა ნინო	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	საზოგადოებრივი ჯანდაცვის პროგრამა	2019 - 2021	
3	გოქსაძე ელენე	თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ფაკულტეტი (ინგლისურენოვანი პროგრამა)	2018 - 2020	
4	ზედგინიძე ნინო	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	ქართულ-ნორვეგიული საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ინგლისურენოვანი პროგრამა	2019 - 2021	
5	სიხარულიძე სოფიო	Grenoble Ecole De Management (France)	ბიზნესის ადმინისტრირება	2018- 2020	
6	გავაშელიძე მარი	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	ზუსტ და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ფაკულტეტის ბიოლოგიის მიმართულება	2019 - 2021	
7	ელბაქიძე ნიკოლოზ	ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში	საზოგადოებრივი ჯანდაცვა	2018 - 2020	
8	იმნაძე ტატა	საქართველოს აგრარული უნივერსიტეტი	ვეტერინარიის ინტეგრირებული სამაგისტრო პროგრამა	2017- 2019	
9	ქავთარაძე ქეთევან	თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტი	ეპიდემიოლოგია და გარემოს მედიცინა	2019- 2021	
10	გელოვანი მიხეილი	თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტი	ეპიდემიოლოგია და გარემოს მედიცინა	2019- 2021	

11	თიკო ლავგილავა სტაჟიორი (გარემოს ჯანმრთელობის სამმართველო)	თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტი	ეპიდემიოლოგია და გარემოს მედიცინა	2019-2021	
12	ბაიდოშვილი გიორგი	თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტი	ეპიდემიოლოგიის და გარემოს მედიცინის მაგისტრატურა. სამაგისტრო ნაშრომი - „C-ჰეპატიტის ელიმინაციის სახელმწიფო პროგრამის მიმდინარეობა საქართველოში“	2017-2019	დაამთავრა
13	დედაბრიშვილი ნინო	საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტი (GIPA)	საჯარო მმართველობის სამაგისტრო პროგრამა. სამაგისტრო ნაშრომი - „საჯარო უწყების კოლაბორაციული მუშაობის პროცესის შეფასება“	2017-2019	დაამთავრა
14	თამარ ჯაჯანიძე	ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი	სამაგისტრო ნაშრომი - „ყირიმ-კონგოს ჰემორაგიული ცხელების ვირუსი საქართველოში“	2017-2019	დაამთავრა
15	გვანცა ბრაჭველი	ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი	სამაგისტრო ნაშრომი - „ჯილხის გამომწვევი სადიაგნოსტიკო რაოდენობრივი პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციის ტესტის შემუშავება და ვალიდაცია“	2017-2019	დაამთავრა
16	მერი ფანცულაია	ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი	სამაგისტრო ნაშრომი - „ლეპტოსპიროზის სადეტექციო მოლეკულური ტესტის შემუშავება და ოპტიმიზაცია“	2017-2019	დაამთავრა
17	გიორგი თომაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი	სამაგისტრო ნაშრომი - „კომპიუტერული ქსელები და მათი უსაფრთხოება“	2017-2019	დაამთავრა

2019 წელს საზღვარგარეთ მივლინების ფარგლებში ჩატარებული ერთობლივი სამუშაოები

1. ბულგარეთის კლინიკური ლაბორატორიის TruSight15 კლინიკური პანელის გამოყენებით ნიმუშების მომზადება, MiSeq Dx პლატფორმაზე სექვენირებისა და მიღებული შედეგების დამუშავება/ანალიზი, 24.02-02.03.2019, ქ. სოფია, ბულგარეთი;
2. პროექტის ფარგლებში მიღებული მონაცემების შეჯამებისა და ბიოინფორმატიკული ანალიზის და სტატიების მონახაზის მომზადება, 03-14.04.2019, ქ. ლოს ალამოსი, აშშ.

საკვალიფიკაციო თემებზე მუშაობა

დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად 2019 წელს დკსჯეც-ში მიმდინარეობდა მუშაობა 16 სადისერტაციო თემაზე, დაცულია 2 დისერტაცია:

1. ე. ჟღენტი - „საქართველოსა და მიმდებარე რეგიონებში გავრცელებული Yersinia pestis შტამების მოლეკულური დახასიათება და ვირულენტობის დეტერმინანტების განსაზღვრა“. სამეცნიერო ხელმძღვანელები: მერაბ კეკელიძე, რევაზ სოლომონია;
2. ა. მაჩაბლიშვილი - „საქართველში გრიპის ვირუსების ცირკულაცია, მათი ეპიდემიოლოგიური მნიშვნელობა და მოლეკულური ბიოლოგია“. სამეცნიერო ხელმძღვანელი: პაატა იმნაძე;
3. მ. ზაკალაშვილი - „ურთიერთკავშირი HBV ვირუსის გენოტიპირებას, ვირუსის კონცენტრაციასა და ფიბროსკანის მონაცემებს შორის“. სამეცნიერო ხელმძღვანელები: ნანა კოშორიძე, მერაბ კეკელიძე;
4. რ. სუხიაშვილი - „რიკეტსიის სახეობათა მოლეკულური ტიპირება სხვადასხვა მოლეკულური მეთოდის გამოყენებით“. სამეცნიერო ხელმძღვანელები: მერაბ კეკელიძე, ნანა კოშორიძე;
5. ლ. შენგელია - „ჯანმრთელობის დაცვის კერძო სექტორის განვითარება საქართველოში: გამოწვევები და შესაძლებლობები (კატასტროფული სამედიცინო ხარჯების გავლენა სერვისების მოხმარებაზე)“. სამეცნიერო ხელმძღვანელები: მასტრიხტის უნივერსიტეტის პროფესორები ვიმ გრუტი და მეილენა პავლოვა;
6. ქ. ზარიძე - „ბიოლოგიური უსაფრთხოების და ბიოლოგიური დაცვის მიმართულებით არსებული მდგომარეობის შეფასება საქართველოში და მის საფუძველზე ერთიანი მიდგომის ჩამოყალიბების რეკომენდაციები“. სამეცნიერო ხელმძღვანელი: თენგიზ ვერულავა;
7. ნ. გაბრიაძე - „ზესტაფონის რაიონში ეკოლოგიური მდგომარეობის ადგილობრივ მოსახლეობაზე ზეგავლენის შესახებ“. სამეცნიერო ხელმძღვანელი: პროფესორი თემურ ჭიჭიშვილი.
8. თ. ჯავშიაშვილი - „ტკიპისმიერი ენცეფალიტის ვირუსის შესწავლა საქართველოში, ვირუსის მოლეკულური დახასიათება“. სამეცნიერო ხელმძღვანელი: რევაზ სოლომონია;
9. მ. თოფურიძე - „კიბოს პრევენციისა და კონტროლის პოლიტიკა, პრაქტიკა და მათი ზეგავლენა მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე საქართველოში“. მასტრიხტის უნივერსიტეტის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სკოლის ჯანმრთელობის ხელშეწყობის დეპარტამენტი, მასტრიხტი, ნიდერლანდების სამეფო. სამეცნიერო ხელმძღვანელი: ჰეინ დე ვრისი Ph.D., პროფესორი;
10. მ. იზორია - „უსაფრთხო სისხლის სტრატეგიის დეტერმინანტები საქართველოში“. სამეცნიერო ხელმძღვანელი: შოთა ცანავა;
11. ნ. სხვიტარიძე - „დედათა სიკვდილიანობა და მძიმე ავადობა საქართველოში“. სამეცნიერო ხელმძღვანელები: პროფესორი ამირან გამყრელიძე (საქართველო), პროფესორი ერიკ ეიკ ანდა (ნორვეგია), პროფესორი ბრენ ტორმოდი (ნორვეგია);

12. თ. მანჯავიძე - „პერინატალური სიკვდილიანობა საქართველოში“. სამეცნიერო ხელმძღვანელები: Erik Eik Anda (UiT - The Arctic University of Norway, Tromso). თანახელმძღვანელები: Finn Egil Skjeldestad (UiT), Charlotta Rylander (UiT), ნატა ყაზახაშვილი (თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი);
13. ე. რუამე - „პრევენციული კასკადი აივ ინფექცია/შიდსის მაღალი რისკის ჯგუფებში“. სამეცნიერო ხელმძღვანელი: პაატა იმნაძე;
14. ნ. ჭიტაძე - „ლეპტოსპიროზის გამომწვევების სახეობრივი მრავალფეროვნება და მოლეკულური ეპიდემიოლოგია საქართველოში“. სამეცნიერო ხელმძღვანელი: პაატა იმნაძე;
15. ს. დათუკიშვილი - “შიგა-ტოქსინის მაპროდუცირებელი E. coli: გენტა ექსპრესის სპეციფიკური პატერნები და მათი როლი ბაქტერიის ვირულენტობაში”, სამეცნიერო ხელმძღვანელი: რევაზ სოლომონია;
16. ი. ბურჯანაძე - „გეოგრაფიული ინფორმაციული სისტემების გამოყენება განსაკუთრებით საშიში ზოონოზური დაავადებების პრევენციაში“, სამეცნიერო ხელმძღვანელი: პაატა იმნაძე.

სხვა დაწესებულებების თანამშრომლების მიერ საკვალიფიკაციო თემების შესრულება ცენტრის ბაზაზე

2019 წელს მიმდინარეობდა მუშაობა 3 სადოქტორო დისერტაციაზე:

1. ლომამე ელენე - ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ზუსტ და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ფაკულტეტის ფიზიკა (მოდული ბიოფიზიკა) დოქტორანტი. თემის დასახელება: „ბაქტერიების ზრდის დამოკიდებულება სხვადასხვა ბიოფიზიკურ ფაქტორებზე“. სამუშაო ადგილი: სამედიცინო და გამოყენებითი ბიოფიზიკის ინსტიტუტი, თსუ.
2. მაია მეტრეველი - ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ზუსტ და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ფაკულტეტის დოქტორანტი. თემის დასახელება: „კამპილობაქტერიოზი საქართველოში“. სამუშაო ადგილი: სოფლის მეურნეობის სამინისტროს კვლევითი ცენტრი, რისკის შეფასების სამსახურის უფროსი.
3. ოთარ ჩოკოშვილი - ინფექციური პათოლოგიის, შიდსისა და კლინიკური იმუნოლოგიის სამეცნიერო-პრაქტიკული ცენტრი, ეპიდემიოლოგი. თემის დასახელება: „ვეროტოქსინი მაპროცედურებელი E.coli-ს ეპიდემიოლოგია საქართველოში“. დაიცვა 2019 წელს.

2019 წელს დაცულია 2 დისერტაცია დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად:

1. ე. ჟღენტი - „საქართველოსა და მიმდებარე რეგიონებში გავრცელებული *Yersinia pestis* შტამების მოლეკულური დახასიათება და ვირულენტობის დეტერმინანტების განსაზღვრა“.
2. ა. მაჩაბლიშვილი - „საქართველოში გრიპის ვირუსების ცირკულაცია, მათი ეპიდემიოლოგიური მნიშვნელობა და მოლეკულური ბიოლოგია“.

სხვადასხვა პუბლიკაციები და გამოცემები

2019 წელს გამოიცა 70 საგანმანათლებლო და სატრენინგო მასალა, სტატისტიკური ცნობარი და სხვა პუბლიკაცია:

1. „დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის რეკომენდაციები წითელას ეპიდემიოლოგიის მართვისათვის“, თბილისი, 2019, 8 გვ.;
2. სამახსოვრო - პროფილაქტიკური აცრების ეროვნული კალენდარი (მცირე ზომის), თბილისი, 2019;
3. სამახსოვრო „წითელა: ზოგადი პრაქტიკის მართვის სახელმძღვანელო“, თბილისი, 2019, 2გვ.;
4. პლაკატი „მშობლები საკუთარი შვილების აცრით იცავენ მათაც, ვისთვისაც აცრა უკუნაჩვენებია“, თბილისი, 2019;
5. პლაკატი „2018 წლის ევროპის რეგიონში წითელათი 82 000-ზე მეტი ადამიანი დაავადდა...“, თბილისი, 2019;
6. პლაკატი „ჯანდაცვის პროფესიონალები ვაქცინაციის შესახებ ინფორმაციის სანდო წყაროა“, თბილისი, 2019;
7. პლაკატი „შეიტანე შენი წვლილი საკუთარი თავის და გარშემომყოფთა დასაცავად!“, თბილისი, 2019;
8. პლაკატი „შეიტანე შენი წვლილი ევროპის იმუნიზაციაში“, თბილისი, 2019;
9. პლაკატი „როგორ მოქმედებს ვაქცინა“, თბილისი, 2019;
10. პლაკატი „წითელა ადვილად გადამდები და საშიში დაავადებაა“, თბილისი, 2019;
11. წიგნი „არაგადამდებ დაავადებათა რისკ ფაქტორების კვლევა“, ქართული - 129 გვ., ინგლისური - 55 გვ., თბილისი, 2019;
12. ბროშურა „ძლიერი ლიდერობა საგზაო უსაფრთხოებისათვის!“, თბილისი, 2019, 8 გვ.;
13. პლაკატი „თამბაქოს კონტროლის საინვესტიციო შემთხვევა“. თბილისი, 2019;
14. ბროშურა „Georgia Health Care Highlights“, თბილისი, 2019, 64 გვ.;
15. წიგნი “C ჰეპატიტის ელიმინაციის 2016-2020 წლების ეროვნული სტრატეგიის შუალედური შეფასების ანგარიში 2016-2017 წლებისათვის“, თბილისი, 2019, (ქართული გვ. 1- 63, ინგლისური გვ. 1-62);
16. პროფილაქტიკური აცრების ეროვნული კალენდარი, თბილისი, 2019;

17. სამახსოვრო „ვაქცინაცია პაპილომაღვირუსით გამოწვეული საშვილოსნოს ყელის კიბოსაგან დაცვის ეფექტური საშუალებაა!“, თბილისი, 2019;
18. „ადამიანის პაპილომაღვირუსის საწინამდეგო ვაქცინაციის ინდივიდუალური ბარათი“, თბილისი, 2019;
19. “კიბოს პოპულაციური რეგისტრის ოთხი წლის შედეგები“ საქართველო 2015-2018, თბილისი, 2019, გვ. 1-53;
20. Population-Based Cancer Registry Results of the 4-year Implementation” Georgia 2015-2018, Tbilisi , Georgia, p.1-45;
21. Annual report 2018, Summary, Tbilisi, 2019, p. 1-41;
22. შესრულებული სამუშაოს ანგარიში 2018, მოკლე ანგარიში, თბილისი, 2019,1-49;
23. ჯანმრთელობის დაცვა, საქართველო 2018, მოკლე მიმოხილვა; თბილისი, საქართველო, გვ. 1-64;
24. საინფორმაციო ფურცელი „ტუბერკულოზის მსოფლიო დღე 2019“, თბილისი, 2019, გვ. 1-2;
25. ძირითადი მიღწევები და გამოწვევები 2013-2018, თბილისი, საქართველო, 2019, გვ. 1-18;
26. სამახსოვრო - დროული დიაგნოსტიკა კიბოს დამარცხების საუკეთესო საშუალებაა, თბილისი, 2019, გვ.1-4;
27. სამახსოვრო - ალკოჰოლის ჭარბ მოხმარებასთან დაკავშირებულია:, თბილისი, 2019;
28. სამახსოვრო - აჩუქე სიცოცხლე, თბილისი, 2019;
29. ბროშურა - იკვებე ჯანმრთელად და გემრიელად, თბილისი, 2019, 4გვ.;
30. ბროშურა - გაბედე და წამოიწყე შვილებთან ერთად თამაში პირველმა!, თბილისი, 2019, 4 გვ.;
31. ბროშურა - გაბედე და წამოიწყე შვილებთან ერთად თამაში პირველმა!, თბილისი, 2019, 4 გვ., აზერბაიჯანულ ენაზე;
32. ბროშურა - გაბედე და წამოიწყე შვილებთან ერთად თამაში პირველმა!, თბილისი, 2019, 4 გვ., სომხურ ენაზე;
33. სტიკერი - მე ვარ დონორი, თბილისი, 2019;
34. საინფორმაციო სტიკერი - შენც ჩაიტარე სკრინინგი, თბილისი, 2019;

35. სამახსოვრო - შენ C გაიგე შენი სტატუსი, თბილისი, 2019;
36. ბროშურა - შენ C გაიგე შენი სტატუსი, თბილისი, 2019, გვ. 4, აზერბაიჯანულ ენაზე;
37. ბროშურა - შენ C გაიგე შენი სტატუსი, თბილისი, 2019, გვ. 4, სომხურ ენაზე;
38. საბავშვო ალბომი - გააფერადე სიჯანსაღე, თბილისი, 2019, გვ.1-12;
39. სამახსოვრო - ტყვიის მოშხამვის საერთაშორისო კვირეული, თბილისი, 2019;
40. სამახსოვრო - იზრუნე გარემოზე ჯანმრთელი მომავლისათვის, თბილისი, 2019;
41. ბროშურა - მიიღე მეტი ინფორმაცია ორგანიზმზე ტყვიის ზემოქმედების შესახებ, თბილისი, 2019, გვ. 1-3;
42. პლაკატი - გაბედე და წამოიწყე შვილებთან ერთად თამაში პირველმა!, თბილისი, 2019, აზერბაიჯანულ ენაზე;
43. პლაკატი - გაბედე და წამოიწყე შვილებთან ერთად თამაში პირველმა!, თბილისი, 2019, სომხურ ენაზე;
44. პლაკატი - აღმოაჩინე დროულად, თბილისი, 2019;
45. პლაკატი - შავი ჭირი, თბილისი, 2019;
46. პლაკატი - ტკიპებით გადაცემადი დაავადებების პრევენცია, თბილისი, 2019;
47. სამახსოვრო - პოქსვირუსული ინფექციები, თბილისი, 2019;
48. სტიკერი - ქართველობას არ წაგართმევს ჯანმრთელობა, 20 სმ x 20 სმ, თბილისი, 2019;
49. სტიკერი - ძუძუს კიბოს სკრინინგი, 3 სმ x 10 სმ, თბილისი, 2019;
50. საინფორმაციო ფურცელი - როგორ ჩავერთოთ ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამაში, თბილისი, 2019;
51. საინფორმაციო ფურცელი - როგორ ჩავერთოთ ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამაში, თბილისი, 2019, აზერბაიჯანულ ენაზე;
52. საინფორმაციო ფურცელი - როგორ ჩავერთოთ ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამაში, თბილისი, 2019, სომხურ ენაზე;
53. საინფორმაციო ფურცელი - ტუბერკულოზის მსოფლიო დღე 2019, თბილისი, 2019;
54. ბროშურა - ქართველობას არ წაგართმევს ჯანმრთელობა, თბილისი, 2019, გვ.1-4;

55. ბროშურა - რითი კვდებიან საქართველოში?, თბილისი, 2019, გვ. 1-4;
56. ბროშურა - მდგომარეობა, რომელიც შეიძლება დაემართოს სხვას, მაგრამ არა „მე“, თბილისი, 2019, გვ. 1-4;
57. სამახსოვრო - იყავი აქტიური სამუშაოზე, თბილისი, 2019;
58. ბროშურა - იკვებე ჯანსაღად და გემრიელად, თბილისი, 2019, გვ. 1-4;
59. სანიშნი - იკვებე ჯანსაღად და გემრიელად, თბილისი, 2019;
60. პლაკატი - გრიპს შეუძლია მოგაყენოთ სერიოზული ზიანი თქვენ და თქვენ მუცლად მყოფ ბავშვს, თბილისი, 2019;
61. პლაკატი - დაიცავით საკუთარი თავი და პაციენტები გრიპისაგან, თბილისი, 2019;
62. პლაკატი - გრიპს შეუძლია შეგიქმნათ სერიოზული საფრთხე, თუ თქვენ გაქვთ ჯანმრთელობას სხვა პრობლემა, თბილისი, 2019;
63. პლაკატი - რა უნდა იცოდეთ სეზონური გრიპის შესახებ, თბილისი, 2019;
64. სამახსოვრო - გრიპს შეუძლია მოგაყენოთ სერიოზული ზიანი თქვენ და თქვენ მუცლად მყოფ ბავშვს, თბილისი, 2019;
65. სამახსოვრო - დაიცავით საკუთარი თავი და პაციენტები გრიპისაგან, თბილისი, 2019;
66. სამახსოვრო - გრიპს შეუძლია შეგიქმნათ სერიოზული საფრთხე, თუ თქვენ გაქვთ ჯანმრთელობას სხვა პრობლემა, თბილისი, 2019;
67. სამახსოვრო - აცერი და დაიცავი შენი გოგონა კიბოსგან!, თბილისი, 2019;
68. ბროშურა - აკრძალე ტყვია საღებავებში, თბილისი, 2019, 1-6 გვ.;
69. ბროშურა - საზოგადოებაში ჩართულობა, თბილისი, 2019, 1-4 გვ.;
70. ბროშურა - HCV Country Profile, November, 2019, Tbilisi, Georgia, p. 1- 20.

აბსტრაქტები/პოსტერები

1. მაკა წილოსანი. **Undetected ongoing tularemia outbreak indentified as new endemic foci in the Western Georgia, 2016-2017.** American Society for Microbiology ASM – Biothreats, 28.01-31.01.2019, ქ. არლინგტონი, აშშ, 1 გვ.;
2. გვანცა ჭანტურია. **Five-year Study of Tularemia in Georgia.** American Society for Microbiology ASM – Biothreats, 28.01-31.01.2019, ქ. არლინგტონი, აშშ, 1 გვ.;
3. ქეთევან სიღამონიძე. **“Screening of CCHF vectors in Georgia 2016-2018“.** American Society for Microbiology ASM – Biothreats, 28.01-31.01.2019, ქ. არლინგტონი, აშშ, 1 გვ.;
4. ირმა ბურჯანაძე. **„Measuring Geographic Distribution of Tularemia Cases in Country of Georgia“,** American Society for Microbiology ASM – Biothreats, 28.01-31.01.2019, ქ. არლინგტონი, აშშ, 1 გვ.;
5. დავით წერეთელი. **Analysis of Three CRISPR Loci Among Yersinia pestis Stains from Georgia and Neighboring Countries.** დავადებათა ზედამხედველობის საერთაშორისო საზოგადოების (ISDS) კონფერენცია და ერთიანი ჯანმრთელობის სიმპოზიუმი, 28.01-03.02.2019, ქ. სან-დიეგო, აშშ, 1 გვ.;
6. **Natia Skhvitardze, Amiran Gamkrelidze, Tamar Lobjanidze.** “Reinforcing the Quality of Reproductive Healthcare in Georgia”. გლობალური ჯანმრთელობის საუნივერსიტეტო კონსორციუმის მე-10 ყოველწლიური კონფერენცია (10th Annual CUGH Conference), 5-12.03.2019 ქ. ჩიკაგო, აშშ
7. მარიკა რამიშვილი. **“ცხოველთა მოვლისა და გამოყენების კომიტეტების სისტემის განვითარება საქართველოში“.** EU CBRN Co E - BACAC Conference, 11-15.03.2019, ქ. ტაშკენტი, უზბეკეთი, 1გვ.;
8. **Robison Tsiklauri.** **Strengthening of Nutritional Status Monitoring and Surveillance in Georgia.** Journal of Primary Care General Practice 2019, Volume 2, p.28; Global Conference on Nursing and Healthcare, March 27-28, 2019, Amsterdam, Netherlands;
9. ქეთევან სტილია. **„ნარკოტიკების ინტრავენური მომხმარებლების C ჰეპატიტზე მკურნალობის კასკადი გლობალური ფონდის შპრიცების გაცვლის პროგრამის ფარგლებში, საქართველოში“.** საეთაშორისო ღვიძლის კონგრესი, 09-14.04.2019, ქ. ვენა, ავსტრია, 1გვ.;
10. სოფიო სურგულაძე. **„ელიმინაციის ეროვნული პროგრამის ფარგლებში საქართველოს მოსახლეობის C ჰეპატიტზე სკრინინგი“.** საეთაშორისო ღვიძლის კონგრესი, 09-14.04.2019, ქ. ვენა, ავსტრია, 1გვ.;
11. ირმა ხონელიძე. **„საქართველოში პირველადი ჯანდაცვის რგოლში ინტეგრირებული C ჰეპატიტზე, ტუბერკულოზსა და აივ ინფექცია/შიდსზე სკრინინგის პილოტური პროგრამა“.** საეთაშორისო ღვიძლის კონგრესი, 09-14.04.2019, ქ. ვენა, ავსტრია, 1 გვ.;

12. ადამ კოტორაშვილი. „C ჰეპატიტის ვირუსის რეკომბინანტული ფორმების RF_2k/1b დახასიათება საქართველოში, ახალი თაობის სექვენირების ტექნოლოგიის გამოყენებით“. საერთაშორისო ღვიძლის კონგრესი, 09-14.04.2019, ქ. ვენა, ავსტრია, 1 გვ.;
13. **Robison Tsiklauri. Micronutrients deficiency in Georgia.** Journal of Nutrition And Food Science 2019, Volume 9, DOI: 10.4172/2155-9600-C6-105; April 22-23. 2019I/Rome/Italy, p.43;
14. **Adam Kotorashvili, Alla Kharina, Natalia Kornienko, Irena Budzanivska, Nato Kotaria. Whole Genome Sequence based characterization of bacteriophages isolated from urban sewage – Georgia Ukraine regional collaboration.** სექვენირებისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო კონფერენცია SFSF, 21-25.05.2019, ქ. სანტა-ფე, აშშ, 1 გვ.;
15. ადამ კოტორაშვილი. "მაღალპათოგენული აფრიკული ღორის ცხელების ვირუსის გენომის ინტრა-ეპიდემიური ვარიაციები საქართველოში". სექვენირებისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო კონფერენცია SFSF, 21-25.05.2019, ქ. სანტა-ფე, აშშ, 1 გვ.;
16. **Adam Kotorashvili. Intra-epidemic genome variation in highly pathogenic African Swine Fever Virus (ASFV) from the country of Georgia.** სექვენირებისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო კონფერენცია SFSF, 21-25.05.2019, ქ. სანტა-ფე, აშშ, 1 გვ.;
17. **გიორგი გოგოლაძე. Whole Genome Sequence Analysis of Serratia marcescens Isolated in Georgia".** ახალი თაობის სექვენირებისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო კონფერენცია SFSF, 21-25.05.2019, ქ. სანტა-ფე, აშშ, 1 გვ.;
18. **მარიამ ზაკალაშვილი. „Barcoding method for Typing of Culex pipiens”.** ახალი თაობის სექვენირებისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო კონფერენცია SFSF, 21-25.05.2019, ქ. სანტა-ფე, აშშ, 1 გვ.;
19. **ანა პაპკიაური. „Analysis of 31 Francisella tularensis genomes from Georgia“.** ახალი თაობის სექვენირებისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო კონფერენცია SFSF, 21-25.05.2019, ქ. სანტა-ფე, აშშ, 1 გვ.;
20. **Giorgi Chakhunashvili. Surveillance on Rickettsial Disease in the country of Georgia.** 30th Meeting of the American Society for Rickettsiology: Rickettsial Diseases at the Vector-Pathogen Interface, 8 - 11 ივნისი 2019, სანტა ფე, აშშ, 1 გვ.;
21. **ლილე მალნია. „Yersinia-ს სახეობების მოლეკულური ეპიდემიოლოგია და ეკოლოგია შავი ჭირის ენდემურ ტრანსსაზღვრო ტერიტორიაზე, საქართველოსა და აზერბაიჯანში “.** ASM Biothreats Meeting 2019, 19-27.06.2019, ქ. სან-ფრანცისკო, აშშ, 1 გვ.;
22. **Paata Imnadze. WGS of Selected Agent Strains from the Repository of NCDC/Lugar Center, Georgia.** ASM Biothreats Meeting 2019, 19-27.06.2019, ქ. სან-ფრანცისკო, აშშ, 1 გვ.;
23. **V. Martashvili. Diversity of Yersinia species hosted by small mammals in the country of Georgia.** ASM Biothreats Meeting 2019, 19-27.06.2019, ქ. სან-ფრანცისკო, აშშ, 1 გვ.;

24. ნაზიბროლა ჭიტაძე. „First isolation of *Leptospira* spp. From rodents captured in Georgia“. ლეპტოსპიროზის საზოგადოების მე-11 საერთაშორისო კონფერენცია (ILS), 5-12 .07.2019, ქ. ვანკუვერი, კანადა, 1 გვ.;
25. მათა წერეთელი. „C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის ფარგლებში სკრინინგი, მიღწევები, გამოწვევები“. C ჰეპატიტის მსოფლიო დღისადმი მიძღვნილი კონფერენცია, 24-26.07.2019, ქ. მინსკი, ბელორუსი, 1 გვ.;
26. მარიამ ზაკალაშვილი. „The Identification of ticks as a viruses vectors by DNA Barcoding method in Georgia“. ზოონოზური დაავადებების საერთაშორისო კონფერენცია "13th EPIZONE Annual Meeting", 25-29.08.2019, ქ. ბერლინი, გერმანია, 1 გვ.;
27. გვანცა ბრაჭველი. Implementation of Diagnostic *Bacillus anthracis* and *Bacillus cereus* In-house PCR in Georgia. ზოონოზური დაავადებების საერთაშორისო კონფერენცია "13th EPIZONE Annual Meeting", 25-29.08.2019, ქ. ბერლინი, გერმანია, 1 გვ.;
28. ირმა ბურჯანაძე. „The Risk Assessment of *Yersinia pestis* Distribution Near the Azerbaijan Border in Georgia“. იერსინიების მე-13 საერთაშორისო სიმპოზიუმი. 15.09-20.09.2019, ქ. ანტანანარივუ, მადაგასკარი, 1,გვ.;
29. ეკატერინე ჟღენტაძე. „Novel Quadruplex Qpcr Assay Revealed The Presence Of *Yersinia Pestis* in Dedoplistskaro District, Georgia“. იერსინიების მე-13 საერთაშორისო სიმპოზიუმი. 15.09-20.09.2019, ქ. ანტანანარივუ, მადაგასკარი, 1 გვ.;
30. Chakvetadze N. Evidences of circulation of *Yersinia enterocolitica* in rodents in natural habitats from retrospective studies in the Southern Caucasus. იერსინიების მე-13 საერთაშორისო სიმპოზიუმი. 15.09-20.09.2019, ქ. ანტანანარივუ, მადაგასკარი, 1 გვ.;
31. ლილე მალანია. საქართველოსა და იორდანიაში Q ცხელების პრევალენტობასთან დაკავშირებით. ზოონოზურ დაავადებებზე მომუშავე მკვლევარების საერთაშორისო კონფერენცია (CRWAD), 31.10-07.11.2019, ქ. ჩიკაგო, აშშ, 1 გვ.;
32. ქეთევან სიღამონიძე. “Genetic Characterization and Comparative Genome Analysis of *Brucella* Isolates from Georgia“. ზოონოზურ დაავადებებზე მომუშავე მკვლევარების საერთაშორისო კონფერენცია (CRWAD), 31.10-07.11.2019, ქ. ჩიკაგო, აშშ, 1 გვ.;
33. ეკატერინე ხმალაძე. "Study of Blood Samples on Presence of Orthopoxviruses and *Brucella* Using Rapid Molecular and Serological Approaches". ზოონოზურ დაავადებებზე მომუშავე მკვლევარების საერთაშორისო კონფერენცია (CRWAD), 31.10-07.11.2019, ქ. ჩიკაგო, აშშ, 1 გვ.;
34. ირმა ბურჯანაძე. „Environmental and Ecological Impact on the Distribution of Anthrax in Georgia“. ზოონოზურ დაავადებებზე მომუშავე მკვლევარების საერთაშორისო კონფერენცია (CRWAD), 31.10-07.11.2019, ქ. ჩიკაგო, აშშ, 1 გვ.;

35. ეკატერინე ჟორჟოლიანი. „საქართველოში გამოყოფილი ბრუცელოზის გამომწვევი მიკროორგანიზმების მიკრობიოლოგიური დახასიათება იმერეთის რეგიონში“. ზოონოზურ დაავადებებზე მომუშავე მკვლევარების საერთაშორისო კონფერენცია (CRWAD), 31.10-07.11.2019, ქ. ჩიკაგო, აშშ, 1 გვ.;
36. **Tamta Komakhidze, Nino Khetsuriani, Mariam Geleishvili. Assessment of immunization coverage in major cities of Georgia, 2015-2018.** 10 TEPHINET Global Scientific Conference “ Applied Epidemiology in the 21 Century”, Atlanta, USA, October 28 – November 1, 2019; p. 77;
37. **Gugushvili Nino. “Vector-Borne Diseases in the Georgian Black Sea Coast”.** ტროპიკული მედიცინის და ჰიგიენის 68-ე კონფერენცია, 19-27.11.2019, ქ. მერილენდი, აშშ, 1. გვ.;
38. **Natia Skhvitaridze, Amiran Gamkrelidze, Tamar Lobjanidze. Improving maternal healthcare in Georgia.** European Journal of Public Health, Vol. 29, Supplement 4, 2019; p. 448; ევროპის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ასოციაციის 12-ე ყოველწლიური კონფერენცია (12th Annual EUPHA Conference) 20-23.11.2019, ქ. მარსელი, საფრანგეთი.
39. **M Ramishvili, K Mulkijanyan, L Chitiashvili, P Imnadze. Building of IACUCs System in Georgia: Story of Success.** The 70th National Meeting of the American Association for Laboratory Animal Sciences (AALAS), Denver, USA, 13-17 December 2019, p.39
40. **L Chitiashvili, K Mulkijanyan, M Ramishvili, P Imnadze. Strategy for the Implementation of Biomedical Research Legislation in Countries in Transition: Georgian Experience.** The 70th National Meeting of the American Association for Laboratory Animal Sciences (AALAS), Denver, USA, 13-17 December 2019, p. 40.

სამეცნიერო სტატიები

2019 წელს გამოქვეყნდა 15 სტატია:

1. Maria Grazia Dente, Flavia Riccardo, Francesco Bolici, Nello Augusto Colella, Verica Jovanovic, Mitra Drakulovic, Milena Vasic, Habiba Mamlouk, |Latifa Maazaoui, Mondher Bejaoui, **Khatuna Zakhshvili, Irine Kalandadze, Paata Imnadze**, Silvia Declich. **Implementation of the One Health approach to fight arbovirusinfections in the Mediterranean and Black Sea Region: Assessing integrated surveillance in Serbia, Tunisia and Georgia.** *Zoonoses Public Health.* 2019; 1–12. DOI: 10.1111/zph.12562; www.wileyonlinelibrary.com/journal/zph;
2. **Lile Malania**, Rene S. Hendriksen, Patrick Munk, Patrick Njage, Bram van Bunnik, Luke McNally, Oksana Lukjancenko, Timo Röder, David Nieuwenhuijse, Susanne Karlsrose Pedersen, Jette Kjeldgaard, Rolf S. Kaas, Philip Thomas Lanken Conradsen Clausen, Josef Korbinian Vogt, Tina Zuidema, Pimlapas Leekitcharoenphon, Milou G.M. van de Schans, Ana Maria de Roda Husman, Simon Rasmussen ,Bent Petersen, The Global Sewage Surveillance project consortium#, Clara Amid, Guy Cochrane, Thomas Sicheritz-Ponten, Heike Schmitt, Jorge Raul Matheu Alvarez1, Awa Aidara-Kane10, Sünje J. Pamp,Ole Lund, Tine Hald, Mark Woolhouse, Marion P. Koopmans, Håkan Vigre, Thomas Nordah Petersen & Frank M. Aarestrup. **Global monitoring of antimicrobial resistance based on metagenomics analyses of urban sewage.** NATURE COMMUNICATIONS (2019)10:1124<https://doi.org/10.1038/s41467-019-08853-3>, www.nature.com/naturecommunications;
3. Kendra L. Phelps, Luke Hamel, Nisreen Alhmoud,†, Shahzad Ali, Rasit Bilgin, **Ketevan Sidamonidze, Lela Urushadze**, William Karesh and Kevin J. Olival. **Bat Research Networks and Viral Surveillance: Gaps and Opportunities in Western Asia.** *Viruses* 2019, 11, 240; 1-23 p., doi:10.3390/v11030240, <http://dx.doi.org/10.3390/v11030240>;
4. **Malania L, Simsive T, Abazashvili N, Tsilosani M, Khmaladze E**, Dzotsenidze V, Zviadadze D, Arner RJ and **Imnadze P.** **Oropharyngeal Anthrax: Case Report.** *Austin J Clin Case Rep.* 2019; Volume 6 Issue 2: 1142. ISSN : 2381-912X | www.austinpublishinggroup.com);
5. Mohammad M. Obaidat, **Lile Malania, Paata Imnadze**, Amira A. Roesss, Alaa E. Bani Salman and Ryan J. Arner. **Seroprevalence and Risk Factors for Coxiella burnetii in Jordan.** *Research Article, The American Journal of Tropical Medicine and Hygiene*, 20 May 2019; DOI: <https://doi.org/10.4269/ajtmh.19-0049>;
6. **Malania L, Simsive T, Abazashvili N, Tsilosani M, Khmaladze E**, Dzotsenidze V, Zviadadze D, Arner RJ and **Imnadze P.** **Oropharyngeal Anthrax: Case Report.** *Austin Journal of Clinical Case Reports, Austin J Clin Case Rep - Volume 6, Issue 2 – 2019, 1142.*ISSN: 2381-912X | www.austinpublishinggroup.com;
7. Frédéric Jourdain , Abdallah M. Samy, Afrim Hamidi, Ali Bouattour, Bülent Alten, Chafika Faraj, David Roiz, Dušan Petrić, **Roena Sukhiashvili**, Silvia Declich, Taher Shaibi, Tatiana Sulesco, Zoubir Harrat, Vincent Robert and other. **Towards harmonisation of entomological surveillance in the Mediterranean area.** *PLOS Neglected Tropical Diseases*, Published: June 13, 2019 <https://doi.org/10.1371/journal.pntd.0007314>;

8. Bezhan Tsnamdzgvrishvili, **Amiran Gamkrelidze**, Dali Trapaidze, Lela Sturua, Nino Grdzelidze, Tamar Abesadze, Ramaz Urushadze, Nana Mebonia, Maia Kereselidze, Ekaterine Ruadze, Xiv Xia, Thimas Beaney, and Neil Poulter. **May Measurement Month 2017: an analysis of blood pressure screening results in Georgia-Europe**. European Heart Journal Supplements (2019) 21 (Supplement D) D53-D55. The Heart of the Matter, doi:10.1093/eurheart/suz084;
9. **Tinatin Manjavidze**, Charlotta Rylander, Finn Egil Skjeldestad, Nata Kazakhashvili, Erik Eik Anda. **Incidence and Causes of Perinatal Mortality in Georgia**. Journal of Epidemiology and Global Health Vol. 9(3); September (2019), pp. 163–168; DOI: <https://doi.org/10.2991/jegh.k.190818.001>; ISSN 2210-6006; eISSN 2210-6014; <http://www.atlantis-press.com/journals/jegh>;
10. N. Khetsuriani, **K. Sanadze**, M. Abuladze, N. Tatishvili. **High risk of subacute sclerosing panencephalitis following measles outbreaks in Georgia**. Clinical Microbiology and Infection, 1-6 p., <https://doi.org/10.1016/j.cmi.2019.10.035>;
11. N. Khetsuriani, **N. Chitadze**, S. Russell and M. Ben Mamou. **Measles and rubella seroprevalence among adults in Georgia in 2015: helping guide the elimination efforts**. Epidemiology and Infection 147, e319, 1–8. <https://doi.org/10.1017/S0950268819002048>;
12. Dovile Adamonyte, Vakhtang Babutsidze, Habib Benzian, Jelena Bjelanovic, Bujs, Christie Chatterley, **Nana Gabriadze**, Nataša Janev Holcer, Dragana Jovanovic. Surveillance of water, sanitation and hygiene in schools. A practical tool (2019) წყლის, სანიტარიისა და ჰიგიენის დაცვაზე ზედამხედველობა სკოლებში. პრაქტიკული ინსტრუმენტი (2019). http://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/water-and-sanitation/publications/2019/surveillance-of-water,-sanitation-and-hygiene-in-schools.-a-practical-tool-2019?fbclid=IwAR17kwR8Eq28qdLLnoe5NcyIsv_n-IN7VAxkuWblX0ATii-ZrloPrbg9gUw;
13. Dovile Adamonyte, Irene Amongin, Vakhtang Babutsidze, Benzian, Christie Chatterley, Lara Dal Santo, **Nana Gabriadze**. ჯანმრთელობის და სწავლის გაუმჯობესება სკოლებში უკეთესი წყლის, სანიტარული და ჰიგიენის საშუალებით. სკოლის პერსონალის საინფორმაციო პაკეტი (2019). http://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/water-and-sanitation/publications/2019/improving-health-and-learning-through-better-water,-sanitation-and-hygiene-in-schools.-an-information-package-for-school-staff-2019?fbclid=IwAR2hualJ9VPpFQKbYJrpx3_msB7BPFzacxI2HuvsHmLDt_FKVdkjXirkNA
14. **Amiran Gamkrelidze**, et.al. **Past, present, and future of global health financing: a review of development assistance, government, out-of-pocket, and other private spending on health for 195 countries, 1995–2050**; The Lancet, Published: April 25, 2019 DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(19\)30841-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(19)30841-4);
15. **Amiran Gamkrelidze**, Ketevan Gambashidze, Maia Kereselidze, Marina Shakhnazarova, et.al., **Global, regional, and national age-sex-specific fertility, mortality, and 1 population estimates, 1950–2019: a comprehensive demographic 2 analysis for the Global Burden of Disease Study 2019**; The Lancet, Published: June 20, 2010 DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(18\)31891-9](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(18)31891-9).

ეპიდბიულეტენები

2019 წელს გამოქვეყნდა ეპიდბიულეტენის 4 ნომერი:

1. "გრიპი", 2019 იანვარი, თებერვალი, მარტი, ## 1, 2, 3 , ტომი 23;
2. „იმუნიზაციის სახელმწიფო პროგრამის 2019 წლის 6 თვის შედეგები“, 2019 აპრილი, მაისი, ივნისი , ## 4, 5, 6, ტომი 23;
3. „ქალთა პოპულაციაში მოტეხილობების გავრცელებისა და ეპიდემიოლოგიური თავისებურებების შესწავლა ჰოსპიტალური მონაცემთა ბაზის გამოყენებით“, 2019 ივლისი, აგვისტო, სექტემბერი, ## 7, 8, 9, ტომი 23;
4. „ლეპტოსპიროზი“, 2019 ოქტომბერი, ნოემბერი, დეკემბერი ## 10, 11, 12, ტომი 23.

2019 წელს ცენტრში დანერგილი ახალი მეთოდები

- GHOST ტექნოლოგია, რომელიც გამოყენებულ იქნება C ჰეპატიტის ეპიდემიოლოგიაში;
- EGFR გენის მუტაციის განსაზღვრის მეთოდი (პჯრ რეალურ დროში), ეპითელური ზრდის ფაქტორის რეცეპტორის (EGFR) გენის მოლეკულურ-გენეტიკური კვლევა პჯრ მეთოდით;
- ახალი თაობის სექვენირებაზე დაფუძნებული ორი კლინიკური ონკოლოგიური აპლიკაცია: TruSight 15 მყარი სიმსივნის პანელის ტიპები და მათზე პასუხისმგებელი გენები, BRCA1 და BRCA2 მკერდის სიმსივნის პანელი;
- დაინერგა ონკოლოგიური მარკერების ტესტები ახალი თაობის სექვენირების მეთოდით;
- აეწყო ტკიპების ბარკოდირების მეთოდი და ჩატარდა მათი ფილოგენეტიკური ანალიზი;
- ჯილხის ვალიდაცია: ლუგარის ცენტრის ბაზაზე დასრულდა ჯილხის დიაგნოსტიკის მოლეკულური მეთოდის ვალიდაცია გერმანელი კოლაბორანტების მიერ მოწოდებული პროტოკოლის მიხედვით. გრძელდება მეთოდის ვერიფიკაცია ცენტრში შემოსული კლინიკური ნიმუშების გამოყენებით;
- დაინერგა და ვალიდირდა *Campylobacter* spp ბაქტერიოლოგიური დიაგნოსტიკა. პირველად საქართველოში მოხდა კამპილობაქტერიების იზოლირება კლინიკური ნიმუშებიდან;
- დაინერგა და ვალიდირდა ამრ მექანიზმის ფენოტიპური და გენეტიკური კონფირმაციული მეთოდიკა;
- დაინერგა და ვალიდირდა შისტოსომოიდების ლაბორატორიული დიაგნოსტიკა;
- განხორციელდა ელექტრონულ სტატისტიკურ ანგარიშგებაზე სრულად გადასვლა.

პროგრამები/პროექტები/გრანტები

2019 წელს ცენტრში არასახელმწიფო დაფინანსებით სრულდებოდა 69 პროექტი/პროგრამა/გრანტი:

1. “ტუბერკულოზის ყველა ფორმის ხარისხიან დიაგნოსტიკასა და მკურნალობაზე საყოველთაო ხელმისაწვდომობის მდგრადობის უზრუნველყოფა“. გლობალური ფონდი, 01/01/2017 – 31/12/2019;
2. „საქართველოში აივ/შიდსის პრევენციის, მკურნალობისა და მოვლის ღონისძიებების გაძლიერება და მდგრადობის უზრუნველყოფა“, GEO-H-NCDC, გლობალური ფონდი, 01/07/2016 – 30/06/2019;
3. „მიკრონუტრიენტთა დეფიციტის ზედამხედველობის გაძლიერება საქართველოში“. CDC, 01/09/2017 – 31/08/2020;
4. „C ჰეპატიტის ვირუსის გენეტიკური თავისებურებები საქართველოში და მისი როლი C ჰეპატიტის ელიმინაციის სახელმწიფო პროგრამაში“. CDC, 01/01/2015- 31/08/2019;
5. „გრძობა ეპიდემიოლოგიის მდგრადობის შენარჩუნება და სეზონურ/პანდემიურ გრიპზე რეაგირება ეროვნული ჯანდაცვის ორგანოების მიერ ამერიკის შეერთებული შტატების ფარგლებს გარეთ“. CDC, 09/30/2016- 09/29/2021;
6. „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის პროგრამებში გრიპის საწინააღმდეგო ვაქცინის გამოყენების დანერგვა ან გაფართოება ამერიკის შეერთებული შტატების ფარგლებს გარეთ“. CDC, 09/30/2016 - 09/29/2019;
7. „ლაბორატორიების ხარისხის კონტროლის ეროვნული პროგრამის შექმნა და დანერგვა საქართველოში“. GDD, 01/10/2017- 29/09/2019;
8. „ანტიმიკრობული რეზისტენტობის პროექტი“. CDC, 01/09/2016-29/09/2020;
9. „საქართველოში დიარეით მიმდინარე დაავადებების შემთხვევებისა და ეპიდემიოლოგიის გამოვლენის, მათზე რეაგირებისა და პრევენციის გაძლიერება“. CDC, 30/09/2017-29/09/2020;
10. „ანტიმიკრობული რეზისტენტობის გავრცელებასთან ბრძოლა საქართველოში“. CDC, 30/09/2017 – 29/09/2020;
11. „იმუნიზაციისა და ვაქცინაციით მართვადი დაავადებების ზედამხედველობის სისტემების გაძლიერება“. CDC, 39/09/2017 – 29/09/2020;
12. „სამხრეთ კავკასიის სავლე ეპიდემიოლოგიისა და ლაბორატორიული სწავლების პროგრამა“, CDC, 30/09/17- 29/09/20;
13. „რესპირატორულ დაავადებებზე ზედამხედველობა“. NU2GGH001994-02-01 (GHSA). 01/01/2018 – 29/09/2019;
14. “ენტეროვირუსების ზედამხედველობის დანერგვა საქართველოში“. CDC, 30/09/2017 - 29/09/2019;
15. "მომსახურების მიწოდება ღონისძიების: „შუალედური შეხვედრა ეროვნული ღონის დაინტერესებულ მხარეებს შორის აივ და საყოველთაო ჯანდაცვის საკითხებზე აქცენტით“ ჩასატარებლად, 2018 წლის 20 დეკემბერი". WHO, 15.12.2018 - 15.02.2019;
16. “ერთიანი ჯანმრთელობის პრინციპებზე დამყარებული ზედამხედველობის დაწესება გადამტანებით გადაცემად დაავადებებზე". NU2GGH001994-02-01 (GHSA), 01/10/2018 - 29/09/2020;
17. „დკსჯეც-ის შტამების საცავის დახასიათება ახალი თაობის სექვენირებით“. HDTRA1-15-1-0062-P00001, BAA, 01/03/2016 – 30/09/2019;
18. “ცხელებით და კანის დაზიანებებით მიმდინარე ზოონოზური ინფექციების შემთხვევების გამოვლენისა და დიაგნოსტიკის შესაძლებლობების გაძლიერება საქართველოში“. BAA, 01/11/2015 –31/10/2020;
19. “მოლეკულურ ვირუსოლოგიური კვლევები საქართველოში“. W81XWH-17-P-0094, DTRA, 16/08/17-15/08/21;
20. "მოლეკულური ეპიდემიოლოგია და ეკოლოგია Yersinia სახეობების ტრანსსასაზღვრო შავი ჭირის ენდემურ ტერიტორიაზე საქართველოსა და აზერბაიჯანში". The University of Texas Medical Branch at Galveston, HDTRA1-14-24-FRCWMD-BAA გრანტის ნომერი GRANT12143029, 01/09/2017- 31/08/2020;
21. „ცენტრის კომუნალური ხარჯების ორგანიზაციულ-ტექნიკური მხარდაჭერა“. WRAIR, 31/12/2017- 30/12/2021;

22. „ცენტრის დაცვითი მომსახურების ორგანიზაციულ-ტექნიკური მხარდაჭერა“. WRAIR, 31/12/2017-30/12/2021;
23. ცენტრის ექსპლუატაციისა და მომსახურებების (O&M) ორგანიზაციულ-ტექნიკური მხარდაჭერა. WRAIR, 31/12/2017- 30/12/2019;
24. თამბაქოზე მოთხოვნის შემცირების გაძლიერებული კანონმდებლობის დამტკიცების და აღსრულების მხარდაჭერა საქართველოში. ტუბერკულოზისა და ფილტვის დაავადებების წინააღმდეგ ბრძოლის საერთაშორისო კავშირი (The Union – North America), 01/03/19-01/03/2021;
25. „თამბაქოს კონტროლის ჩარჩო-კონვენცია 2030“. WHO, 02/02/2018-31/03/2019;
26. „გავის მხარდაჭერა ქვეყნის შერჩევით ადმინისტრაციულ ტერიტორიებზე ადამიანის პაპილომა ვირუსის (აპვ) საწინააღმდეგო ვაქცინაციის დანერგვის მიზნით“. GAVI, 01/01/2017 - 31/12/2019;
27. „ველურ ფრინველებში A გრიპის ვირუსების ზედამხედველობა“. კემბრიჯის უნივერსიტეტი, 15/05/2013 - 31/03/2020;
28. „საშვილოსნოს ყელის კიბოს სკრინინგის რეგისტრის შექმნა (კიბოს რეგისტრის განვითარება)“. გაეროს მოსახლეობის ფონდი, 01/03/2018 -31/12/2019
29. „პოლიომიელიტის გარემოში ზედამხედველობის ხელშესაწყობა საქართველოში 2018“. WHO, 01/01/2019-31/12/2019;
30. „გავის გარდამავალი პერიოდის გრანტის აქტივობების განხორციელება საქართველოში“. WHO, 04/05/2018 – 28/02/2019;
31. „საქართველოში დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის MICS კვლევაში წყლის ხარისხის ტესტირების მხარდაჭერა“. WHO, 31/08/2018 -31/03/2019;
32. ამრ-ზე ეროვნული ზედამხედველობის ქსელის შეხვედრის ჩატარება და ანტიბიოტიკების ცნობიერების ამაღლების მსოფლიო კვირეული 2019. WHO, 26/08/19–30/12/19;
33. „ქიმიური ნივთიერებების მდგრადი მართვის ეროვნული სისტემის ძირითადი ელემენტების დანერგვა აღმოსავლეთ ევროპის, კავკასიის და ცენტრალური აზიის ზოგიერთ ქვეყნებში - ბელარუსი, საქართველო, ყაზახეთი“. UBA-გერმანიის გარემოს ფედერალური სააგენტო/WHO, 11/07/2018 – 31/12/2019;
34. «2019 ESPAD მონაცემთა შეგროვებისთვის ქვეყნების მხარდაჭერა (საქართველო)». EMCDDA - ნარკოტიკებისა და ნარკოდამოკიდებულების ევროპის მონიტორინგის ცენტრი, 31/08/18 -15/11/19;
35. „საქართველო-ნორვეგიის კოლაბორაცია საზოგადოებრივ ჯანდაცვაში“. ნორვეგიის არქტიკული უნივერსიტეტი, 01/01/2017 – 01/03/2020;
36. „დასავლეთ აზიური ქსელის შექმნა კავკასიის რეგიონში ბიოუსაფრთხოების გასაუმჯობესებლად“. გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება, 01/01/2017- 31/12/2019;
37. „ნარკოტიკების ინექციური გზით მომხმარებლებში დაავადების კონფირმაციისა და მკურნალობისას HCV ვირემიაზე ტესტირების მოდელების განხორციელების შესაძლებლობის, მიმღებლობის, ეფექტურობის და ხარჯთეფექტურობის შეფასება საქართველოში“. FIND - ინოვაციური დიაგნოსტიკის ფონდი, 01/11/2017 – 22/11/2019;
38. „Xpert HBV VL ტესტირების შესრულების კლინიკური შეფასება“. არამომგებიანი ახალი ინოვაციური დიაგნოსტიკის განვითარების ფონდი, 05/06/2018-31/03/2019;
39. „დასავლეთ აზიაში ღამურის მიერ გამომწვევი ზოონოზური დაავადებების რისკების ანალიზი“. EcoHealth Alliance, 23/10/2017 -29/07/20;
40. „დაბადების რეგისტრის სისტემის გაძლიერების ხელშეწყობა“. UNICEF, 01/03/2018 – 31/12/2019;
41. „ვირუსები შავ ზღვაში: მრავალფეროვნება, თანასაზოგადოებების დინამიკა და ვირუს-მასპინძლის ურთიერთქმედებანი“. შოთა რუსთაველის საქართველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდი, 01/02/2018 - 31/12/2019;
42. „MediLabSecure 2 - ტრანსმისიული დაავადებები ხმელთაშუა ზღვისა და შავი ზღვის რეგიონში“. MediLabSecure, 01.01.2019- 31.12.2021;
43. «M. bovis ინფექცია სამხრეთ კავკასიაში და მისი ტვირთი ჯანმრთელობაზე“. ISTC, 01/08/2017 - 31/08/2020;

44. „კარბაპენემ-რეზისტენტული ენტერობაქტერიების ეპიდემიოლოგია საქართველოში“. ISTC, 01/01/2017 – 30/06/2019;
45. „წითელა/წითურას ლაბორატორიული კვლევა“. WHO, 01/01/2002 -31/12/2018;
46. *Dirofilaria* spp. - რეგიონალური გავრცელების შეფასება საქართველოსა და სომხეთში. ISTC, 01/11/2018 - 31/10/2021.
47. „ევროპის იმუნიზაციის კვირეული, 2019“. WHO, 15.03.2019- 01.05.2019;
48. „საქართველოში გაეროს საგზაო უსაფრთხოების მე-5 გლობალური კვირეულის გახსნის ღონისძიებისა და გაფართოებული მულტისექტორული შეხვედრის მხარდაჭერა“. WHO, 15.04.2019-31.05.2019;
49. „საქართველოს მაღალმთიან რაიონებში (მესტია, ცაგერი, დუშეთი, თიანეთი, ყაზბეგი) ჰელმინთოზებზე ეპიდემიოლოგიური მდგომარეობის შეფასება“. WHO, 15.04.2109 - 15.07.2019;
50. „მსოფლიო თამბაქოს გარეშე 2019-ის აღნიშვნა WNTD 2019“. WHO, 29.05.2019- 30.06.2019;
51. „C ჰეპატიტის ვირუსის საწინააღმდეგო ანტისხეულების გამოძვლენი სწრაფი ტესტების (რდტ) შეფასება“. FIND, 20.08.2018 – 20.06.2020;
52. HCV RNA(NAT) ტესტირების ვალიდაცია სისხლის შრალი წვეთის გამოყენებით და C ჰეპატიტის აქტიური ინფექციის კონფირმაციისას Genedrive HCV მეთოდის დიაგნოსტიკური შესაძლებლობების შეფასება“. FIND, 31.12.2018 – 15.11.2019;
53. „HCVcAg ტესტის დიაგნოსტიკური ეფექტურობის შეფასება საქართველოში C ჰეპატიტის სამკურნალოდ“. FIND, 13.05.2019 - 31.11.2019;
54. „თამბაქოს კვამლისაგან თავისუფალი კოალიციები საქართველოსა და სომხეთში: რანდომიზებული კვლევა“. Emory University, 22/08/2017 - 30/06/2022;
55. „C ჰეპატიტის ეროვნული ელიმინაციის პროგრამის მე-6 სამუშაო შეხვედრა“. International liver foundstion (EASL), 07.03.2019 – 07.05.2019;
56. „რისკების თაობაზე ცნობიერების ამაღლება და თბური ტალღების ტრანსსასაზღვრო ზემოქმედების შემცირების კომუნიკაცია“. ევროპის სამოქალაქო დაცვის და ჰუმანიტარული დახმარების ოპერაციების გენერალური დირექტორატი (ECHO), 826565 – SCORCH, 01.02.2019—31.01.2021;
57. „*Ehrlichia* spp. - საქართველოში რეგიონალური გავრცელების და ჯანმრთელობის ტვირთის შეფასება“. ISTC, 27.02. 2019 - 26.02. 2022;
58. CAESAR ამრ მონაცემთა შეგროვების ხელშეწყობა საქართველოში. WHO, 18/01/19-28/02/19;
59. WHOnet ტრენინგის მხარდაჭერა, 1-4 ოქტომბერი, 2019. WNO, 27/08/19-15/11/19;
60. დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის მიერ თამბაქოს კონტროლის ჩარჩოკონვენციის - FCTC 2030 ფარგლებში განსახორციელებელი საქმიანობის შესახებ. WHO, 19/07/19-10/12/19;
61. ტყვიით მოშხამვის პრევენციის საერთაშორისო კამპანიის ჩატარება (ძირითადი აქცენტით ტყვიის შემცველ საღებავებზე) საქართველოში 2019. WNO, 21/10/19-31/10/19;
62. ტექნიკური დახმარების გაწევა პროგრამის იმპლემენტაციისათვის, ბავშვთა სიმსუქნის ზედამხედველობის სისტემის ინიციატივა საქართველოში. WHO, 20/09/19-15/12/19;
63. ტრენინგი საქართველოს რეგიონებში მომუშავე სპეციალისტებისთვის ლეიშმანიოზზე ზედამხედველობა და აქტიური გამოვლენის ტრენინგი. WHO, 07/11/19-15/12/19;
64. HCV RNA ტესტირების დეცენტრალიზაციის პროექტი. FIND, 01/03/19-30/06/20;
65. C ჰეპატიტზე სკრინინგით დადებითი პირების დაკავშირება შემდგომ დიაგნოსტიკურ კვლევებსა და მკურნალობასთან. FIND, 01/10/19-20/03/20;
66. საქართველოში დედიდან ბავშვზე აივ ინფექციის და სიფილისის გადაცემის აღმოფხვრის მხარდაჭერა. UNICEF, 06/08/19-30/05/20;
67. ნარკოტიკების ინექციურ მომხმარებელთა (ნიმ) პოპულაციაში C ჰეპატიტის ვირუსით პირველად ინფიცირებულთა და რე-ინფიცირებულთა კოჰორტის დახასიათება, საქართველოში ზიანის შემცირების ქსელის ორ შერჩეულ ცენტრში, გლობალური ჰეპატიტების ეპიდაფეთქების და ზედამხედველობის ტექნოლოგიის (GHOST) გამოყენებით. LIFER, 11/06/19-15/06/2020;

68. ბაქტერიოფაგების გენომის ბიოინფორმატიკული ანალიზი. არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის კავშირი "ბიოქიმფარმი", 18/10/19-31/01/20;
69. რიკეტსიებისა და კოქსიელას ინფექციების ზედამხედველობა საქართველოსა და აზერბაიჯანში. DTRA, 23/09/19-22/09/2022.

საერთაშორისო დონის სემინარებში, ტრენინგებში, სასწავლო კურსებში მონაწილეობა

30 სემინარში, სასწავლო კურსსა და სხვა ღონისძიებაში მონაწილეობა მიიღო ცენტრის 67-მა თანამშრომელმა:

1. „კიბოს რეგისტრის შემსწავლელი კურსი“, 20-26.01.2019 ქ. კომინიოვი, მოლდოვა;
2. ტრენინგი "Preparedness and response to public health events at ports", 11-15.03.2019, ქ. პირეუსი, საბერძნეთი;
3. აივ ინფექციის პრევენციისა და მკურნალობის კასკადური ანალიზის ტრენინგი (SPECTRUM), 18-22.03.2019, ქ. მინსკი, ბელარუსი;
4. ბიოუსაფრთხოების 22-მე საერთაშორისო კონფერენცია და კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებულ ტრანსმისიულ დაავადებებზე რეაგირების სემინარი, 01-05.04.2019, ქ. ბუქარესტი, რუმინეთი;
5. სემინარი: GHS-ქიმიური ნივთიერებების და მათი ნარევების კლასიფიკაციისა და მარკირების გლობალური ჰარმონიზებული სისტემა, 08-13.04.2019, ქ. ნურსულთანი, ყაზახეთი;
6. Qiagen კომპანიის მიერ ორგანიზებული სემინარი, 19-20.05.2019, ქ. სანტა-ფე, აშშ;
7. პანდემიური გრიპის ვაქცინის დანერგვასთან დაკავშირებული სემინარი, 30.04-02.05.2019, ქ. დუშანბე, თურქმენეთი;
8. საერთაშორისო ტრენინგ-კურსი "ანტირეტროვირუსული მკურნალობის მენეჯმენტი და ხანგრძლივი ანტირეტროვირუსული მკურნალობისადმი დამყოლობა", 05-18.05.2019, ქ. ბანგკოკი, ტაილანდი;
9. ტრენინგი "ჯანდაცვის სისტემის გაძლიერება", 11-17.05.2019, ქ. წადკამორი, სომხეთი;
10. ნაციონალურ ლაბორატორიაში ბიოინფორმატიკის სემინარი, 12-19.05.2019, ქ. ლოს ალამოსი, აშშ;
11. FIND-ის ტრენინგი - GeneXpert/Edge სისტემა, 19-24.05.2019, ქ. ტულუზა, საფრანგეთი;
12. ბიოსტატისტიკის და ეპიდემიოლოგიის თანამედროვე მეთოდების საზაფხულო კურსი, 01-15.06.2019, ქ. ტრევისო, იტალია;
13. ლაბორატორიული ტრენინგი ბუნდესვერის მიკრობიოლოგიის ინსტიტუტში, 17.06-04.07.2019, ქ. მიუნხენი, გერმანია;
14. სემინარი: «ანტიმიკრობული რეზისტენტობის პრევენცია და კონტროლი ერთიანი ჯანმრთელობის მიდგომების კონტექსტში», 11-14.06.2019, ქ. კიევი, უკრაინა;
15. ეპიდემიოლოგიის სწავლების პირველ მოდული, 08-19.07.2019, ქ. მადრიდი, ესპანეთი;

16. ევროასოციაციის ხელშეკრულების ფარგლებში გადამდები დაავადებების შეფასების მოსამზადებელი სემინარი, 14-18.07.2019, ქ. სტოკჰოლმი, შვედეთი;
17. ფორტიფიკაციის საკითხებზე რეგიონალური სემინარი, 09-13.09.2019, ქ. ბაქო, აზერბაიჯანი;
18. ტრენინგი "აეროპორტებში საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის კუთხით მზადყოფნა და რეაგირება", 17-20.09.2019, ქ. ბელგრადი, სერბეთი;
19. ეპიდემიოლოგიის სწავლების მეორე მოდული, 23-27.07.2019, ქ. ბელგრადი, სერბეთი;
20. გაეროს აზიისა და წყნარი ოკეანის ეკონომიკური და სოციალური კომისიის (UNESCAP) ტრენინგი ბუნებრივი მოძრაობის სტატისტიკის მომზადება და გავრცელება, უწყებათა შორის თანამშრომლობის განვითარება, 07-11.09.2019, ქ. ბიშკეკი, ყირგიზეთი;
21. დიაბეტის რეგისტრის საკითხებთან დაკავშირებულ სასწავლო ტური, 13-19.10 2019, ქ. რომი, იტალია;
22. სასწავლო შეხვედრა "ჩეხეთის ონკოლოგიური რეგისტრის სისტემა", 03-09.11.2019, ქ. პრაღა, ჩეხეთი;
23. რეგიონალური სემინარი "Adaptation Planning and Mainstreaming of Climate Risks into National and Sectorial Planning Processes", 29-01.11.2019, ქ. კიშინევი, მოლდოვა;
24. სასწავლო კურსი "ინფექციური მასალის შეფუთვა და გადაზიდვა", 11-15.11.2019, ქ. სამარყანდი, უზბეკეთი;
25. საერთაშორისო სემინარი "ქიმიური ნივთიერებების ადამიანის ჯანმრთელობაზე ზედამხედველობისა და რისკის შეფასება - ქიმიური ნივთიერებების მართვის ეროვნული სისტემა", 10-14.11.2019, ქ. მინსკი, ბელორუსი;
26. კურსი "ჯანმრთელობის სისტემის გაძლიერება ტუბერკულოზის პრევენციისა და ზრუნვის და გაუმჯობესებისათვის", 25-29.11.2019, ქ. ბარსელონა, ესპანეთი;
27. ევროპის ტუბერკულოზის კვლევის ინიციატივის (ERI-TB) ფარგლებში სტრუქტურირებული ოპერაციული კვლევის სასწავლო კურსი, 18-29.11.2019, ქ. კოპენჰაგენი, დანია;
28. ეპიდემიოლოგიის სწავლების მესამე მოდული, 02-06.12.2019, ქ. ტირანა, ალბანეთი;
29. სწავლება «Health statistics, e-health and IT solutions in the field of NCDs», 02-07.12.2019, ქ. ტალინი, ესტონეთი;
30. ვაქცინების უსაფრთხოების საკითხებთან დაკავშირებით ტრენინგი, 16-20.12.2019, ქ. სანტიაგო დე კომპოსტელა, ესპანეთი.

საქართველოს ფარგლებში ტრენინგების ჩატარება

2019 წელი ჩატარდა 72 ტრენინგი, რომლებშიც მონაწილეობა მიიღო 113 თანამშრომელმა:

1. სენტინელური დაწესებულებების პერსონალისათვის. 25.02-01.03.2019, ქ. ბათუმი;
2. ტრენინგი ტექნიკურ რეგლამენტზე „საზოგადოებრივი მნიშვნელობის დაწესებულებებში ესთეტიკური და კოსმეტიკური პროცედურების წარმოებისას ინფექციების პრევენციის და კონტროლის სანიტარული ნომრები“. 16-19.04; 05-08,15, 21-23.05.2019; საქართველოს რეგიონები;
3. ადგილობრივი საავადმყოფოების მედპერსონალისათვის. 16-17.05.2019, ქქ. ქუთაისი, ბათუმი;
4. კიბოს სკრინინგის კომპონენტით გათვალისწინებული სამედიცინო სერვისების მომწოდებელი სამედიცინო დაწესებულებების პერსონალისათვის. 20-23.05.2019, ქქ. ქუთაისი, ბათუმი;
5. აკვ საწინაღმდეგო ვაქცინაციის დანერგვის ხელშეწყობა. 15-29.07.2019, სხვადასხვა რაიონები;
6. ქვემო ქართლის სისხლის გადასხმის საქალაქო სადგურში "სისხლის აღება, შენახვა, ალიქვოტირება და ტრანსპორტირება". 17.06.2019, ქ. რუსთავი;
7. პროექტის "ცხელებით და კანის დაზიანებით მიმდინარე ზოონოზური ინფექციების შემთხვევების გამოვლენისა და დიაგნოსტიკის გამლიერება საქართველოში" ფარგლებში ექიმებისა და ეპიდემიოლოგებისათვის სწავლება. 16-20, 23-27, 30-31.08 - 01-02.09.2019. ახმეტა, თელავი, ვანი, სტეფანწმინდა, ქუთაისი;
8. ეპიდემიოლოგებისათვის TB კონტაქტების კვლევასთან დაკავშირებით ახალი გაიდლაინის გაცნობა და ტრენინგი. 02-06.09.2019, დასავლეთ საქართველო;
9. პირველადი ჯანდაცვის წარმომადგენლებისათვის კიბოს სკრინინგის პრევენციისა და კომუნიკაციის საკითხებზე ტრენინგი, 02-07.07.2019, ქ. ბათუმი;
10. ინტერვიუერების ტრენინგი პროექტის "საშვილოსნოს ყელის კიბოს სკრინინგის რეგისტრის შექმნა" ფარგლებში კვლევის ჩატარებისათვის. 04-05.09 2019. ქ. თბილისი;
11. "გსპ დაავადებულ საექვო პაციენტებისაგან ნიმუშების აღება, რეგისტრაცია, ტრანსპორტირების პროცესის მართვის პრაქტიკული ასპექტები". 09-13.09.2019, ოზურგეთის რაიონი;
12. სოფლის ექიმებისათვის კიბოს პრევენციისა და ადრეული გამოვლენის საკითხებზე ტრენინგი. 13-15.09.2019, ქ. ზუგდიდი;
13. ტრენინგები პირველადი ჯანდაცვის ექიმებისა და ეპიდემიოლოგებისათვის. 14.10 – 15.11.2019, საქართველოს ყველა რეგიონი;
14. სესკ სასწავლო პროგრამის ფარგლებში ტრენინგი. 09-26.10.2019, ჩოხატაური, ლანჩხუთი, აბაშა, მარტვილი, ჩხოროწყუ, ფოთი, ზუგდიდი;

15. ტრენინგი C ჰეპატიტის სკრინინგით მოცვის გაუმჯობესებისთვის. 31.10.2019, ქ. რუსთავი;
16. ტრენინგი პროექტის "ბავშვთა სიმსუქნის პრევალენტობის კვლევა საქართველოში" ფარგლებში. 31.10-01.11.2019, ქ. ქუთაისი;
17. ტრენინგები სესკ სასწავლო პროგრამის ფარგლებში. 05.11-04.12.2020, ჩოხატაური, ლანჩხუთი, აბაშა, მარტვილი, ჩხოროწყუ, ფოთი, ზუგდიდი;
18. საზღვანდაცვის რეგიონული მართვის დეპარტამენტის ადგილობრივი და სჯ მუნიციპალური ცენტრების სპეციალისტებისათვის ლეიშმანიოზის ეტიოლოგიის, ეპიდემიოლოგიის და ლაბორატორიული დიაგნოსტიკის შესახებ ტრენინგი. 03-06.12.2019, ქქ. ქუთაისი, ბათუმი, თელავი;
19. C ჰეპატიტის ინტეგრირებული სკრინინგის პროექტში ჩართული პირველადი ჯანდაცვის სპეციალისტების გადამზადება. 21,25-27.12.2019, სამეგრელო - ზემო სვანეთი, იმერეთი; რაჭა-ლეჩხუმი, კახეთი, გურია, აჭარა;
20. "აღმოცენებადი ზოონოზური ინფექციური დაავადებები". 20.12.2019, დედოფლისწყროს რაიონი;
21. BSL2 და BSL3 საცავში გსპ და არა-გსპ გაყინვით შენახვის და ინვენტარიზაციის მეთოდები. 17- 28 ივნისი 2019, რ. ლუგარის ლაბორატორია, ქ.თბილისი;
22. ლუგარის ცენტრის ბაზაზე ჯანმო-ს ეგიდით ჩატარდა Schistosoma haematobium-ის სამდლიანი ლაბორატორიული დიაგნოსტიკის ტრენინგი;
23. ჯანმო-ს ეგიდით ჩატარდა WHONET პროგრამის 4 დლიანი სწავლება ამრ ზედამხედველობის გამლიერების მიზნით ქვეყნის წამყვანი კლინიკების მონაწილეობით;
24. ქვეყნის მასშტაბით ერთიანი ჯანმრთელობის მიდგომით ჩატარდა WAAW 2019;
25. ამრ EUCAST სტანდარტზე ქვეყნის ლაბორატორიების გადასვლის ხელშეწყობა სპეციალისტების გადამზადებით (ქვეყნის 23 ლაბორატორიის წარმომადგენლების გადამზადება ბაქტერიოლოგიური დიაგნოსტიკის და რეზისტენტობის მექანიზმის EUCAST სტანდარტით განსაზღვრის საკითხებში);
26. ლუგარის ცენტრის თანამშრომლებს ჩაუტარდათ 6 რეფრემ ტრენინგი ზოგად ბიოუსაფრთხოებაში;
27. ლუგარის ცენტრის, სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და ელიავას ინსტიტუტის თანამშრომლებს ჩაუტარდათ რეფრემ ტრენინგი ზუდ - 3 სამუშაო პრაქტიკაში;
28. ლუგარის ცენტრის ვიზიტორებისა და სხვა ინსტიტუციების წარმომადგენელთათვის 14 ტრენინგი;
29. BSL3-ის ლაბორატორიის თანამშრომელთა 13 განმეორებითი ტრენინგი;
30. განსაკუთრებით საშიში პათოგენების ლაბორატორიის თანამშრომელთა 2 განმეორებითი ტრენინგი.

საქართველოს ფარგლებში ტრენინგებზე დასწრება

2019 წელს საქართველოს ფარგლებში 33 ტრენინგში მონაწილეობა მიიღო ცენტრის 159 თანამშრომელმა:

1. Technical Assistance and Information Exchange Instrument (TAIEX) Multi-country Workshop on Environmental and Public Health Tracking as a tool for an overall capacity improvement organized in co-operation with NCDC, 30.01-01.02.2019, Holiday Inn Tbilisi, Georgia, Beneficiaries: Albania, Armenia, Azerbaijan, Georgia, Moldova, Turkey, Ukraine.
2. სჯც დირექტორების ტრენინგი ინტეგრირებულ სკინინგთან დაკავშირებით. 04-05.04.2019, ქ. თბილისი;
3. ბაქტერიოლოგიის, სეროლოგიის, ბიოუსაფრთხოების ტრენინგი. 06-17.05.2019, ქ. ქუთაისი;
4. ტრენინგი "ნარკოლოგიური სამკურნალო დაწესებულებების წყალმომარაგების მკურნალობაზე მოთხოვნის ინდიკატორის განახლებული სტატისტიკური ფორმების საკითხი". 07-08.05.2019, ყვარლის რაიონი;
5. სასწავლო კურსი "რეგისტრი და ბიობანკის ეპიდემიოლოგია". 06-10.05.2019, კურორტი ლოპოტა;
6. კიბოს რეგისტრის ელექტრონული მოდულის სწავლება. 14.05.2019, ქ. თბილისი;
7. TB ინსტიტუტში - ქიმიური რეაქტივების მომზადების ტრენინგი. 21-23-05.2019, ქ. თბილისი;
8. რისკების ერთობლივი შეფასების სემინარი. 01-05.07.2019, ყვარლის რაიონი;
9. სამეცნიერო წერისა და პრეზენტაციის მომზადების სიმპოზიუმი. 08-12.07.2019, ქ. ბათუმი;
10. NAT ტექნოლოგიების დანერგვის ტრენინგი. 09-10.07.2019, ქ. თბილისი;
11. "ბიო-მედის" მიერ ორგანიზებული სწავლება. 10-12.07.2019, ქ. ბათუმი;
12. ლიმსის პროგრამაში ლოჯისტიკის საკითხებთან დაკავშირებული ტრენინგი. 26.07.2019, ქ. თბილისი;
13. ტყვიის საკითხებთან დაკავშირებული ტრენინგი. 29-30.07.2019, ქ. ბათუმი;
14. ტრენინგი "ტექნიკური დახმარება თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენებით პრევენციის, შემთხვევების გამოვლენისა და მკურნალობის ხარისხის ამაღლების მიზნით". 06.08.2019, ქ. თბილისი;
15. ტრენინგი "ეპიდემიოლოგიისათვის და ჯანდაცვის მუშაკებისათვის კონტაქტების კვლევის ახალი გაიდლაინის დანერგვა". 03.09.2019. ქ. ქუთაისი;
16. საველე ეპიდემიოლოგიის საბაზო კურსის მეორე კოჰორტის სწავლება. 23-27.09.2019, ქ. თბილისი;

17. ტრენინგი „HCV Viral Load Fingerstick“. 25-28.09.2019, ქ. ბორჯომი;
18. ლაბორატორიული მონაცემების ბაზასთან დაკავშირებული სწავლება. 30.09-05.10.2019, ქ. თბილისი;
19. ჯანმოს მიერ ორგანიზებულ ტრენინგი „WHONET პროგრამის განხილვა“. 01-04.10.2019, ქ. თბილისი;
20. ბავშვთა სიმსუქნის პრევალენტობის კვლევის ტრენინგი. 30.10.2019, ქ. ქუთაისი;
21. TB და ფილტვის დაავადებათა ეროვნულ ცენტრში ფილტვგარეშე TB-ზის GX კვლევის ტრენინგი. 08-10.11.2019, ქ. თბილისი;
22. TB და ფილტვის დაავადებათა ეროვნულ ცენტრის რეფერენს ლაბორატორიაში ფილტვგარეშე TB-ზის GX კვლევის ტრენინგი. 11-15.11.2019, ქ. თბილისი;
23. ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებული ტრენინგი. 12-13.11.2019, ქ. თბილისი;
24. "XPERT ULTRA" ტესტით TB-ის დიაგნოსტიკის ხარისხის გაუმჯობესების ტრენინგი. 22-24.11.2019, ქ. თბილისი;
25. დაავადებათა ზედამხედველობის ელექტრონული ინტეგრირებული პროგრამის შესწავლა. 02-04.12.2019, ქ. თბილისი;
26. WHO-ს მხარდაჭერით ტრენინგი. 06.12.2019, ქ. თბილისი;
27. ტრენინგი ლეიშმანიოზის აქტიურ გამოვლენაზე და ეპიდზედამხედველობაზე. 04.12.2019, ქ. ქუთაისი;
28. ჯანმრთელობის საერთაშორისო წესებისა და ვეტერინარული სერვისის განხორციელების ეროვნული შეკავშირების სემინარი. 09-13.12.2019, ს. შეკვეთილი;
29. "XPERT ULTRA" ტესტით TB-ის დიაგნოსტიკის ხარისხის გაუმჯობესების ტრენინგი. 11-13.12.2019, ქ. თბილისი;
30. სწავლება "მასობრივი განადგურების იარაღით გამოწვეული საგანგებო სიტუაციების მართვა". 16-19.12.2019, ს. კაჭრეთი;
31. ტრენინგების კურსი. 16-20.12. 2019, ქ. ბათუმი;
32. საველე ეპიდემიოლოგიის საბაზო კურსის მეორე კოჰორტის სწავლება. 18-21.12.2019, ქ. თბილისი.
33. გლობალური ჯანმრთელობის დიპლომატიის კურსი. 9-13.12.2019, ქ. თბილისი.

საერთაშორისო კონფერენციები, კონგრესები, სიმპოზიუმები, რომლებშიც ცენტრის სპეციალისტები მონაწილეობდნენ

2019 წელს ცენტრის 88 თანამშრომელმა მონაწილეობა მიიღო 34 კონფერენციაში, კონგრესში, სიმპოზიუმსა და სხვა ღონისძიებაში:

1. ამერიკის მიკრობიოლოგთა ასოციაციის ბიოუსაფრთხოების კონფერენცია (American Society for Microbiology ASM – Biothreats), 28.01-31.01.2019, ქ. არლინგტონი, აშშ;
2. დაავადებათა ზედამხედველობის საერთაშორისო საზოგადოების (ISDS) კონფერენცია და ერთიანი ჯანმრთელობის სიმპოზიუმი, 28.01-03.02.2019, ქ. სან-დიეგო, აშშ;
3. ბიოუსაფრთხოების საერთაშორისო სიმპოზიუმი, 11-15.02.2019, ქ. ბალტიმორი, აშშ;
4. კავკასიისა და ცენტრალური აზიის ბიოუსაფრთხოების ასოციაცია (BACAC Conference), 10-17.03.2019, ქ. ტაშკენტი, უზბეკეთი;
5. ჯანდაცვის ხარისხისა და უსაფრთხოების საერთაშორისო ფორუმი, 25-20.03.2019, ქ. ლონდონი, დიდი ბრიტანეთი;
6. 26-ე საერთაშორისო კონფერენცია დედათა და ბავშვთა საკითხებზე, 26-30.03.2019, ქ. ამსტერდამი, ნიდერლანდები;
7. ახალი თაობის სექვენირებისათვის განკუთვნილი სერვერების კონფიგურაციისა და მათი პროგრამული უზრუნველყოფისა და ადამინისტრირების გაცნობა, 31.03-08.04.2019, ქ. ლოს ალამოსი, აშშ;
8. ბიოუსაფრთხოების 22-მე საერთაშორისო კონფერენცია, 01-05.04.2019, ქ. ბუქარესტი, რუმინეთი;
9. მაღალი დონის კონფერენცია არაგადამდები დაავადებების პრევენციისა და მართვის საკითხებზე, 01-05.04.2019, ქ. აშხაბადი, თურქმენეთის რესპუბლიკა;
10. ღვიძლის საერთაშორისო კონგრესი, 09-14.04.2019, ქ. ვენა, ავსტრია;
11. ახალი თაობის სექვენირებისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო კონფერენცია (SFSF), 21-25.05.2019, ქ. სანტა-ფე, აშშ;
12. ევროპის 25-ე კონფერენცია „ნუტრიციის და დიეტოლოგიის საკითხებზე“ (25th European Nutrition and Dietetics Conference“), 21-26.04.2019, ქ. რომი, იტალია;
13. ECE 2019 ევროპის ენდოკრინოლოგთა ასოციაციის კონფერენცია, 17-23.05.2018, ქ. ლიონი, საფრანგეთი;
14. ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მაღალი დონის კონფერენცია „სამართლიანობა ჯანმრთელობაში“ (Accelerating Progress Towards Healthy and Prosperous Lives for all in the WHO European Region), 11-13.06.2019, ქ. ლიუბლიანა, სლოვენია;

15. GHS საერთაშორისო კონფერენცია, 15-22.06.2019, ქ. სიდნეი, ავსტრალია;
16. ამერიკის მიკრობიოლოგთა საზოგადოების კონფერენცია (ASM Biothreats Meeting 2019), 19-27.06.2019, ქ. სან-ფრანცისკო, აშშ;
17. ICMID-2019 (მიკრობიოლოგიისა და ინფექციურ დაავადებათა საერთაშორისო კონფერენცია), 23-28.06.2019, ქ. პარიზი, საფრანგეთი;
18. ლექტოსპიროზის საზოგადოების მე-11 საერთაშორისო კონფერენცია (ILS), 5-12 .07.2019, ქ. ვანკუვერი, კანადა;
19. დამურების კვლევის საერთაშორისო კონფერენცია (IBRC) და "დამურებთან ასოცირებული ერთიანი ჯანმრთელობის შეხვედრა ", 25.07-02.08.2019, ქ. პჰუკეტი, ტაილანდი;
20. C ჰეპატიტის მსოფლიო დღისადმი მიძღვნილი კონფერენცია, 24-26.07.2019, ქ. მინსკი, ბელორუსი;
21. ზოონოზური დაავადებების საერთაშორისო კონფერენცია "13th EPIZONE Annual Meeting", 25-29.08.2019, ქ. ბერლინი, გერმანია;
22. გრიპისა და სხვა რესპირატორული ვირუსული დაავადებების საერთაშორისო ასოციაციის (ISIRV) კონფერენცია "OPTIONS X for the Control of Influenza", 27.08-02.09.2019, ქ. სინგაპური, სინგაპური;
23. იერსინიების მე-13 საერთაშორისო სიმპოზიუმი, 15.09-20.09.2019, ქ. ანტანანარივუ, მადაგასკარი;
24. ევროპის რეგიონის კოორდინატორთა მეცხრე შეხვედრა და უსაფრთხოების ხელშეწყობის და ტრავმის პრევენციის კონფერენცია (EU Safety 2019), 30.09-05.10.2019, ქ. ლუქსემბურგი, ლუქსემბურგი;
25. WHO-ს რეგიონალური პოლიომელიტის ქსელის და ნაციონალური პოლიოვირუსების კონტეინმენტის კოორდინატორთა კონფერენცია, 23-27.09.2019, ქ. კოპენჰაგენი, დანია;
26. ფილტვის ჯანმრთელობის შესახებ 50-ე მსოფლიო კონფერენცია, 28.10-03.11.2019, ქ. ჰაიდერაბადი, ინდოეთი;
27. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია "საველე ეპიდემიოლოგიის სასწავლო პროგრამის საწარმო: გამოყენებითი ეპიდემიოლოგია 21-ე საუკუნეში", 26.10-03-11.2019, ქ. ატლანტა, აშშ;
28. ზოონოზურ დაავადებებზე მომუშავე მკვლევარების საერთაშორისო კონფერენცია (CRWAD), 31.10-07.11.2019, ქ. ჩიკაგო, აშშ;
29. ეპიდემიოლოგიისა და საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ინტერვენციებში სასწავლო პროგრამის ქსელის (TEPHINET) მე-10 კონფერენცია;

30. ზოონოზურ დაავადებებზე მომუშავე მკვლევარების საერთაშორისო კონფერენცია (CRWAD), 28.10-01.11, 02-07.11.2019, ქ. ატლანტა, ქ. ჩიკაგო, აშშ;
31. ტყვის პროექტის შედეგებთან დაკავშირებით, ტოქსიკოლოგიის კონფერენცია, 11-13.11.2019, ქ. ალმატი, ყაზახეთი;
32. ქიმიური და ბიოლოგიური უსაფრთხოების მეცნიერებისა და ტექნოლოგიის (CBD&T) კონფერენცია, 18-22.11.2019, ქ. ცინცინატი, აშშ;
33. ტროპიკული მედიცინის და ჰიგიენის 68-ე კონფერენცია, 19-27.11.2019, ქ. მერილენდი, აშშ;
34. დიაბეტის საერთაშორისო ფედერაცია, 02-06.12.2019, ქ. ბუსანი, სამხრეთ კორეა.

საერთაშორისო შეხვედრების, სხდომების, კომიტეტების მუშაობაში მონაწილეობა

2019 წელს ცენტრის 120 თანამშრომელმა მიიღო მონაწილეობა 78 შეხვედრის, სხდომის, კომიტეტის მუშაობაში:

1. სამუშაო შეხვედრა "დაბინძურებული ადგილები და ჯანმრთელობა: სახელმძღვანელო დოკუმენტის და ინსტრუმენტების შემუშავება", 14-16.01.2019, ქ. ბონი, გერმანია;
2. კიბოს სკრინინგთან დაკავშირებული სამუშაო შეხვედრა, 15-18.01.2019, ქ. ლიონი, საფრანგეთი;
3. სამუშაო შეხვედრა "ერთიანი ჯანმრთელობის პრინციპზე დამყარებული მულტისექტორული კოორდინირებული მუშაობის შეფასების ხელსაყრელი გარემოს შექმნა", 15-18.01.2019, ქ. ჟენევა, შვეიცარია;
4. სამუშაო შეხვედრა "მოსახლეობის ჯანმრთელობის შესახებ განათლების ხელშეწყობა", 16-18.01.2019, ქ. ლისაბონი, პორტუგალია;
5. WHO-ს პროტოკოლის განხილვა "მარდის 24-საათიანი ექსკრეციის კვლევის მეთოდი", 17-19.01.2019, ქ. ვილნიუსი, ლიეტუვა;
6. სამუშაო შეხვედრა "აივ ინფექციის მზარდი ეპიდემიის საპასუხო ღონისძიებების შემუშავება, აივ ტესტირების სტრატეგიების გადახედვა და ექსპოზიციის წინა არგ მკურნალობა (PrEP)", 22-24.01.2019;
7. სამუშაო შეხვედრა "აივ და ვირუსული ჰეპატიტები: გამოწვევა, დროული და ინტეგრირებული ტესტირება და მოვლა", 28-31.01.2019, ქ. ბუქარესტი, რუმინეთი;
8. ლაბორატორიული ქსელების შეხვედრა, 29.01-01.02.2019, ქ. სტამბოლი, თურქეთი;
9. სამუშაო შეხვედრა "თავის ტვინის ტრავმატიზმის ზედამხედველობის გაუმჯობესება", 03-08.02.2019, ქ. კლუჯ-ნაპოკა, რუმინეთი;
10. სამუშაო შეხვედრა შიდსის პროგრამის დაფინანსების ახალ განაცხადთან დაკავშირებით, ქვეყნის პორტფოლიო მენეჯერთან და სამუშაო ჯგუფთან საგრანტო მოლაპარაკების მიზნით, 10-14.02.2019, ქ. ჟენევა, შვეიცარია;
11. მინისტრიალისა და მაღალი დონის ტექნიკურ კონსულტაციაზე საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის მზადყოფნისა და რეაგირების გაუმჯობესების მიზნით სამუშაო შეხვედრა, 11-15.02.2019, ქ. სტამბოლი, თურქეთი;
12. ბიოუსაფრთხოების საერთაშორისო სიმპოზიუმი, 11-15.02.2019, ქ. ბალტიმორი, აშშ;
13. ICD-11-ის ტრენინგისა და დანერგვისათვის მოსამზადებელი ღონისძიებების სამუშაო შეხვედრა, 12-16.02.2019, ქ. ტუნისი, ტუნისი;

14. სამუშაო შეხვედრა "გარემოს და ჯანმრთელობის საკითხები", 17-20.02.2019, ქ. კიშინიოვი, მოლდოვა;
15. საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის მივლინების დროს რისკის შეფასების სამუშაო შეხვედრა, 19-22.02.2019, ქ. კოპენჰაგენი, დანია;
16. შეხვედრა თემაზე: "სამედიცინო გარემოს დაცვის სისტემის ევროპული მოდულის გაცნობა: სამედიცინო ნარჩენები, უსაფრთხო კვება, წყლის ხარისხი", 20-23.02.2019, ქ. ტურინი, იტალია;
17. WHO-ს ევროპის რეგიონის ტექნიკური საკონსულტაციო შეხვედრა, 25-27.02.2019, ქ. კოპენჰაგენი, დანია;
18. პირველი შეხვედრა "საერთაშორისო მგზავრობისა და ჯანმრთელობის გაიდლაინების შემუშავება", 25-28.02.2019, ქ. ჟენევა, შვეიცარია;
19. სამუშაო შეხვედრა "Legal Epidemiology for Accelerating the Implementation of LHR in the Eiropean Region", 28.02-02.03.2019, ქ. ნევშატელი, შვეიცარია;
20. ჯანმოს ევროპის რეგიონული კომიტეტის 26-ე მუდმივმოქმედი კომიტეტის მესამე სხდომა, 12-14.03.2019, ქ. კოპენჰაგენი, დანია;
21. შეხვედრა "იმუნიზაციის პროგრამის ფინანსური მდგომარეობის გაძლიერება", 19-22.03.2019, ქ. სტამბოლი, თურქეთი;
22. ჯანმო-ს ექსპერტთა ჯგუფის სამუშაო შეხვედრა პროექტის "ტყვიის შემცველი საღებავების აკრძალვის მიზნით კანონდებლობის გაუმჯობესება" ოფიციალური გახსნის ცერემონია, 18-21.03.2019, ქ. ალმა-ატა, ყაზახეთი;
23. ჯანდაცვის ხარისხისა და უსაფრთხოების საერთაშორისო ფორუმი, 25-30.03.2019, ქ. ლონდონი, დიდი ბრიტანეთი;
24. სამუშაო შეხვედრა "ადამიანის ჯანმრთელობა გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ფარგლებში", 25-27.03.2019, ქ. ბონი, გერმანია;
25. სამუშაო შეხვედრა გლობალური მენინგოკოკური ინიციატივის ფარგლებში (GMI), 25-28.03.2019, ქ. პრაღა, ჩეხეთი;
26. სამუშაო შეხვედრა პროექტის ფარგლებში "Supportive Risk Awareness and Communcation to Reduce impact of Crosse Heateaves (SCORCH)", 26-30.03.2019, ქ. ჰაიდელბერგი, გერმანია;
27. ცენტრალური აზიის წარმომადგენლობის შეხვედრა, 01-04.04.2019, ქ. დუშანბე, თურქმენეთი;
28. სამუშაო შეხვედრა "მტკიცებულებებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესის გაძლიერება იმუნიზაციაში", 08-10.04.2019, ქ. ბუდვა, მონტენეგრო;

29. ცენტრალური აზიის და კავკასიის რეგიონალური ნუტრიციული პლატფორმის მიერ ორგანიზებული შეხვედრა "Regional Symposium on sustainable food systems and nutrition governance for healthy diets in Central Asia and Caucasus", 23-25.04.2019, ქ. ნურ-სულთანი, ყაზახეთი;
30. აღმოსავლეთ ევროპისა და გლობალური ფონდის საბჭოს შეხვედრა, 13-17.05.2019, ქ. ქენევა, შვეიცარია;
31. ჯანმო-ს ევროპის რეგიონული კომიტეტის 26-ე მუდმივმოქმედი კომიტეტის მეოთხე სხდომა და ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის 72-ე ასამბლეა, 17-25.05.2019, ქ. ქენევა, შვეიცარია;
32. სამუშაო შეხვედრა „ღცხელების შესახებ ორალური პრეზენტაციის წარდგენა“, 20-24.05.2019, ქ. კიევი, უკრაინა;
33. სამუშაო შეხვედრა "იმუნიზაციის შესახებ ინფორმაციისა და მონაცემების კომუნიკაციისა და ვიზუალიზაციის სახელმძღვანელოს განხილვა, კონსულტაცია და დასწრება", 22-25.05.2019, ქ. კოპენჰაგენი, დანია;
34. სამუშაო შეხვედრა "ვირუსული ჰეპატიტები, სტრატეგიული ინფორმაცია, ეპიდზედამხედველობა და მონიტორინგი", 10-14.06.2019, ქ. კიევი, უკრაინა;
35. მე-12 რეგიონალური შეხვედრა "ევროპის ბავშვთა ასაკის სიმსუქნის ეპიდზედამხედველობის ინიციატივა", 12-15.06.2019, ქ. ბერგენი, ნორვეგია;
36. WHO-ს ერთობლივი საკოორდინაციო საბჭოს 42-ე სესია, 23-27.06.2019, ქ. ქენევა, შვეიცარია;
37. ქვეყნის გადამდებ დაავადებათა ზრდამხედველობის სისტემის შეფასების სამუშაო შეხვედრა, 26-28.06.2019, ქ. ლუქსემბურგი, ლუქსემბურგი;
38. GAVI-ს გარდამავალი პერიოდის მქონე ქვეყნების მესამე შეხვედრა, 01-06.07.2019, ქ. ტანგერანგი, ინდონეზია;
39. სამუშაო შეხვედრა "გლობალური ჯანმრთელობის სფეროში მიღწევების დანერგვის მეცნიერული საფუძვლები", 25.08-03.09.2019, ქ. სიეტლი, აშშ;
40. „ანდრეა სტამპარის საზაფხულო საგანმანათლებლო და ტუტორინგის სკოლა, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის კუთხით ცოდნის გაღრმავება და ახალი მიდგომები“, 14-24.07.2019, ქ. ბრიუსელი, ბელგია;
41. სამუშაო შეხვედრა ნუტრიციის თემაზე, 30.06-05.07.2019;
42. European Joint Programme on Rare Diseases (EJP RD) ბორდის შეხვედრა, 03-05.07.2019, ქ. ბრიუსელი, ბელგია;

43. სამუშაო შეხვედრა „აღმოსავლეთ ევროპისა და ცენტრალური აზიის ქვეყნებისათვის, მოდელირების ხელსაწყოს ოპტიმა-ს მეშვეობით აივ ინფექცია/შიდსის პროგრამების დაფინანსების ეფექტიანობის შეფასება“, 15-18.07.2019, ქ. კიევი, უკრაინა;
44. "ჯანდაცვის ეროვნული ანგარიშების მომზადების შესახებ" სუბრეგიონალური შეხვედრა, 17-19.07.2019, ქ. მინსკი, ბელორუსი,;
45. MediLabSecure-ის პროექტის სამუშაო შეხვედრა, პასტერის ინსტიტუტი, 02-03.07.2019, ქ. პარიზი, საფრანგეთი;
46. გლობალური ფონდის მიერ მხარდაჭერილი TB პროგრამის დაფინანსების ახალ განაცხადთან დაკავშირებით, სამუშაო ჯგუფთან საგრანტო მოლაპარაკებები, 23-27.07.2019, ქ. ჟენევა, შვეიცარია;
47. სამუშაო შეხვედრა გრიპის პანდემიური ვაქცინის რეგისტრაციის საკითხთან დაკავშირებით, 29.07-02.08.2019, ქ. სტამბოლი, თურქეთი;
48. იმუნიზაციის და ვაქცინაციის გლობალური ალიანსის საკონსულტაციო შეხვედრა, 19-23.08.2019, ქ. ჟენევა, შვეიცარია;
49. სამუშაო შეხვედრა "სამეცნიერო სამუშაოებისას გასათვალისწინებელი ბიოუსაფრთხოების და ბიოდაცვის საკითხები", 28.08-01.09.2019, ქ. იპრესი, ბელგია;
50. სამეცნიერო პროექტების, კვლევითი პროექტების და აქტივობების შეფასებისათვის დაგეგმილი შეხვედრები, 16-21.09.2019, ქ. ვარშავა, პოლონეთი;
51. ნარკოპოლიტიკის შეფასების საკითხებისადმი მოძღვნილი სამუშაო შეხვედრა, 16-18.09.2019, ქ. ლისაბონი, პორტუგალია;
52. ევროპის რეგიონის მუდმივმოქმედი კომიტეტის (SCRC) სხდომა; ევროპის რეგიონის კომიტეტის 69-ე სესია, 14-18.09.2019, ქ. კოპენჰაგენი, დანია;
53. იმუნიზაციის საკითხებთან დაკავშირებით ევროპის და ცენტრალური აზიის ქვეყნების სამუშაო ჯგუფის შეხვედრა, 24-26.09.2019, ქ. სტამბოლი, თურქეთი;
54. აბრეშუმის დიდი გზის ბიოზედამხედველობის ყოველწლიური პლენარული შეხვედრა, 23-28.09.2019, ქ. ნურ-სულთანი, ყაზახეთი;
55. შეხვედრა "გამოცდილების გაზიარება ვირუსულ ჰეპატიტებთან მიმართებაში", 06-09.10.2019, ქ. ტაშკენტი, უზბეკეთი;
56. 2019 წლის ასამბლეა ალკოჰოლის, თამბაქოს და სხვა ნარკოტიკების მოხმარების შემსწავლელი ევროპის სასკოლო კვლევის ფარგლებში, 07-09.10.2019, ქ. ოდესა, უკრაინა;

57. სამუშაო შეხვედრა ნარკოტიკულ საშუალებათა მოხმარებით გამოწვეული ინფექციური დაავადებების თემაზე, 07-10.10.2019, ქ. ლისაბონი, პორტუგალია;
58. საინფორმაციო სესია "საზოგადოებრივი ჯანდაცვა: გადამდებ დაავადებათა მართვის საუკეთესო პრაქტიკა", 06-10.10.2019, ქ. ჟენევა, შვეიცარია;
59. ლაბორატორიული ცხოველების მეცნიერებათა ამერიკული ასოციაციების 70-ე შეხვედრა, 12-19.10.2019, ქ. დენვერი, აშშ;
60. ევროპის იმუნიზაციის ექსპერტთა ტექნიკურ მრჩეველთა საბჭოს (ETAGE) მე-19 სამუშაო შეხვედრა, 28.10- 01.11.2-19, ქ. კოპენჰაგენი, დანია;
61. პანევროპული პროგრამის ტრანსპორტის, ჯანმრთელობის და გარემოს დაცვის (PEP) მე-17 მმართველი კომიტეტის შეხვედრა, 20-24.10.2019, ქ. ჟენევა, შვეიცარია;
62. სამუშაო შეხვედრა "ნარკოტიკული საშუალებათა მოხმარებით გამოწვეული სიკვდილობა", 21-22.10.2019, ქ. ლისაბონი, ესპანეთი;
63. სამუშაო შეხვედრა "დაავადებების ტვირთის კვლევა ევროპაში", 04-07.11.2019, ქ. კოპენჰაგენი, დანია;
64. ევროკავშირის პროექტის "ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიაციული და ბირთვული ნარჩენების მართვის შესაძლებლობების გაძლიერება სამხრეთ-აღმოსავლეთ და აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებისთვის" პირველი ფაზის დასრულების შეფასება და მეორე ფაზის დაგეგმილი ღონისძიებების განხილვა, 04-07.11.2019, ქ. ტირანა, ალბანეთი;
65. ტბ, აივ ინფექციის, ვირუსული ჰეპატიტების და სგდ-ის საკითხებზე მომუშავე ჯანმო-ს კოლაბორაციული ცენტრების წარმონადგენლებთან საკოორდინაციო შეხვედრა, 10-12.11.2019, ქ. კოპენჰაგენი, დანია;
66. სამუშაო შეხვედრა "ვაქცინები და მათთან დაკავშირებული ორჭოფობა", 17-20.11.2019, ქ. ჟენევა, შვეიცარია;
67. "ტრანსსასაზღვრო წყლებისა და საერთაშორისო ტბების დაცვისა და გამოყენების" ოქმის "წყლები და ჯანმრთელობა" მე-5 შეხვედრა, 18-22.11.2019, ქ. ბელგრადი, სერბეთი;
68. აღმოსავლეთ ევროპის და შუა აზიის ქვეყნების რეგიონული შეხვედრა, 25-28.11.2019, ქ. სტამბოლი, თურქეთი;
69. "მალარიის პრევენციისა და ხელახალი აღმოცენების" ტრანსსასაზღვრო საკოორდინაციო შეხვედრა, 26-29.11.2019, ქ. დუშამბე, ტაჯიკეთი;
70. სამუშაო შეხვედრა "მტკიცებულებების, ინფორმაციისა და კვლევების გამოყენება პოლიტიკის შექმნაში: ევროპული სამოქმედო გეგმის დანერგვა", 26-30.11.2019, ქ. ვილნიუსი, ლიეტუვა;

71. ნარკოტიკებისა და ნარკომანიის მონიტორინგის ცენტრის პროექტის სამუშაო შეხვედრა, 25-28.11.2019;
72. სამუშაო შეხვედრა "გლობალური კონსულტაცია აივ ინფექცია/შიდსის, ტბ და მალარიის მართვისა და სერვისების მიწოდებაში არასამთავრობო ორგანიზაციების სახელმწიფო დაფინანსების საკითხები", 02-03.12.2019, ქ. სტამბოლი, თურქეთი;
73. საზოგადოებრივი ეროვნული ინსტიტუტის საერთაშორისო ასოციაციის ყოველწლიური შეხვედრა, 02-08.12.2019, ქ. ადის-აბება, ეთიოპია;
74. სამუშაო შეხვედრა "ფრინველების განსაკუთრებით საშიში პათოგენების და ღორის აფრიკული ცხელების აფეთქების წყაროს დადგენის საკითხები", 08-15.12.2019, ქ. კიევი, უკრაინა;
75. მე-9 სამუშაო შეხვედრა "გარემოს და ჯანმრთელობის მინისტრთა მეექვსე კონფერენციის დეკლარაციაში გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულების მდგომარეობა ევროპის რეგიონში", 08-11.12.2019, ქ. ბონი, გერმანია;
76. ექინიკოკოზის პრობლემებთან დაკავშირებით რეგიონალური სამუშაო შეხვედრა, 09-11.12.2019, ქ. ბიშკეკი, ყირგიზეთი;
77. დასავლეთ აზიის ღამურების მეორე საერთაშორისო სამეცნიერო შეხვედრა, 09-11.12.2019, ქ. ამანი, იორდანია;
78. ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ალიანსის სამიტი, 17-19.12.2019, ქ. რომი, იტალია.

ზეპირი მოხსენებები

2019 წელს ცენტრის თანამშრომლების მიერ გაკეთდა 41 ზეპირი მოხსენება სხვადასხვა ღონისძიებებზე:

1. **გიორგი ჩახუნაშვილი - Surveillance on Q Fever in Georgia.** უკრაინის რეგიონული ერთიანი ჯანმრთელობის კვლევითი სიმპოზიუმი. 20 - 24 მაისი, 2019, კიევი, უკრაინა;
2. **რუსუდან ჭლიკაძე - EIDSS В Грузии, реальности и вызовы.** აბრეშუმის გზის ბიოზედამხედველობის ქსელის (BNSR) პლენარული შეხვედრა. 23-27 სექტემბერი, 2019, ქ. ნურ-სულთანი, ყაზახეთი;
3. **ალექსანდრე ტურძილაძე - Review of Study tour to Estonia.** „Study visit to Estonia on health statistics, e-health and IT solutions in the field of NCDs“. 2-8 დეკემბერი, 2019, ქ. ტალინი, ესტონეთი;
4. **ნანა მამუჩიშვილი - Preparedness and Response to Cases of Crimean-Congo Hemorrhagic Fever in Georgia.** აბრეშუმის გზის ბიოზედამხედველობის ქსელის (BNSR) პლენარული შეხვედრა. 23-27 სექტემბერი, 2019, ქ. ნურ-სულთანში, ყაზახეთში;
5. **გიორგი ჩახუნაშვილი - Molecular Virology Studies in Georgia.** კონფერენცია „სამეცნიერო პროგრამების მიმოხილვა“, 16 სექტემბერი - 21 სექტემბერი, 2019, ქ. ვარშავა, პოლონეთი;
6. **მაია წერეთელი - Piloting Integrated HIV, HCV and TB Screening at Primary Health care Level in the Samegrelo Region.** კონფერენცია „გამოწვევა - დროული და ინტეგრირებული ტესტირება და მოვლა“, 28-30 იანვარი, 2019, ქ. ბუქარესტი, რუმინეთი;
7. **ლილე მალანია - Molecular Epidemiology And Ecology Of Yersinia Species In The Transboundary Plague Endemic Territory In Georgia And Azerbaijan.** კონფერენცია „სამეცნიერო პროგრამების მიმოხილვა“, 16 სექტემბერი - 21 სექტემბერი, 2019, ქ. ვარშავა, პოლონეთი;
8. **ლელა სტურუა - Treatment services in Georgia.** EU4Monitoring Drugs (EU4MD) პროექტის შეხვედრა (26 ნოემბერი), EMCDDA მკურნალობაზე მოთხოვნის ინდიკატორის (TDI) ექსპერტების შეხვედრა (27-28 ნოემბერი); 25-28 ნოემბერი, 2019, ქ. ლისაბონი, პორტუგალია;
9. **ნინო გიუაშვილი - Environmental Health Challenges for Georgia and status of implementation Ostrava commitments.** სამუშაო შეხვედრა - Sub-regional workshop to Raising Awareness and Building Capacity on the interlink ages of Environment and Health in the content of 2030 Agenda for Sustainable Development, 18-20 თებერვალი, 2019, ქ. კიშინიოვი, მოლდოვა;
10. **მაია ალხაზაშვილი - ინტეგრირებული დიაგნოსტიკა ჯინექსპერტების გამოყენებით.** სამუშაო შეხვედრა თემაზე - ინოვაციური მეთოდები დიაგნოსტიკაში - Experts Workshop on Policy Options for Innovations in Diagnostics and Service Delivery for Impact in HIV, STIs, TB and Malaria. 24-30 აპრილი 2019, ქ. ლიმა, პერუ;
11. **ელიზბარ წურიაშვილი - საკანონმდებლო ბაზა.** ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ფარგლებში გადამდები დაავადებების კონტროლის შეფასებისწინა სემინარში მონაწილეობა, 15-18 ივლისი, 2019 წელი, სტოკჰოლმი, შვედეთი;

12. **ოლა თარხან-მოურავი. ადამიანური რესურსების განვითარების შესაძლებლობა.** ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ფარგლებში გადამდები დაავადებების კონტროლის შეფასებისწინა სემინარში მონაწილეობა, 15-18 ივლისი, 2019 წელი, სტოკჰოლმი, შვედეთი;
13. **ხათუნა ზახაშვილი - ზედამხედველობა.** ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ფარგლებში გადამდები დაავადებების კონტროლის შეფასებისწინა სემინარში მონაწილეობა, 15-18 ივლისი, 2019 წელი, სტოკჰოლმი, შვედეთი;
14. **ანა კასრაძე - საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის საგანგებო მდგომარეობებზე მზადყოფნა და რეაგირება.** ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ფარგლებში გადამდები დაავადებების კონტროლის შეფასებისწინა სემინარში მონაწილეობა, 15-18 ივლისი, 2019 წელი, სტოკჰოლმი, შვედეთი;
15. **მაია ალხაზაშვილი - მიკრობიოლოგიური ლაბორატორიების ქსელი.** ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ფარგლებში გადამდები დაავადებების კონტროლის შეფასებისწინა სემინარში მონაწილეობა, 15-18 ივლისი, 2019 წელი, სტოკჰოლმი, შვედეთი;
16. **ვლადიმერ გეთია - სახელმწიფო პროგრამები.** ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ფარგლებში გადამდები დაავადებების კონტროლის შეფასებისწინა სემინარში მონაწილეობა, 15-18 ივლისი, 2019 წელი, სტოკჰოლმი, შვედეთი;
17. **პაატა იმნაძე - აბრეშუმის გზის ბიოზედამხედველობის ქსელის სამიანობის შესახებ.** ცენტრალური აზიის და სამხრეთ კავკასიის ბიოუსაფრთხოების ასოციაციის კონფერენცია. 10-16.03 2019, ქ. ტაშკენტი, უზბეკეთი;
18. **თამარ ჩაჩავა - Burden of violence and injuries in Georgia.** ძალადობისა და ტრავმის პრევენციის საკითხებში ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის ევროპის რეგიონის ეროვნული კოორდინატორების მეცხრე შეხვედრა; 1-2 ოქტომბერი 2019, ქ. ლუქსემბურგი, ლუქსემბურგი;
19. **თამარ ჩაჩავა - ევროპის რეგიონის უსაფრთხოების ხელშეწყობისა და ტრავმის პრევენციის კონფერენცია Assessment of Causal Factors of the pedestrian's injuries in Georgia 2016.** (EU-Safety 2019), 3-4 ოქტომბერი 2019, ქ. ლუქსემბურგი, ლუქსემბურგი;
20. **გიორგი ჩახუნაშვილი - "Molecular Virology Studies in Georgia".** ქიმიური და ბიოლოგიური უსაფრთხოების მეცნიერებისა და ტექნოლოგიის (CBD S&T) კონფერენციაზე, 18 - 22 ნოემბერი, 2019 ქ. ცინცინატი, აშშ;
21. **გვანცა ჭანტურია - „ლუგარის ცენტრი“.** სემინარი ჯანდაცვისა და სოფლის მეურნეობების სამინისტროებში ლაბორატორიული შესაძლებლობების გაუმჯობესების საკითხებზე ერთიანი ჯანმრთელობის პრინციპიდან გამომდინარე. 19-20 ნოემბერი 2019, ტაშკენტი, უზბეკეთი;

22. გვანცა ჭანტურია -Characterization of NCDC Strain Repository by Next Generation Sequencing. ბიოლოგიური საფრთხეების შემცირების პროგრამის (BTRP) ფარგლებში DTRA-ს მიერ დაფინანსებული სამეცნიერო პროექტების შეფასება, 16-21 სექტემბერი 2019, ქ. ვარშავა, პოლონეთი;
23. მაკა დანელია - ტუბერკულოზით დაავადებული პაციენტების ვიდეო-მეთვალყურეობით მკურნალობა. აღმოსავლეთ ევროპის და შუა აზიის ქვეყნების რეგიონული შეხვედრა, 26 - 27 ნოემბერი 2019, ქ.სტამბული, თურქეთი;
24. ნინო გიუაშვილი - ისტრავას დეკლარაციით გათვალისწინებული ღონისძიებების შესრულების შესახებ. სამუშაო შეხვედრა - Sub-regional workshop to Raising Awareness and Building Capacity on the interlink ages of Environment and Health in the content of 2030 Agenda for Sustainable Development, 18-20 თებერვალი 2019, ქ.კიშინიოვი, მოლდოვა;
25. პაატა იმნაძე - საქართველოში იმუნიზაციის ექსპერტთა ეროვნული ტექნიკური საბჭოს შემადგენლობის, ფუნქციების და მიღწეული წარმატებების შესახებ. ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის ევროპის რეგიონალური ოფისის (WHO) მიერ ორგანიზებული შეხვედრა თემაზე - მტკიცებულებებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესის გაძლიერება იმუნიზაციაში, 08/04– 11/04/ 2019,ქ. ბუდვაში, მონტენეგროში;
26. მერაბ იოსავა - ინფორმაცია არსებული ეპიდსიტუაციისა და მალარიის სალიკვიდაციოდ განხორციელებული მასშტაბული და წერტილოვანი ღონისძიებების შესახებ. „ჯანმო“-ს ევროპისა და ხმელთაშუა ზღვის აღმოსავლეთ რეგიონების ქვეყნების მალარიის პრევენციისა და ხელახლა აღმოცენების ტრანსსასაზღვრო შეხვედრა“, 26-29 ნოემბერი 2019, ქ. დუშანბე, ტაჯიკეთი;
27. ლია ჯაბიძე - საქართველოში იმუნიზაციის ექსპერტთა ეროვნული ტექნიკური საბჭოს შემადგენლობის, ფუნქციების და მიღწეული წარმატებების შესახებ. მტკიცებულებებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილებების გაძლიერება იმუნიზაციაში, 08/04– 11/04/ 2019, ქ. ბუდვა, მონტენეგრო;
28. ლია ჯაბიძე - Meeting of ECA Regional Working Group on Immunisation. ევროპის და ცენტრალური აზიის იმუნიზაციის რეგიონალური სამუშაო ჯგუფის შეხვედრა, 23-25 სექტემბერი 2019, სტამბოლი, თურქეთი;
29. ანა კასრაძე - საზ. ჯანდაცვის სფეროში არსებული საკანონმდებლო ბაზის შესახებ.“Table of Correspondence” შეხვედრა - ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ფარგლებში, საზ. ჯანდაცვის სფეროში არსებული საკანონმდებლო ბაზის მიმოხილვა ევროდირექტივებთან მიმართებაში და სამომავლო შეფასების დაგეგმვა, 26-29 ივნისი 2019, ქ. ლუქსემბურგი, ლუქსემბურგი;
30. ეკატერინე ხმალაძე - საქართველოში მიმდინარე პოქსვირუსების პროექტის მიმდინარეობის და შედეგების შესახებ. ბიოლოგიური საფრთხეების შემცირების პროგრამის (BTRP) ფარგლებში DTRA-ს მიერ დაფინანსებული სამეცნიერო პროექტების შეფასება, 16-21 სექტემბერი 2019, ქ. ვარშავა, პოლონეთი;

31. **ორმა ხონელიძე - Defining the Service Rackage and Costs.** შეხვედრა პრევენციული სერვისების მიწოდების სახ. დაფინანსების თაობაზე, 2-3 დეკემბერი, 2019, ქ. სტამბოლი, თურქეთი;
32. **ანა მაჩაბლიშვილი - საქართველოში გრიპის ტვირთი საყრდები ბაზების ზედამხედველობის მონაცემებზე დაყრდნობით.** ჯანმო-ს მიერ ორგანიზებულ გრიპის ტვირთის განსაზღვრის შეხვედრაზე დასწრება, 04- 07.11.2019, ქ. კოპენჰაგენი, დანია;
33. **ლილე მალანია - საქართველოში ამრ ლონისძიებებთან დაკავშირებით.** AMR workshop 11-17 აპრილი, 2019, ამსტერდამი, ჰოლანდია;
34. **ლილე მალანია - Molecular Epidemiology and Ecology of Yersinia Species in the Transboundary Plague Endemic Territory in Georgia and Azerbaijan.** ბიოლოგიური საფრთხეების შემცირების პროგრამის (BTRP) ფარგლებში DTRA-ს მიერ დაფინანსებული სამეცნიერო პროექტების შეფასება, 16-21 სექტემბერი 2019, ქ. ვარშავა, პოლონეთი;
35. **ქეთევან სიდამონიძე - დასავლეთ აზიაში ღამურის მიერ გამოწვეული ზოონოზური დაავადებების რისკების ანალიზი.** ბიოლოგიური საფრთხეების შემცირების პროგრამის (BTRP) DTRA-ს მიერ დაფინანსებული სამეცნიერო პროექტების შეფასება, 16-21 სექტემბერი 2019, ქ. ვარშავა, პოლონეთი;
36. **ქეთევან სტვილია - Progress in testing for and treatment of hepatitis C virus infection among PWID in Georgia.** ევროპის ნარკოტიკების და ნარკოდამოკიდებულების მონიტორინგის ცენტრის (EMCDDA) მიერ ნარკოტიკულ საშუალებათა მოხმარებით გამოწვეული ინფექციური დაავადებების თემაზე გამართულ ექსპერტთა შეხვედრა, 7 – 10 ოქტომბერი 2019, ქ. ლისაბონში, პორტუგალია;
37. **ქეთევან სტვილია - C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის ფარგლებში სკრინინგი, მიღწევები, გამოწვევები.** ჰეპატიტების მსოფლიო დღისადმი მიძღვნილ კონფერენციაში მონაწილეობა. 24-26 ივლისი 2019, ქ. მინსკი, ბელორუსი;
38. **მაია წერეთელი - დესჯეც-ის ბაზაზე კოლაბორაციული ცენტრის დაარსებისა და სამომავლო გეგმების შესახებ.** ჯანმო-ს კოლაბორაციული ცენტრების შეხვედრა, 10-12 ნოემბერი 2019, ქ. კოპენჰაგენი, დანია;
39. **მაია წერეთელი - C ჰეპატიტის ელიმინაციის სახელმწიფო პროგრამის წარდგენა.** ჰეპატიტების მსოფლიო დღისადმი მიძღვნილ კონფერენცია, 24-26 ივლისი 2019, ქ. მინსკი, ბელორუსი;
40. **მაია წერეთელი - Piloting Integrated HIV, HCV and TB Screening at Primary Health care Level in the Samegrelo Region.** კონფერენცია: გამოწვევა -დროული და ინტეგრირებული ტესტირება და მოვლა”, 28-30 იანვარი 2019, ბუქარესტი, რუმინეთი;
41. **რობიზონ წიკლაური - საქართველოში ნუტრიციული ზედამხედველობის სისტემის ფორმირებასა და პროექტის განხორციელების ბოლო (2018) წლის შედეგები.** ევროპის 25-ე კონფერენცია „ნუტრიციის და დიეტოლოგიის საკითხებზე“ 21-26 აპრილი 2019, ქ. რომი, იტალია.

საერთაშორისო სხვადასხვა ტიპის სტრუქტურების (კავშირი, სამუშაო ჯგუფი, საზოგადოება, ასოციაცია, საბჭო, ადგილობრივი წარმომადგენლობა და ა.შ.) წევრობა

1. ბალტიის ანტიბიოტიკებისადმი რეზისტენტობის ქსელის წევრი;
2. ევროკავშირის ანტიმიკრობული რეზისტენტობის და სამედიცინო მომსახურებასთან ასოცირებული ინფექციების მრჩეველთა კომიტეტის წევრი;
3. "Bat One Health research Network"-ის მმართველი კომიტეტის წევრი;
4. UNICEF/UNDP/WB/WHO ტროპიკულ დაავადებათა კვლევის და ტრენინგის (TDR) გაერთიანებული საკოორდინაციო საბჭოს (JCB) არჩეული წევრი ევროპის რეგიონიდან;
5. WHO ჯანმრთელობის საერთაშორისო წესების საგანგებო კომიტეტის წევრი, ახლო აღმოსავლეთის რესპირატორული სინდრომის კორონავირუსთან დაკავშირებით (MERS_CoV);
6. ბიოუსაფრთხოების ასოციაციების საერთაშორისო ფედერაციის (IFBA) წევრი;
7. კავკასიისა და შუა აზიის ქვეყნების ბიოუსაფრთხოების ასოციაცია (BACAC);
8. აბრეშუმის გზის ბიოზედამხედველობის ქსელის (Biosurveillance Network of the Silk Road/BNSR) კოორდინატორი და მდივანი;
9. Medilabsecure project in Virology საკონტაქტო პირი;
10. Bat One Health Research Network (BHORN) steering committee, წევრი;
11. Avian Zoonotic Disease Network (AZDN), წევრი;
12. Tularemia International Society, წევრი;
13. ჯანმო-ს ევროპის რეგიონის ჯანდაცვის სისტემებისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის პარტნიორთა კოალიციის (Coalition of Partners CoP) ძირითადი ჯგუფის (Core Team) წევრი, ქვეყნის წარმომადგენელი და საკონტაქტო პირი;
14. აშშ-ს გლობალური ჯანმრთელობის საუნივერსიტეტო კონსორციუმის Consortium of Universities in Global Health (CUGH) წევრი;
15. European Academy of Allergy and Clinical Immunology, წევრი;
16. German Association of Allergology and Clinical Immunology, წევრი;
17. Editorial Board, World Allergy Organization, წევრი;

18. Editorial Board, Allergo Journal (Germany), წვერი;
19. WHO EURO Standing Committee, წვერი;
20. European innovation partnerships on Active and Healthy Ageing, წვერი;
21. Psychiatric Council, Ministry of Labor, Health and Social Affaires, წვერი;
22. BMJ National Board, წვერი;
23. გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიისა და ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის ევროპის ერთობლივი პან-ევროპული პროგრამის ტრანსპორტის, ჯანმრთელობისა და გარემოს დაცვის (THE PEP) წარმომადგენელი ქვეყნის ჯანმრთელობის სფეროდან;
24. ნორვეგიის გლობალური ჯანმრთელობის კვლევების სკოლის Norwegian Research School of Global Health (NRGSH) წვერები;
25. ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის (WHO) ეროვნული საკონტაქტო პირი ქიმიური უსაფრთხოების საკითხებში;
26. საქართველოს ეროვნული საკონტაქტო პირი გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის (ENECE) კონვენციის „ტრანსსასაზღვრო წყლებისა და საერთაშორისო ტბების დაცვისა და გამოყენების“ და ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის (WHO) ერთობლივი (UNECE/WHO) ოქმის „წყალი და ჯანმრთელობა“;
27. UNECE/WHO ოქმის „წყალი და ჯანმრთელობა“ სპეციალური სამუშაო ჯგუფის წვერი „წყალი, სანიტარია და ჰიგიენა ევროპის სკოლებში“ შეფასებისათვის;
28. ჯანმო-ს ადგილობრივი წარმომადგენელი დედათა სიკვდილიანობის შეფასების საკითხში;
29. ჯანმო-ს ადგილობრივი წარმომადგენელი 5 წლამდე ბავშვთა გარდაცვალების შეფასების საკითხში;
30. ჯანმო-ს ადგილობრივი წარმომადგენელი მშობიარობის და აბორტების რაოდენობის შეფასების საკითხში;
31. ბავშვთა სიმსუქნის შეფასების ინიციატივის საერთაშორისო მკვლევართა ჯგუფის COSI წვერი;
32. სასკოლო ასაკის ბავშვთა ჯანმრთელობასთან ასოცირებული რისკ ფაქტორების შემსწავლელი საერთაშორისო მკვლევართა ჯგუფის HBSC წვერი;
33. საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და მცენარეთა დაცვის დარგის განვითარების მხარდაჭერის მიზნით შექმნილი სამეთვალყურეო საბჭოს წვერი;

34. ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიაციული და ბირთვული (ქბრბ) საფრთხეების წინააღმდეგ ბრძოლის უწყებათაშორისი საკოორცინაციო საბჭომისაკონტაქტო პირი დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრიდან;
35. „სამხრეთ კავკასიის საველე ეპიდემიოლოგიის და ლაბორატორიული სასწავლო პროგრამის კურსდამთავრებულთა ასოციაციის“ წევრი;
36. Cancer registration team - City Cancer Challenge Tbilisi Project, კოორდინატორი;
37. ევროპის ენდოკრინოლოგიის ასოციაციის წევრი;
38. ევროპის თირეოიდოლოგიის ასოციაციის წევრი;
39. ჯანმო-ს საგზაო უსაფრთხოებისა და ტრავმატიზმის საკითხებში ადგილობრივი წარმომადგენელი.

საქართველოს სხვადასხვა ტიპის სტრუქტურების (კავშირი, სამუშაო ჯგუფი, საზოგადოება, ასოციაცია, საბჭო და ა.შ.) და სხვადასხვა ორგანიზაციების წევრობა და ადგილობრივი წარმომადგენლობა

1. ეროვნული ანტიმიკრობული რეზისტენტობის კომიტეტი (წევრი);
2. საქართველოს ინფექციონისტთა, პარაზიტოლოგთა, ეპიდემიოლოგთა და მიკრობიოლოგთა სამეცნიერო ასოციაცია (ვიცე პრეზიდენტი, წევრები);
3. ბიოეთიკის ეროვნული საბჭო (წევრი);
4. საქართველოს საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ასოციაცია (პრეზიდენტი, წევრები);
5. ივ. ჯავახიშვილის სახ. თსუ აკადემიური საბჭო (წევრი);
6. საქართველოს ლაბორატორიული ცხოველების მეცნიერებათა ასოციაცია (GALAS) (წევრები);
7. საქართველოს ბიოუსაფრთხოების ასოციაცია (GeBSA) (წევრები);
8. საქართველოს ბიოქიმიკოსთა ასოციაცია (წევრი);
9. საქართველოს ზოგადი და გამოყენებითი მიკრობიოლოგიის ასოციაცია (GAGAM) (გამგეობის წევრი);
10. დაავადებათა კონტროლის ეროვნული ცენტრი - ინსტიტუციათაშორისი ცხოველთა მოვლისა და გამოყენების კომიტეტი (თავმჯდომარე);
11. განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრი (National Center for Educational Quality Enhancement) - უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამების აკრედიტაციის ექსპერტთა კორპუსი (წევრი);
12. C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამასთან არსებული სამეცნიერო საბჭო (წევრი);
13. C ჰეპატიტის ელიმინაციის სტრატეგიული გეგმის შემუშავებისა და განხორციელების მიზნით სამინისტროს მიერ შექმნილი სამუშაო ჯგუფი (წევრი);
14. იმუნიზაციის განხორციელების ხელშემწყობი კომისია (წევრი);
15. იმუნიზაციის ექსპერტთა ტექნიკური საბჭო (წევრი);
16. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროსთან არსებული ნარკომანიასთან ბრძოლის უწყებათაშორის საკოორდინაციო საბჭო (წევრი);

17. დაავადებათა კონტროლის და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ინსტიტუციათაშორის ცხოველთა მოვლისა და გამოყენების კომიტეტი (IACUC) (წვერი);
18. გელათის აკადემია (წვერი);
19. საქართველოს ალერგოლოგიისა და კლინიკური იმუნოლოგიის ასოციაცია (გამგეობის წვერი);
20. Georgian Medical News (სარედაქციო საბჭოს წვერი);
21. საქართველოს რესპირაციული ჟურნალი (სარედაქციო საბჭოს წვერი);
22. ჰიპერტენზიის ეროვნული საბჭო (თავმჯდომარე);
23. თამბაქოს კონტროლის სახელმწიფო კომისია, საქართველოს მთავრობა (თავმჯდომარე, წვერი, სამდივნო);
24. დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობის საბჭო, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო (წვერი);
25. არაგადამდებ დაავადებათა პრევენციისა და კონტროლის დარგთაშორისი საბჭო, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო (წვერი);
26. საქართველოში საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სერვისების გაძლიერებისათვის პარტნიორთა კოალიცია (CoP National - საკონტაქტო პირი);
27. ეროვნული პოლიტიკური დიალოგის საქართველოში წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის შესახებ (IWRM) - (NPD სამუშაო ჯგუფის წვერი);
28. საქართველოს მეან-გინეკოლოგთა ასოციაცია (ბორდის წევრ-ხაზინადარი);
29. საქართველოს კონტრაცეფციისა და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის საზოგადოება (ერთერთი დამფუძნებელი);
31. იმუნიზაციისა და ვაქცინების გლობალური ალიანსი (GAVI) (ადგილობრივი წარმომადგენელი);
32. იმუნიზაციის ექსპერტთა ეროვნული ტექნიკური საბჭო (NITAG) (წვერი);
33. საქართველოში სისხლის წარმოების და ტრანსფუზიის უსაფრთხოების უზრუნველყოფის სამუშაო ჯგუფი (წვერი);
34. საქართველოში იმუნიზაციის ექსპერტთა ეროვნული ტექნიკური საბჭო (მდივანი);

35. საქართველოს პრევენციული მედიცინის აკადემია (წევრი);
36. საქართველოს ნუტრიციოლოგიის ასოციაცია (წევრი);
37. საქართველოს სისტემური ენზიმოთერაპია (წევრი);
38. უსაფრთხოების ეროვნული სტრატეგიის 2019 წლის სამოქმედო გეგმის სამუშაო ჯგუფი (წევრი).

საერთაშორისო ორგანიზაციები - პროექტების პარტნიორები და დონორები

2019 წელს ცენტრის პროგრამებს/პროექტებს/გრანტებს აფინანსებდა შემდეგი საერთაშორისო ორგანიზაციები:

შიდსთან, ტუბერკულოზსა და მალარიასთან ბრძოლის გლობალური ფონდი, დაავადებათა კონტროლის და პრევენციის ცენტრები (CDC, Atlanta), GHSA, GDD, National Foundation for CDC, BAA, DTRA, WHO, The University of Texas Medical Branch at Galveston, WRAIR, GAVI, კემბრიჯის უნივერსიტეტი, ნორვეგიის არქტიკული უნივერსიტეტი, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება, FIND - ინოვაციური დიაგნოსტიკის ცენტრი, EkoHealth Alliance, UNICEF, ISTC, MediLabSecure, გაეროს მოსახლეობის ფონდი, UBA -გერმანიის გარემოს ფედერალური სააგენტო, EMCDDA - ნარკოტიკებისა და ნარკოდამოკიდებულების ევროპის მონიტორინგის ცენტრი, UNFPA, Emory University, International Liver Foundtition (EASL), LIFER, The UNION North America, ევროპის სამოქალაქო დაცვის და ჰუმანიტარული დახმარების ოპერაციების გენერალური დირექტორატი (EECHO), შოთა რუსთაველის სახელობის ეროვნული სამეცნიერო ფონდი, იურიდიული პირის კავშირი „ბიოქიმ ფარმი“ (არაკომერციული).

თანამშრომლობის მემორანდუმები

2019 წელს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულმა ცენტრმა გააფორმა 14 მემორანდუმი სხვადასხვა პარტნიორებთან:

1. Договор займа № 5/2019 от 01 февраля 2019 года о взаимосотрудничестве между Национальным Центром по Контролю и Профилактике Заболеваний Министерства Здравоохранения Республики Армения и Национальным Центром Контроля Заболеваний и Общественного Здоровья им. Л. Сакварелидзе Грузии;
2. საქართველოს მთავრობის და თურქეთის რესპუბლიკის მთავრობის შორის გადამდებ დაავადებების ბრძოლის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმება (13.02.2019);
3. ქალაქ ქუთაისის მუნიციპალიტეტის მერიის, ა.ა.ი.პ. ქალაქ ქუთაისში საზოგადოებრივი ჯანმრთელობისა და უსაფრთხო გარემოს უზრუნველყოფის ცენტრის და სსიპ - ლ. საყვარელიძის სახ. დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმი (04.03.2019);
4. Memorandum of Understanding between the National Center for Disease Control and Public Health (of Georgia) and General Directorate of Prevention and Disease Control (of Afghanistan) –(02.05.2019);
5. შპს „ესემო-ფარმინა“ და სსიპ - ლ. საყვარელიძის სახ. დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრს შორის მემორანდუმი (20.05.2019);
6. სსიპ - ლ. საყვარელიძის სახ. დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრსა და იტალიის უსაფრთხოებისა და სამრეწველო ჰიგიენის საკონსულტაციო ფირმას შორის ურთიერთგაგების მემორანდუმი თანამშრომლობის შესახებ (03/07/2019);
7. სსიპ - ლ. საყვარელიძის სახ. დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრსა და იტალიის რესპუბლიკის ჯანმრთელობის ეროვნულ ინსტიტუტის შორის განათლებისა და მეცნიერების სფეროში თანამშრომლობის შესახებ ურთიერთგაგების მემორანდუმი (16.07.2019);
8. შპს საქართველოს უნივერსიტეტის და სსიპ - ლ. საყვარელიძის სახ. დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრს შორის მემორანდუმი (19.08.2019);
9. სსიპ - ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის და სსიპ - ლ. საყვარელიძის სახ. დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრს შორის 2017 წლის 15 მაისს გაფორმებულ #41/05 მემორანდუმში ცვლილებების შეტანის თაობაზე შეთანხმება (19.11.2019);
10. საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროსა და სსიპ - ლ. საყვარელიძის სახ. დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრს შორის ურთიერთგაგების მემორანდუმი (05.11.2019);

11. ჩეხეთის განვითარების სააგენტოსა და სსიპ - ლ. საყვარელიძის სახ. დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრს შორის ურთიერთგაგების მემორანდუმი საქართველოს ონკოლოგიური დაავადებების ადრეული გამოვლენის, პრევენციისა და მკურნალობის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, ჩეხეთის რესპუბლიკისა და საქართველოს შორის განვითარების სფეროში თანამშრომლობის ფარგლებში (Ref. # 280937/2019-CRA);
12. სსიპ - ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის და სსიპ - ლ. საყვარელიძის სახ. დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრს, ქ. თბილისის მერიის ჯანდაცვისა და სოციალური მომსახურების საქალაქო სამსახურის, ა(ა)იპ ეროვნული სკრინინგ ცენტრსა და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მოსახლეობის ფონდის (UNFPA) საქართველოს ოფისს შორის ურთიერთგაგების მემორანდუმი საქართველოში კიბოს ეპიდზედამედველობის, მკურნალობის და სკრინინგის სახელმწიფო პროგრამების ხარისხის გაუმჯობესების უზრუნველსაყოფად ერთიანი ელექტრონული საინფორმაციო სისტემის შექმნის და დანერგვის თაობაზე;
13. სასწავლო უნივერსიტეტი გომედსა და სსიპ - ლ. საყვარელიძის სახელობის დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრს, ლუგარის ლაბორატორია, შორის შეთანხმება;
14. სსიპ - ლ. საყვარელიძის სახ. დაავადებათა კონტროლის და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრსა და დ.ს.ს. „ეგის ფარმაცეუტიკალსის“ წარმომადგენლობას შორის მემორანდუმი (26.12.2019).

სტაჟირება და კვალიფიკაციის ამაღლება

2019 წელს ცენტრში სტაჟირებას გადიოდა 101 სტაჟიორი, აქედან სტაჟირება სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში გაიარა - 8, პროფესიული პრაქტიკა - სამმა სტაჟიორმა.

ცენტრის ბაზაზე კვალიფიკაცია აიმაღლა 2 პიროვნებამ:

1. მზარეულიშვილი ნათია - შ.პ.ს. ჩირინას ბაქტერიოლოგი. “ბაქტერიოლოგიური კვლევის თანამედროვე მეთოდები შემდეგი მიკროორგანიზმების გამოსავლენად: *E.coli*, *Salmonella*, *Shigella*, *Proteus*, *Legionella*, *Pseudomonas aeruginosa*, *Clostridia* და სხვა”;
2. მუმლაძე თეონა - შ.პ.ს. ჩირინას ბაქტერიოლოგი. “ბაქტერიოლოგიური კვლევის თანამედროვე მეთოდები შემდეგი მიკროორგანიზმების გამოსავლენად: *E.coli*, *Salmonella*, *Shigella*, *Proteus*, *Legionella*, *Pseudomonas aeruginosa*, *Clostridia* და სხვა”.

ცენტრში მნიშვნელოვანი ვიზიტები

1. ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის საქართველოს ოფისის ახალი ხელმძღვანელის, სილვიო დომენტეს ვიზიტი

2019 წლის 20 მარტს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში გაიმართა გაცნობითი ხასიათის შეხვედრა ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის საქართველოს ოფისის ახალ ხელმძღვანელთან - სილვიო დომენტესთან, რომელიც 2019 წ. 1 აპრილიდან შეუდგა თავისი მოვალეობების შესრულებას ახალ პოზიციაზე. ამასთან, ბატონმა ამირან გამყრელიძემ ნაყოფიერი თანამშრომლობისათვის მადლობა გადაუხადა ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის წარმომადგენელს საქართველოში - მარიან ივანუშას, რომელმაც 2019 წლის 1 აპრილს დატოვა პოსტს საქართველოში და მას მადლობის წერილი და სიგელი გადასცა. ვიზიტის ფარგლებში, დელეგაცია გაეცნო საქართველოში მიმდინარე C ჰეპატიტის ელიმინაციის სახელმწიფო პროგრამას და საქართველოს გამოცდილებას დაავადების ელიმინაციის მიზნით განხორციელებული აქტივობების შესახებ და პროგრამაში მონაწილე სამედიცინო დაწესებულებებისა და ლაბორატორიების საქმიანობას, შეხვდა პროგრამაში მონაწილე ორგანიზაციების წარმომადგენლებს.

2. შეხვედრა აზერბაიჯანის ს. იმამალიევის სახ. შავი ჭირის საწინააღმდეგო რესპუბლიკური სადგურის დირექტორთან

2019 წლის 8 აპრილს, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის გენერალურმა დირექტორმა გაცნობითი შეხვედრა გამართა აზერბაიჯანის ს. იმამალიევის სახ. შავი ჭირის საწინააღმდეგო რესპუბლიკური სადგურის ახალ დირექტორთან - ბატონ ტაჰირ ვალიეევთან და მის მოადგილესთან ქ-ნ რიტა ისმაილოვასთან. ცენტრის გენერალურმა დირექტორმა აზერბაიჯანელ კოლეგებს გააცნო ცენტრის ისტორია, სტრუქტურა, მისია და სტრატეგიული პრიორიტეტები, ასევე დეპარტამენტების ძირითადი საქმიანობა და სამომავლო ხედვები. სტუმრებმა დაათვალიერეს რ. ლუგარის სახ. საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის კვლევითი ცენტრი.

3. ავღანეთის დელეგაციის ვიზიტი ცენტრში

2019 წლის 30 აპრილი - 3 მაისის პერიოდში სასწავლო ტურის ფარგლებში, საქართველოში ვიზიტით იმყოფება ავღანეთის დელეგაცია. 1 მაისს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ცენტრში გაიმართა სამუშაო შეხვედრა ავღანელ სტუმრებთან. აღნიშნულ შეხვედრაზე ცენტრის გენერალურმა დირექტორმა ზოგადი მიმოხილვა გააკეთა ცენტრის საქმიანობის შესახებ და სტუმრებს წარუდგინა დეტალური ინფორმაცია C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის მიმდინარეობის შესახებ. პრეზენტაციები წარადგინეს ასევე პროგრამის თითოეულ მიმართულებაზე პასუხისმგებელმა პირებმა, როგორცაა საინფორმაციო უზრუნველყოფა, სკრინინგი, ინტეგრირებული სკრინინგი, ინფექციის კონტროლი, უსაფრთხო სისხლი, ლაბორატორიული კონტროლი, ეპიდზედამხედველობა, განათლება და ცნობიერების ამაღლება.

4. აშშ-ის დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციის ცენტრების (CDC) დირექტორის ბატონი რობერტ რედფილდის ვიზიტი

2019 წლის 23-25 მაისს, საქართველოში პირველად ოფიციალური ვიზიტით იმყოფებოდა აშშ-ის დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციის ცენტრების (CDC) დირექტორი - ბ-ნი რობერტ რედფილდი დელეგაციასთან ერთად. ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და საქართველოს შორის ორმხრივი თანამშრომლობა ჯანდაცვის, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობისა და ბიოსამედიცინო, ფუნდამენტური და გამოყენებითი მეცნიერებების განვითარების მიმართულებით, ჯერ კიდევ, გასული საუკუნის 90-ანი

წლებიდან დაიწყო. განსაკუთრებით აღსანიშნავია თანამშრომლობა CDC-თან. 1996 წელს CDC-ის სტრუქტურული და ფუნქციური მოდელი გამოყენებულ იქნა საქართველოს დაავადებათა კონტროლის ეროვნული ცენტრის შექმნის პროცესში. ინფექციური დაავადებების კვლევებისა და ქართველი ეპიდემიოლოგების გადამზადების მიზნით, CDC-მ საქართველოში თავდაპირველი საქმიანობა, ჯერ კიდევ, 90-ანი წლების შუა პერიოდიდან დაიწყო. 2009 წ. დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის შენობაში დაფუძნდა CDC/სამხრეთ კავკასიის რეგიონული ოფისი, რომლის მთავარი ფუნქცია იყო სავსელ ეპიდემიოლოგიური და ლაბორატორიული სწავლების პროგრამის (FELTP) მიწოდება საქართველოს, აზერბაიჯანისა და სომხეთის ეპიდემიოლოგებისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სპეციალისტებისთვის.

ბ-ნი რედფილდი ადგილზე გაეცნო საქართველოსა და CDC-ის მრავალწლიანი თანამშრომლობის ფარგლებში მიღწეულ შედეგებსა და წარმატებულ ისტორიებს, კერძოდ, თუ რა როლი ითამაშა CDC-მ ქართული პარტნიორული ინსტიტუციების გაძლიერებაში, როგორც ქვეყნის, ასევე რეგიონის მასშტაბით. ვიზიტის მნიშვნელობიდან გამომდინარე, ამერიკულმა დელეგაციამ სამუშაო შეხვედრები გამართა, როგორც კოლაბორატორ ორგანიზაციებთან, აგრეთვე სახელმწიფო მაღალი რანგის პირებთან: საქართველოს პრემიერ-მინისტრთან და ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრთან. შეხვედრების მიზანი იყო მიმდინარე თანამშრომლობის განხილვა და მომავალი ურთიერთობების ახალი გზების და მიმართულებების დასახვა. ბატონმა რობერტ რედფილდმა დაათვალიერა რიჩარდ ლუგარის სახელობის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევითი ცენტრი, ადგილზე გაეცნო ერთობლივი თანამშრომლობის შედეგად განხორციელებულ პროექტებს და ქართველ სპეციალისტებს შეხვდა, ყურადღება გაამახვილა ლუგარის ლაბორატორიის მნიშვნელობაზე არა მხოლოდ ქვეყნისთვის, არამედ მთლიანი რეგიონისთვის. ცენტრის გენერალურმა დირექტორმა ამირან გამყრელიძემ წარადგინა პრეზენტაცია ცენტრის და მიმდინარე საქმიანობის შესახებ.

5. საქართველოს პრეზიდენტის ვიზიტი დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში/რიჩარდ ლუგარის სახ. საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის კვლევით ცენტრში

2019 წლის 5 ივნისს საქართველოს პრეზიდენტი ქალბატონი სალომე ზურაბიშვილი ვიზიტით იმყოფებოდა დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრში. ვიზიტი დაიწყო ლუგარის ცენტრის დათვალიერებით, სადაც ქალბატონ პრეზიდენტს და მის დელეგაციას დახვდნენ ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრი და დკსჯეცის ტოპ-მენეჯმენტი.

ცენტრის გენერალურმა დირექტორმა სტუმრებს წარუდგინა პრეზენტაცია დკსჯეცის შესახებ, გააცნო ცენტრის სტრატეგიული პრიორიტეტები და ფუნქციები, ისაუბრა ლუგარის ცენტრის უნიკალურ შესაძლებლობებზე და სამომავლო განვითარების ხედვებზე. პრეზენტაციის შემდეგ საქართველოს პრეზიდენტმა და დელეგაციამ დაათვალიერეს ლუგარის ცენტრის ლაბორატორიები. შემდეგ პრეზიდენტი მიესალმა დკსჯეცის თანამშრომლებს და გაუზიარა შთაბეჭდილებები ვიზიტთან დაკავშირებით.

6. ნორვეგიის ჩრდილოეთ არქტიკული უნივერსიტეტის რექტორის მრჩველის საერთაშორისო თანამშრომლობის საკითხებში ქ-ნი ჰეგე ვიდნესის ვიზიტი

2019 წლის 17 ივნისს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში სამუშაო ვიზიტით იმყოფებოდა ნორვეგიის ჩრდილოეთ არქტიკული უნივერსიტეტის რექტორის მრჩველი საერთაშორისო თანამშრომლობის საკითხებში ქ-ნი ჰეგე ვიდნესი. შეხვედრის დროს წარმოდგენილი იყო განათლების სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობის ნორვეგიული ცენტრის (DIKU) მიერ დაფინანსებული პროექტის „ქართულ-ნორვეგიული თანამშრომლობა საზოგადოებრივ ჯანდაცვაში“ ფარგლებში მიღწეული შედეგები, პროექტის მიმდინარე აქტივობები და დაგეგმილი ღონისძიებები.

შეხვედრისას ქართული და ნორვეგიული მხარის მიერ გამოითქვა მზაობა თანამშრომლობის გაფართოებასა და ახალი პროექტების განხორციელების შესახებ.

7. პეკინის უნივერსიტეტის თანამშრომლების ვიზიტი ცენტრში

2019 წლის 19 ივნისს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში ვიზიტით იმყოფებოდნენ პეკინის უნივერსიტეტის წარმომადგენლები. შეხვედრაზე ცენტრის გენერალურმა დირექტორმა ზოგადი მიმოხილვა გააკეთა ცენტრის საქმიანობის შესახებ. შეხვედრის შემდეგ სტუმრებმა დაათვალიერეს რიჩარდ ლუგარის სახელობის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევითი ცენტრი.

8. შეხვედრა DTRA-ს ევრაზიის ოფისის ახალ ხელმძღვანელთან და საილას გაზეტთან დამშვიდობება

2019 წლის 19 ივნისს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრში გაიმართა შეხვედა DTRA-ს ევრაზიის ოფისის ახალ ხელმძღვანელს ქალბატონ ანალიზ ჰანტერს, რომელმაც ივლისის თვიდან შეცვალა თავის წინამორბედი - მაიორი საილას გაზეტი. ცენტრის გენერალურმა დირექტორმა მოკლედ გააცნო DTRA-ს წარმომადგენელს დესჯეცსა და DTRA-ს შორის მიმდინარე მრავალწლიანი წარმატებული თანამშრომლობა და წარმატებები უსურვა ახალ თანამდებობაზე საქმიანობაში.

9. ტრანს-სასაზღვრო შეხვედრა თურქეთის დელეგაციასთან

2019 წლის 9 ივლისს ქ.ბათუმში აბრეშუმის დიდი გზის ბიოზედამხედველობის ქსელის ფარგლებში (Biosurveillance Network of the Silk Road), თურქეთ-საქართველოს ცხოველთა და ადამიანთა ჯანმრთელობის სექტორთა ტრანს-სასაზღვრო შეხვედრა გაიმართა.

10. ევროპის დაავადებათა პრევენციისა და კონტროლის ცენტრის (European Center for Disease prevention and Control – ECDC) დირექტორის - ქალბატონი ანდრეა ამონის ვიზიტი დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში 10-11.07.2019

2019 წლის 10-11 ივლისს მიმდინარეობდა ევროპის დაავადებათა პრევენციისა და კონტროლის ცენტრის (European Center for Disease prevention and Control – ECDC) დირექტორის - ქალბატონი ანდრეა ამონის პირველი ვიზიტი საქართველოში.

10 ივლისს ქალბატონი ანდრეა ამონი გაეცნო ცენტრის მიერ განხორციელებულ საქმიანობას, მიღწევებსა და გამოწვევებს, მოისმინა ეროვნული ცენტრის მიმართულებების ხელმძღვანელების პრეზენტაციები, მოინახულა ლუგარის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრი. საქართველო აქტიურად თანამშრომლობს ECDC-სთან და ჩართულია სამ სხვადასხვა ელექტრონულ პლატფორმაში:

- ეპიდემიოლოგიური საინფორმაციო სისტემა საკვებითა და წყლით გადაცემადი დაავადებებისა და ზოონოზების თაობაზე (EPIS-FWD - Epidemic Intelligence Information System for Food- and Waterborne Diseases and Zoonoses);
- საფრთხეების გამოვლენის პლატფორმა (Threat Detection Platform);
- ევროპის ეპიდზედამხედველობის სისტემა (TESSE - The European Surveillance System).

აღსანიშნავია, რომ 2019 წლის განმავლობაში ECDC ახორციელებს საქართველოს გადამდები დაავადებების არსებული სისტემისა და მდგომარეობის შეფასებას.

11. ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის (ჯანმო) მისიის კიბოს კონტროლის საკითხებზე ვიზიტი

2019 წლის 16-19 ივლისს თბილისს სტუმრობდა ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის (ჯანმო) მისია კიბოს კონტროლის საკითხებზე, რომლის მიზანი იყო საქართველოში ონკოლოგიური დაავადებების პრევენციის, თანამედროვე მიღწევებისა და გამოწვევების გაცნობა და შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავება. 16 ივლისს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრში გაიმართა მრგვალი მაგიდის შეხვედრა, რომელშიც მონაწილეობა მიიღეს საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის, ქ. თბილისის მერიის წარმომადგენლებმა და დარგის ექსპერტებმა. ჯანმო-ს მისიის წევრები 17 და 18 ივლისს სამუშაო შეხვედრები გამართეს კიბოს მართვაში ჩართულ სხვადასხვა ეროვნულ ექსპერტებთან სამედიცინო სერვისების მიმწოდებელ დაწესებულებებში.

12. საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრი, ქალბატონი ეკატერინე ტიკარაძის სტუმრობა

2019 წლის 18 ივლისს საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრი, ქალბატონი ეკატერინე ტიკარაძე ესტუმრა დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრს. ქალბატონი ეკატერინე გაეცნო ცენტრის საქმიანობას, მიღწევებს, გამოწვევებს, სტრატეგიულ პრიორიტეტებს და ფუნქციებს, მისიას და სამომავლო გეგმებს, ლუგარის ცენტრის უნიკალურ შესაძლებლობებს და სამომავლო განვითარების ხედვებს, დაათვალიერა ლუგარის ს/ჯ კვლევითი ცენტრის ლაბორატორიები. დასასრულს მინისტრი შეხვდა და გაესაუბრა ცენტრის თანამშრომლებს.

13. WHO Euro - ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის ქენევის ოფისის და WHO ECEH-გარემოს და ჯანმრთელობის ევროპის ცენტრის ექსპერტთა მისიის ვიზიტი

22-25 ივლისს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში ვიზიტით იმყოფება WHO Euro - ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის ქენევის ოფისის და WHO ECEH - გარემოს და ჯანმრთელობის ევროპის ცენტრის ექსპერტთა მისია, რომლის ძირითადი მიზანია საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 19 აპრილის განკარგულების „ბავშვებში ტყვიის ტოქსიკური ზემოქმედების ადრეული გამოვლენისა და მართვის ღონისძიებების გატარების შესახებ“ თანახმად შემუშავებული ტყვიის ტოქსიკური ზემოქმედების კონტროლის ერთიანი მულტისექტორული ხანგრძლივადიანი სამოქმედო გეგმის პროექტის განხილვა. დაიგეგმა სამუშაო შეხვედრები მრგვალი მაგიდის ფორმატში.

14. აშშ-ის სენატის დელეგაციის ვიზიტი ლუგარის ს/ჯ კვლევით ცენტრში

2019 წლის 5 აგვისტოს აშშ-ის სენატის დელეგაცია ესტუმრა დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ლუგარის ს/ჯ კვლევით ცენტრს. ვიზიტორებმა დაათვალიერეს ლაბორატორიები, რის შემდეგაც დკსჯეცის გენერალურმა დირექტორმა წარმუდგინა ამერიკულ ინსტიტუციებთან მრავალწლიანი პარტნიორული ურთიერთობების ფარგლებში მიღწეული წარმატებული შედეგები, გააცნო მომავალი თანამშრომლობის გეგმები და იმსჯელა მათთვის საინტერესო საკითხებზე.

15. გაეროს მუდმივი კოორდინატორის ვიზიტი

2019 წლის 22 აგვისტოს საქართველოში გაეროს მისიის მუდმივი კოორდინატორი - ქ-ნი საბინე მახლი ესტუმრა დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრს და შეხვდა ცენტრის ხელმძღვანელობას. შეხვედრაზე გენერალურმა დირექტორმა ქ-ნ მახლს წარმუდგინა ინფორმაცია დესჯეცის შესახებ, გააცნო საერთაშორისო პარტნიორობის ფარგლებში მიღწეული შედეგები. მხარეებმა იმსჯელეს თანამშრომლობის გაგრძელებაზე კონკრეტული მიმართულებებით. შეხვედრის შემდეგ, ქ-მა საბინე მახლმა დაათვალიერა ლუგარის ს/ჯ კვლევითი ცენტრი.

16. DTRA-ს ინტეგრირებული პროექტების დეპარტამენტის ხელმძღვანელის ვიზიტი

2019 წლის 30 აგვისტოს DTRA-ს საფრთხეების შემცირების პროგრამის (CTR) ინტეგრირებული პროექტების დეპარტამენტის დირექტორი - პოლკოვნიკი დანიელ გარბერი შეხვდა ცენტრის ხელმძღვანელობას და რიჩარდ ლუგარის სახელობის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის კვლევითი ცენტრის მეცნიერებს კვლევითი პროექტების გაფართოებისა და ნოვატორული მეთოდოლოგიების დანერგვის საკითხებთან დაკავშირებით.

17. თურქეთის დელეგაციის ვიზიტი ლუგარის ლაბორატორიაში

2019 წლის 4 სექტემბერს ლუგარის ლაბორატორიაში სტუმრად იმყოფებოდნენ თურქეთის ჯანდაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტროების წარმომადგენლები. ვიზიტის მიზანი იყო ბაქტერიებისა და ვირუსების ეროვნულ საცავში დანერგილი ელექტრონული სისიტემის - პათოგენთა საცავის აღრიცხვის ელექტრონული სისტემის (PACS) ნახვა, შეხვედრა და გამოცდილების გაზიარება ლუგარის ცენტრის PACS-ის მომხმარებლებთან. სტუმრებმა დაათვალიერეს ლაბორატორია და გაეცნენ სამუშაო პროცესებს.

18. უზბეკეთის რესპუბლიკის დელეგაციის ვიზიტი ცენტრში

2019 წლის 27 სექტემბრიდან 1 ოქტომბრის ჩათვლით განხორციელდა უზბეკეთის რესპუბლიკის ჯანდაცვის სამინისტროს დაქვემდებარებაში მყოფი ორგანიზაციების ხელმძღვანელებისა და უზბეკეთისა და ყაზახეთის CDC-ის რეგიონული ოფისების წარმომადგენლებისგან შემდგარი დელეგაციის სასწავლო ვიზიტი საქართველოში. დელეგატები გაეცნენ C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის საკითხებს ადგილზე, ჩატარდა შეხვედრები საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ხელმძღვანელ პირებთან და პროგრამაში ჩართულ სერვისის მიმწოდებლებთან. დელეგატები ასევე დაესწრნენ და მონაწილეობა მიიღეს ტრანსკავკასიის რიგით მეორე სიმპოზიუმში B ჰეპატიტის საკითხებზე, რომელიც გაიმართა თბილისში 27-28 სექტემბერს. 30 სექტემბერს უზბეკეთის დელეგაციას შეხვედრა ჰქონდა დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში, სადაც გენერალურმა დირექტორმა სტუმრებს წარუდგინა მოხსენებები C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის მიმდინარეობის, პროგრესისა და გამოწვევების შესახებ, ასევე გააცნო დესჯრც-ის ფუნქციები და პრიორიტეტები.

19. ევროკავშირის მისიის დასკვნითი ვიზიტი

2019 წლის 15 ნოემბერს, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში გაიმართა ევროასოციაციის ფარგლებში გადამდები დაავადებების პრევენციისა და კონტროლის სისტემის შეფასებითი მისიის დასკვნითი შეხვედრა. შეხვედრაზე ექსპერტებმა წარმოადგინეს შეფასების წინასწარი შედეგები და რეკომენდაციები.

20. ევროკავშირის ჟურნალისტების ვიზიტი რიჩარდ ლუგარის სახელობის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევით ცენტრში

2019 წლის 20 ნოემბერს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის რიჩარდ ლუგარის სახელობის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევით ცენტრში სტუმრად იმყოფებოდა ევროკავშირის გადამღები ჯგუფი.

21. ალ ჯაზირას ლონდონის ოფისის ჟურნალისტების სტუმრობა ლუგარის ცენტრში

2019 წლის 22 ნოემბერს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის რიჩარდ ლუგარის სახელობის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევით ცენტრში სტუმრად იმყოფებოდა ალ ჯაზირას ლონდონის ოფისის გადამღები ჯგუფი. ჟურნალისტებმა მიიღეს ინფორმაცია ლუგარის ლაბორატორიის შესახებ და დაათვალიერეს ის.

22. თბური ტალღების ტრანსსასაზღვრო ზემოქმედების შემცირების კომუნიკაცია (SCORCH) კონსორციუმის წევრი ქვეყნების წარმომადგენლების ვიზიტი ცენტრში

2019 წლის 26-27 ნოემბერს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრს სამუშაო ვიზიტით ესტუმრნენ ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული პროექტის - „რისკების თაობაზე ცნობიერების ამაღლება და თბური ტალღების ტრანსსასაზღვრო ზემოქმედების შემცირების კომუნიკაცია (SCORCH)“ კონსორციუმის წევრი ქვეყნების წარმომადგენლები. პროექტის ძირითად მიზანს წარმოადგენს თბური ტალღების ზეგავლენის შემცირება მოწყვლად მოსახლეობაზე, გაუმჯობესებული რისკის კომუნიკაციის სტრატეგიების მეშვეობით, რომელიც ეყრდნობა ევროკავშირის არსებულ გეგმებსა და გაიდლაინებს. პროექტის ფარგლებში დაგეგმილი კვლევის მეშვეობით, წინასწარ მომზადებული კითხვარით პოპულაციაში გაიზომა რისკის აღქმა და ქცევა, რომელიც ხელს შეუწყობს პრევენციისა და თანამშრომლობის კულტურის დანერგვას, მათ შორის ტრანსსასაზღვრო დონეზე. საბოლოო შედეგი იქნება ეფექტური, მტკიცებულებებზე დაფუძნებული და მიზნობრივი თბური ტალღების სამოქმედო გეგმის და ჯანმრთელობის საკომუნიკაციო გეგმის გამოყენება ევროკავშირის მეზობელ ქვეყნებში, რომელიც ადაპტირებული იქნება კონკრეტული ქვეყნის გარემოებებთან მიმართებაში. პროექტის კონსორციუმი შედგება 5 ქვეყნისგან. წამყვანი როლი აქვს გერმანიას, კერძოდ EVAPLAN-ს, რომელიც წარმოადგენს საკონსულტაციო კომპანიას ჰაიდელბერგის საუნივერსიტეტო კლინიკის ბაზაზე. მნიშვნელოვანი კონტრიბუცია აქვთ შემდეგი ქვეყნის ორგანიზაციებს: ბელგია - Universite Catholique De Louvain; ჰოლანდია - International Network on Children's Health, Environment and Safety; ისრაელი - Tel Aviv University. თბილისში გამართულ კონსორციუმის ყოველწლიურ შეხვედრაზე განხილულ იქნა პროექტის მიმდინარეობა და დაიგეგმა მომავალი წლის აქტივობები ყველა სამუშაო პაკეტის მიხედვით.

2019 წელს ცენტრში ჩატარდა სხვადასხვა სახის ღონისძიებები

1. სენფორდის სახელმძღვანელოს „ანტიმიკრობული თერაპია“ პრეზენტაცია

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში გაიმართა 2018 წლის სენფორდის სახელმძღვანელოს „ანტიმიკრობული თერაპია“ პრეზენტაცია. სენფორდის სახელმძღვანელოს „ანტიმიკრობული თერაპია“ 2018 წლის ვერსია ქართულ ენაზე მეორე გამოცემაა, რომელიც დაიბეჭდა აშშ-ს დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციის ცენტრების (CDC) მხარდაჭერით. სახელმძღვანელო პირველად გამოიცა სამი წლის წინ და დიდი პოპულარობით სარგებლობდა საქართველოს სამედიცინო საზოგადოებაში. აღნიშნული სამი წლის მანძილზე, მრავალი დაავადების ანტიმიკრობული თერაპიის მიდგომების შეცვლამ განაპირობა სენფორდის სახელმძღვანელოს 2018 წლის გამოცემის ქართულად თარგმნის აუცილებლობა. პრეზენტაციაზე შეხვედრის მონაწილეებს გადაეცეთ ქართულ ენაზე გამოცემული სენფორდის სახელმძღვანელო „ანტიმიკრობული თერაპია“ (2018 წლის გამოცემა).

2. “გარემოს ჯანმრთელობის სისტემის ინსტიტუციური გაძლიერება საქართველოში“ დახურვის ცერემონიალი

2019 წლის 18 მარტს საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრში გაიმართა ევროკავშირის ინსტიტუციური საჯარო სამსახურების დამმობილების პროექტის „გარემოს ჯანმრთელობის სისტემის ინსტიტუციური გაძლიერება საქართველოში“ დახურვის ცერემონიალი. შეხვედრას დაესწრნენ საქართველოს პარლამენტის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების კომიტეტის თავმჯდომარე, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის და გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტროების, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის, საგარეო საქმეთა სამინისტროს ევროკავშირის დახმარების კოორდინაციისა და სექტორული ინტეგრაციის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი პირები, საქართველოში ევროკავშირის წარმომადგენლობის ხელმძღვანელის მოადგილე, იტალიის ელჩი საქართველოში, გაერთიანებული სამეფოს და პოლონეთის რესპუბლიკის საელჩოს წარმომადგენლები. პროექტის მუდმივი უცხოელი მრჩეველი და მონაწილეები, ასევე, დარგის ექსპერტები სამთავრობო და არასამთავრობო სექტორიდან. ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული საჯარო სამსახურების დამმობილების პროექტმა შეაჯამა საქართველოში დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრისათვის გარემოს ჯანმრთელობის სფეროში გაწეული დახმარება. ცერემონიის ბოლოს დასკვნითი ნაწილი დაეთმო ღია დისკუსიას და გაიმართა ილიას უნივერსიტეტის მხარდაჭერით გარემოს ჯანმრთელობის შესახებ ჩატარებული სტუდენტური გამოკითხვისა და სამხატვრო კონკურსის (მონაწილეობა მიიღო ქვეყნის მასშტაბით დაახლოებით 50 სკოლის 200 მოსწავლემ) გამარჯვებულთა დაჯილდოება.

3. დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის დარბაზს რამაზ ურუშაძის სახელი მიენიჭა

2019 წლის 29 მაისს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში გაიმართა საქართველოში თანამედროვე საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ერთ-ერთი ფუძემდებელის, ცენტრის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის რეგიონული მართვის დეპარტამენტის ხელმძღვანელის რამაზ ურუშაძის ხსოვნისადმი მიძღვნილი ღონისძიება. რამაზ ურუშაძის მიერ ქვეყნის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სისტემის მოდერნიზებასა და დამოუკიდებელი საქართველოს ჯანმრთელობის სისტემის აღორძინებაში შეტანილი წვლილისთვის ცენტრის ერთ-ერთ დარბაზს ეწოდა მისი სახელი. ღონისძიებას ბატონი რამაზის ოჯახის წევრები, ახლო მეგობრები და კოლეგები დაესწრნენ. მათ გაიხსენეს ბატონი რამაზი და ისაუბრეს მის ღვაწლზე ჯანდაცვის სისტემაში. სტუმრებმა ასევე, დაათვალიერეს რიჩარდ ლუგარის სახელობის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის კვლევითი ცენტრი.

4. გლობალური ფონდის აივ/შიდსის პროგრამის განმახორციელებელი ორგანიზაციებისათვის ავტომანქანების გადაცემის ცერემონიალი

2019 წლის 29 მაისს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ცენტრში გაიმართა გლობალური ფონდის აივ/შიდსის პროგრამის განმახორციელებელი ორგანიზაციებისათვის ავტომანქანების გადაცემის ცერემონიალი. გლობალური ფონდის, აივ ინფექცია/შიდსის პროგრამის ავტოპარკი განახლდა. სათემო სერვისების გაუმჯობესების მიზნით, 16 ავტომობილი პროგრამის განმახორციელებელ დაწესებულებებს გადაეცა. შიდსის პროგრამის განხორციელების ცენტრები ქვეყნის 16 ქალაქში მდებარეობს, ხოლო მობილური ჯგუფებით მოცვა 55 ქალაქს/დაბას სცდება. ასეთი ინტენსიური დატვირთვის პირობებში გამართული ავტოპარკის არსებობა კრიტიკულად მნიშვნელოვანია პროგრამის წარმატებული განხორციელებისთვის. ახალი ავტომობილები მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს შიდსით დაავადებული პაციენტებისთვის მედიკამენტების მიწოდებას რეგიონებში მობილური ბრიგადების მეშვეობით, ხელს შეუწყობს მკურნალობიდან დაკარგული პაციენტების მოძიებას და მათ კვლავ ჩართვას პროგრამაში. ასევე, ხელს შეუწყობს აივ ინფექციის პრევენციული სერვისების მიწოდების და ტესტირების გეოგრაფიული ბარიერის მოხსნას შიდსის მაღალი რისკის მქონე პირებისთვის, მათ შორის ნარკოტიკების ინექციური გზით მომხმარებლებისთვის. 8 ავტომობილი გადაეცა სს ინფექციური პათოლოგიის, შიდსის და კლინიკური იმუნოლოგიის ს/პ ცენტრს, 4 - საქართველოს ზიანის შემცირების ქსელს და 1 შიდსით დაავადებულთა დახმარების ფონდს. 3 ავტომობილი გადაეცა დაავადებათა კონტროლის ცენტრს რეგიონული ზედამხედველობის ფუნქციის გაუმჯობესებისთვის, მათ შორის გლობალური ფონდის პროგრამების მონიტორინგის, სამი დაავადების (აივ ინფექცია/შიდსის, ტუბერკულოზისა და C პეპატიტის) ინტეგრირებული სკრინინგის პროგრამის და სხვა სახ. პროგრამების მონიტორინგისა და ზედამხედველობის გაუმჯობესების მიზნით.

5. მაისის გაზომვების თვე 2019

„მაისის გაზომვების თვე 2019“ 31 მაისი - 1-2 ივნისს აქციებით დასრულდა აჭარაში. აქციები მიმდინარეობდა:

31 მაისი - საბავშვო ბაღების გაერთიანების თანამშრომელ ქალთა პოპულაციის დინამიური კვლევა - დისლიპიდემიის მაჩვენებლების მონიტორინგება, საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ცენტრის შენობაში. ბიოქიმიური მონაცემების განსაზღვრაში მონაწილეობდა ცენტრის რეგიონალური ლაბორატორიის გუნდი. გამოკვლეულია 100-ზე მეტი ქალბატონი, ასევე, მამრობითი სქესის პირები, გადაეღოთ ეკგ, შეფასდა მათი პერსონალური კარდიოვასკულური რისკი, აკად. წინამძღვრიშვილის სახელობის კარდიოლოგიის ცენტრის ექიმების მიერ მიეცათ დანიშნულება და რეკომენდაციები.

31 მაისი - ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი - ჰიპერტენზიის სკრინინგის აქცია, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ქრონიკულ დაავადებათა და ტრავმატიზმის სამმართველოს წარმომდგენლების მონაწილეობით. დიდი ინტერესი გამოიწვია აქციამ სტუდენტებში, მათ შორის უცხოელ სტუდენტებს შორის, მათ წინასწარ მოგვწერეს მონაწილეობის სურვილის შესახებ. გამოკვლეულია 70-მდე პროფესორ-მასწავლებელი და სტუდენტი.

1 ივნისი - აქცია შუახევში - ჰესების მშენებელთა ორგანიზებული პოპულაცია და ხიჭაურის ამბულატორიის ჩართვით, მოსახლეობის კვლევა. მნიშვნელოვანი იყო ეკგ კვლევის შესაძლებლობა ორივე ლოკაციაზე, გამოკვლეულია 200-მდე ადამიანი, წინამძღვრიშვილის სახელობის კარდიოლოგიის ცენტრის სამედიცინო პერსონალთან ერთად მონაწილეობა მიიღო ბათუმის კარდიოლოგმა. მათ გამოავლინეს გულის იშემიური დაავადების ელექტროკარდიოგრაფიული ფორმების რამდენიმე შემთხვევა. მარცხენა პარკუჭის ჰიპერტროფიის ეკგ ნიშნების სიხშირე ჰიპერტენზიის ხანდაზმულობასა და სამიზნე ორგანოთა დაზიანებაზე მიუთითებს. შუახევში, კარდიოლოგიური სერვისების დეფიციტის გამო - აქციამ განსაკუთრებული სარგებელი შეიძინა.

2 ივნისი - ფინალური აქცია (ხელვაჩაური, ახალსოფელი) - კარდიოვასკულურ დაავადებათა სიმრავლე, დაბალი გათვითცნობიერება, მათ შორის პირველად ჯანდაცვაში არსებული უფასო სერვისებისა და ქრონიკულ დაავადებათა მედიკამენტებით უზრუნველყოფის სახელმწიფო პროგრამის შესახებ. ხალხმრავალი და ძალიან საჭირო ფინალი.

6. საჯარო დიალოგი „შეამცირე ჰაერის დაბინძურება საკუთარი ქმედებით“

გარემოს დაცვის მსოფლიო დღე ყოველწლიურად, 5 ივნისს მთელ მსოფლიოში მასშტაბური ღონისძიებებით აღინიშნება. უკვე წლებია, გარემოს დაცვის დღე საქართველოშიც აქტიურად აღინიშნება, რაც მიზნად ისახავს გარემოსდაცვით საკითხებზე მოსახლეობის ცნობიერების გაზრდას და მათ აქტიურ ჩართულობას ამ კუთხით არსებული გამოწვევების დასაძლევად. გარემოს დაცვის მსოფლიო დღესთან დაკავშირებით, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ინიციატივით, საჯარო დიალოგი „შეამცირე ჰაერის დაბინძურება საკუთარი ქმედებით“ გაიმართა. ღონისძიების ფარგლებში, მოწვეულმა სტუმრებმა, დარგის სპეციალისტებთან ერთად, ატმოსფერული ჰაერის დამბინძურებლებსა და დაბინძურების წყაროებზე, ასევე ადამიანის ჯანმრთელობაზე მათ ზეგავლენაზე ისაუბრეს და ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების

მიმართულებით გასატარებელი ღონისძიებების შესახებ იმსჯელეს. ჰაერის დაცვის პოლიტიკაზე, გატარებულ რეფორმებსა და ჰაერის დაბინძურებით გამოწვეულ პრობლემებზე ისაუბრეს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის წარმომადგენლებმა.

7. სისხლის უანგარო დონორობის მხარდამჭერი აქცია

დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრი დონორის მსოფლიო დღეს ტრადიციულად სხვადასხვა ღონისძიებით შეუერთდა. ცენტრის თანამშრომლებმა სისხლის უანგარო დონორების მხარდამჭერ აქციაში მიიღეს მონაწილეობა. დაწესებულების თანამშრომლებთან ერთად სისხლის ჩაბარება დონორობის მსურველ ნებისმიერ მოქალაქეს შეეძლო.

8. საქართველოს ერთობლივი გარე შეფასება (JEE).

2019 წლის 10-14 ივნისს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრისა და ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის კოორდინირებით საქართველოს ეწვია მისია ჯანმრთელობის საერთაშორისო წესების ფარგლებში არსებული ძირითადი შესაძლებლობების შეფასების მიზნით. მისიის ფარგლებში გამართულ შეხვედრებს ესწრებოდნენ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის, სურსათის ეროვნული სააგენტოს, შინაგან საქმეთა სამინისტროს, საგანგებო სიტუაციების კოორდინაციისა და გადაუდებელი დახმარების ცენტრის წარმომადგენლები და მოწვეული 13 საერთაშორისო ექსპერტი. მისიის განმავლობაში შეფასდა საქართველოს პრევენციის, მზადყოფნისა და რეაგირების შესაძლებლობები (19 ტექნიკური სფერო) საზოგადოებრივი ჯანდაცვის საგანგებო მდგომარეობებზე და ჯანმრთელობის საერთაშორისო წესების (IHR 2005) ძირითადი შესაძლებლობების განხორციელების სტატუსი. შეხვედრის დროს მოწვეულმა ექსპერტებმა განახორციელეს ვიზიტი 112-ში, საგანგებო სიტუაციების კოორდინაციისა და გადაუდებელი დახმარების ცენტრში, ეროვნულ სიტუაციურ ოთახში, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ვაქცინების საცავში, შემოსასვლელ პუნქტში (თბილისის საერთაშორისო აეროპორტი), რიჩარდ ლუგარის სახელობის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კვლევით ცენტრში და სამედიცინო დაწესებულებაში, კერძოდ ნიუ-ჰოსპიტალში. ვიზიტის დროს მათ შეისწავლეს ზემოხსენებული დაწესებულების მუშაობისა და მოქმედების მექანიზმები, როგორც რუტინული საქმიანობისას, ასევე გადაუდებელი შემთხვევების დროს. 19 ტექნიკური სფეროს განხილვისა და ვიზიტების შემდგომ, ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მოწვეულმა ექსპერტებმა შეიმუშავეს რეკომენდაციები, რომელიც შემდგომში დაეხმარება ქვეყანას პრიორიტეტების განსაზღვრასა და ხარვეზების აღმოფხვრაში ეროვნული სამოქმედო გეგმის შემუშავებისა და განხორციელების საშუალებით.

9. გურიის რეგიონში C ჰეპატიტის, აივ/შიდსისა და ტუბერკულოზის ინტეგრირებული სკრინინგის პროგრამა დაწყება

ლ. საყვარელიძის სახელობის დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის გენერალური დირექტორი სამუშაო ვიზიტით იმყოფებოდა გურიის რეგიონში. შეხვედრას ესწრებოდნენ გურიის მხარის რწმუნებული, გურიის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის მუნიციპალურ სამსახურების და დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ადგილობრივი წარმომადგენლები. შეხვედრაზე ისაუბრეს C ჰეპატიტის, აივ/შიდსისა და ტუბერკულოზის ინტეგრირებული სკრინინგის, წითელას შემთხვევების, იმუნიზაცია და კერძოდ წითელა/წითურა/ყბაყურას (წწყ) არაგეგმიური იმუნიზაციის, კიბოს სკრინინგის სახელმწიფო პროგრამის, ტყვიის შემცველობის კვლევის საკითხებზე. გურიის მხარის რწმუნებულმა შეხვედრაზე განაცხადა, რომ მზად არიან პროგრამის განხორციელებას ხელი შეუწყონ. C ჰეპატიტის, აივ/შიდსისა და ტუბერკულოზის ინტეგრირებული სკრინინგის პროგრამა იწყება იმერეთის, კახეთის და აჭარის რეგიონებშიც.

10. ცენტრის თანამშრომლებს C ჰეპატიტის უფასო სკრინინგი ჩაუტარდათ

C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის ფარგლებში, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის თანამშრომლებს, რეგიონული წარმომადგენლობისა და ლაბორატორიული სამსახურების ჩათვლით, C ჰეპატიტის უფასო სკრინინგი ჩაუტარდათ. C ჰეპატიტის დიაგნოსტიკური გამოკვლევები და მკურნალობა უფასოა და უკვე მთელი საქართველოს მასშტაბით არის ხელმისაწვდომი. უფასო სკრინინგის მსურველებს შეუძლიათ მიმართონ დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ცენტრალურ და რეგიონულ ფილიალებს, პროგრამაში ჩართულ სამედიცინო დაწესებულებებს და იუსტიციის სახლებს. მოთხოვნის შემთხვევაში სკრინინგი შესაძლებელია ჩატარდეს ორგანიზებულ დაწესებულებებშიც ცენტრის მობილური ამბულატორიების მეშვეობით.

11. ძუძუს კიბოს სკრინინგის აქცია ცენტრში

2019 წლის 29 ოქტომბერს ვარდისფერი თვის კამპანიის ფარგლებში დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში ეროვნული სკრინინგ ცენტრის მხარდაჭერით გაიმართა ძუძუს კიბოს სკრინინგის აქცია. აქციის ფარგლებში ცენტრის თანამშრომლებმა ჩაიტარეს სკრინინგი და გაიმართა ფლეშმობი. აქციაში მონაწილე თანამშრომლები დასაჩუქრდნენ ყვავილებით.

12. საქართველოში ევროასოციაციის ფარგლებში გადამდებ დაავადებათა მართვისა და ზედამხედველობის სისტემის შეფასება

2019 წლის 11-15 ნოემბერს ევროპის დაავადებათა კონტროლის ცენტრის და დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის კოორდინირებით საქართველოში ევროასოციაციის ფარგლებში მიმდინარეობდა გადამდებ დაავადებათა მართვისა და ზედამხედველობის სისტემის შეფასების პროცესი. 11 ნოემბერს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში გაიმართა მისიის გახსნა. ცენტრში ვიზიტი

მოიცავდა პლენარულ და ინტერვიუს ფორმატის შეხვედრებს. შეფასების პროცესი მოიცავს ექვს კომპონენტს: ჯანდაცვის სისტემის მართვა, ადამიანური რესურსების შესაძლებლობების განვითარება, ზედამხედველობა, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის საფრთხეებზე მზადყოფნა და რეაგირება, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის მიკრობიოლოგიური ლაბორატორიების ეროვნული სისტემა, სახელმწიფო პროგრამები. მისიის ფარგლებში დაგეგმილია რეგიონულ ცენტრებში და სხვა სტრუქტურულ ერთეულებთან შეხვედრები.

13. საერთაშორისო მრჩეველთა ჯგუფის (TAG) მეხუთე შეხვედრა

2019 წლის 18-20 ნოემბერს C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროგრამის ფარგლებში, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს და დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის, აშშ-ის დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციის ცენტრისა და სხვა საერთაშორისო პარტნიორების ორგანიზებით ჩატარდა საერთაშორისო მრჩეველთა ჯგუფის (TAG) მეხუთე შეხვედრა. 18 ნოემბერს გაიმართა სამეცნიერო სიმპოზიუმი, სადაც ქართველმა ექსპერტებმა მრჩეველთა ჯგუფს წარუდგინეს წლის განმავლობაში განხორციელებული სამეცნიერო კვლევების შედეგები. საერთაშორისო ექსპერტთა ჯგუფის პერიოდული ჩართულობა, პროგრამის შეფასებითა და შესაბამისი რეკომენდაციებით, საქართველოში, C ჰეპატიტის ელიმინაციის პროცესის სწორი მიმართულებისა და ახალი პერსპექტივების დასახვის საწინდარია.

14. შინამეურნეობის საერთაშორისო კვლევის (MICS) შედეგები

2019 წლის 29 ნოემბერს, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნულმა სამსახურმა, საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაციამ, გაეროს ბავშვთა ფონდმა საქართველოში და დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულმა ცენტრმა, 2018-2019 წლებში ჩატარებული მრავალინდიკატორული კლასტერული კვლევის (MICS) შედეგები მედიას წარუდგინეს. ტყვის და წყლის შემოწმების კომპონენტს, რომელიც მთავრობის ინიციატივით კვლევას საქართველოსთვის საგამონაკლისო წესით დაემატა, საქსტატთან და გაეროს ბავშვთა ფონდთან ერთად უძღვებოდა დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრი. MICS-ი განხორციელდა 11 სხვადასხვა დონორის მნიშვნელოვანი მხარდაჭერით, მათ შორისაა - შვედეთის საერთაშორისო განვითარების თანამშრომლობის სააგენტო (SIDA), ამერიკის შეერთებული შტატების განვითარების სააგენტო (USAID), საფრანგეთის განვითარების სააგენტო (AFD), შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტო (SDC), გაეროს მოსახლეობის ფონდი (UNFPA), ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაცია (WHO), გაეროს განვითარების პროგრამა (UNDP), მსოფლიო ბანკი, იტალიის ჯანმრთელობის ეროვნული ინსტიტუტი და დაავადებათა კონტროლის ეროვნული ცენტრი. საქართველოში ჩატარებული MICS კვლევა მიზნად ისახავდა მონაცემების შეგროვებას, რომლებიც ხელს შეუწყობს მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევისთვის აუცილებელი სტრატეგიული და მტკიცებულებებზე დაფუძნებული პოლიტიკის შემუშავებას. კვლევის შედეგები განთავსდა გაეროს ბავშვთა ფონდის და საქსტატის ვებგვერდებზე. კვლევა დაეხმარება საქართველოს მთავრობას არსებული პრობლემების დასაძლევად მონაცემებზე

დაყრდნობით შეიმუშავოს კონკრეტული სამუშაო გეგმა, რომლის რეალიზაციაც მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევას შეუწყობს ხელს.

15. დამმობილების პროექტის საგრანტო ხელშეკრულება უსაფრთხო სისხლის სფეროში

23 დეკემბერს გაფორმდა ევროკავშირის დამმობილების პროექტის საგრანტო ხელშეკრულება უსაფრთხო სისხლის სფეროში (Twinning Project on Strengthening Blood Safety System in Georgia, GE 18 ENI HE 01 19) საქართველოში ევროკავშირის დელეგაციას, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრსა და ლიეტუვას რესპუბლიკის ეროვნულ სისხლის ცენტრს შორის. დამმობილების პროექტის განხორციელებაში საქართველოს პარტნიორობას გაუწევენ ევროკავშირის წევრი ქვეყნები ლიეტუვა და ნიდერლანდების სამეფო. ორწლიანი დამმობილების პროექტი მიზნად ისახავს ქვეყანაში სისხლის და სისხლის კომპონენტების ხარისხის და უსაფრთხოების გაუმჯობესებას, სისხლის წარმოების თანამედროვე, მაღალტექნოლოგიური სტანდარტების დანერგვას და უსაფრთხო სისხლის სფეროს მარეგულირებელი საკანონმდებლო ბაზის ევროკავშირის დირექტივებთან ჰარმონიზაციას.

საერთაშორისო კვირეულები და დღეები

1. 2019 წლის 24 მარტი - ტუბერკულოზის მსოფლიო დღე

2019 წლის 24 მარტს სასტუმრო „რედისონ ბლუ ივერიაში“ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის, ტუბერკულოზისა და ფილტვის დაავადებათა ეროვნული ცენტრის და ჯანმრთელობის კვლევის კავშირის ორგანიზებით გაიმართა ტუბერკულოზის მსოფლიო დღისადმი მიძღვნილი შეხვედრა სლოგანით: **მოქმედების დროა! დროა, დავამარცხოთ ტუბერკულოზი!** შეხვედრას დაესწრნენ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს, სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის, ტუბერკულოზისა და ფილტვის დაავადებათა ეროვნული ცენტრის, ჯანმრთელობის კვლევის კავშირის ხელმძღვანელი პირები, ასევე, მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის მისიის ხელმძღვანელი და დარგის ექსპერტები სამთავრობო და არასამთავრობო სექტორიდან.

2. 2019 წლის 24 – 30 აპრილი - ევროპის იმუნიზაციის კვირეული

ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის (ჯანმო) ევროპის რეგიონულმა ბიურომ 2019 წლის 24 - 30 აპრილი ევროპის იმუნიზაციის კვირეულად გამოაცხადა. საქართველო 2007 წლიდან აქტიურად მონაწილეობს იმუნიზაციის კვირეულში და ახორციელებს სხვადასხვა სახის ფართომასშტაბიან საკომუნიკაციო ღონისძიებებს. ევროპის იმუნიზაციის კვირეულის მიზანია საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება იმუნიზაციის მნიშვნელობის შესახებ ადამიანის ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობისათვის. კვირეულის განმავლობაში კიდევ ერთხელ მოხდა იმუნიზაციის აქტუალობის შეხსენება და ინფორმაციის მიწოდება მოსახლეობის, მედიის, ჯანდაცვის სისტემის სპეციალისტების, პოლიტიკოსების და სხვადასხვა დაინტერესებული მხარეებისათვის. ძალზე მნიშვნელოვანია იმუნიზაციის მიმართ ძლიერი პოლიტიკური მხარდაჭერის შენარჩუნება, რათა თავიდან აცილებულ იქნას ვაქცინით მართვადი გადამდები დაავადებების აღმოცენების და გავრცელების რისკი. ყველა ადამიანი იმსახურებს თანაბარ შესაძლებლობას იცხოვროს ჯანმრთელად, ვაქცინაცია კი ამ მიზნისკენ გადადგმული ნაბიჯებიდან ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანია. საქართველო აქტიურად არის ჩართული ევროპის რეგიონული სამოქმედო გეგმის (EVAP, 2015-2020) განხორციელების პროცესში. გეგმის შესაბამისად, ევროპის რეგიონი უნდა გათავისუფლდეს მართვადი ინფექციებისაგან, ყველა ქვეყანას უნდა ჰქონდეს წვდომა მაღალი ხარისხის, უსაფრთხო, ხელმისაწვდომი ფასის ვაქცინებთან და ადგილობრივი პირობების გათვალისწინებით, მოსახლეობას - თანასწორი და უნივერსალური იმუნიზაციით მომსახურებასთან მთელი სიცოცხლის მანძილზე.

3. 2019 წლის 6-12 მაისი - გაეროს საგზაო უსაფრთხოების მე-5 გლობალური კვირეული

2019 წლის 6 მაისს საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებიდან დევნილთა შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ორგანიზებით, ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მხარდაჭერითა და არასამთავრობო ორგანიზაციის „საქართველოს ალიანსის უსაფრთხო გზებისთვის“ პარტნიორობით გაიმართა გაეროს საგზაო უსაფრთხოების მე-5 გლობალური კვირეულის გახსნის ღონისძიება. პრესკონფერენციას დაესწრნენ და სიტყვით გამოვიდნენ საქართველოს პარლამენტის წევრები, საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს, შინაგან საქმეთა სამინისტროს, ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს, ინფრასტრუქტურისა და რეგიონული განვითარების სამინისტროს, დაავადებათა კონტროლისა და

საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის და ქალაქ თბილისის მერიის ხელმძღვანელი პირები, დიპლომატიური კორპუსის წარმომადგენლები. ასევე, ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის საქართველოს ოფისის ხელმძღვანელი, სსიპ საქართველოს დაზღვევის ზედამხედველობის სამსახურის, არასამთავრობო ორგანიზაციის „საქართველოს ალიანსის უსაფრთხო გზებისთვის“ და სხვა სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლები.

საქართველოში ყოველწლიურად ავტოსაგზაო შემთხვევების შედეგად 500-მდე ადამიანი იღუპება და 9000-ზე მეტი ზიანდება. საქართველოს გზებზე დაშავებულთა და გარდაცვლილთა მაჩვენებელი გაცილებით აღემატება ევროპის რიგი ქვეყნების მონაცემებს. კვირეულის სლოგანი იყო - „**ხმა აიმაღლე, გაუფრთხილდი სიცოცხლეს**“, ხოლო თემა - „**ლიდერობა საგზაო უსაფრთხოებისთვის**“ - გულისხმობს საჯარო, სამოქალაქო თუ კერძო სექტორების ლიდერობითა და გაერთიანებული ძალისხმევით ქვეყანაში გზებზე უსაფრთხოების უზრუნველყოფას.

ღონისძიებაზე განხილულ იქნა: უსაფრთხო ინფრასტრუქტურა, უსაფრთხო ტრანსპორტი და ადამიანის უსაფრთხო/კანონმორჩილი ქცევა, სამედიცინო დახმარება, აღნიშნული მიმართულებით სახელმწიფოს მიმდინარე და სამომავლო გეგმები, რა გამოწვევების წინაშე დგას დღეს ქვეყანა და შედეგის მისაღებად რა მხარდაჭერა/რესურსია საჭირო.

4. 2019 წლის 13-17 მაისი - საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ევროპული კვირეული

2019 წლის 13-17 მაისს, ევროპის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ასოციაციის (The European Public Health Association / EUPHA) ინიციატივით პირველად აღინიშნა საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ევროპული კვირეული, რომლის ფარგლებში ჩატარდა ღონისძიებები და აქტივობები ევროპის მასშტაბით. დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრმა და საქართველოს უნივერსიტეტის (ს.უ.) ჯანმრთელობის მეცნიერებების სკოლამ ჩაატარეს ღონისძიებები შემდეგი სამი თემის გარშემო:

- „გახდი, იყავი და დარჩი ფიზიკურად აქტიური“ – სხვადასხვა სახის ფიზიკური აქტივობა ქართველი და უცხოელი სტუდენტების მონაწილეობით ლისის ტბის ტერიტორიაზე: ფიტნეს და სარეაბილიტაციო ვარჯიშები, ბადმინტონი, კარატეს ხელოვნების დემონსტრირება, მსვლელობა ლისისტბის გარშემო;
- „ჯანსაღი გარემო“ - გარემოს დაბინძურების საკითხების გავლენაზე სოფიას (ბულგარეთი) სამედიცინო უნივერსიტეტის მიერ ორგანიზებული ვებინარის ფორმატის ღონისძიება;
- „ჯანსაღი კვება“ - ს.უ. ჯანმრთელობის მეცნიერებების სკოლის ქართველმა და უცხოელმა სტუდენტებმა უნივერსიტეტის ეზოში წარმოადგინეს ჯანსაღი კერძები (ბოსტნეულისა და ხილის სალათების პრეზენტაცია), მსურველებისთვის გამოთვალეს სხეულის მასის ინდექსი.

5. 2019 წლის 5 ივნისი - გარემოს დაცვის საერთაშორისო დღე

1972 წლის 15 დეკემბერს, გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ 5 ივნისი გარემოს დაცვის საერთაშორისო დღედ გამოაცხადა. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ინიციატივით, „გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამა“ (UNEP) ყოველ წელს, გარემოს დაცვის საერთაშორისო დღის მთავარ თემად გარემოსდაცვით სხვადასხვა მიმართულებას ირჩევს. 2019 წელს გარემოს დაცვის მსოფლიო დღის მთავარი გზავნილია „**შეამცირე ჰაერის დაბინძურება საკუთარი ქმედებით**“

6. 2019 წლის 7 ივნისი - სურსათის უვნებლობის დღე

2018 წლის დეკემბერში გაეროს გენერალური ასამბლეის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებით, 2019 წლის 7 ივნისს პირველად აღინიშნა სურსათის უვნებლობის დღე, რომლის სლოგანი იყო: „**სურსათის უვნებლობა - ყველა ჩვენგანის ვალია**“. ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაცია, გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციასთან (FAO) თანამშრომლობით, მოუწოდებს ქვეყნებს დაიწყონ და მომავალ

წლებშიც განაგრძონ სურსათის უვნებლობის დღის აღნიშვნა. საკმარის და უსაფრთხო სურსათზე ხელმისაწვდომობას უმნიშვნელოვანესი როლი ენიჭება ადამიანის კეთილდღეობისა და ჯანმრთელობისათვის. საკვებისმიერი დაავადებები ხელს უშლის ქვეყნების სოციო-ეკონომიკურ განვითარებას, ზიანს აყენებს ჯანდაცვის სისტემას, ეკონომიკას, ტურიზმს და ვაჭრობას. მსოფლიოში დაახლოებით 600 მილიონი ადამიანი (თითქმის ყოველი მე-10) დაბინძურებული საკვების მიღების შედეგად ავადდება; საკვებისმიერი დაავადებების ტვირთის 40% 5 წლამდე ასაკის ბავშვებზე მოდის (სიკვდილის 125,000 შემთხვევა ყოველწლიურად). სურსათის უვნებლობა უმნიშვნელოვანესი საკითხია გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნების მისაღწევად, რომელიც დაფუძნებულია მთავრობების, მეწარმეებისა და მომხმარებელთა მხრიდან ერთიან პასუხისმგებლობაზე. სურსათის უსაფრთხოებისა და უვნებლობის საკითხში უდიდესი როლი ეკისრება ყველას - სურსათის წარმოებიდან მომხმარებლამდე. ამ დღის აღნიშვნით ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაცია ხაზს უსვამს საკვების უსაფრთხოების პრიორიტეტულობას და ხელს უწყობს საკვებისმიერი დაავადებების ტვირთის შემცირებას.

7. 2019 წლის 14 ივნისი - სისხლის დონორის მსოფლიო დღე

სისხლის დონორის მსოფლიო დღე ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის (WHO) ეგიდით სხვადასხვა ქვეყანაში აღინიშნება და მის მიზანს წარმოადგენს საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება უსაფრთხო სისხლისა და სისხლის პროდუქტების მნიშვნელობის შესახებ და მადლიერების გამოხატვა ყველა იმ დონორის მიმართ, რომელიც ნებაყოფლობით და უანგაროდ გასცემს სისხლს ადამიანების სიცოცხლის გადასარჩენად. 2019 წლის სისხლის დონორთა მსოფლიო დღის კამპანიის თემაა **“უსაფრთხო სისხლი ყველასათვის”**, რომელიც ყურადღებას ამახვილებს იმ იდეაზე, რომ სისხლის უანგარო რეგულარული დონორობით ყველას შეუძლია წვლილი შეიტანოს სისხლის უსაფრთხოების განვითარებასა და ხელმისაწვდომობაზე და მოუწოდებს პოტენციურ დონორებს ნებაყოფლობით და რეგულარულად გაიღონ სისხლი. უანგარო რეგულარული დონაცია სისხლის უსაფრთხოების და მუდმივი ხელმისაწვდომობის გარანტი და ამასთანავე ჯანდაცვის სისტემის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია. დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრი, ტრადიციულად, დონორის მსოფლიო დღეს სხვადასხვა ღონისძიებებით შუერთდა: 14 ივნისს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრში ჩატარდა სისხლის უანგარო დონორობის მხარდაჭერი აქცია, სადაც სისხლი ჩააბარეს ცენტრის თანამშრომლებმა; ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მიზანია, 2020 წლისთვის სისხლის მარაგი ყველა ქვეყანაში მხოლოდ ნებაყოფლობითი და უანგარო დონორების მიერ გაცემული სისხლით შეიქმნას.

8. 2019 წლის 28 ივლისი - ჰეპატიტების მსოფლიო დღე

ამ თარიღთან დაკავშირებით, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტრომ, დაავადებათა კონტროლის ეროვნულ ცენტრთან ერთად დაიწყო ახალი კამპანია „შენ C“.

9. 2019 წლის 1-7 აგვისტო - ძუძუთი კვების მსოფლიო კვირეული

მსოფლიოს 170-ზე მეტი ქვეყანა, ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის და გაეროს ბავშვთა ფონდის მიერ 1990 წლის აგვისტოში მიღებული დეკლარაციით, მხარს უჭერს და აძლიერებს ძუძუთი კვების სტრატეგიას, ბავშვთა ჯანმრთელობის ხელის შეწყობის მიზნით. ექსკლუზიური ძუძუთი კვება ბავშვის სიცოცხლის გადარჩენის უნიკალური საშუალებაა. ახალშობილისა და ჩვილი ბავშვის საუკეთესო საკვები დედის რძეა. იგი ცოცხალი ბიოლოგიური ნივთიერებაა, რომელიც მუდმივად იცვლება ბავშვის მოთხოვნილების შესაბამისად. დედის რძეში საუკეთესო თანაფარდობით არის წარმოდგენილი ბავშვის ზრდისა და განვითარებისთვის აუცილებელი ყველა ნივთიერება. ქალის რძე არა მარტო სრულფასოვანი საკვებია,

არამედ დამცველობით ფუნქციასაც ასრულებს. დედის რძე ვიტამინების საუკეთესო წყაროა, და ამასთან მასში შემავალი დამცველობითი ფაქტორები იცავს ბავშვს მრავალი ინფექციური, არაინფექციური და ალერგიული დაავადებისაგან. ამავე დროს, ქალის რძე თავად ასტიმულირებს ბავშვის იმუნური სისტემის მომწიფებას. იგი შეიცავს ანტისხეულებს, რომელიც იცავს ბავშვებს მრავალი დაავადებისაგან, მაგ., პნევმონიისა და დიარეისაგან, რომლებიც ბავშვთა სიკვდილიანობის ორ ძირითად მიზეზს წარმოადგენს მსოფლიოში. სწორედ ამიტომ, ბუნებრივ კვებაზე მყოფი ბავშვები გაცილებით იშვიათად ავადდებიან, ვიდრე ხელოვნურ კვებაზე მყოფი.

ქალის რძე შეიცავს ფერმენტებს, რაც ხელს უწყობს ბავშვის კუჭ-ნაწლავის ტრაქტში მისი მონელების პროცესს. დედის რძეში შემავალი ჰორმონები და ზრდის ფაქტორები განაპირობებენ ბავშვის ორგანიზმის ყველა სისტემის ფუნქციურ ზრდას და მომწიფებას. ძუძუთი კვება ხელს უწყობს ბავშვის გონებრივ განვითარებას. ამავე დროს, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ბავშვის ენისა და სახის კუნთების ჩამოყალიბებაში, რასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს შემდგომში სწორი თანკბილვისა და მეტყველებისთვის. დედასთან კონტაქტი, კომფორტული გარემო, წოვის რეფლექსის დაკმაყოფილება, უსაფრთხოების შეგრძნება, სრულფასოვანი საკვების მიღება, ორგანიზმის თითოეული ფუნქციის ჩამოყალიბება, იმუნური, ნერვული და ენდოკრინული სისტემის განვითარება სწორედ ძუძუთი კვებასთან არის დაკავშირებული.

10. 2019 წლის 28 სექტემბერი - ცოფთან ბრძოლის საერთაშორისო დღე

მსოფლიოში ცოფი კვლავ რჩება გამოწვევად და ყოველწლიურად 59 ათასზე მეტი ადამიანის სიკვდილის მიზეზია, უმეტესად აზიასა და აფრიკაში. ცოფი - ვაქცინით მართვადი ვირუსული დაავადებაა და იგი მსოფლიოს 150 ქვეყანასა და ტერიტორიაზე გავრცელებული. თითქმის 99% ადამიანებზე ცოფის ვირუსის გადაცემა ხდება ძაღლებისგან. 2015 წელს ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციამ, ცხოველთა ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციამ, ცოფთან ბრძოლის გლობალურმა ალიანსმა და გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციამ შექმნეს გლობალური თანამშრომლობა "გაერთიანება ცოფის წინააღმდეგ", რათა მიღწეულ იქნას "ნული ადამიანის ცოფით სიკვდილი 2030 წლისთვის". 2019 წლის 28 სექტემბერს მსოფლიო ცოფთან ბრძოლის საერთაშორისო დღე მეცამეტედ აღინიშნა და ის მიმართულიყო ვაქცინაციაზე, რაც ძირითადია ცოფის კონტროლის ღონისძიებებიდან.

11. 2019 წლის 10 ოქტომბერი - ფსიქიკური ჯანმრთელობის მსოფლიო დღე

ფსიქიკური ჯანმრთელობის მსოფლიო დღის 2019 წლის თემა იყო „სუიციდის პრევენცია“. სუიციდი გლობალური პრობლემაა, რომელიც თითქმის ყველა ასაკობრივ ჯგუფს მოიცავს. მსოფლიოში ყოველწლიურად 800 000-ზე მეტი ადამიანი ასრულებს სიცოცხლეს სუიციდით. სამწუხაროდ, საქართველოში, ისევე როგორც მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში, სუიციდი აქტუალური საკითხია. ფსიქოლოგების მტკიცებით, სუიციდისადმი მიდრეკილი ადამიანები, შესაძლოა, სხვებზე მეტ სუიციდის შემთხვევების უმეტეს ნაწილს წინ გამაფრთხილებელი ნიშნები ახლავს. ფსიქოლოგიურად დამარცხებული ადამიანები ხშირად მკვეთრად იცვლიან ქცევებს (მაგ, იწყებენ ალკოჰოლური სასმელების ან ნარკოტიკების მოხმარებას); კარგავენ ინტერესს თავიანთი საქმის და, ზოგადად, ცხოვრების მიმართ; გარეგნობას, ჰიგიენას და ჯანმრთელობას ნაკლებ ყურადღებას აქცევენ; უჭირთ კონცენტრირება, მუდმივად დაღლილები და გაღიზიანებულები არიან. ხშირად ხმამაღლა აცხადებენ კიდევ, რომ „სიცოცხლეს სიკვდილი ურჩევნიათ“, არცთუიშვიათად, სიცოცხლისთვის საშიშ ექსტრემალურ სიტუაციებს ხელოვნურად ქმნიან. ადამიანები, რომლებიც თვითმკვლელობისკენ დგამენ ნაბიჯს, ამით მხოლოდ ტკივილის, დისკომფორტის თუ იმედგაცრუების თავიდან აცილებას ცდილობენ. ამას ადასტურებს ის ფაქტიც, რომ კვლევების მიხედვით იმ ადამიანთა უმრავლესობა, რომელთაც სიცოცხლის განმავლობაში ერთხელ მაინც უცდია თვითმკვლელობა, მაგრამ სხვადასხვა მიზეზის გამო ბოლომდე ვერ მიიყვანა ჩანაფიქრი, შემდგომში ამ მცდელობას აღარ

იმეორებს. ფსიქოლოგების მტკიცებით, თანადგომა და ამ ადამიანების პრობლემების გაზიარება, სუიციდზე ღიად ლაპარაკი თვითმკვლელობის თავიდან აცილების მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

12. 2019 წლის 15 ოქტომბერი - ხელების დაბანის მსოფლიო დღე „სუფთა ხელები ყველას“

ხელების დაბანის მსოფლიო დღე ყოველწლიურად, 15 ოქტომბერს, 2008 წლიდან აღინიშნება „ხელების დაბანის გლობალური პარტნიორობის“ მიერ. ამ დღის მიზანია ხელების დაბანის ჰიგიენის შესახებ მოსახლეობის ცნობიერების ამაღლება, ხელების დაბანის მნიშვნელობის ხაზგასმა დაავადებათა პრევენციის მიმართულებით და საკითხის ადვოკატირება. 2019 წლის მსოფლიო დღის თემა იყო „სუფთა ხელები ყველას“, რაც ხაზს უსვამს მსოფლიოს მასშტაბით სათანადო სანიტარული ინფრასტრუქტურისა და შესაბამისი საგანმანათლებლო პროგრამების მნიშვნელობას და მდგრადი განვითარების დღის წესრიგში ამ მიმართულებით უთანასწორობის შემცირებას. ხელების დაბანის მსოფლიო დღე სხვადასხვა ქვეყანაში ხელების საპნით დაბანის კულტურის ხელშეწყობასა და ჩამოყალიბებას ემსახურება.

13. 2019 წლის 1 ნოემბერი - ერთიანი ჯანმრთელობის დღე

2019 წლის 1 ნოემბერს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში გაიმართა ერთიანი ჯანმრთელობის საერთაშორისო დღისადმი მიძღვნილი ღონისძიება სლოგანით: **ძალისხმევათა მხარდაჭერა ადამიანის, ცხოველებისა და გარემოს ჯანმრთელობის სფეროებში.** შეხვედრაზე განხილულ იქნა ზოონოზური ინფექციებისა და ანტიმიკრობული რეზისტენტობის საკითხებისადმი ერთიანი ჯანმრთელობის მიდგომა, როგორც მსოფლიოში, ისე საქართველოში. ქართველმა და საერთაშორისო ექსპერტებმა იმსჯელეს ერთიანი ჯანმრთელობის აქტუალურ საკითხებზე, დაიგეგმა საქართველოში აღნიშნული მიდგომით გასატარებელი ღონისძიებები. შეხვედრას დაესწრნენ ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, სურსათის ეროვნული სააგენტოს, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორიის, ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის და ანტიმიკრობული რეზისტენტობის საერთაშორისო ცენტრის (კოპენჰაგენი, დანია) წარმომადგენლები.

14. 2019 წლის 17 ნოემბერი - საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევების შედეგად დაღუპულ მსხვერპლთა ხსოვნის საერთაშორისო დღე

საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევების შედეგად დაღუპულ მსხვერპლთა ხსოვნის მსოფლიო დღე დიდი ბრიტანეთის ინიციატივით 1993 წლიდან აღინიშნება. 2005 წლის 26 ოქტომბერს გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ მიიღო № 60/5 რეზოლუცია – მსოფლიოში საგზაო უსაფრთხოების უზრუნველყოფის შესახებ და ნოემბრის მესამე კვირა დღე, ოფიციალურად საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევების შედეგად დაღუპულ მსხვერპლთა ხსოვნის მსოფლიო დღედ აღიარა. 2019 წლის 17 ნოემბერი საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევების შედეგად დაღუპულ მსხვერპლთა ხსოვნის მსოფლიო დღეა, მისი ძირითადი გზავნილია: **„სიცოცხლე არ არის ავტომობილის ნაწილი!“** საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევების შედეგად დაღუპულ მსხვერპლთა ხსოვნის მსოფლიო დღის თემატიკა საგზაო უსაფრთხოების ათწლეულით გათვალისწინებული გლობალური სამოქმედო გეგმის მესამე კომპონენტს - ტრანსპორტის უსაფრთხოებას - ეფუძნება. მიუხედავად გლობალური ძალისხმევისა, საგზაო შემთხვევებისა და ჰაერის დაბინძურების მიზეზით, ყოველწლიურად სიკვდილიანობის, სერიოზული დაზიანებებისა და უნარშეზღუდულობის რიცხვი კრიტიკულად იზრდება. საგზაო შემთხვევების შედეგად დაღუპულ მსხვერპლთა ხსოვნის მსოფლიო დღე მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია პრობლემის საჯაროდ აღიარების, პროფილაქტიკური ღონისძიებების გატარებისა და მსხვერპლთა დახმარების სტიმულირებისთვის. **„გახსოვდეს და იმოქმედე 2011-2020 ათწლეულის ფარგლებში!“**

15. ანტიბიოტიკების შესახებ ცნობიერების ამაღლების მსოფლიო კვირეული

ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციამ 2019 წლის 18-24 ნოემბერს აღნიშნა, ანტიბიოტიკების შესახებ ინფორმირებულობის მსოფლიო კვირეული, რომელიც მიმართული იყო ანტიბიოტიკების, როგორც ფასეული რესურსის, შენარჩუნებისაკენ. საქართველოში კვირეული 2016 წლიდან აღინიშნება და აგრძელებს ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის ინიციატივას ანტიბიოტიკების შესახებ ინფორმირებულობის ამაღლების შესახებ. 2019 წლის 22 ნოემბერს დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში გაიმართა ანტიბიოტიკების შესახებ ცნობიერების ამაღლების მსოფლიო კვირეულისადმი მიძღვნილი ღონისძიება სლოგანით: **ანტიბიოტიკების მომავალი დამოკიდებულია ყველა ჩვენგანზე!** 2019 წელს ანტიბიოტიკების ინფორმირებულობის მსოფლიო კვირეული WHO ევროპული რეგიონის მეორე ფოკუსირებული იყო ერთიან ჯანმრთელობაზე - ადამიანის და ცხოველის ჯანმრთელობა უერთიერთკავშირშია. ანტიბიოტიკების ფართო გამოყენება ცხოველებში იწვევს ანტიბიოტიკებისადმი რეზისტენტობის გაზრდას, რაც თავის მხრივ, დამანგრეველია საზოგადოებრივი ჯანმრთელობისთვის. 2019 წლის ანტიბიოტიკების ცნობიერების ამაღლების მსოფლიო კვირეულში WHO/Europe შეუერთდა FAO-ს და OIE-ს. საქართველოში მიმდინარე 2019 წლის WAAW კამპანია არის ერთიანი ჯანმრთელობის პრინციპით და ხორციელდება WHO ევროპული რეგიონის მხარდაჭერით. გაიმართა სამუშაო შეხვედრა CAESAR-ის ეროვნული ქსელის წარმომადგენლებთან, სადაც განხილული იყო შემდეგი საკითხები: ეროვნული ანტიმიკრობული რეზისტენტობის სტრატეგიის იმპლემენტაციის პროცესი; ლუგარის ცენტრის როლი, როგორც რეფერალური ლაბორატორიის, ამრ ეროვნულ ზედამხედველობაში; EUCAST სტანდარტის გამოყენება კლინიკურ ლაბორატორიებში; საკვებ პროდუქტებში ნარჩენი ანტიბიოტიკების განსაზღვრა; სასოფლო-სამეურნეო ცხოველებში ანტიმიკრობული რეზისტენტობის მონიტორინგი.

16. 2019 წლის 20 ნოემბერი - ფილტვის ქრონიკული ობსტრუქციული დაავადებების დღე

ფილტვის ქრონიკული ობსტრუქციული დაავადება (ფქოდი) წარმოადგენს პრევენტირებად და მკურნალობას დაქვემდებარებულ დაავადებას, რომელიც იწვევს ქოშინს, ქრონიკულ ხველასა და ნახველის ქრონიკულ გამოშუშავებას. ამჟამად მსოფლიოში 300 მილიონი ადამიანია დაავადებული ფქოდით. იგი არის სიკვდილის მესამე წამყვანი მიზეზი გლობალურად და ძალზე გავრცელებულია დაბალი შესაძლებლობების მქონე ქვეყნებში. ფქოდით დაავადების მთავარ რისკ ფაქტორს წარმოადგენს თამბაქოს კვამლით, სხვა ტოქსიური შესასუნთქი ნაწილაკებით და აირებით ექსპოზია, თუმცა ბოლო კვლევებით გაირკვა, რომ ნაყოფისა და ახალშობილის ფილტვის ქსოვილის განვითარების დარღვევებს შეუძლიათ გაზარდონ ფქოდის რისკი მოგვიანებით ასაკში. ფქოდის მსოფლიო დღე აღინიშნება ფილტვის ქრონიკული ობსტრუქციულ დაავადებათა გლობალური ინიციატივის (GOLD – Global Initiative for Chronic Obstructive lung diseases) მიერ ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციასთან თანამშრომლობით ყოველი წლის ნოემბერში 2002 წლიდან. ფქოდის მსოფლიო დღის აღინიშვნის მიზანია ინფორმირებულობის გაზრდა და ფქოდის შესახებ ახალი ცოდნისა და ინოვაციური თერაპიული სტრატეგიების პრეზენტაცია მსოფლიოს მასშტაბით. 2019 წლის თემა - **„ყველამ ერთად დავასრულოთ ფქოდი“**, ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ ფქოდის დამარცხების საქმეში ჩართულია ბევრი ადამიანი. ყველა ეტაპზე და ნებისმიერ ასაკში არსებობს ფქოდის პრევენციის და მკურნალობის გარკვეული შესაძლებლობა. ფქოდის ავადობის ტვირთის შესამცირებელი ინიციატივები ტარდება მსოფლიოს მასშტაბით და მოიცავს: მწველობის შეწყვეტის პროგრამებს, ოთახშიდა და გარემოს ჰაერის დაბინძურების წინააღმდეგ ბრძოლას და დამაზიანებელი ფაქტორების კვლევას ბავშვთა ასაკში. მიუხედავად იმისა, რომ ამჟამად არ არსებობს ფქოდისგან განკურნების საშუალება, დაავადების ნებისმიერ ეტაპზე შეიძლება ჩატარდეს ფქოდის საწინააღმდეგო ქმედებანი სხვადასხვა ინდივიდების მიერ მრავალი ტიპის დაწესებულებებში. დამქირავებლებს შეუძლიათ დაამკვიდრონ უვნებელი გარემო თავისუფალი სუნთქვისათვის, მოქალაქეებს შეუძლიათ ფხიზლად იდგნენ ჰაერის სისუფთავის სადარაჯოზე, პაციენტებსა და მათ ოჯახებს შეუძლიათ ადვოკატირება გაუწიონ მეტი კვლევების ჩატარებას და პაციენტთა მოვლის გაუმჯობესებას. ჯანდაცვის პროვაიდერებსა და პოლიტიკის შემქმნელებს ერთობლივად შეუძლიათ

გაუმჯობესონ ხელმისაწვდომობა სპირომეტრიაზე, აუცილებელ მედიკამენტებზე და სხვა მკურნალობაზე, მაგალითად, პულმონურ რეაბილიტაციაზე. მათ ასევე შეუძლიათ ხელი შეუწყონ კვლევებს მკურნალობის გამოსავლების გაუმჯობესებისათვის.

17. 2019 წლის 25 ნოემბერი - ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის საერთაშორისო დღე

1999 წლის 17 დეკემბერს გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ 25 ნოემბერი ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის მსოფლიო დღედ გამოაცხადა. 2019 წლის ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის საერთაშორისო დღისადმი მიძღვნილი კამპანია გენდერული თანასწორობის ფორმირებისკენ იყო მიმართული. ძირითადი გზავნილი: „თანასწორობის გენერაცია უზრუნველყოფს ქალთა მიმართ სექსუალური ძალადობის აღმოფხვრას!“

გაეროს გენერალური მდივნის ინიციატივით 2019 წელს, ქალთა მიმართ ძალადობის საწინააღმდეგო კამპანია 25 ნოემბრიდან იწყება, გაგრძელდება მომდევნო ორი წლის განმავლობაში და ფოკუსირდება ქალთა მიმართ სექსუალური ძალადობისა და გაუპატიურების პრევენციაზე. ქალთა და გოგონების მიმართ ზიანის მიყენების ეს სპეციფიკური ფორმა ხშირია მშვიდობისა თუ ომის დროს. ქალთა მიმართ ძალადობა გლობალური პრობლემაა და ადამიანის უფლებების ერთ-ერთი ყველაზე სერიოზული დარღვევაა. მას არა აქვს კულტურული, გეოგრაფიული, რელიგიური, სოციალური, ეკონომიკური თუ ეროვნული საზღვრები და ყველაზე ხშირად ჩაკეტილი სოციალური წყობისთვისაა დამახასიათებელი. ამ პრობლემას აქვს უაღრესად სერიოზული შედეგები არა მარტო ძალადობის მსხვერპლი ქალების ფიზიკურ და ემოციურ ჯანმრთელობაზე, არამედ იგი მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ბავშვებზე, ოჯახებსა და საზოგადოებაზე. მსოფლიოში სამი ქალიდან ერთი სიცოცხლის განმავლობაში ფიზიკურ ან სექსუალურ ძალადობას განიცდის. ქალთა მიმართ ძალადობის საწინააღმდეგო კამპანია მოსახლეობის ინფორმირებულობის გაზრდისკენ არის მიმართული და მოუწოდებს მსოფლიოს ერთიანი ძალისხმევით ებრძოლონ ქალთა მიმართ ძალადობის ყველა ფორმას.

მუდმივმოქმედი სემინარი „ეპიდემიოლოგია“

2019 წელს ჩატარდა მუდმივმოქმედი სემინარის „ეპიდემიოლოგია“ 7 მეცადინეობა:

1. პერსონალიზებული მედიცინა, მომხსენებელი - ადამ კოტორაშვილი (05.03.2019);
2. „პოქსვირუსები“, მომხსენებელი - ეკატერინე ხმალაძე (27.03.2019);
3. „ვირუსული გრიპი“, მომხსენებელი - ანა მაჩაბლიშვილი (08.05.2019);
4. „კიბოს რეგისტრი საქართველოში“, მომხსენებლები - მაია კერესელიძე, ნანა მეზონია (06.06.2019);
5. „გულსისხლძარღვთა სისტემის დაავადებები“, მომხსენებელი - დალი ტრაპაიძე (09.07.2019);
6. „მიკრობთა რეზისტენტობა“, მომხსენებელი - დავით წერეთელი (10.10.2019);
7. „ერთიანი ჯანმრთელობის პრინციპები ზოონოზურ დაავადებებზე ზედამხედველობაში“, მომხსენებელი - გიორგი ჩახუნაშვილი (08.11.2019).

საქართველოში ჩატარებულ კონფერენციებში, სიმპოზიუმებსა და სხვა ღონისძიებებში მონაწილეობა (11 ღონისძიება, 118 თანამშრომელი):

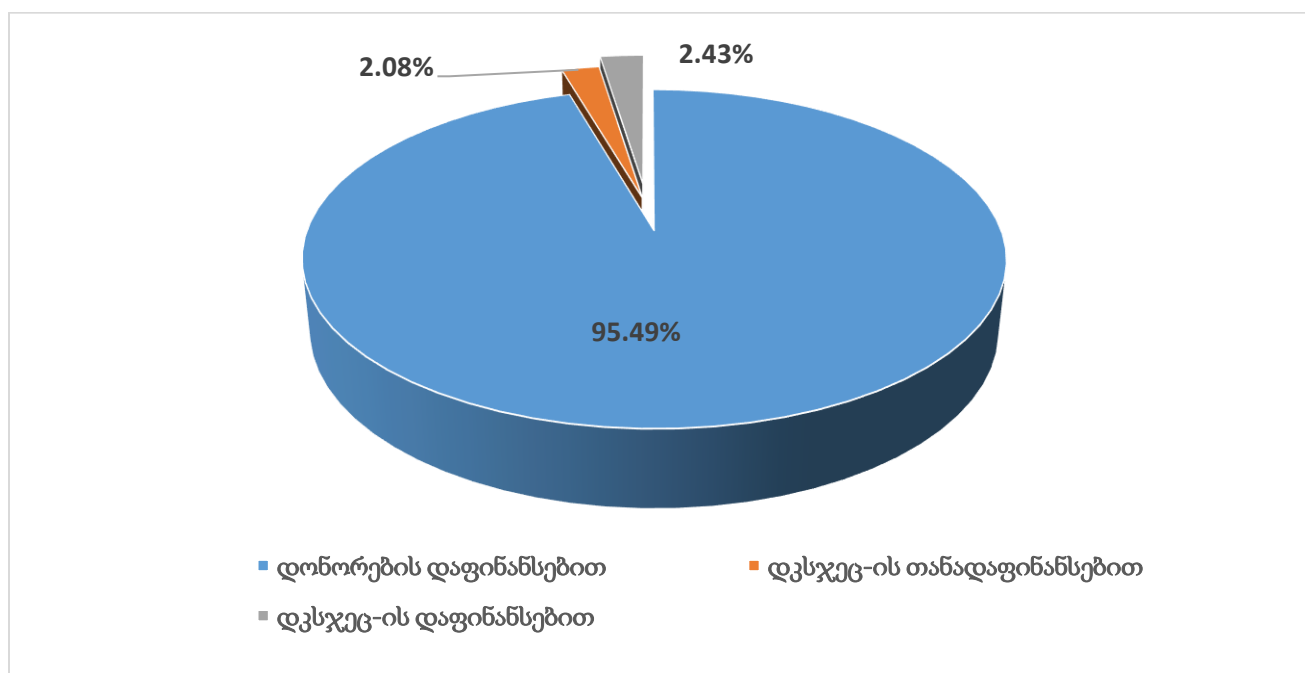
1. ემორი - საქართველოს TB სწავლების პროგრამის ფარგლებში ორგანიზებული კონფერენცია. 05-06.06.2019, კ. ლოპოტა;
2. "ადამიანის პაპილომა ვირუსის საწინააღმდეგო ვაქცინაცია" ეროვნული კონფერენცია. 13.06.2019, ქ. თბილისი;
3. მე-8 კონფერენცია "ტუბერკულოზის მართვის თანამედროვე მიდგომები და პრინციპები". 28-29.06.2019, ყვარლის რაიონი;
4. საქართველოს სტომატოლოგთა ასოციაციის მე-15 საერთაშორისო კონგრესი. 05-07.07.2019, ქ. ბათუმი;
5. საქართველო-უზბეკეთის პირველი სამეცნიერო წერის სიმპოზიუმი. 08-12.07.2019, ქ. ბათუმი;
6. ტრანსკავკასიის მეორე სიმპოზიუმში B ჰეპატიტის საკითხებზე. 27-28.09.2019, თბილისი;
7. თსსუ საერთაშორისო კონფერენცია "ჯანმრთელობა და ეკოლოგია". 04-06.10.2019, ს. ხონი;
8. კონფერენცია "Georgian-Norwegian Collaborative in Public Health". 21-22.10.2019, დესჯეც, თბილისი;
9. ტყვის მსოფლიო კვირეულისადმი მიძღვნილი სამეცნიერო კონფერენცია „ტყვია - საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის პრობლემა საქართველოში“. 24.10.2019, თბილისი;
10. ბიოდაცვისა და ბიოუსაფრთხოების სიმპოზიუმი "One Health - One Vision“. 20-21.11.2019, დესჯეც, თბილისი;
11. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროს და პარტნიორობა "STOP TB"-ს მიერ ნულოვანი TB-ს ინიციატივის დეკლარაციის ხელმოსაწერასთან დაკავშირებით კონფერენცია. 12-14.12.2019, ქ. ბათუმი.

საზღვარგარეთ მივლინებები

2019 წელს 288 თანამშრომელი იმყოფებოდა საზღვარგარეთ მივლინებებში, მივლინებების საერთო ხანგრძლივობა - 1609 დღე; მივლინების საშუალო ხანგრძლივობა - 5,59 დღე, ხანგრძლივობის დიაპაზონი - 2-18 დღე.

მივლინებები სხვადასხვა დონორის დაფინანსებით - 95,49% (275); დკსჯეც თანადაფინანსებით - 2,08 % (6), დკსჯეც დაფინანსებით - 2.43 % (7).

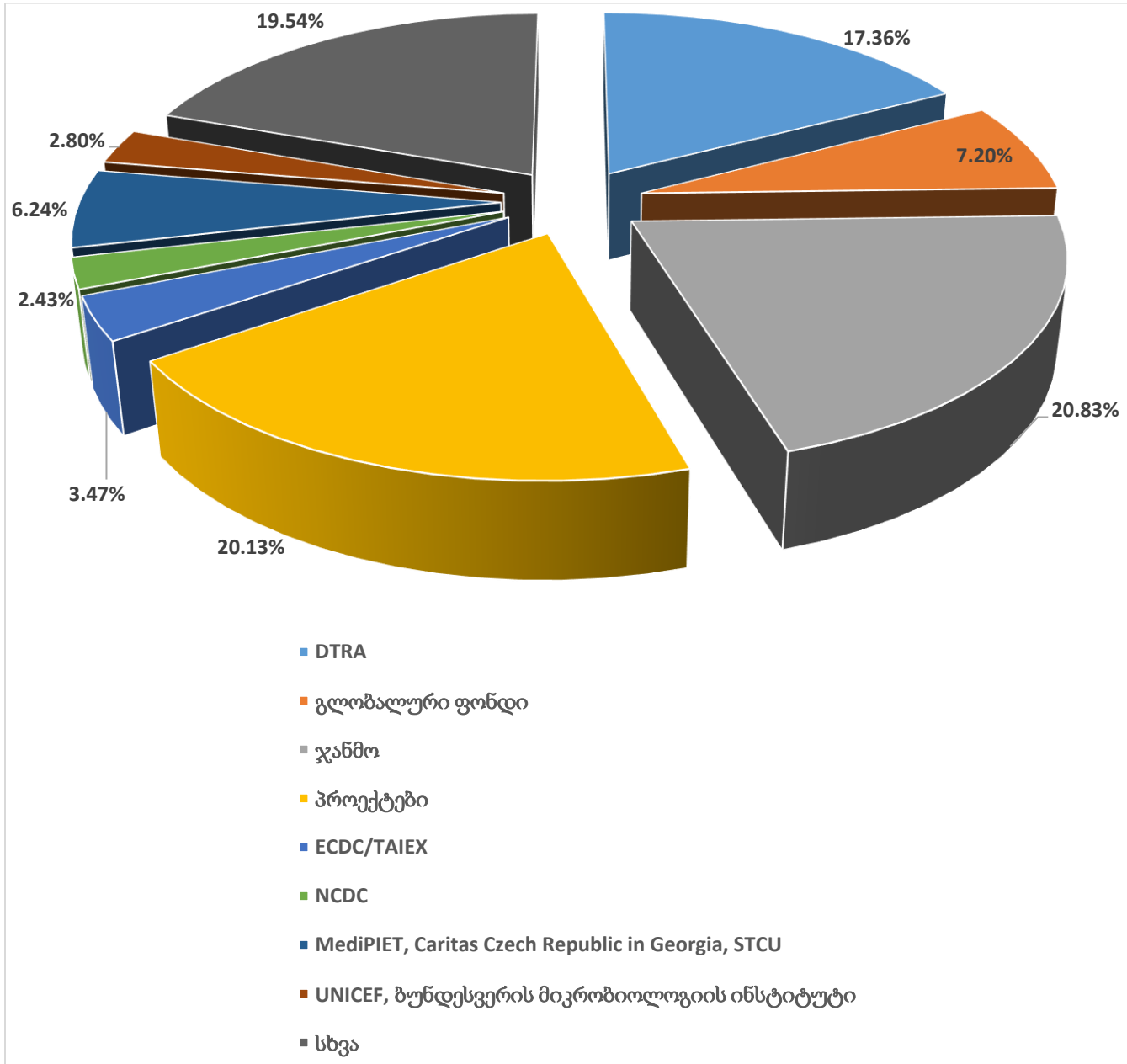
საზღვარგარეთ მივლინებების დაფინანსება

სულ დაფინანსების წყარო - 48: ჯანმო - 20,83% (60), პროექტები - 20.13% (58), DTRA - 17,36% (50), გლობალური ფონდი - 7,20% (21), ECDC/TAIEX - 3,47% (10), NCDC - 2,43% (7), MediPIET, Caritas Czech Republic in Georgia, STCU - 6,24% (6-6), EU4Monitoring Drugs, UNDP - 3,48% (5-5), UNICEF ბუნდესვერის მიკრობიოლოგიის ინსტიტუტი - 2,8% (4-4), ევროკომისია, UNEP, US CDC საქართველოს ოფისი, WHO/VCDC, ICRS & JACOBS, ELTA90 ბულგარეთი, BMJ & DTRA, Learning NetMork for Countries in Transition, MediLabSecure, ევროკავშირის პროექტი, ევროპის ბიოუსაფრთხოების ასოციაცია - 7,59% (2-2), ნეემატელის სამართლის უნივერსიტეტი, კიბოს კვლევის საერთაშორისო სააგენტო, რუმინეთის ბაბემ ბოლიას უნივერსიტეტი, Twinning პროგრამა FE/22, NCDC/EASL, ევროპის ენდოკრინოლოგთა ასოციაცია, USAID, UNTSCAP, FIND, GAVI, დიაბეტის მსოფლიო ფონდი & Welfare Foundation, ტაილანდის ჯანდაცვის სამინისტრო, LNCT, მსოფლიო ბანკი, დიაბეტის საერთაშორისო ასოციაცია, სანოფი საფრანგეთი, EC/CBRN Center of Excellence 67 Project, გაეროს ევროპის EU, JAHPHI/NCDC, NCDC/იტალიის ჯანდაცვის ნაციონალური ინსტიტუტი, EcoHealth Alliance the Royal Scientific Society, HepHIV2019Conference/NCDC, იშვიათ დაავადებათა ევროპის გაერთიანებული პროგრამის ბორდი, ფარმაცევტული კომპანია "გილედი"- 8,4% (1-1).

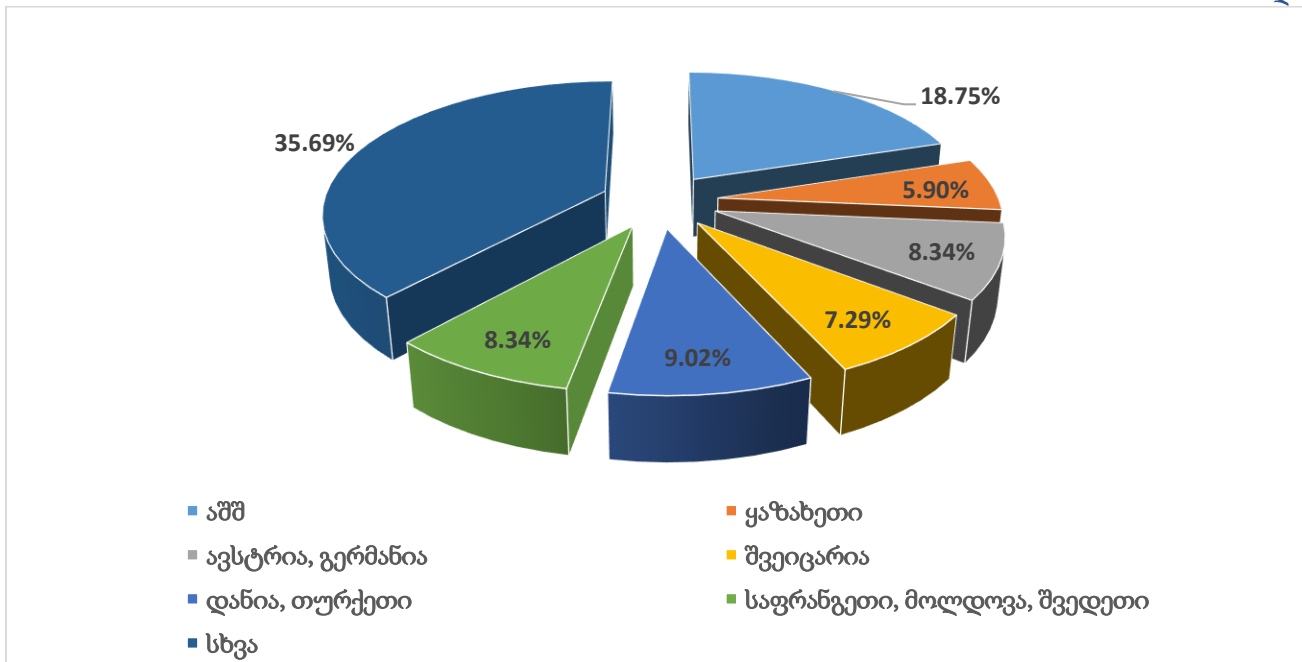

საზღვარგარეთ მივლინებების დაფინანსების წყაროები

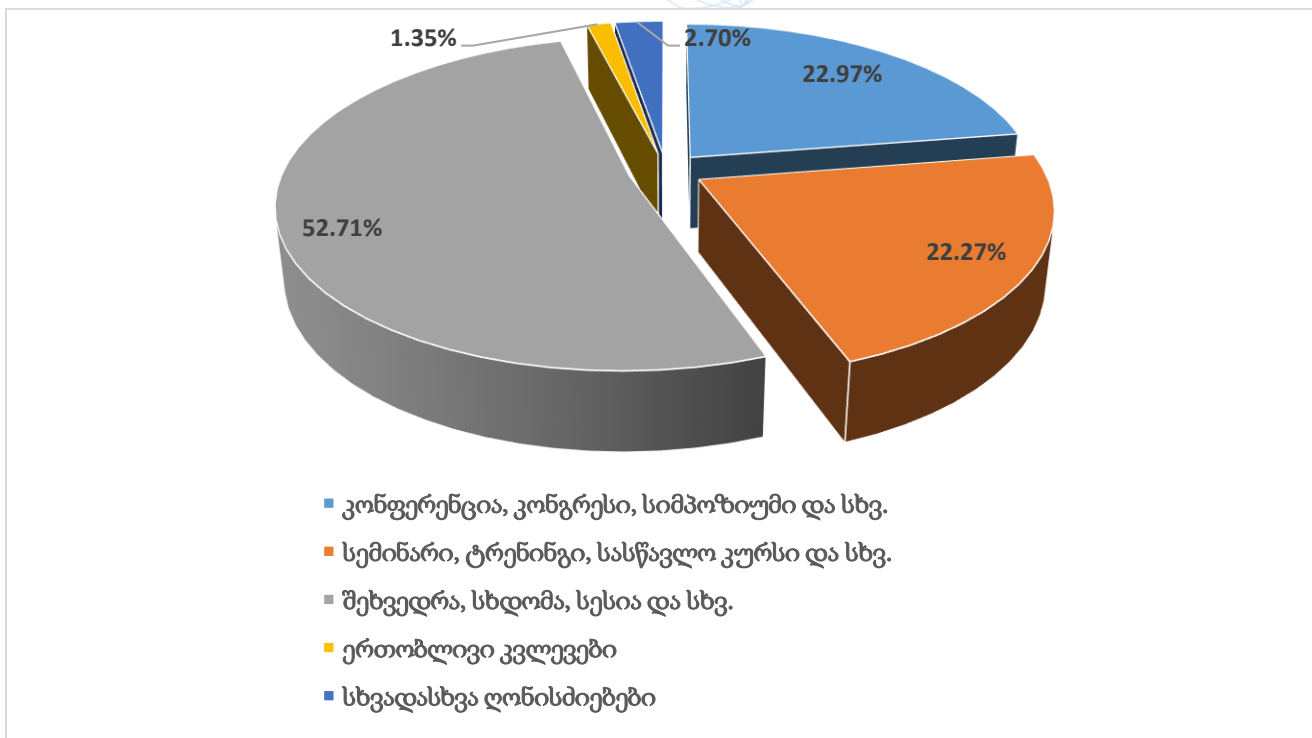
თანამშრომლები მივლინებულნი იქნენ მსოფლიოს 48 ქვეყანაში: აშშ - 18,75% (54), შვეიცარია - 7,29% (21), ყაზახეთი - 5,9% (17), დანია, თურქეთი - 9,02% (13-13), ავსტრია, გერმანია - 8,34% (12-12), საფრანგეთი, მოლდოვა, შვედეთი - 8,34% (8-8), ჩეხეთი, უკრაინა, ბელორუსი, პოლონეთი - 9,72% (7-7), უზბეკეთი, სერბეთი, სინგაპური - 6,24% (6-6), იტალია, პორტუგალია, ბელგია, სომხეთი - 6,96% (5-5), რუმინეთი, ესპანეთი - 2,8% (4-4), ლიეტუვა, თურქმენეთი, მონტენეგრო, ლუქსემბურგი, ალბანეთი, ტაილანდი, ესტონეთი - 7,28% (3-3), დიდი ბრიტანეთი, მადაგასკარი, ინდოეთი, ინდონეზია, ტაჯიკეთი, ნიდერლანდები, ყირგიზეთი, ავსტრალია, ბულგარეთი - 6,21% (2-2), ეთიოპია, იორდანია, ტუნისი, კანადა, ნორვეგია, სლოვენია, აზერბაიჯანი, სამხრეთ კორეა, საბერძნეთი - 3,15% (1-1).

საზღვარგარეთ მივლინებების დამფინანსებელი ქვეყნები

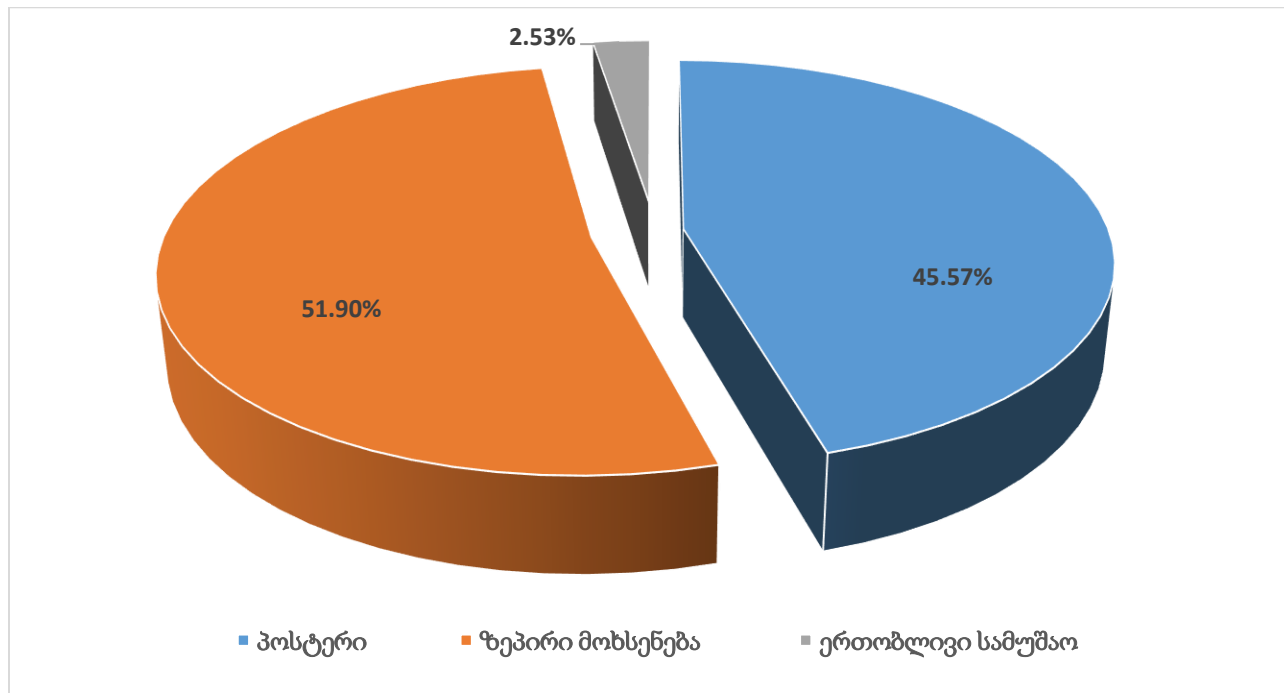
2019 წელს ცენტრის 288 თანამშრომელი დაესწრო 148 ღონისძიებას, მათ შორის: 34 (22,97%) კონფერენცია, კონგრესი, სიმპოზიუმი, სხვა – 88 თანამშრომელი; 30 (20,27%) სემინარი, ტრენინგი, სასაწავლო კურსი, სხვა - 67 თანამშრომელი; 78 (52,71%) შეხვედრა, სხდომა, სესია, სხვა - 120 თანამშრომელი; 2 (1,35%) ერთობლივი კვლევები - 5 თანამშრომელი; 4 (2,70%) სხვადასხვა ღონისძიება - 8 თანამშრომელი.

მივლინებების განაწილება დანიშნულების შესაბამისად

მივლინებების დროს თანამშრომლებმა წარადგინეს 40 პოსტერი (45,57%), 41 - ზეპირი მოხსენება (51,9 %), ჩატარდა 2 ერთობლივი სამუშაო (2,53%).

მივლინებების დროს თანამშრომელთა მიერ წარდგენილი სამუშაოები

შიდა მივლინებები

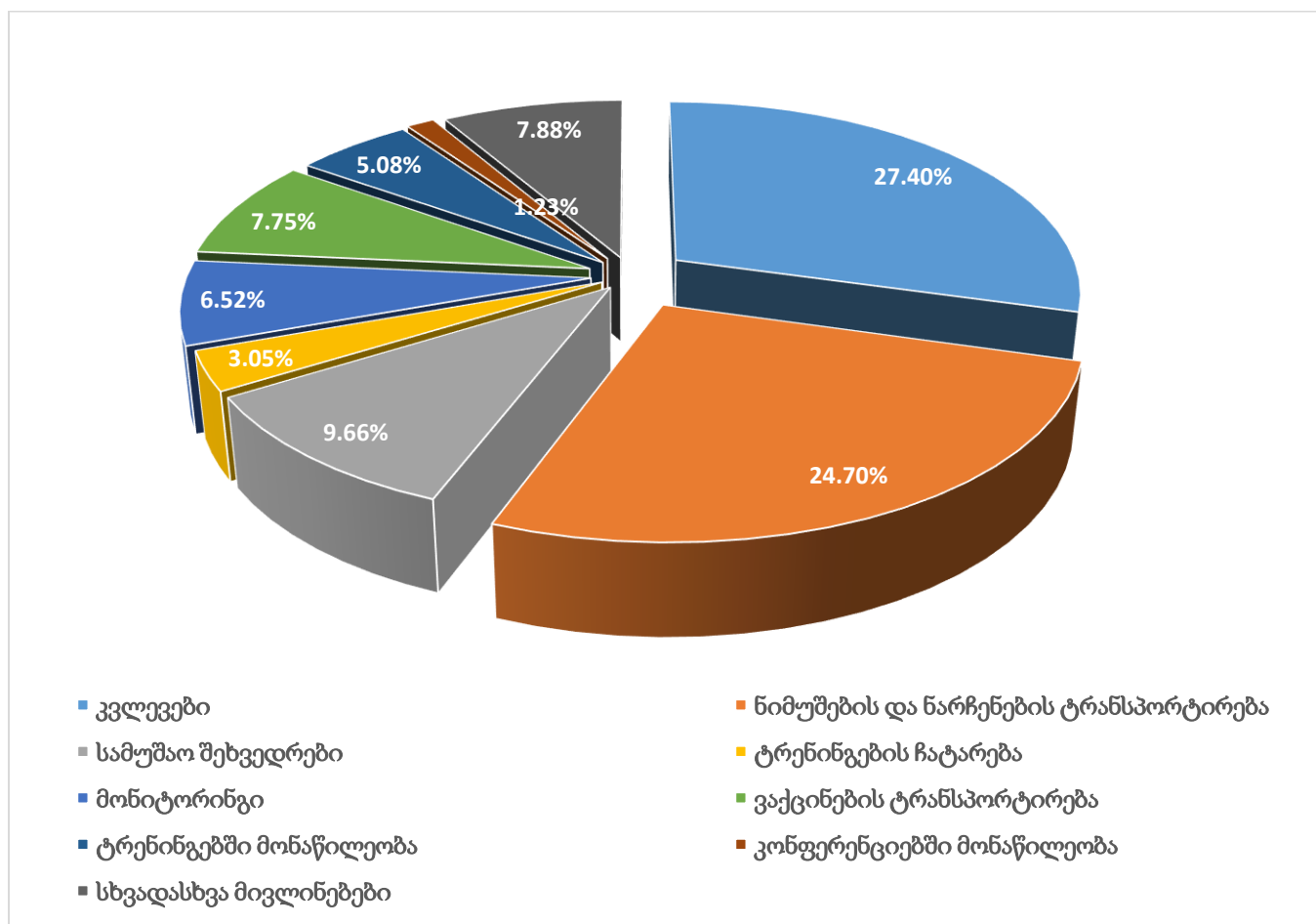
2019 წელს ქვეყნის ფარგლებში სამუშაოების ჩასატარებლად მივლინებული იყო 2361 თანამშრომელი, ჯამში 8801 დღე.

მივლინების მინიმალური ხანგრძლივობა - 1 დღე, მაქსიმალური - 30 დღე. მივლინებების საშუალო ხანგრძლივობა - 3,7 დღე.

მივლინებების საერთო რაოდენობიდან 1 დღიანი მივლინებები 13,19%-ს შეადგენდა.

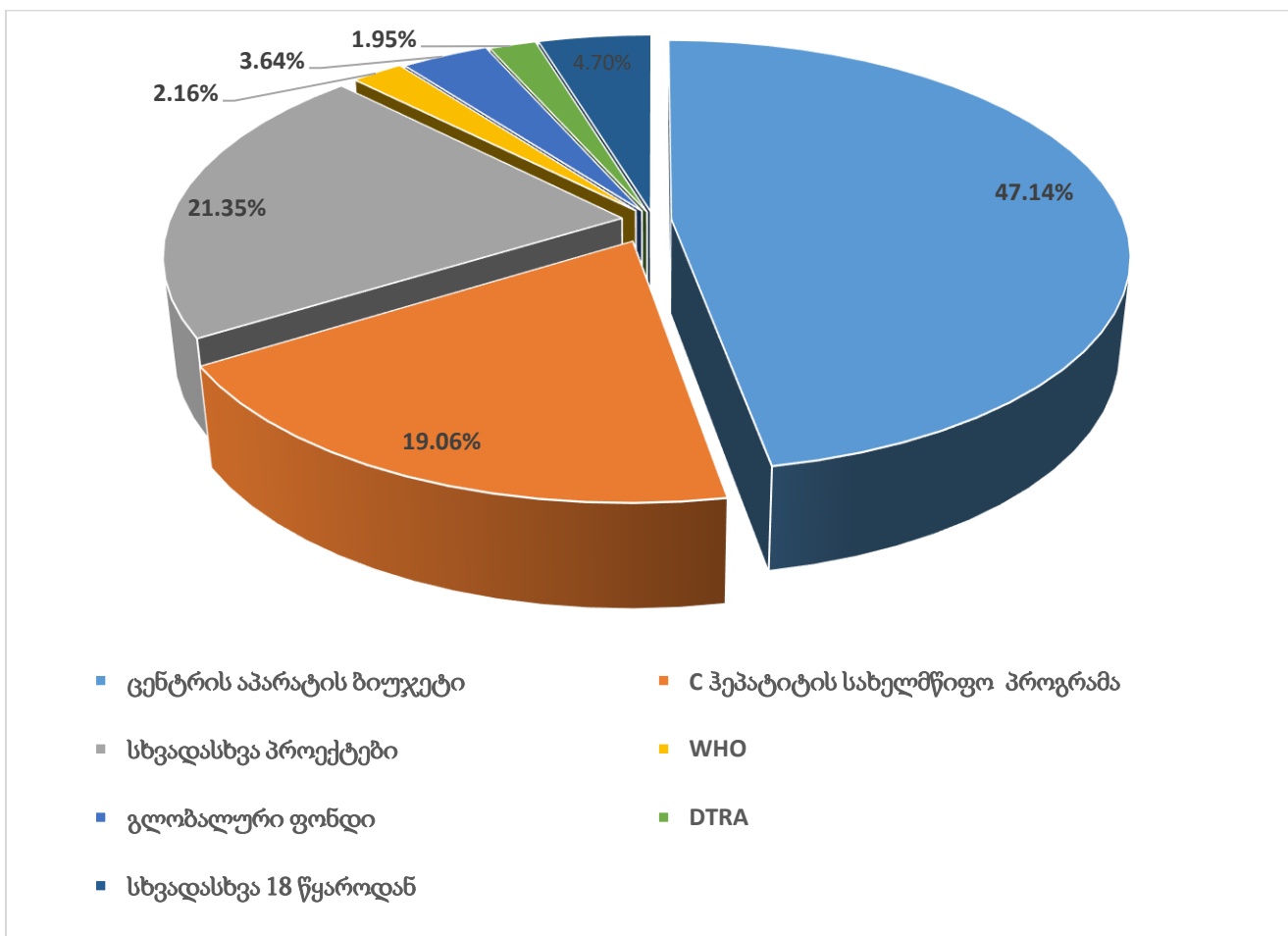
კვლევები - 27,40%/51,24 % (647თანამშრომელი/4510დღე); საკვლევო ნიმუშების ტრანსპორტირება - 24,70 %/7,80 (583/686); სამუშაო შეხვედრები - 9,66%/7,39 % (228/650); ტრენინგების ჩატარება - 3,05%/ 0,48% (72/420); მონიტორინგი - 6,52%/8,62% (154/759); სხვადასხვა მივლინება საქართველოს ფარგლებში - 7,88 %/4,03 (186/425); ვაქცინების და სახარჯი მასალის ტრანსპორტირება - 7,75%/ 4,81% (183/423); ტრენინგებში მონაწილეობა - 5,08%/4,7% (120/414); საქართველოს ფარგლებში კონფერენციებში მონაწილეობა - 1,23%/0,73% (29/64), მივლინებები 2 ან მეტი მიზნის შესასრულებლად 6,73 %/5,11% (159/450).

შიდა მივლინებები მიზნობრიობის მიხედვით

47,14% (1113) მივლინებების დაფინანსების წყაროა ცენტრის აპარატის ბიუჯეტი; 21,35% (504)- სხვადასხვა პროექტები; 19,06% (450) - C ჰეპატიტის სახელმწიფო პროგრამა; 3,64 (86)% - გლობალური ფონდი; 2,16% (51) - WHO; 1,95 % (46)- DTRA; 1,61% (38) - ცაბ/პროექტი; 0,64 % (15) FIND; 0,6% (თითო - 0,30% , 7) - DTRA/NCDC, UNFPA; 0,25 % (6) - კურაციო; 0,42 (თითო 0.21 (5) % - CDC საქართველოს ოფისი, მომწვევი მხარე; 0,34% (თითო 0,17% (4) - Arctic University of Norway, სამედიცინო ცენტრი კახეთი-იონი; 0,26% (0,13% (3) – UNFCEF, NCDC/მომწვევი მხარე; 0,36% (0,09% (2) – Tecnolog. Management Company, საქართველოს სრომოტოლოგთა ასოციაცია, ტბ და ფილტვის დაავადებათა ეროვნული ცენტრი, UNDP; 0,24% (თითო 0.04% (1) - DTRA/ცაბ, Save the Children, კარიტასი, TSU, გარემოს და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, World Vision საქართველო.

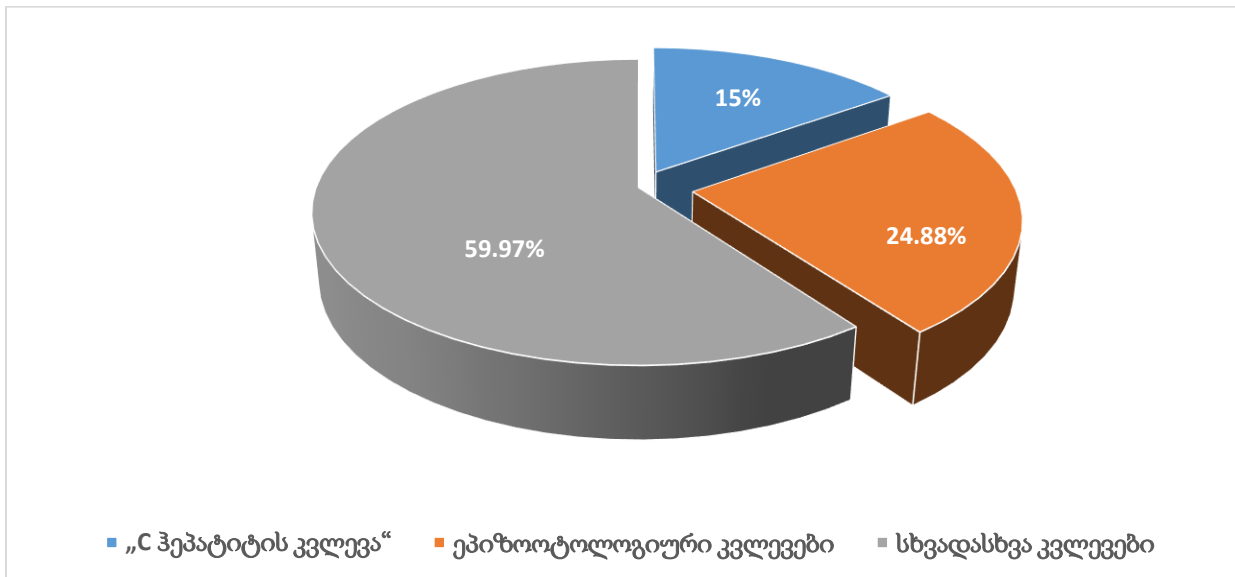
მივლინებების დაფინანსების წყაროები

კვლევების საერთო რაოდენობიდან „C ჰეპატიტის კვლევა“ შეადგენს 15,15%-ს (98); ეპიზოოტოლოგიური კვლევები - 24,88% (161); სხვადასხვა კვლევები - 59,97% (388).

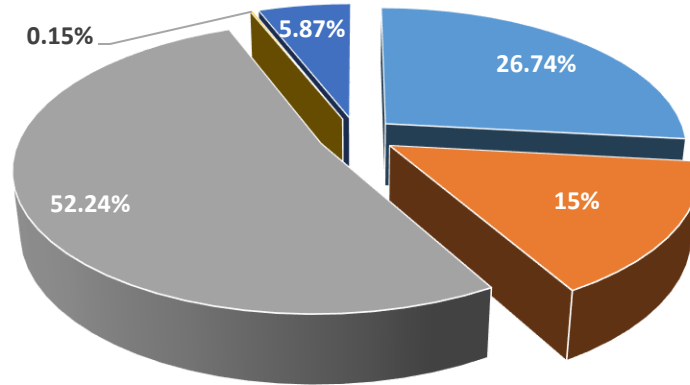

კვლევითი ხასიათის სამუშაოები სახეების მიხედვით

კვლევების დაფინანსების წყარო 15,00% (97) არის C ჰეპატიტის სახელმწიფო პროგრამა; 26.74% (173) ცენტრის აპარატის ბიუჯეტი; 52,24% (338) სხვადასხვა პროექტები; 5,87% (38) ცენტრის აპარატის ბიუჯეტი/პროექტი; 0,15% (1) საქართველოს CDC-ს ოფისი.

კვლევების დაფინანსების წყაროები

- ცენტრის აპარატის ბიუჯეტი
- სხვადასხვა პროექტები
- პროექტი/ცენტრის აპარატის ბიუჯეტი
- C ჰეპატიტის სახ. პროგრამა
- CDC საქართველოს ოფისი

სხვადასხვა აქტივობები საზვარგარეთ მივლინებების ფარგლებში:

1. ქ. ალმატის ცენტრალურ რეფერალურ ლაბორატორიაში ვეტერინარული განყოფილების ბაქტერიების საცავის თანამშრომლების კომპეტენციის შეფასება, 05-14.11.2019, ქ. ალმატი, ყაზახეთი;
2. 30 000 დოზის პრიორიქსის ვაქცინის ქ. ერევნიდან ქ. თბილისში ტრანსპორტირება, 06-08.02.2019, ქ. ერევანი, სომხეთი;
3. 30 000 დოზა პრიორიქსი ვაქცინების ქ. ერევანში ტრანსპორტირება, 17-19.06.2019, ქ. ერევანი, სომხეთი;
4. ვაქცინის თურქული მხარისათვის გადაცემისა და მიღება-ჩაბარების პროცედურების განხორციელება, 11-14.12.2019, ქ. ანკარა, თურქეთი.

დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრი

მის: კახეთის გზატკეცილი, N99, თბილისი, 0198, საქართველო

ცხელი ხაზი: 116 001

ვებ გვერდი: www.ncdc.ge

ელ-ფოსტა: pr.ncdc@ncdc.ge

ფაისბუქი: www.facebook.com/ncdcgeorgia/

თვითერი: [@NCDCCgeorgia](https://www.instagram.com/NCDCCgeorgia)